

România literară®

51-52

revistă editată
cu concursul
Fundației ANONIMUL

pare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 25 decembrie 2009 (Anul XLII). 48 pagini. 5 lei

Anchetă de sărbători

Eu și „România literară”

participă: Ana Blandiana, Romulus Rusan,
Antoaneta Ralian, Ioana Pârvulescu, Emil Brumaru,
Ilie Constantin, Dan C. Mihăilescu, Cristi Teodorescu,
Cosmin Ciotloș, Radu Cosașu, Alex Ștefănescu,
Adrian Păunescu, Sorin Lavric, Al. Săndulescu,
Angelo Mitchievici, Teodor Vârgolici,
Barbu Cioculescu, Tudorel Urian,
Marina Constantinescu, Mihai Zamfir, Adriana Bittel

p. 20-27

EDITORIAL de
Nicolae Manolescu

Un nou „format”

DE LA JUMĂTATEA lunii ianuarie 2010, **România literară** va apărea într-un nou „format”. Nu e prima oară când revista își schimbă într-o anumită măsură înfățișarea. E un lucru cât se poate de normal și care nu trebuie neapărat legat de personalitatea celor care o fac. Talentul și imaginația redactorilor joacă, desigur, un rol în felul în care se prezintă o revistă. În schimbare, decisiv e însă rolul cititorilor și al tehnologiei.

Din 1968, de când **România literară** a luat locul *Gazetei literare*, și până astăzi, cititorii nu mai sunt, evident, aceiași. Atât cititorii așa zicând permanenți, cât și aceia ocazionali. Pretențiile lor sunt diferite de ale celor care i-au precedat. Necesitatea de a înnoi revista fiind incontestabilă, dificultatea principală provine din capacitatea noastră de a cunoaște aceste pretenții și de a le satisface. Schimbarea poartă numele de adaptare la standarde de informație și de lectură noi. Să nu uităm că am trecut cu toții pragul istoric pe care l-a reprezentat revoluția din 1989.

Cât privește noile tehnologii, progresul este uimitor. Când am pătruns prima oară în tipografia de la Casa Scânteii, în 1971, unde se „trăgea” **România literară**, operația implica mașinării greoaie, de la linotipuri și calandre la „plană” (*gloaba* din romanul lui E. Barbu), și un aer încărcat de produși ai plumbului dăunători sănătății. Îmi amintesc de sticlele de lapte nelipsite din tipografie, chiar pe vremea penuriei din anii '80. În primăvara lui 1990, o echipă de jurnaliști spanioli, adusă de Joe Zlotescu, fosta mea colegă de facultate și, apoi, directoarea Institutului Cervantes, și-a redescoperit la Combinat propria istorie în materie de tipar. Se înțelege că o revistă care se face în zilele noastre pe computer și nu mai are nevoie nici măcar de imprimarea pe calc spre a fi tipărită, nu mai poate arăta ca una în care simpla corectare a unei virgule presupunea înlocuirea unui întreg rând de litere grele ca plumbul, expediate la topit, și culegerea lui din nou.

Un nou „format” nu înseamnă ruptură, ci o formă de continuitate subtilă. Niciodată, în cei 41 de ani, **România literară** nu și-a modificat grafica titlului, exceptând unele variații de corp sau de nuanță de culoare de literă, de obicei în funcție de calitatea hârtiei și a cernelii tipografice, sau de ordine a elementelor de informație de pe prima pagină. Nemodificate esențial au rămas rubricile, adică spectrul larg cultural al revistei, numărul de pagini, între 24 și 32, în funcție de costuri. Schimbări mai mari sau mai mici a suferit grafica paginației, adică raportul dintre cantitatea de text și ilustrație. Ca și corpul de literă, formula titlurilor interioare, vignetele, letrinele și restul. Și, desigur, numele redactorilor și ale colaboratorilor, care și-au trecut ștafeta pe durata a două sau trei generații.

Această primenire firească s-a făcut pe fondul celei mai stabile echipe redacționale din toată presa românească. Stabilitatea este cea care a asigurat continuitatea în schimbările inevitabile care s-au produs. De la început de tot a fost - redactor, redactor șef-adjunct și director-adjunct - Gabriel Dimisianu, care se retrage astăzi, după mai bine de jumătate de secol în care și-a legat viața de gemenele *Gazeta* și **România literară**. De la revoluție, se află în redacție Constanța Buzea și Adriana Bittel (cea din urmă începând, ca mulți din generația noastră, la corectură încă înainte de 1989), care, și ele, ne părăsesc. Tot de la revoluție sau de imediat după ni s-au alăturat Alex Ștefănescu, Ioana Pârvulescu și Marina Constantinescu. Pușini au fost directorii care au egalat durata mandatului de 17 ani al lui G. Ivașcu ori pe a mea, de aproape 20 de ani.

Nici condițiile de apariție nu mai sunt astăzi cele de ieri. Revistă bugetată înainte de 1989, **România literară** a trebuit să apeleze la generozitatea unor sponsori odată cu economia de piață și să redevină a USR, în parteneriat cu Fundația pe care a creat-o. Directorul n-a mai putut fi doar unul editorial, trebuind să învețe ce înseamnă manageriat în cultură.

Îmi rămâne să urez cititorilor de ieri, de azi și, sper, de mâine ai **României literare** Sărbători fericite și La mulți ani. ■

Ultima piesă a lui Eugène Ionesco

„Călătorii în lumea
morților”

prezentare și traducere de
Vlad Russo și Vlad Zografi

p. 36-37

Mircea Streinul

Cernăuți, 1924

texte restituite

transcriere și adnotare
de Mircea A. Diaconu

p. 16-17

s u m a r

Spiritul critic și „România literară” de Gabriel Dimisianu – p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș – p. 4
Ce-am citit în 2009

Tragi-comedia neînțelegerii de Marius Chivu – p. 5

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric – p. 6
Literatura de cîrțiță

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș – p. 7
Un prozator al criticii

Poezii de **Mihai Gălățanu** – p. 8

TROPICE SURĂZĂTOARE de Mihai Zamfir – p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar – p. 9

Proză de Horia Gârbea – p. 10

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu – p. 11
Emil Brumar la ora actuală

Pe drumul de întoarcere, zăpada...
de Nicolae Balotă – pp. 12-13

Vestigiiile unei prietenii
de Radu Ciobanu – p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian – p. 14
O plimbare prin micul Paris

PREPELEAC de Constantin Toiu – p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu – p. 15

MIRCEA STREINUL - texte restituite – pp. 16 -17

Creștetul ghețarului de Constanța Buzea – pp. 18 - 19

ANCHETA
EU ȘI ROMÂNIA LITERARĂ – pp. 20 - 27

Prăvălia de peruci
de Doina Ruști – pp. 28 - 29

TEATRU de Marina Constantinescu – p. 30
Un ctitor

Muzica îl apropie pe cei tineri
de Dumitru Avakian – p. 31

CRONICA DE FILM
Necunoscuta Irina
de Angelo Mitchievici – p. 32

CRONICA PLASTICĂ
Statuarul românesc între Occident și Orient
de Pavel Șușară – p. 33

Exil în pământul uitării de Liana Tugearu – p. 34

Despre cartea veche franceză în anticariatele din București
de Mircea Lazaroniu – p. 35

CENTENAR EUGÈNE IONESCO
Călătorii în lumea morților - Trei scene
Traducere de Vlad Russo și Vlad Zograf – pp. 36 - 37

Traducerile din poveste de Luminița Voinea-Răuț – pp. 38 - 39

... și la doi pași, Patagonia de Nora Iuga – pp. 40 - 41

„KAVAFEIA” - ediția a 11-a de Elena Lazăr – p. 41

Președinți și scriitori de Elisabeta Lăsconi – pp. 42 - 43

GORAN STEFANOVSKI
Fondul problemei în românește de Ioana Ieronim – p. 44

MERIDIANE – p. 45

Calendar – p. 46

PRIN ANTICARIE de Simona Vasilache – p. 46

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu
OTV-ul lui Dan Diaconescu = Europa Liberă? – p. 47

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie
Etnii – p. 47

REDACȚIA ÎN INSTANTANEE FOTO – p. 48

România literară®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU – redactor-șef

OANA MATEI – secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PĂRVULESCU –
redactori

Corectură:

SIMONA GALAȚCHI (pag. 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 36,
37, 38, 39, 40, 41, 47),

ECATERINA IONESCU (pag. 1, 2, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 27, 28, 29, 30, 31,
33, 35),

NINA PRUTEANU, (pag. 3, 4, 5, 6, 7, 14, 15, 18, 19, 32, 34,
42, 43, 44, 45, 46, 48),

ADRIANA BITTEL (pag. 26, 27).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Povești de Crăciun pentru Laurențiu*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, GEORGE MAXIMILIAN IONESCU,
VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: **ECATERINA RĂDOI**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER**
(Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE**
VALENTOVÁ (Cehia)

Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG

Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com;

revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

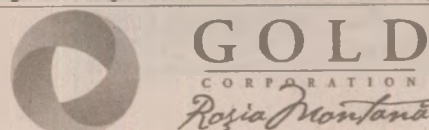
Imprimat la **FED PRINT**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate

România literară este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație
cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul
Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-631

Începând cu nr. 51-52/ 2009 revista beneficiază
de sprijinul Roșia Montană Gold Corporation

Spiritul critic și „România literară”

Ianuarie 1971, redactorii *României literare* în curtea imobilului din Ana Ipătescu, 15

↑ NCERC SĂ ARGUMENTEZ ideea că spiritul **României literare** a fost astfel orientat încât să facă posibilă, în timpul comunismului, manifestarea spiritului critic. Nu doar în **România literară** s-a manifestat, desigur, spiritul critic, dar acum mă refer la revista noastră.

În era dogmatismului compact, de după 1948, spiritul critic a fost aneantizat, eliminat din societate, din cultură, din orice domeniu, iar tentativelor de a-l resuscita nu li s-a dat nicio șansă. La o conferință a tinerilor scriitori, din 1956, Radu Cosașu și Nicolae Țic au venit cu ideea că literatura, dacă ține să fie autentică, trebuie să spună „adevărul integral”. Cu alte cuvinte, să promoveze și o perspectivă critică, să vadă și critic realitățile, ceea ce a fost socotit o erezie ideologică, atrăgând represalii asupra celor doi și făcând din ei primii noștri scriitori disidenți.

După 1964, regimul Dej, și în continuare regimul Ceaușescu, fac un vîraj politic spectaculos, în propriul profit, luând distanță față de sovietici, deschizându-se către Vest și angajându-se pe o pretinsă cale națională. Eliberează deținuții politici. Dislocă unele baraje care ținuseră prizonier spiritul critic, procese controlate de sus, bineînțeles. Cad și unele interdicții culturale, sunt reabilite figuri ale trecutului, este „recuperat” Titu Maiorescu, până atunci demonizat. Nu trecuse mult timp de când în „Gazeta literară” se vorbea despre „fantoma lui Maiorescu”, despre „despărțirea definitivă” de acesta, iar acum, în paginile aceleiași publicații era propus ca model. Este adevărat că între timp însăși „Gazeta literară” se reformase, nu mai arăta ca în 1954-1955, când își copia cuminte sora mai mare, „Literaturnaia Gazeta”. Acum se deschidea către noul val literar („șaizeciștii”), iar un grup de critici aflați la început de carieră, Matei Călinescu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, chiar și subsemnatul, dacă mi se îngăduie autocitarea, emitea cu tot mai mare aplomb judecăți literare privitoare la actualitate, cântărea estetic operele care apăreau, revendicându-se deschis de la tradiția maioresciană și lovinesciană. La **România literară**, continuatoarea, din 1968 a „Gazetei literare”, se întărește echipa de critici prin venirea lui Nicolae Manolescu, a lui Mircea Iorgulescu, a Danei Dumitriu, a lui Laurențiu Ulici. Se constituie astfel o „instanță” are mulți ani judecă actualitatea literară, mișcarea literară, emite opinii difuzate larg și cu tot mai multă autoritate, având capacitatea să consacre sau să nvalideze literar.

A avut un program această grupare de critici, a rocedat urmând niște îndrumări teoretice, niște

direcții fixate dinainte? Aș spune că acești critici nu au avut un program, că au acționat fiecare după cum a vrut, potrivit-se în constatările făcute asupra unei cărți sau asupra unui autor, dacă se întâmpla asta, pentru că acolo și nu în altă parte îi duceau gusturile proprii, felul propriu de a înțelege literatura. Nu recurgeau la consultări prealabile, la puneri dinainte de acord. Mi-au trecut pe sub ochi, înainte de apariție, toate textele lor publicate în **România literară** și pot mărturisi despre caracterul lor „spontan”.

Impresia de consens a rezultat din respectarea totuși a câtorva principii: au acționat toți în direcția orientării cititorilor către valorile reale, socotite astfel de ei; au urmărit înscrierea acestor valori reale în contexte mai largi de tradiție și de consonanțe, în filiații prin care să se poată dovedi spiritul de corp al literaturii române, coerența ei structurală; s-au străduit să fie receptivi la noutatea artistică autentică, la căutările și formulele noilor veniți, înțelegând că viabilitatea unei mișcări literare se întreține prin continue primeniri; au căutat, în fine, să promoveze demnitatea limbajului critic, spiritul de civilitate în

oricare luări de atitudine, respectul pentru persoana autorilor discutați, chiar și atunci când se emiteau în legătură cu ei judecăți negative. „Cartea iar nu persoana” era un punct de program al lui Kogălniceanu pe care și-l însușiseră. Poate că nu toți, în toate împrejurările, au acționat în acest spirit, dar în cele mai multe da.

Pe măsură ce climatul cultural se înrăutățea, sub Ceaușescu, în special ca urmare a nefastelor Teze din iulie (1971), spiritul critic a dobândit tot mai mult semnificația unui act de *rezistență*, dacă nu chiar de opoziție la regim. A gândi și a ierarhiza valorile neideologice devenise, în comunism, un fapt de rezistență. Are dreptate Nicolae Manolescu în constatările sale din *Viață și cărți*: „Rezistența a fost una cât se poate de reală și a salvat de la dezastru literatura. Pârghia a reprezentat-o spiritul critic. Ideologia comunistă trăia din manipulare și confuzie a valorilor. Faptul că generația noastră a izbutit să împiedice această confuzie și să impună o ierarhie estetică a valorilor a contat enorm. Canonul a fost stabilit de critica generației noastre după criterii neideologice”.

După 1989 a existat pericolul abandonării exercițiului critic și al dispersării. Echipa critică a revistei o vreme nu a mai funcționat, o parte din vechii componenți plecând. Alții s-au dedicat angajărilor politice, iar alții au părăsit critica de întâmpinare dedicându-se sintezelor, dicționarelor, lucrărilor de teorie. Fiecare cum a crezut că e mai bine. Faptul nu s-a întâmplat numai la **România literară**.

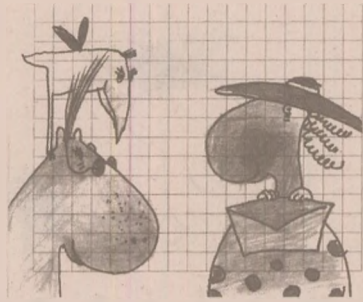
Noua nouă critică există și acționează deja prin câteva personalități, voci distincte și percutante. Unii dintre noii noi critici nu-i recunosc însă pe cei dinainte, le refuză orice rol. Uită că literatura momentului actual, foarte interesantă, nu s-a putut naște „din goluri” și cu atât mai puțin critica ei. Sunt critici, sunt literați care dau sentimentul că refuză deliberat preluarea torței, un gest care l-ar fi nedumerit și mâhnit pe E. Lovinescu, cel care vorbise despre eterna ei goană și transmitere prin generații.

Gabriel DIMISIANU

P.S. Acest ultim număr din 2009 al „României literare” este și ultimul în care numele meu apare în caseta redacțională. Am hotărât să mă retrag, după 41 de ani de prezență. Am fost în toate echipele succesive ale redacției, am alcătuit împreună „sumare”, săptămână de săptămână, peste două mii. Este prea mult, orice s-ar spune. Voi reveni din când în când în paginile revistei, prin bunăvoința actualilor mei colegi, rămași la posturi. De pe acum le mulțumesc.

De la stânga: Gabriel Dimisianu, Cristina Anastasiu, Virgil Mazilescu, Leonid Dimov, Adam Puslojic, Nichita Stănescu, un poet sârb, Lucian Raicu, Ion Horea (1970)

comentarii critice

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

ONSTRÂNS DE-O NAVETĂ aspră să-mi drămuiesc drastic timpul, constat, la sfârșitul anului, că am citit mai mult (și mai bine!) decât în alți ani, când presiunea (mult prea) numeroaselor mele îndeletniciri era mai mică. Primele luni mi le-am petrecut scufundat în cărți și studii de psihanaliză, obligat să închei un volum, *Despre doliu*, pe care l-am târât după mine în ultimii opt ani. Deși am avut senzația că mestec saci de rumeguș, că nume celebre ale domeniului nu fac decât să învârtă într-o imensă căldare cu zoaie în căutarea unor discutabile adevăruri, mă bucur totuși că am trecut prin acest purgatoriu: el îmi confirmă că civilizația noastră stă pe un imens soclu de false mituri. Nu doar că m-am „decomplexat” – nici una din „descoperirile” mutate dintr-o pagină în alta de Melanie Klein și adoratorii ei, de pildă, nu depășește profunzimea bolboroselilor unei ghicitoare de iarmaroc –, dar am câștigat și timp (n-am să mai pun niciodată mâna pe vreo carte din această categorie!), și spațiu (am purces la o drastică epurare a propriei biblioteci).

Peste vară, am (re)citit metodic (cronologic și cu creionul în mână) cele cinci romane ale lui Faulkner ce nu se înscriu în marea sagă a ținutului Yoknapatawpha: *Soldier's Pay*, *Mosquitoes*, *Pylon*, *The Wild Palms* și *A Fable*. Experiența a meritat, ca să zic așa, toți banii. Nu doar că am putut să văd cum se naște, dintr-o materie precară, un mare scriitor (în *Soldier's Pay* și *Mosquitoes*), dar și cum el se răzvrătește împotriva propriei imaginații, a propriilor automatisme de creație (*Pylon*, *The Wild Palms*) și cum capotează, aproape rușinos, sub greutatea unei teme pe care n-a reușit s-o controleze (*A Fable*). Sper să pot da acestor lecturi o întrebuintare pe măsura bucuriei și neliniștii pe care mi le-au provocat.

Dacă am câștigat ceva în ultimii zece-cincisprezece ani, atunci cred că pot vorbi despre o anumită libertate în legătură cu ceea ce citesc și cu temele despre care scriu. Mă apucă mila văzându-i pe câțiva critici de talent cum își risipesc existența urmărind „fenomenul literar la zi”, câtă energie și câte ceasuri din viața lor irepetabilă pierd cu autori în cel mai bun caz de valoare medie. Când, la Târgul de Carte din noiembrie, Dan C. Mihăilescu m-a pironit de unul din pereții standului Editurii Polirom și mi-a spus cu un aer îngrijorat: „Bătrâne, m-ai pus pe gânduri: alaltăieri scriai despre Cohen, ieri despre detectivul Marlowe, astăzi despre doliu: nu știi de unde să te iau!”, îmi făcea, de fapt, un mare elogiu. Observase, fără s-o spună fațăș, că, de-o vreme încoace, nu mă mai ocup decât de ceea ce-mi place. Ambiția normativă, aroganța de a le arăta altora unde greșesc, fascinația construcțiilor ample, de tip istorie literară, îmi sunt complet străine. Felul meu de-a mă raporta la exterior e mai degrabă unul al politicoasei indiferențe. Iar atunci când mă hotărâsc să mă apuc de-o carte, înseamnă că a atins ceva adânc în mintea sau în inima mea.

„Politicoasa indiferență” nu exclude, însă, curiozitatea. E, de altfel, principalul motiv pentru care citesc, îndărâtnic, vicios, cu nesimțire, punând obstinat între paranteze și îndatoririle private și obligațiile publice. Așa se face că sunt mereu înconjurat de cărți, că mă războiesc cu două-trei volume deodată, pe care le abordez în funcție de raportul stabilit cu ele. Într-o zi ideală – adică una de week-end – încep cu cartea despre care vreau să scriu sau care îmi folosește la construcția propriilor scrieri. După prânz, citesc sau recitesc cărțile despre care trebuie să le vorbesc studenților, iar seara, până noaptea târziu, mă dedau lecturilor de plăcere. Care, la rândul lor, sunt fie cărțile unor prieteni sau cunoscuți, fie sunt legate de subiectele care mă interesează, fiind și nefiind, în același timp, parte a „bibliografiei obligatorii.”

Dacă am câștigat ceva în ultimii zece-cincisprezece ani, atunci cred că pot vorbi despre o anumită libertate în legătură cu ceea ce citesc și cu temele despre care scriu.

Ce-am citit în 2009

Ca să dau un singur exemplu privind categoria din urmă, pe parcursul ultimului an și jumătate am citit, aproape seară de seară, câteva pagini din ediția Pléiade, definitivă, publicată în 2007, a *Eseurilor* lui Montaigne. Nu doar pentru că știam de existența unor referințe la tema care mă preocupa, doliul, ci și pentru că, de când mă gândesc la scris, cred că formula eseului, așa cum a practicat-o primarul din Bordeaux, corespunde propriilor mele aspirații. N-am să ating niciodată profunzimea și nu voi avea nicidecum suflul celui care și-a complexat cititorii cu amestecul de confesiune și meditație filozofică, creând iluzia că dacă el a spus „C'est moi que je peins” și „Je suis moi-même la matière de mon livre” poți s-o faci și tu, și că efectele sunt identice. Din păcate, nu sunt!

Dar să mă refer în câteva cuvinte și la cărțile noi citite în 2009 ce mi-au rămas în minte. Le recomand, prin urmare, și eventualilor mei cititori. Aș începe cu un *come-back* al Cristian Teodorescu, un roman-indirect de-o savoare și de-o profunzime a analizei psihologice cum n-am mai citit de multă vreme. Într-un moment de intensă topire a particularului în oceanul globalizării, *Medgidia, orașul de apoi* propune o vertiginoasă descoperire a culorii locale, a de-nespusului, a nemaivăzutului, a pestrui-amețitorului univers pe care să-l numești „balcanic” ar fi prea puțin, iar „levantin” ar fi abia să-i aproximezi contururile.

Să nu scăpați, dacă n-ați devorat-o deja, *Cartea șoptelor*, a lui Varujan Vosganian (dacă v-ați procurat și albumul însoțitor, produs de Editura Ararat, e și mai bine!). E una din acele cărți care impun definitiv un nume, dar care pot, de asemenea, să treacă în uitare tot ce va face și scrie de-acum înainte autorul. Varujan Vosganian și-a luat riscul ca întreg scrisul său viitor să fie comparat cu această nestemată, așa cum bărbații succesivi ai văduvei unui personaj ilustru se vor vedea proiectați în oglinda nemiloasă a marelui bărbat.

Am citit cu sufletul la gura cele două volume de corespondență ale membrilor familiei Pillat. Primul, apărut în 2008, *Biruința unei iubiri*, conține scrisorile schimbate de-a lungul vremii de soții Dinu și Nelli Pillat, al doilea, *Sufletul nu cunoaște distanțele* (2009), epistolele Piei Pillat, aflată în străinătate, către familia rămasă prizonieră în țară. Găsești în aceste două cărți absolut tot ce vrei: dramă, tragedie, umor, aventură,

pasiune – ingredientele unei fabuloase cronici de epocă, morale și sentimentale, în care onoarea și patima intelectuală alcătuiesc un veritabil exploziv. Mi-am extins lecturile la memoriile Piei Pillat, *Zbor spre libertate. Scrieri din exil* și la romanul soțului ei, Mihail Fărcașanu (sub pseudonimul Mihail Villara), *Frunzele nu mai sunt aceleași* și m-am gândit ce „roman de familie” s-ar putea scrie pomind de la extraordinara materie conținută de aceste cărți. Am somat-o de câteva ori pe colega mea, Tania Radu, să se pună pe lucru, o mai fac o dată, public: o vad pe deplin antrenată pentru o întreprindere de acest gen!

Din aceeași categorie a jurnalelor și memoriilor, nu pot trece peste notațiile din 1969 – 1971, ale Constanței Buzea. Va asigur că dincolo de episoadele „cu Păunescu” veți găsi în *Creștetul ghețarului* o adevărată mină de aur pentru înțelegerea lumii scriitoricești a deceniilor șapte și opt, cu intrigile, rivalitățile și poltroneriile ei. Dar, mai presus de toate, obsesiva prezență a poeziei, a țărâmului salvator într-o lume aflată la cheremul demonilor comunismului.

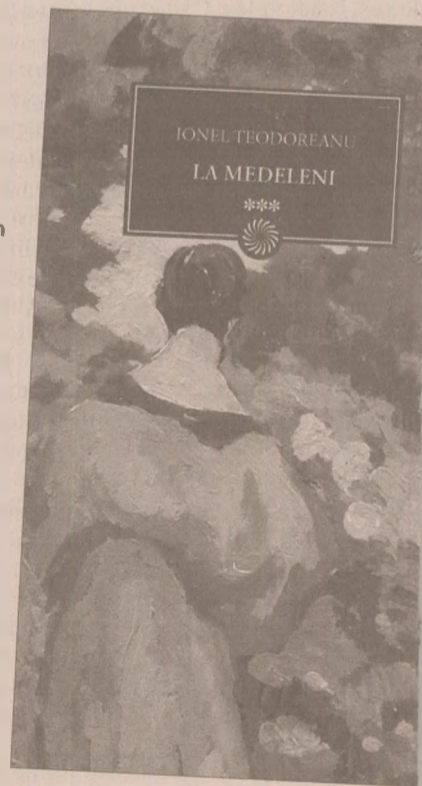
Trec peste lecturile din englezi și americani (Pynchon, Roth, Auster, DeLillo, McCarthy și toți ceilalți pe care sunt obligat să-i parcurg din motive profesionale), trec și peste studiile docte și semidocte pe care le-am înghițit când la trap, când la galop și mă opresc la Nicolae Manolescu și „memoriile” sale, *Viața și cărți*. E vorba de fapt, de republicarea primei părți, apărută la Polirom, *Cititul și scrisul*, completată cu o parte a doua, *Scrisul și cititul*. Subintitulat „Amintirile unui cititor de cursă lungă”, volumul ne dezvăluie mai mult despre omul Nicolae Manolescu decât a făcut-o tot scrisul său de până acum la un loc și chiar mai mult decât și-a propus vreodată să dezvăluie. De-o franchețe care-ți îngheață adeseori sângele în vene, marele critic vorbește despre începuturile carierei sale universitare și literare, despre inevitabilele mici compromisuri pretinse de epocă, despre prieteni, conjuncturi politice și sociale, despre propria lui activitate politică și culisele ei și, în premieră absolută, despre femeile din viața sa. Așadar, o lectură garantat palpitantă, de-o căldură umană și de-o molipsitoare plăcere a scris-citit-trăitului care explică de ce acest personaj, care parcă plutește deasupra oamenilor și lucrurilor, ne e atât de drag. ■

MIERCURI, 23 decembrie,
respectiv
6 Ianuarie 2010
a apărut volumele 41 și 42
din colecția
Biblioteca pentru toți
editată de
Jumalul Național,
volumele al doilea și al treilea din
romanul
La Medeleni
de
Ionel Teodoreanu

Contemporanii au avut de
așteptat un an
(din 1926 în 1927)
între cele două părți.
Cei de astăzi – numai o
săptămână.
E un chilipir!

Prefață de Paul Cernat
Tabel cronologic și referințe
critice de Mihai Iovănel
Coperta: detaliu din *Copil în
grădina de Ipollt Strâmbu* (vol.
2)
și detaliu din *Femeie în peisaj*
de Ion Teodorescu-Slon (vol. 3)

Ne preocupă pe amândoi una dintre cele mai durabile dileme ale literaturii: cum se face că pînă și cei mai avizați dintre cititori sînt incompatibili cu anumite lumi ficționale.

s a l o n l i t e r a r

Dragă Ioana Pîrvulescu,

PRILEJUL DE A-ȚI SCRIE mă bucură enorm. În primul rînd pentru că una din marile noastre plăceri, ale celor care ne ocupăm cu literatura, este să ne conversăm despre scrieri, autori și lecturi – ca să reproduc frontispiciul *Dilematecii*, revista unde am publicat interviul cu Salman Rushdie. Mă bucur însă, mai ales, de faptul că ne preocupă pe amândoi una dintre cele mai durabile dileme ale literaturii: cum se face că pînă și cei mai avizați dintre cititori sînt incompatibili cu anumite lumi ficționale. Istoria reține, în mod constant, exemple despre felul în care capodoperele au fost persiflate, respinse, ba chiar interzise de spirite despre care ai fi zis că dețin toate cheile literaturii. Salman Rushdie formulează memorabil: „Literatura nu a avut niciodată viitor“, și dă nenumărate exemple de mari opere respinse de contemporani sau, cum tot el zice, „au avut parte la început de recenzii proaste“, de la *Iliada* și *Odiseea*, prin *Visul unei nopți de vară*, *Florile răului*, *Madame Bovary*, *Anna Karenina* sau *Middlemarch* pînă la, și aici mai adaug eu cîteva, *Lolita* lui Nabokov („Librarii ar trebui să fie conștienți că vînd pură pomografie“, *Kirkus Review*), *Cu sînge rece* al lui Truman Capote („asta nu e scris, e documentare“, Stanley Kauffmann), *Marele Gatsby* de F.S. Fitzgerald („O carte de sezon“, *NY Herald Tribune*) ș.a. Dintre toate reacțiile negative la adresa marilor scrieri, preferata mea, întrecînd-o chiar și pe cea a lui Gide despre romanul lui Proust, fiind cea a lui Voltaire care, după ce a citit *Hamlet*, a scris: „Cineva și-ar putea imagina că această piesă a fost scrisă de un sălbatic beat criță.“ Nici literatura noastră nu duce lipsă de astfel de reacții ce astăzi par niște curiozități, iar cele cîteva exemple date de tine sînt relevante. Adevărul e că istoria literaturii este un șir nesfîrșit de presentimente, necroloage și dolii. Cu toate astea, literatura a supraviețuit și morții tragediei, și morții poeziei, și morții autorului. Căci sfîrșitul literaturii este doar resemnarea, iar resemnarea este un mit. Altfel, oamenii n-ar continua să scrie după atîtea orori ale istoriei!

Revenind, una dintre posibilele explicații pe care le dai acestei constante incompatibilități între „cititori avizați“ și mari opere ar fi gustul, dar, adaugi imediat, gustul nu e suficient, întrucît „contestatarii“ nu afirmă doar că nu le place, ci că respectiva scriere „nu e literatură“. O remarcă esențială și la care voi reveni, dar, deocamdată, m-aș opri la sintagma „cititori avizați“.

Cît de avizați putem fi cu adevărat atunci cînd e vorba de ficțiune!? (Folosesc persoana a doua plural pentru că nu e prudent și nici nu mă simt confortabil a mă exclude potențialilor contestatari de mari opere. Nu am acest orgoliu și, din cît te cunosc, nici tu.) Așadar, dacă admitem că imaginația depășește posibilitățile rațiunii umane (practic, toate marile descoperiri științifice și invenții tehnologice au fost inițial scenarii și teorii), atunci nu putem, oare, afirma că ficțiunea este ultima frontieră a creativității noastre (pentru a parafraza leitmotivul serialului *Star Trek*)!? Putem fi „avizați“ cu adevărat doar cu privire la ceea ce deja există, restul ține de disponibilitatea la nerecognoscibil. Cunoști eseul în care Borges spunea că marii autori își inventează precursorii, iar acest paradox trebuie înțeles în măsura în care „orizontul de așteptare“ nu există decît post-scriptum, el nu e anticipat, ci revelat. Abia transformînd concepția noastră despre trecut, spune Borges, viitorul prinde și el contur. Uneori „recunoaștem“ egăturile dintre nou și vechi, altelei însă saltul este amețitor, canalele nu mai comunică, iar distanța depășește capacitatea de receptare a antenelor înțelegerii noastre. Iar dacă disponibilitatea noastră pentru ficțiune variază, acest lucru nu e decît consecința directă a faptului că în fața vieții înseși avem limitări ale percepției. O spui u foarte limpede: „Noi, toți, cu viața avem în primul rînd probleme, nu cu literatura. N-o înțelegem în același fel, nu cerem aceleași lucruri de la ea, nu ne bucurăm și nu ne enervează aceleași lucruri“. Eu însă aș merge chiar puțin mai departe și aș scoate din aceste fraze dimensiunea comparatistă. Aș spune că noi, oamenii, nu înțelegem în punct. Și din această neînțelegere se naște și crește literatura. Căci ce este convenția estetică dacă nu doar expresia lipsei și a căutării perpetue!?

Tragi-comedia neînțelegerii

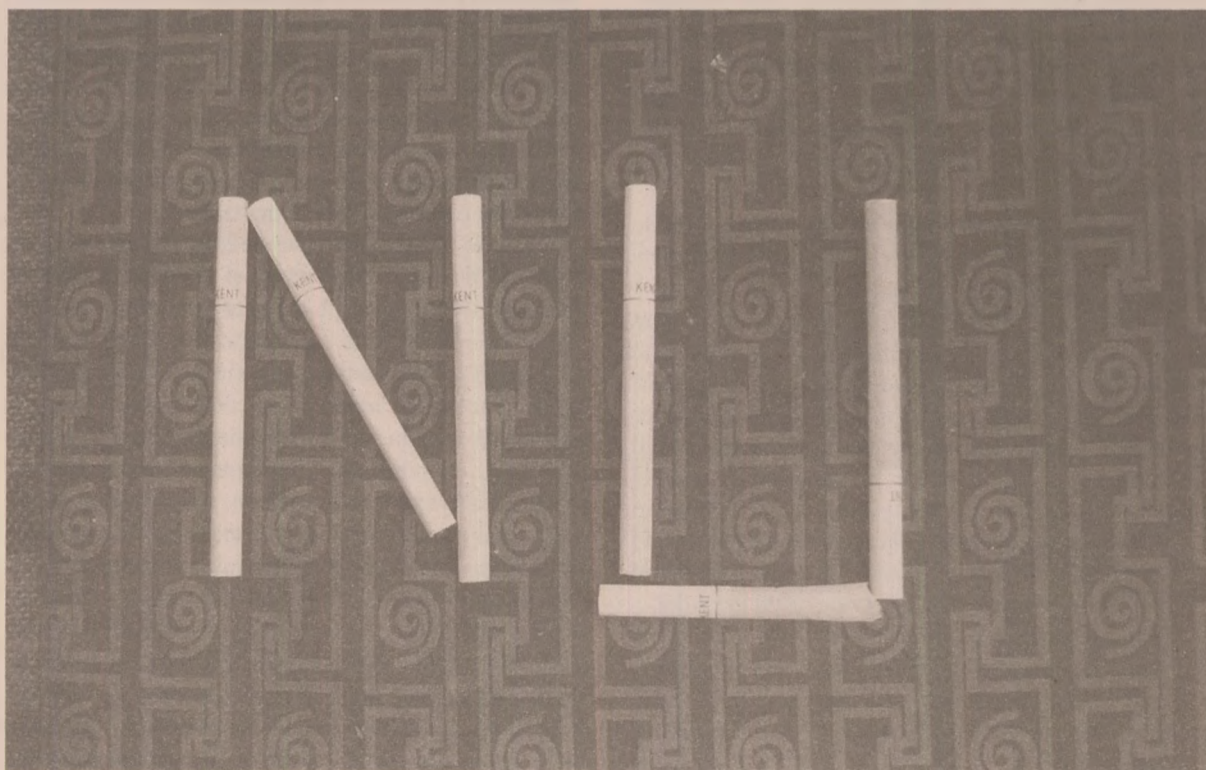
„Mă tem că numărul lumilor alternative pe care le acceptăm și pe care le pricepem este, pentru noi, toți, limitat“, scrii tu și nu știu dacă ai spus „mă tem“ pentru a-ți marca dezamăgirea sau îl folosești doar din considerente retorice. Să presupunem că n-am avea probleme cu viața, să ne imaginăm (iată ficțiunea!) că am putea suporta, cu toții, adevărata complexitate a lumii și că, prin urmare, între noi și lume, între noi înșine, nu s-ar interpune bruijul universal al incomprehensiunii, cum ne-am descurca noi atunci cu atît adevăr, cu *tot* adevărul?! Lipsa de sens, iraționalul și absurdul, confuzia, toate acestea sînt vitale pentru noi: avem dreptul de a nu înțelege! Așa cum unele autoturisme sînt construite și se vînd cu un dispozitiv special care limitează viteza maximă pe care un șofer nechibzuit ar putea-o atinge (lucru riscant nu doar pentru ceilalți, dar, în primul rînd, pentru el însuși), la fel și numărul limitat al lumilor alternative pe care le putem accepta și pricepe este, de fapt, o măsură de protecție în fața ficțiunii și, implicit, o asigurare de viață. Căci în fața adevărului, și literatura, și viața ar deveni deodată derizorii. Ficțiunea are, aș spune, rolul unui antigen care determină crearea anticorpilor: ne pregătește (de moarte). Și ne pregătește ajutîndu-ne cel mult să întrevădem, niciodată să pătrundem. Iar această perpetuă întrezărire (de la Homer la Salman Rushdie însuși) a lumii ne atrage, ne satisfăce și ne intrigă în măsura în care convențiile literaturii se schimbă, se rafinează, se convertesc. Mi-am imaginat mereu scriitorul ca pe un temerar optician sub un cer înnoțat, tot schimbînd și șlefuiind lentile îndreptate spre același cer impenetrabil doar pentru a obține imagini variate ale aceleiași obscurități. Fiecare mare scriitor schimbă, cu sensibilitatea și cu imaginația proprii, cu ajutorul convențiilor și al limbajului său, felul de a interoga al incomprehensibilului. Reformulînd îndoilele, descriind mereu alte fațete ale coșmarului vieții (ininteligibile) sau morții (implacabile), punînd nefericirea și suferința în mereu alte perspective, marii scriitori speră că tot ce pot obține mai mult este o formă de perturbare și de neînțelegere mai corectă. Iar dacă se întîmplă ca un scriitor să înțeleagă, „să vadă idei“, ei bine, mesajul lui tot nu ajunge la noi. Întrebat odată care este defectul său „incurabil“, Julio Cortázar a răspuns așa: „Acela de a nu avea suficient curaj pentru a-mi duce mai departe experiențele întrevăzute în cîmpul mental și pe care nu le-am convertit în scris simțînd că aș rupe definitiv punțile cu cititorul. Iar dacă în tinerețe cititorul îmi era indiferent, acum nu-mi mai este.“ Această „concesie“ nu venea, cum s-ar grăbi unii să creadă, din tentația comercialului sau din excesul de

paternalism față de cititor (pe ambele Cortázar le respingea vehement), ci dintr-un fel de umanism al ficțiunii ca „echivalent simbolic al realității“. Nu de lipsă de curaj era vorba, ci de ceea ce și Sabáto spunea undeva: despre decența și responsabilitatea de a limita conversația adevărului (insuportabil) sau a răului (ininteligibil) în expresie literară.

Acum, m-aș întoarce puțin la chestiunea gustului. Problema cu gustul e că, la un moment dat, devine inseparabil de orgoliu. Cine poate recunoaște că există literatură și în afara propriului gust? Cine se resemnează la gîndul că gustul său nu poate acoperi cu adevărat toate convențiile, limbajele, formele literare? Mai mult, cine ar risca să accepte în mod public limitele propriului gust fără a-și atrage oprobriul celorlalți? Parte din personalitatea cuiva, gustul e prea puțin legat și de discreție. În finalul scrisorii tale, dragă Ioana, găsești patru etichete pentru cărțile citite de tine în postura de cronicar literar: 1) cartea e bună și ți-a plăcut; 2) cartea e proastă și nu ți-a plăcut; 3) cartea e bună, dar nu ți-a plăcut și 4) cartea e proastă, dar ți-a plăcut. Eu am însă o teorie: uneori, cu cît nu înțelegi un poem / o povestire / o carte, se întîmplă să-ți placă cu atît mai mult! (E vorba, poate, tocmai de acea *întrezărire*!) Permite-mi, așadar, să adaug două noi categorii cu care un critic literar ar trebui să judece cărțile – acel critic ce înțelege prea bine că nu doar umbra propriului gust este, dat fiind complexitatea literaturii, suficient de redusă pentru a o sări, dar și propria înțelegere își poate atinge, la un moment dat, limitele: 5) și 6) nu știu cu adevărat cum este cartea, dar (nu) mi-a plăcut. (De unde se ridică o nouă problemă: cînd și cum îi este permis unui critic literar să nu știe cum e o carte?!). E-adevărat că un critic literar riscă infinit mai mult negînd ce nu înțelege (din naivitate, răutate sau neputință, nu contează): gîndește-te că, peste un secol, nimănui nu-i va păsa dacă a lădat o carte proastă, în schimb va fi consemnat pentru eternitate dacă va contesta o capodoperă a posterității; dar cu adevărat provocator ar fi să-și recunoască neînțelegerea, adică limitele, adică, în fond, omenescul.

Dacă m-ai fi întrebat în scrisoarea ta (și sper că nu ai făcut-o pentru că, de fapt, anticipai răspunsul meu) care mi se pare că ar fi problema cititorilor sau a criticilor, ți-aș fi spus acum că este vorba de vanitatea (tradusă și printr-un fel de intoleranță, de predispoziție la subevaluarea cărților) cu care credem că sîntem cu adevărat și în fața oricărei cărți „cititori avizați“: ne putem noi situa mai presus decît o carte!? Tu însă îți închei scrisoarea întrebîndu-te, retoric, dacă gustul personal și valoarea trebuie să coincidă. Nu coincid și, cum am spus, nici nu trebuie să coincidă. Comedia încurcăturilor, zici?! Mai mult, tragi-comedia neînțelegerii, dar unde noi sîntem deopotrivă și actori, și spectatori. Iar uneori, chiar și autori. Ți se pare puțin? Mie mi se pare *totul*.

Marius CHIVU

comentarii critice

RĂMÎNE O CHESTIUNE nelămurită dacă o temă sordidă, ca cea a mahalalei, poate da naștere unor capodopere literare. Estetic vorbind, problema pare a fi prost pusă, căci reușita unui text literar nu stă în lumea din care se inspiră, ci în talentul celui care o descrie. Potrivit acestei logici, poți scoate nestemate din orice putregai, în virtutea unui procedeu magic care metamorfozează cloaca în aur și rahatul în bici. Dar, omenește vorbind, sînt teme care își molipsesc scriitorii cu micimea orizontului lor interior. E ca o contagiune păgubitoare din cauza căreia platitudinea unei lumi poate altera umoarea ochiului chemat s-o descrie. Căzăturilor și otrepelor nu le poți închina epopei decît știind din capul locului că întreprinderea ta e îndoielnică. Și totuși, conform criteriilor estetice, orice bîrlog poate fi subiect de roman și oricărei zvîrcoliri șerpești i se poate însăila un sonet de ireproșabilă înlanțuire prozodică. Atîta doar că înfrîurirea formei asupra sufletului cititorului aduce cu o adiere superficială. O deguști fără să te miște, și o admiri fără să te frămînte. E o simplă virtuozitate tehnică ivită din ușurința unui intelect căruia, lipsindu-i viziunea, îi priește să se zbată într-o cușcă ermetică. Pe scurt, literatura fără filozofie, materialul acesta afit de răspîndit în galantarele librăriilor noastre, e o stofă pe cît de precară pe afit de obișnuită azi.

Numai că autorii care produc o astfel de literatură au la îndemîna o clasică portiță de scăpare: ei invocă nevoia de a descrie fidel și de a reda verosimil chiar și părțile cele mai abjecte ale ființei omenești. Bîlciul trebuie descris, așa cum medicul descrie invazia florei bacteriene pe plăcile cu medii de cultură. De aceea, despre orice se poate scrie bine, chiar despre urîtenile iremediabile. Dar problema nu este dacă se poate scrie frumos despre orice, asta e indubitabil, ci dacă nu cumva frumosul acesta e derizoriu prin efectul pe care îl are asupra cititorului. Bacteriile nu te pot predispune la reverie decît dacă ești din aceeași categorie morbidă cu ele. Și încă o dată: cauza nu stă în lipsa de inspirație a creatorului sau în slăbirea talentului de evocare, ci în meschinăria funciară a universului ales. Cu vagabonzi și curve pe post de protagoniști nu poți să scrii *Muntele vrăjit*, în schimb poți să scrii *Un veac de singurătate*. Deosebirea dintre cele două cărți ține de o ruptură de orizont, adică de un alt rang al educației filozofice, iar cine afirmă că ambele cărți sînt capodopere împărtășește superstiția estetică a creatorului care nu numai că este independent de tema asupra căreia se apleacă, dar care nici măcar nu trebuie să aibă o viziune pentru a scrie despre ea. În realitate, ținuta speculativă a unui scriitor îl predispune spre alegerea anumitor teme, interzicîndu-i în același timp să se apropie de altele. În schimb, cînd ținuta ideilor lipsește, apare literatura de cîrțiță, de pildă *Un veac de singurătate*. Căci un scriitor fără filon filozofic e ca o cîrțiță săpînd orbește în gîlmele limbii. A te entuziasma pe seama virtuozității cu care cîrțița sfredelește cotloane e semn de pierdere a discernămîntului, căci cotlonul e steril și nu duce nicăieri.

Acesta e cazul romanelor românești inspirate de vermina mahalalelor noastre. *Groapa*, *Maidanul cu dragoste* sau *Amantul colivăresei* – cele trei romane asupra cărora Georgiana Sîrbu se apleacă cu precădere în teza ei de doctorat – sunt niște indubitabile reușite literare cărora le lipsește conturul vreunui orizont reflexiv. Niște drugi soioși de pe care picură zeama maidanelor urbane, pe care îi citești cu aerul că ai vizitat un ospiciu în aer liber, pitoresc pînă la încîntare și gol pînă la îngrețosare. Un univers minor și fatal plat, derizoriu prin conflictele iscate și cleios prin patimile dezlănțuite. O fosgăială ineptă de tîrtoare abruptizate, în a căror sensibilitate nu s-a strecurat ambiția ierarhiei sau gustul idealului.

Paradoxul cărții Georgiane Sîrbu e că te face indirect să constăți toate aceste trăsături livești, că așadar volumul *Istoriile periferiei* are o statură analitică pe care romanele asupra căreia se apleacă nu-l au. E ca și cum autoarea se ridică cu o treaptă deasupra romanelor comentate,

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Literatura de cîrțiță

Georgiana Sîrbu, Istoriile periferiei. Mahalaua în romanul românesc de la G. M. Zamfirescu la Radu Aldulescu, Cartea Românească, 2009, pag.

încercînd să le suplinească îngustimea printr-o conduită speculativă menită a sugera existența unui orizont. De aceea, miezul volumului nu vine din extravagantele temelor înfățișate – prostituatele, hoții, ariviștii și pungășii sunt de o extravagantă devenită banală în lumea literelor –, ci din modul în care autoarea le preferă în rețeaua de asociații libere a minții ei. Căci, trecut fiind prin vultele intelectului Georgiane Sîrbu, ecoul mahalalei e mai subtil decît mahalaua.

Așa se face că Georgiana Sîrbu reușește ceea ce literatura de cîrțiță nu poate: să-și predisună cititorul către meditații libere pe marginea lumii de mahala. Georgiana Sîrbu scrie concentrat și mustos, dar fără dulcegării și fără patetisme feminine. N-are înduioșări moi, ci tresăriri meditative, de unde și senzația elevată că asisti la un alai de comentarii fine pe seama unor portrete pitorești. Comentariile fiind mai bune decît citatele extrase din romane, simți nevoia să sari peste citate și să cauți numai considerațiile teoretice. Cu alte cuvinte, nu te preocupă mîzga personajelor, ci reacția autoarei la contemplarea lor, urmarea fiind că observațiile aduc un spor de voluptate intelectuală care dau sarea și piperul volumului. Pe scurt, autoarea te incită intelectual, știind să ia distanță față de urdoriele maidanului pentru a le descrie apoi din interiorul unor scheme teoretice. De aceea, Georgiana Sîrbu nu

carțe care te dispune spre un gen de filozofare *sui-generis*: meditația pe marginea mahalalei și a neputinței ei de a inspira capodopere literare.

se lasă molipsită de promiscuitatea mahalalei, ci o domină cu ajutorul nuanțelor și tentelor interpretative.

Urmînd-o pe exegetă în periplusul ei, te surprinzi medifînd la specificul mahalalei, dar ignorînd cu totul romanele despre care este vorba aici. Și Eugen Barbu și G. M. Zamfirescu și Radu Aldulescu devin pretexte livești în vederea unui eseu pe marginea mahalalei românești. Ce scriu ei e literatură de cîrțiță, adică descriere fatal mediocră și obscenă, dar ce se poate scrie pe marginea literaturii de cîrțiță e altceva. Mai întîi, constatăm că mahalaua, ca lume năclăită de unsoarea unor ființe decăzute, nu reprezintă o comunitate autonomă, avînd mereu nevoie de o urbe în marginea căreia să ia naștere. De aceea niciodată oamenii, cînd înființează o așezare, nu încep cu mahalaua. Mahalaua apare doar atunci cînd societatea simte nevoia unui loc în care să-și dreneze scursorile și dejecțiile umane. De aceea, mahalaua e ghenă și nu antecamera orașului. Cei care ajung aici fie au fost respinși, fie s-au născut aici, rămînd prinși definitiv în granițele ei.

În al doilea rînd, caracteristica mahalalei este că mediul social e mai puternic decît indivizii. Forța dominatoare stă în moravuri, nu în caractere. De aceea, mahalaua nu numai că nu e o școală de caractere, dar aduce cu o mlaștină în care, cine a apucat să intre, cu greu va mai ieși. În această melasă umană nu există perspective de ameliorare, ci doar șansa evadării. În plus, mahalaua nu are mistere, ci doar enigme sordide. Un univers fără arcanе stăpînit de complicități tăcute. Dar în toate se simte o vigoare fără rigoare și niște obiceiuri fără ceremonii, se simte o ierarhie fără valori și un trai fără virtuți. Un tărîm al malformațiilor și al patologiilor fătîșe, dominat de figuri emblematice cărora nu le poți găsi motive de înobilare simbolică. Uu teritoriu de dărăpănături locuite de căzături umane, cu o atmosferă pe care e bine s-o contempli din mers, de la geamul mașinii, sau citind o carte ca cea de față, dar în nici un caz stînd la fața locului. O amestecătură în care oamenii nu mai țin la aparențe și în care indecența e adevăr subînțeles. Pe scurt, un iad contemporan în care fericirea nu e posibilă decît într-o singură situație: cînd nu ai termen de comparație, cînd așadar nu știi că, în afara mahalalei, mai există și un alt fel de viață.

În fine, Georgiana Sîrbu iese de două ori din postura de comentator și intră în pielea unui observator contemporan, spre a face portretul mahalalei bucureștene de după 2000. Motivația gestului este unul pur biografic. „Locuiesc de opt ani într-un cartier periferic. Șoseaua Giurgiului, intersecția cu Toporași. La trei stații de ieșirea din oraș și doar la o aruncătură de băț de Ferentari. Cînd circulația se mai domolește, noaptea, mă delectez cu manele, cîntate *live* (de maestri ai genului sau de diletanți) în curtea caselor din vecinătate. N-am termopan. Și chiar dacă aș avea, sîmbătă e petrecere cu două etaje mai sus, așa că tot așa fi la curent cu ultimele hituri în materie. Aceasta e mahalaua în care trăiesc din anul II de facultate (Litere).“ (p. 5)

Dar dincolo de motivația personală, mai există o nuanță care plutește nespusa în cartea Georgiane Sîrbu: că românii poartă pe dinăuntru o mahală subtilă și foarte stăruitoare, un maidan psihic din cauza căruia, acolo unde ajung, murdăresc locurile. Că există un etos mahalagesc de origine morală de care poți suferi chiar și atunci cînd stai într-un castel. În concluzie, o carte care te dispune spre un gen de filozofare *sui-generis*: meditația pe marginea mahalalei și a neputinței ei de a inspira capodopere literare. Căci dintr-o colcăială pestilentă nu se poate extrage un mesaj uman decît pentru cei care fac parte din aceeași categorie. Altfel spus, lumea mahalalei nu poartă înțelesuri universale valabile, și asta tocmai din cauza lipsei unui orizont filozofic. Dar cartea Georgiane Sîrbu este peste nivelul romanelor pe care le comentează, grație fineței ochiului cu care privește sordidele arătări ale maidanului orașenes. Pînă la urmă nu contează mahalaua, ci reacțiile pe care le provoacă autoarei. Te încîntă tresăririle Georgiane Sîrbu, nu obiectul analizei ei. ■

Dincolo de vâna piezișă, polemică, arțăgoasă, irascibilă și subversivă, există la Eugen Negrici o enormă energie pozitivă. El nu-i numai un constrictor, ci în primul rând un constructor.

N –AR TREBUI să ignorăm contextul acestei reeditări. *Imanența literaturii* e prima carte pe care Eugen Negrici o publică (de fapt, republică) după *Iluziile* de anul trecut. Semn că autorul ei vrea să-i asigure, în sfârșit, o lectură în răspăr. Alături de *Expresivitatea involuntară* și de *Figura spiritului creator* (împreună cu care făcea serie în 1981), *Imanența literaturii* are o alură mai degrabă cuminte. Nu strică nici deprinderile comode ale cititorilor profesioniști, nu trage nici vâlul de pe schelaria operei scriitorilor de manual. Aproape trei sferturi din materia ei ține de zona inofensivă a literaturii vechi. Referirile la prezent sunt numai câteva, și acelea alegorice. Dar să nu uităm ce rol juca alegoria în primii ani ai deceniului al nouălea!

Într-un fel, aici ne trimite și Negrici când insistă în preambulul acestei ediții de-a doua asupra faptului că n-a scos și n-a adăugat nimic în textul inițial. El vrea parcă să dea nas unei cărți, cum spuneam, cuminti. Puțin îi mai pasă că, atunci ca și acum, aceasta era bună. Ce-l interesează cu adevărat e atitudinea. Metoda, demonstrația, viziunea îi aparțin, le știe, cu ce au rezistent și cu ce au șubred. Sunt la locul lor dintotdeauna. Nervul însă, acesta e sau nu e. În ce-l privește, nu încap ipocrizii, nu poate fi adus din condei, așa cum adesea se întâmplă cu speculația teoretică. (Un exemplu convingător și într-un sens, și în altul, îl reprezintă chiar *Iluziile*, în care vibrația extraordinară a paginii acoperă notele false ale interpretării.)

Probabil că pe Negrici îl încântă cel mai tare tensiunea politică pe care încă o resimte aici. Într-adevăr, înclinația către peisagismul moral al epocii e cu totul neașteptată. Când comentează șirurile de păcate consemnate în marginaliile biblice de-acum câteva veacuri, criticul nu uită să arunce câte-o limbă de foc și către actualitatea de-atunci, din întunecatului deceniu nouă. Aparent, pentru o mai bună înțelegere, prin analogie, a celor Jouă lumi. Așa erau ei, altminteri suntem noi, spune, cu înțelepciune didactică, Negrici. Numai că didacticul (ca tendință) nu-i decât o mască diplomatică pentru polemic. Într-un rând, e invocat libertinajul erotic contemporan, pus în cumpănă cu strictetea mortificanta medievală. Chiar așa? Altă dată, amuzamentul de societate al consultării horoscopului e contrapus grelelor pedepse ce cădeau în trecut pe capul solomonarilor. Să se fi putut vorbi public în anii '80 despre asemenea misticisme? Negrici mimează deosebirile ca să accentueze de fapt, punctele comune. Antifraza mi se pare evidentă.

Dar nici fraza, dacă suntem atenți, nu-i cu mult mai mieroasă. Iată de ce virtuozități e ea în stare: „Dimpotrivă, găsim că, mai întâi de toate, zapisele, ispisioacele, hrisoavele constituie o binevenită școală de reeducare a sincerității. Ele își află iubitorii în rândurile unei stirpe puternice de cititori și scriitori ce sălășluiesc printre noi azi în număr din ce în ce mai mare și care, simțind chemarea din adâncuri a originilor, nerăsplățiți îndeajuns de ce oferă cronicile și literatura beletristică, ar dori să dea curs vocației lor de căutători de autentic. Ei au nevoie de amănuntele desfășurătorilor, măruntelor necazuri seculare, pentru a acest strat de uitare nimicuri cotidiene este balsamul barbar al naturaleții noastre. Pe de altă parte, ele ne ajută să ținem piept tendinței imposibil de înfrânată a săpa o albie faptelor și de a le da prea iute un urs, de a împuțina viața, dacă nu preceptistic precum ronicării, oricum ideologic precum urmașii lor. Mai e curând am prins chiar năravul stoarcerii mărețelor emnificații și nu mai avem ochi decât pentru major, sențial și cosmic. De aceea, când atâția dintre noi u par să mai aibă altă grijă decât destinul planetei, îmțim nevoia unei corijări.“ (pag. 73)

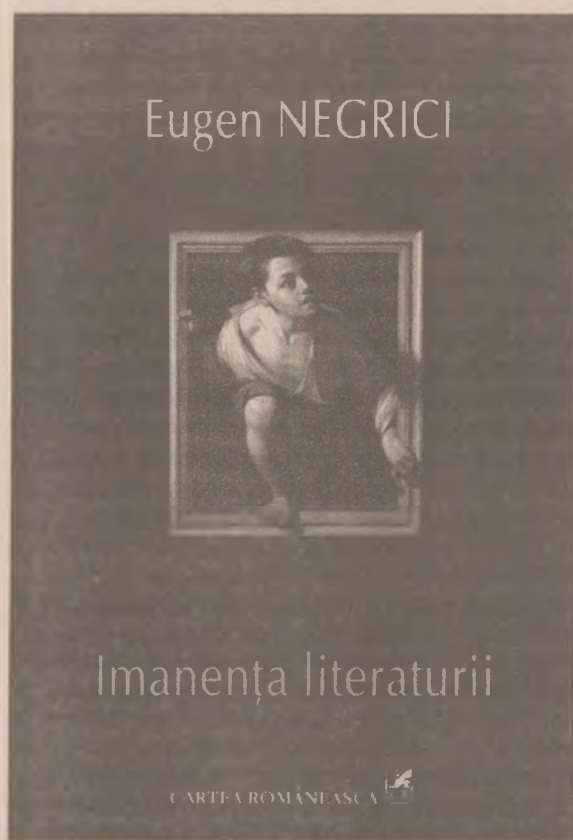
Pasajul dintre ghilimele e tot ce-a scris Negrici mai cu subînțeles în *Imanența literaturii*. Întâi intră e sub pielea stilisticii oficiale, apoi se dezvoltă, rește din sine, își normalizează anatomia până ilocuieste complet și răstoarnă chiar rigiditatea

Cosmin Ciotlos

CRONICA LITERARĂ

Un prozator al criticii

Eugen Negrici, *Imanența literaturii*, Editura Cartea Românească, București, 2009, 254 pag.

patriotard colectivistă a primelor formule. Hazul trebuie să fi fost deplin în epocă. Cenzura era păcălită cu numai două trei artificii retorice. Ceea ce nici nu-i mult, în definitiv.

Să părăsim, totuși, anecdotică aceasta *ready made*. Pentru că, dincolo de vâna piezișă, polemică, arțăgoasă, irascibilă și subversivă, există la Eugen Negrici o enormă energie pozitivă. El nu-i numai un constrictor, ci în primul rând un constructor. Critica lui literară rezultă prin interferarea impulsurilor teoretice cu acelea ample narrative. Autorul *Imanenței literaturii* e un prozator al conceptelor. Nimic nu e dat în scrisul lui, totul se naște, totul capătă contur din câteva detalii de mediu cultural (de unde și ambiția radicală de a propune un sistem centrat pe lectură). Raționamentele însele se dezvoltă după tipicul firelor epice. Ar fi mai corect să spunem că Negrici povestește analize decât că analizează propriu zis.

Nicăieri nu vom găsi aici noțiuni în stare pură. Totdeauna acestea vor fi adecvate prin narațiune și abstractizate prin metaforă. O dublă prelucrare, așadar, care are meritul de a întreține iluzia (da, iluzia) permanentei apropiieri de text. De fapt, Negrici se ține prea arareori de scripte și prea des de propriile viziuni. Deși citează masiv, exploatează minimal citatul, de obicei în grilă impresionistă. Unul din cele mai frumoase capitole ale cărții, dedicat *codului rânduielilor protocolare* sfârșește absolut remarcabil, într-o coadă de pește perfect călinesciană:

comentarii critice

„Departate de uscăciunea de nomenclator a operelor de acest fel, prin sugestiile vizuale de care e capabilă, *Condica lui Gheorgachi* însumează o mare cantitate de viață și izbutește să creeze atmosferă, nu altfel decât o cronică. Este, în ce ne privește, cronică vieții de curte. Adăugați un nume istoric în locul fiecărei funcții statale, ori de câte ori e ea amintită, și vă veți trezi în fața unui text istoriografic cu «întâmplările» domnului, spătarului, stolnicului, comisului și ale celorlalți oameni de casă. Și mai bine ar fi, însă, să nu adăugăm nimic și să observăm că tocmai nespecificarea numelor, a datelor și a împrejurărilor anume e în măsură să dea efectul interesant al unei istorii *in absentia*. Boierii fără boieri, domni fără domni. S-au conceput în amănunțime scenografia și decorul, coregrafia a fost explicată și repetată, costumele au fost așezate pe manechine, fiecare la locul indicat în scenă.“ (pag. 88)

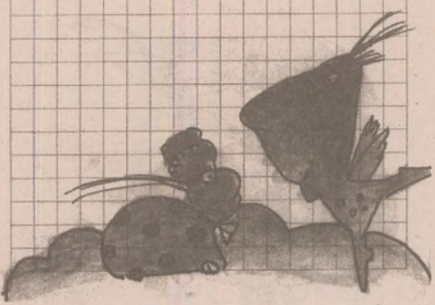
Să adăugăm, dar mai bine să nu. Atribuirea de sens, în numele căreia Eugen Negrici și-a fundamentat unul din principiile de lectură, devine, iată, facultativă. Cu patru ani în urmă, când îi apărea *Expresivitatea involuntară*, o atare concesie ar fi fost de neimaginat. Cu trei, de când datează *Figura spiritului creator*, deja existau premise de negociere. Acum însă, criticul își relaxează substanțial teza, dând și cezarului ce-i aparține. Adică dând autorului, dreptul de a avea (din când în când măcar) intenții. Așa se face că primele două secțiuni ale cărții, care corespund acestor variante îmblânzite ale ideilor mai vechi, sunt și cele mai bune. Cu alte cuvinte, *Literatura implicită* și *Literatura implicată* sunt, în medie, net deasupra, iată, capitolului intitulat chiar *Imanența literaturii* (acesta conținând totuși un foarte interesant inventar de metafore puse în circulație de altminteri rudimentarii croniciari).

Ce strică echilibrul cărții sunt tocmai paginile de aplicație pe texte ale prezentului: cronici sportive, rubrici de picanterii culese din tribunale, anunțuri de mică publicitate. Toate, cum se vede, strict publicistice. Multe amuzante, desigur, dar nu atât în sine, cât în oglinda caragialismului de alaltăieri și de ieri (adică mai cu seamă din anii '80). Aici Negrici nu are dreptate să vorbească despre inocență, căci mecanismul pe care-l aplică în lectura lor e, nu-i așa, predefinit. *Expresivitatea* o fi involuntară, dar algoritmul extragerii ei din context, nu. (Autorul însuși recunoaște că pleacă la drum având în minte celebrul studiu al lui Al. Călinescu, *Caragiale sau vârsta modernă a literaturii*.)

În rest, când se menține în spațiul literaturii vechi, Eugen Negrici rămâne savuros. Iar critica lui – eficace. Sistematizarea primelor scrieri istoriografice de la noi (făcută în subsolul câtorva pagini) n-are nici un cusur logic. Criteriile sunt funcționale, singura valoare căutată fiind aceea de adevăr. Interesantă se dovedește și analiza bugetului țării Românești din vremea lui Brâncoveanu. Din *cuțite și pahară*, adică din venituri și cheltuieli se desprinde o umbră semnificativă. Mita îi viza nu doar pe turci, ci și pe cei care urmau să o transporte către turci, ba chiar și pe cei care doar aveau știință despre asta. Eticheta pusă de Negrici e memorabilă: „Suntem în 1714. E metastaza precauțiilor.“ (pag. 99)

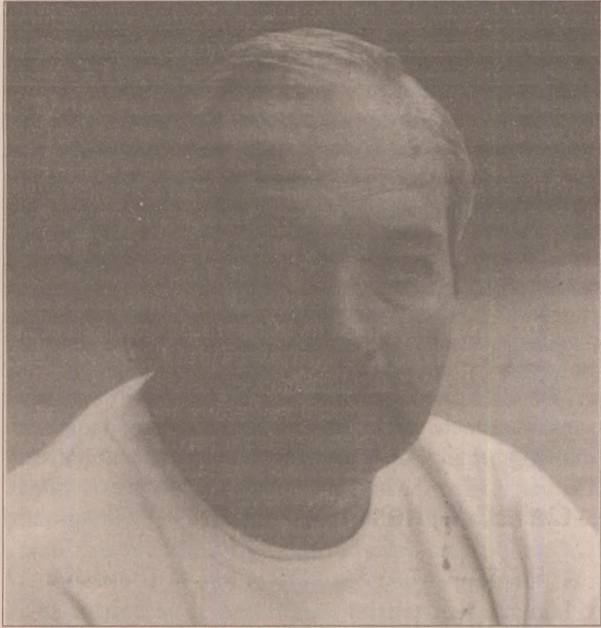
Și în jurul arhondologului Costandin Sion Negrici plasează câteva observații cu cârlig etic. Genealogistul cu genealogie discutabilă are totuși o vigoare a talentului mai presus de orice suspiciuni. În capitolul referitor la *însemnările pe cărți*, aș zice că lipsește totuși ceva. Autoreferința. Eugen Negrici detașiază cu fervoare micile cronici, în care e prins de regulă dansul istoriei mari cu istoria de familie, dar trece nonșalant pe lângă (cum să le numesc) micile recenzii. Chiar nici un cititor de secol XVII, XVIII, XIX n-avea nimic de spus despre ce citea? Chiar nu avem nici o urmă din ceea ce-ar trebui să fie, la noi, preistoria lecturii?

Eu cred că avem. Știu și unde anume, pe ce manșete, cu ce culoare a cernelii. Dar n-o pot demonstra la fel de elegant cum demonstrează Eugen Negrici contrariul. ■

p o e z i e

Mihai Gălățanu

MUȘCĂTURILE

Mușcăturile, în fapt, sînt niște mulaje.

Și românii, ca și franțuzoaicele (sic!), se înnebunesc după mulaje.

Sînt obținute, cum ar spune tehnologii, prin presare la rece. Îți lași un mulaj dentar după toate regulile artei. Urma dinților mei în carnea ta. Și îmi place să mă contempul acolo. Să mă bucur de fiecare fir al lumii. De fiecare dinte.

Mușcă-mă adînc, pînă ai să dai de mine însumi.

*

Femeile franceze sînt superficiale. Superficiale? Nu toate. Superficie înseamnă și spuma zilelor. Spuma mării. Spuma tuturor mărilor din lume, strînsă aici, pentru tine.

Îmi și închipui acțiunea aia înceată. Depilarea. În toate modurile în care se practică. Îmi închipui durerea. Sfîșierea. Despărțirea părului de rigoarea fină, molică, a cîmii.

Prăbușit. Prăbușit sînt în mine, acum, cînd scriu. În adînc. Prăbușit. Ajuns la fundul sacului. La fundul ochilor. De după care stă memoria. Materia vîscoasă, cenușie. Creierul. Un bebeluș rebel.

Scuip viața. Viața sare din mine sub formă de mucusuri. Viața se aruncă în aer și cade pe pămînt. Trăiesc expectorînd. Mai mult expectorînd. Aruncînd sputa ca pe o dejecție a existenței.

*

Cînd sînt trist, obosit, mă gîndesc la femeile pariziene. Stilate. Așa, avînd aceeași eleganță ca și fraza lui Celine, preferatul meu. Aceeași debordanță. Aceeași frumusețe paranoică.

BARIȘUL ROȘU

Stau în Paris și îmi aduc aminte. Dar nu despre Paris.

Îmi aduc aminte despre Olga. Ar trebui, mai corect spus, despre O., dar numele simte și cere să-i adaug carnație. Bine, fie: Olga. Olga stă, undeva, la periferia Galațiilor. Acolo unde e o rîpă și o buză aripei. Coborîm pe ea. Ne plimbăm. În fața noastră e un lan de porumb. Îmi place să alerg prin lanurile de grîu și de floarea-soarelui. Îmi place nebunește să alerg, o-ho!, pe acolo.

Îmi place, ce mai!

Și ea, Olga, e în fața mea.

Mă zgîndără, mă aștă.

Are un baticuț înflorat. Un bariș. Pe care și l-a scos de pe cap.

Și și-a rătăcit, prin aer, zulfii. Și i-a răsfiat. Este un bariș roș-albastru. Bariș spunem noi, aici, în Moldova. Și tot la fel de bine, dacă ar fi o bucată de sine stătătoare, s-ar putea intitula BARIȘUL ROȘU.

Bariș vine din rusește. Înseamnă ceva ca baticul. Îi stă bine cu bariș roșu. Da, Olgăi îi stă bine cu batic roșu. E un fel de roșu înflorat.

Și-a pus în cap să mă aștă.

Și se duce după un lujer: prinde-mă – și nu mă prinde.

Ia-mă și nu te las. Dezbracă-mă, prostovane, dacă poți! Si prostovanul sînt eu. Eu, de o mie de ori, eu.

Parcă îmi spune, parcă îmi șuieră: ești așa de fraier că nici nu ai să apuci să mă atingi măcar. Ești atît de coclit că nici n-am să țin seama de tine, vrăjeală spurcată ce ești! Ești o fiară mică și proastă, ești prea tînăr pentru mine, femeile se maturizează întotdeauna mai repede.

Se masturbează, era să spun.

Și Olga alergînd, mai întîi, prin grîu. Apoi, prin vița de vie. Și, la urmă, prin porumb. Oho, dar știi că am alergat ceva. Am respirat ca un elefant pe muchia junglei.

Și foșnește porumghele.

Păpușoiul scoate un sunet de zici că-i o morișcă de vînt p-acolo. Sau că, mă rog, cineva chiar plimbă o morișcă nebună printre știuleți. Și aleargă. Și alerg. Barișul roșu i s-a agățat de un știulete verde. Nu, nu c-ar fi vrut ea. Asta-i fals. Sigur s-a agățat. Ea ține prea mult la el, nu l-ar fi aninat pe-acolo. Ba pun chiar pariu că s-o fi supărat că s-a agățat pe nu-știu-unde.

Și pe bună dreptate: e barișul ei preferat.

Mai are, ce-i drept, unul negru. Mai are, ce-i drept, unul roșu. Da, dar asta-i cel mai frumos, fără doar și poate.

Si aleargă. Și alerg.

E mai iute ca mine. Io mi-s mai greoi, sînt ca un taur ori ca un alt animal sălbatic. Nu degeaba ea îmi zice ursul. S-a înfierbîntat. Pun pariu că sudorile curg șiroaie și pe ea. N-ar fi nimic de mirare că, iacă, și pe mine curg. A aruncat mai întîi pulovărul negru, croșetat de maică-sa. E un pulover gros. Da' musai mai pă urmă o să dăm o raită înapoi, printre știuleți, să îl luăm. O să cam fie cazul să le recuperăm pe toate. Tricoul a prins vîrste ude. De sudoare. Pe burtă. În laterale. Curge zeama de la subțiori.

Asta, însă, nu face decît să mă ambiționeze și mai tare. Îi vîd, înainte, tenișii. Și, pornind din teniși, gleznele. Si, pornind din glezne, pulpele.

Bagă, bagă, îi zic, lui, trupului.

Lui, hoitului.

Și hoitul bagă.

Și porumbul sună, sună prelung, ca mirajul în capul unui nebun. Poate chiar în capul meu. Sună, sună, păpușoiule, îi zic. În Ardeal este alintat cucuruz. Cu vorba aia lungă, cîntată, a ardelenilor.

Dup-dup, se aud pașii ei. Dupăie. Alintă pămîntul cu picioarele ei. Îl face să crape de întăritare. Olga și-a despletit părul, și are un păr șaten-închis, așa, spre negru. Este lung și se lăfaie în vînt. Pare o adunătură de șerpi de catran care șuieră și își ițesc capetele. Aleargă de mîncă pămîntul. E drept, cît se poate alerga prin păpușoiul din Moldova, cel de la periferia orașelor, de la marginea blocurilor, de la începutul pădurii. Liziera se vede undeva în depărtare. A scos tricoul îmbibat de sudoare și l-a aruncat în sus și pe ăla. În jur, nici țipenie. Blocurile sînt departe, se vîd numai ca un semn indecis. Îi vîd carnea. Uleoasă de transpirație. Și țitele sîrind ca nebunele. Are țite mari, vindecătoare. Ostoitoare. Care îți alină arșița. Și ție-o potolească. Iar mie mi-i arșiță, nene, nu glumă.

Atunci mă întind.

Mă antrenez, așa, din ochi.

Mă aplec în față, muult.

Cît pot.

Atît cît să nu cad.

Dar să mă apropiu de ea.

Și mă chiar apropiu sau doar mi se pare.

Soluția ar fi să mă balnasez puțin. Și, apoi, să ținesc. Să o prind. De păr. De picioare. De orice. Să nu se lovească, însă. Să nu o vatăm. Mi-e teamă.

Și urlu.

Și sar.

O plachez ca la rugby. Îmi arunc trupul meu greu ca dintr-o balestră sau balustră, nici nu mai știu cum se zice, dar asta nu mai contează acum, contează aruncare, săritura mea, detenta, spuneți-i cum vreți, spuneți-i oricum.

Și o ating.

Aproape s-o scap.

Dar nu, nu, îmi reușește, pînă la urmă – și o plachez, o agăț de mijlocul ei subțire – și cădem amîndoi odată, ne rostogolim un pic, eu o și forțez, ca să atenueăm căderea, să nu ne alegem cu vînatăi și să fim, cît de cît întregi. Pe cît de întregi poate fi un soi de cuplu trăsnet cum este al nostru.

Și nici nu e, încă, un cuplu.

O întorc cu fața.

Olga se zbate.

n-am de unde să știu dacă de circumstanță. De conveniență. Că trebuie să facă, totuși, ceva, înainte de a mi se abandona mie.

Și eu o am acolo, pe pămînt, pe brazde, pe frunzele putrezite de astă-toamnă.

Printre știuleți verzi, halucinant de verzi.

Printre pănuși.

Cu privirea ațintită spre un porumb gălbui, mios și, în închipuirea mea, dulce. Olga e deja pierdută. E senzuală și simțurile ei au pierdut-o. Cum și pe mine m-au pierdut simțurile. Și ne-au salvat, ne-au recuperat, ne-am revenit. Aici, pe pămîntul reavăn.

Miroase a frunză verde și a mătase de proumb. Miroase și a știulete crud, încă necopt. Unii dintre știuleți chiar așa arată, albi, de parcă ar fi nefirești. De parcă ar fi artificiali. Parcă ar fi din marmoră. Sculptați. Din piatră sau din gips.

Ne-am noroit amîndoi. Nici nu se putea altfel. Pămîntul se lipește de noi. De pe acum, pămîntul se lipește de noi.

Pămîntul e gras.

Pămîntul e bun.

Pămîntu-i mîntuitor.

Pămîntul ne acaparează. Se comportă ca un rac. Ce a apucat în clești, nu mai dă drumul. Sîntem bunuri ale pămîntului. Sîntem bun-apucați de pămînt. Și gata. Și pe jumătate nînghițiți. Țin minte cum a înghițit-o pămîntul pe mama mea. Așa ne înghite pămîntul: mai întîi, cite un părinte. Pe rînd. Ca și cum părinții ar fi parte din noi. Ori noi parte din părinți.

Opera, mai întîi, opera.

Si opera părinților noștri sîntem noi.

Noi, mai întîi.

Sîntem rebuturi ale operei. Pămîntul e și împăciuitoare. Stinge toate querelele. Toate dihonile. Toate dizidențele. Toate nebunelele. Oalele. Și ulcelele.

Și eu, acum, sînt aplecat asupra ei.

O sărut.

Îi simt buzele umede.

Pe bună dreptate, căci se face de ploaie. Se aud, deasupra noastră, bubuituri. Tunetele. Bubuie lumea. Cerul. Orașele. Bubuie gura noastră.

Se aud. Se aud tunetele. Se aude lumea, aruncîndu-și duhoarea. Sperma. Ploaia. Se aude plouînd, în îndepărtate locuri. În care nu ai auzi, poate, nici punînd urechea la pămînt.

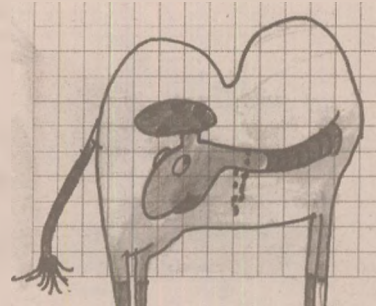
Se aud stropii. Toți stropii. Pe rînd. Nu toți odată, cum se întîmplă.

Răpînd. Viața mea răpînd. Peste viața ei. Ce vom face peste zece ani? Ce vom fi? Sau peste douăzeci? Niște bătrîn obosiți.

Asta e.

Și nu vrem să acceptăm.

Nu acceptăm nici în ruptul capului. Capul ne rămîne pe umeri. ■

Mihai Zamfir

TROPICE SURĂZĂTOARE

KIR IANULEA al lui Caragiale a împlinit o sută de ani. Recitind nuvela, devenită între timp fără vîrstă, constăți încă o dată care e soarta capodoperelor: aceea de a se prezenta, la o sută de ani, fără nici un fir de păr alb și fără nici un rid – condamnarea la tinerețe veșnică.

Scrind aceste rînduri în noiembrie 2009, survin în memoria culturală mai multe evenimente ale anului 1909 – evenimente istorice, descoperiri în domeniul fizicii, care au schimbat soarta lumii. Dar cel mai interesant dintre toate mi se pare a fi, pentru noi, tocmai centenarul apariției lui *Kir Ianulea*.

În ceea ce privește țara noastră, lucrurile se văd uneori mai exact de la Tropice decît de la fața locului: privite de la distanță uriașă, micile preocupări și micile necazuri, ce par covârșitoare cînd te afli în mijlocul lor, pierd din acuitate. Miile de kilometri aștern o perdea protectoare prin care se străvede doar esențialul; micile preocupări și micile necazuri se pulverizează în neant odată cu trecerea clipei. Centenarul *Kir Ianulea* își va dezvălui astfel adevărata importanță, care mi se pare deosebită.

Fixat deja de mult ani la Berlin, Caragiale își publica nuvela în numărul din noiembrie 1909 al revistei „Viața Românească”; era un fel de „cîntec de lebadă” al prozatorului (cele cîteva proze pe care a mai apucat să le scrie în Berlin nu se pot compara cu *Kir Ianulea*), un text cu involuntar aer testamentar datorită unui detaliu ce poate scăpa la o lectură rapidă. Citirea atentă a nuvelei ne introduce nu doar în intimitatea creativității caragealiene, ci și în perspectiva pe care I. L. Caragiale însuși o avea asupra propriei sale posterități.

„Zice că odată, acu vreo sută și nu știu cîți ani, a dat poruncă Dardarot, împăratul iadului, să s-adune dinainte-i diavoli, de la mare pîn’la mic” – celebrul incipit plasează fără nici un fel de dubiu momentul acțiunii nuvelei: finele secolului al XVIII-lea; apoi ea se va desfășura într-un București încîntător de fanariot, la recompunerea căruia și-a utilizat Caragiale toate resursele imaginative și stilistice pe care experiența i le punea la dispoziție, în Berlinul anului 1909. Dîndu-i lui Aghiută sarcina de a pleca pe pămînt, de a trăi acolo timp de zece ani ca un om obișnuit, în mod obligatoriu înșurat, Dardarot preciza: „Și să știi că în toată vremea de zece ani pe pămînt ai să fii supus la toate necazurile, slăbiciunile și ticăloșiile pămîntenilor”, adică zece ani integral omenesți, în care virtuțile supranaturale ale eroului trebuiau să fie utilizate doar în cazuri de forță majoră, așa cum i se va întîmpla de altfel lui Aghiută-Kir Ianulea.

La sfîrșitul nuvelei, după zece ani de robie pe pămînt, Aghiută se reîntoarce „acasă”, adică în iad. Bucureștii lăsați în urmă rămăseseră însă la fel cu cel găsit la sosire, pentru că nuvela-basm se petrece în timp abstract și în decor inventat. Ca răsplată pentru chinurile îndurate în lumea pămîntească, lui Aghiută i se acceptă „două hatîruri”, amîndouă – la o privire atentă – importante (ne și mirăm de larghețea lui Dardarot în acest caz și de ușurința cu care el acceptă pretențiile diavolului subaltern). Prima cerere – aceea ca Acrivîța și Negoîța să sfîrșească în rai, cu toate că erau niște făpturi foarte departe de sfințenie – ne sugerează un fapt surprinzător: trecerea pe pămînt l-a umanizat pe Aghiută mai mult decît ne-am fi așteptat; el nu mai vrea să dea ochii în vecii vecilor cu cei doi oameni care îl păcălisera, cu singurele ființe care se îndovediseră a fi fost „mai ceva decît dracul”. Iată că postura lui Aghiută devenise, în relație cu cei doi, inferioară: diavolul mititel ajunge, pe o scară absolută a situației, mai uman decît cei doi oameni importanți din viața lui.

A doua cerere către Dardarot e cea capitală: Aghiută obține dreptul de a dormi timp de trei secole, „fără să e mai supere nimeni cu nimic”. Iată un drept cinstit

La centenarul lui „Kir Ianulea”

ciștigat! Obosit, probabil, de existența terestră și presimțind lungul somn undeva pe aproape, Caragiale-Aghiută visa deja la un somn îndelungat și binefăcător, echivalent în odihnă al unui ospăț pantagruelic. În același timp, scriitorul nu se putea împiedica să nu-și facă și un calcul cu totul personal pe tema propriului său destin postum. Că, în mod subreptice, Caragiale se transpusese în pielea lui Kir Ianulea-Aghiută – nu încapă îndoială! Dincolo de limbaj, de comportament și de caracter, asumarea finală a întregii relatări caragialiene de către mititelul diavol ne edifică perfect. („Le-a povestit el toate cîte pătımise dincolo, mai cu șart și mai frumos decît vi le-am putut eu povesti dumneavoastră”).

Dacă acțiunea nuvelei se petrecuse la finele secolului al XVIII-lea („acu vreo sută și nu știu cîți ani”), iar Caragiale se afla un secol și ceva mai tîrziu, în anul 1909, el miza, fără îndoială, pe încă două secole de supraviețuire literară. Două sute de ani plus o sută fac exact trei sute. Adîncit în cea mai stendhaliană dintre psihologiile creatoare, aflat la finele vieții, scriitorul nutrea doar o singură speranță – aceea de a se trezi, literar vorbind, odată cu Aghiută, adică peste două sute de ani; de a fi citit și apreciat în anul 2109. Cu orgoliul încordat la maximum și cu îndoiala mușcîndu-i inima, hiper-sensibilul Stendhal mărturisise, la apusul vieții: „Mon pari suprême – être lu en 1930”. Adică peste aproape un secol.

De unde să știe Stendhal, bietul prozator ignorat de critică și cu cărțile nevindute, că în 1930 el avea să fie citit de mii de ori mai mult decît în timpul vieții și că, în anul 2030, aflat nu prea departe, bustul său avea să figureze în Pantheonul literaturii franceze, pe galeria restrînsă a celor mai mari dintre cei mai mari! De unde să știe bietul Aghiută-Caragiale că, o sută de ani după apariție, *Kir Ianulea* avea să fi intrat definitiv între marile proze ale literaturii române, pentru numărarea cărora ajung degetele celor două mîini; și că, la trezirea lui Aghiută în anul 2109, povestea lui se va fi transformat probabil în piesă de patrimoniu literar. De unde să fi știut toate astea bietul Aghiută-Caragiale?

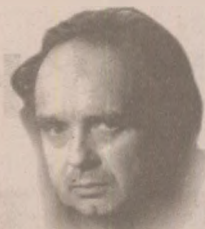
Sau poate bănuia...

Fototeca României literare

Foto Ion CUCU

Anii '70

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Începe anul. Ți-am tot scris sonete...

Începe anul. Ți-am tot scris sonete

De laudă, neștiutor și pur

De cît de trist se scurg și pe-ndelete

Clipele dulci prin pîlnii mari de-azur.

Ci-am vrut mereu să-ți pîlpîie un

flutur

Deasupra sînilor ca peste-un turn

Un steag de dragoste. Roua să-ți

scutur

Sau să ți-o ling plos de pe coturn,

lubita mea-n aurării de plete

Topită și în palme c-un brotac

Pe care-mi ceri întruna să-l împac,

Să-l fac să nu-i mai fie dor și sete

De apa de sub nuferii de-argint,

Cînd Dumnezeu se uită la noi

blînd...

literatură

Povestea unui om leneș

AMU', cică era odată într-un sat, în vremuri grele de tranziție, un om grozav de leneș. De leneș ce era, nici îmbucătura din gură nu și-o mesteca. La televizor nu se uita, politică nu făcea, în sindicat nu era înscris, iar de citit, citea numai reviste de-alea cu muieri dezbrăcate, dar și alea destul de rar.

Oamenii din orașul lui, care era o capitală îndepărtată, de prin sud-est, se mirau din ce trăiește. Dar se vede treaba că leneșul avea proprietăți care-i rentau, bani puși prin bănci, că, fără să muncească, o ducea bine, ba îi mai pune pe alții să muncească pentru el.

Leneșul le stătea în gât vecinilor și-i necăjea ca un castravete în dos. L-au reclamat ei la fisc, dar leneșul plătitise impozitele, la poliție și parchet, dar leneșul a scăpat sub cuvânt că legea împotriva lenei încă nu se votase. I-au trimis scrisori de amenințare, dar leneșul avea o zi de lene totală și s-a sters cu ele undeva, fără să le mai citească.

Atunci s-au hotărât să-l spînzure că, ziceau ei, să nu mai dea pildă de lenvie și altora. S-au ales vreo doi, doisprezece, douăzeci și s-au dus la casa leneșului, l-au umflat pe sus, l-au pus într-un camion, că n-aveau car cu boi, și hai cu dînsul la locul de spînzurătoare.

Pe drum, se întîlnesc ei cu un Mercedes roșu, condus de un șofer, în care era, în spate, o cucoană. Cucoana, văzînd camionul și leneșul întreba cu mila:

- Oameni buni, se vede că omul cel din camion e bolnav și-l duceți la vreo doftoroaie, undeva, sau la vrăjitoare, că la spitale, în ziua de azi, slabă nădejde.

- Ba nu, cucoană. Să ierte cinstita fața a dumneavoastră, ce frumos machiată este, dar aista-i un leneș fără pereche și-l ducem la spînzurătoare să curățăm societatea de un trîndav. Uitați, și acum, că îl spînzurăm, zace nemîșcat și citește reviste dintre acelea de nici nu le putem pronunța numele.

- Alei! Oameni buni! zise cucoana înfiorîndu-se. E păcat să moară, că pare încă în putere. Mai bine urcați-l colea, lîngă mine, în Mercedesul meu, să-l duc la moșie la mine. Eu am acolo o cămară plină de posmagi rămași din vechiul regim și niște icre negre, ia, așa, pentru împrejurări grele, Doamne ferește. Și, de, creștini sîntem. A mînca și el posmagi cu caviar pe lîngă casa mea. Dă..., sîntem datorii a ne ajuta unii pe alții.

- I-auzi, măi leneșule, ce zice cucoana! spuseră oamenii. Îți dă adăpost și posmagi, să tot trăiești, să nu mai mori. Hai, spune: vrei la dînsa pe posmagi și icre negre sau la spînzurătoare? Alege liber, că sîntem în democrație.

La care leneșul zise atunci cu jumătate de gură:

- Dar muie... și-s posmagii, cucoană?

- Vai de mine, zise ea. Nu-s muieți! Muieți vrei? Îți trebuie ție? Altfel nu poți?

- Ba, răspuse leneșul, dacă nu-s muieți, mai bine să mă spînzure.

- Ehei, oftă cucoana atunci, multe păcate-mi fac eu cu tine, leneșule. Dar, decît să merg în iad că am lăsat să te spînzure, mai bine voi muia chiar eu tot ce-oi putea, arză-i focul de posmagi.

Oamenii îl urcară pe leneș în spatele limuzinei, lîngă cucoană și plecară mulțumiți c-au scăpat de el. Iar cucoana zise, pipăind mijlocul leneșului:

- Să te vad acum, leneșule, cum ți-ai plăti cei posmagi muieți!

Dar leneșul era tare de virtute, de, ca omul nemuncit. Încît cucoana, ce era și ea dintre cele țirtoșe, zise șoferului:

- Mîna înainte și să nu te uiți îndărăt.

Și cum e Mercedesul lat în spate, își făcu loc cucoana pe lîngă leneș, așa ca o păsărică în cuibul ei. Și merseră înainte zile după zile și poate că mai merg și acum dacă nu s-o fi terminat benzina.

Nașterea unei națiuni

Într-o dimineață însoțită de toamnă, prefectul de Napoca, Tiberius Agillus, se trezi bine dispus și plin de energie. Mulțumi zeilor că l-au trimis pe pămîntul Daciei, mînos și primitiv. Cu moravurile lui, ar fi putut nimeri în Asia Minor sau chiar în Finis Africae. Împăratul tolera sodomii doar în armată, cu cei din administrație era necruțător.

Exilul lui Agillus era luminos și fericit. Dacii îl

Proză de Horia Gârbea

respectau și, cît le permitea firea lor aspră, erau drăguți cu el. Nu se putea certa cu ei, căci nu reușise să învețe limba locului. O pune pe seama lipsei sale de talent și a faptului că, neexistînd o scriere, ca să-și noteze vocabularul, uita pînă seara tot ce învăța peste zi.

Pe dacii care-l ajutau în lucrări îi botezase latinizînd numele lor mai mult presupuse. Așa, de pildă, pe omul său de alergătură, loctiitor și translator, devotat, dar cam slugarnic, îl striga Hunarus, dar numai zeii pot ști cum îl va fi chemat în realitate. Pe ceilalți daci din serviciu, paharnici, băieși, maseuri, îi chema aleator cînd Decebal, cînd Scorillo, nume cert dacice, la care băieții se deprinseseră să răspundă.

În ziua aceea, fiind radios, făcu gluma obișnuită, punîndu-l pe Hunarus, care-i lega sandalele, să-i spună numele zilei în care se găseau după calendarul dac. Ca de fiecare dată, se strică de rîs auzînd bolboroseala ininteligibilă lui. Politicos, omul de credință, care vorbea latina curgător, dar cam vulgar, hohoti și el împreună cu ocupantul. Agillus îl mîngîie pe creștet numindu-l cu tandrețe „viezure“. Cuvîntul ăsta i se întipărise în minte, nu se știe de ce, și-l folosea totdeauna ca să-și alinte favoriții.

Apoi se îndreptară împreună spre un fost sanctuar dacic, acum abandonat. Hunarus reușise să-i explice lui Tiberius Agillus că locul fusese părăsit pentru că, fiind conceput după calcule astrale, se constatase că muncitorii, beți, plasaseră megaliiți geșit. Solstițiile și eclipsele nu mai cădeau în zilele prevăzute.

Regele timpului se mîniase îngrozitor, îi trimisese imediat pe meșteri la Zamolxe și interzisese, într-un moment de rătăcire, cultura viței de vie. Relațiile cu vecinii, care importau masiv din vinul dacic, se răciseră pînă la incidente de graniță.

Prefectul roman își instalase acolo un fel de palat de justiție în aer liber și judeca pricinile de patru ori pe lună. Nu avea multe de judecat, de regulă băstinașii nu recurgeau la arbitrajul lui pentru că era străin. Dreptul dacic nu avea nici o legătură cu dreptul roman și nici cu noțiunea de dreptate, așa cum a fost înțeleasă mai tîrziu, poate în mod greșit. Bunăoară, pentru vina de a fi chemat ploaia, vrăjitorii erau pedepsiți cu moartea, iar pentru a fi provocat seceta, cu o amendă neînsemnată. Asta pentru că, ziceau legiuitorii, seceta usucă doar plantele, în timp ce ploaia prea multă împiedică oamenii să se miște liber pe sub cer.

Ceea ce îl șoca pe Agillus era că, în lipsa scrisului, nu exista noțiunea juridică de „precedent“. Pentru o faptă pentru care unul era iertat, altul putea fi aruncat în sulite.

amenii din orașul lui, care era o capitală îndepărtată, de prin sud-est, se mirau din ce trăiește.

Prefectul considera asta o barbarie dar, leneș fiind, nu voia să se amestece.

În acea zi, spre alungarea plictiselii lui, se părea că va avea un proces important. Luă loc cu măreția necesară în jilțul de onoare, iar Hunarus, ca translator și asesor, se așeză alături. Soldații romani din gardă, cu care, de altfel, Agillus nu se înțelegea pentru că proveneau din toate provinciile depărtate, stăpîneau cu greu situația. O femeie tînără, înconjurată de rudele ei, numeroase și revoltate, împingea fără gingășie un bărbat cam smolit la chip și chel înaintea judecății. Era, după cum își dădu seama judecătorul, soțul reclamantei.

Vacarmul vocilor acuzatoare era asurzitor și cuvintele, pline de litera „z“ ca un zumzăit de albine, treceau neînțelese pe lîngă urechile lui Tiberius enervîndu-l.

- Zer! Dîrz! Mînz! strigă la nimereală romanul, epuizîndu-și astfel vocabularul dacic.

Părțile în litigiu se mai potoliră. Doar un bătrîn continua să mormăie un cuvînt care conținea alăturarea de sunete, absurdă pentru Agillus, „z-d-ă“.

- Varză! spuse aspru cuceritorul, amintindu-și încă un substantiv.

Ceilalți tăcură și femeia începu plîngerea. În chip ciudat, Hunarus era cam stingherit și Agillus îl bănuia că nu traduce cu acuratețe. Foarte autoritar, îl invită să talmăcească întocmai, că altfel va fi rău de el.

Povestea era simplă. Acuzatul își neglija nevasta ținîndu-se cu bărbați. Interesat, președintele de complet ceru amănunte, gîndindu-se să-l achite și-apoi să-i ceară recunoștință. Dar nu aceasta era vina principală. Nenorocitul băgase toate economiile familiei, schimbate în sesterți, într-un fel de joc în care oricine pune o sumă, o lua înzecit peste o lună. La acest punct, Hunarus argumentă repezit în favoarea corectitudinii aceluia joc.

Tiberius Agillus se scribi de afită înapoiere. Era vădit că, dacă dai un sestert, nu poți lua zece în afară de cazul că restul de nouă ar fi fost furați de la alții. Ceru să i se explice în detaliu mecanismul și hotărî, în regim de urgență, interzicerea acestei escrocherii incompatibile cu demnitatea de provincie romană.

Supărat peste măsură de lucrurile grave auzite, latinul renunță la ideea de a-l ierta pe făptaș. Mai ales că arăta ca un african zbîrcit. Decise despărțirea lui de femeia care era afit de frumoasă, că-i plăcu și lui Agillus. De asemeni hotărî amendarea individului și rămîinerea la soție a tot ce se mai păstrase din avutul comun.

Iar dacă avea să mai persevereze în nelegiuiri, amenință Tiberius, avea să fie legat de o lance (curia) și ținut astfel pînă se va tămădui (cura) de nărav.

Hunarus, cam iritat, traduse dacilor sentința și condamnatul fugi, huiduit de toți. Iar tînăra daciță se apropie de cel ce-i făcuse dreptate și-i sărută genunchii. Prefectul, surprins de gest, simți deodată un lucru foarte curios pe care nu putea să și-l explice. Femeia nu mai isprăvea cu mulțumirile și Tiberius n-o oprea defel. Favoritul îl privea cu ochii holbați, nevenindu-i să creadă. Romanul își puse mîna dreaptă în părul bogat al femeii, îl mîngîie, și-o chemă cu singurul cuvînt tandru pe care-l știa:

- Viezure, viezure...

După ridicarea ședinței de judecată, prefectul se învîrți toată ziua, distrat, neterminînd nici o treabă. Seara se duse la reședința sa și nu izbuti să adoarmă imediat. La miezul nopții, la ușa lui izbucni un scandal neînțeles în care cuvîntul auzit de dimineață în sanctuar revenea foarte des. Ieși cu pumnalul în mînă. Hunarus, care se culcase, ca totdeauna, pe prag, încerca să oprească împincinata de dimineață să pătrundă la stăpînul său.

Cu un șut de care urmașii săi de la A.S.Roma ar fi fost mîndri, voinicul prefect îl azvîrli mai încolo pe șeful de cabinet, lăsînd-o pe tînără înăuntru.

Pentru că rămăsese fără agoniseala băgată de fostul ei soț în jocul blestemat, Tiberius Agillus o găzdui la curtea lui pe harnica femeie care se făcea mereu mai utilă și despre care aflase că purta numele imposibil de Dochia. Neputînd pronunța asemenea sunete, prefectul o striga Iulia și ea se obișnuise.

Învățase și ceva latină, iar Agillus era mulțumit. De aceea fu surprins, într-o zi, s-o vadă foarte îngrijorată și s-o audă adresîndu-i-se în limba ei. Nu pricepea nimic. Dar Dochia-Iulia continua, aproape plîngînd, să-și arate trupul și să strige spre roman un cuvînt dacic:

- Barza! Barza! ■

Poeta artifex, Emil Brumaru se leapădă de eul său cu grație. Propune în locul figurii acestuia miraje cu un acut efect estetic.

REIAU o observație mai veche pe care am făcut-o asupra poeziei lui Emil Brumaru. Autorul se detașează de sine în virtutea unei insatisfacții secrete ce îmbracă forme de o mare varietate, generează fantasme care ascund și concomitent trădează acest nevralgic punct de pornire, nu ne putem da seama cât de conștientizat. Nu confesiunea ca atare constituie materia aventurii d-sale lirice, ci o strategie complexă a disimulării ce alcătuiește contraponderea

unei crize de identitate al cărei rezultat este crearea de lumi compensatorii. Poeta artifex, Emil Brumaru se leapădă de eul său cu grație. Propune în locul figurii acestuia miraje cu un acut efect estetic, cuceritoare jonglerii la fiecare „număr” al spectacolului, dar contradictorii în ansamblul lor. Evitând propria-i ființă ca zonă coerent emoțională, cultivă cu mare dexteritate imagini ce-o împing la periferie, o minimalizează. Copilăria apare evocată elementar (puțin angajant) prin alfabetul datelor senzoriale. Văzul, auzul, mirosul, gustul se dilată nu spre a comunica o trăire mai profundă, ci spre a o drapa sub vultele ingenioasei fantezii ce i se substituie. Naivitatea e trucată cu arta unui mare senzual: „Trebuie să stai mult timp singur ca să poți auzi lumina. Trebuie să-ți lași narile în strujeni ca să simți cum miros îngerii după-masă. Trebuie să bați cuie în zid, și zidul trebuie să fie roșu ca zahărul din copilărie, ca să auzi cum cade o unghie de crin. Trebuie să-ți auzi manșetele cămășii cu fîntîni ca să atingi inocența” (*Testamentul detectivului Arthur*). E pururi prezentă tentativa poetului de-a evada din sine în ambientul proxim chemat în ajutor ca un alibi, de-a se reifica făcînd inventarul acestuia. Seducătoarea înfățișare calină a textului nu e decît o trapă a evaziunii: „Aeru-i cald și roz ca sub umbrele, / Crini înjugați trag care de parfum, / Fagi ceruși în sobe fac un scrum / Miroșitor și fin, ca să-i înșele. / Greieri răscopti de cîntece, din rană, / I-ademenesc fîrîtor și dulce, / Oh, pipe cu capac de porțelan / Vor între fumuri trîndave să-i culce. / Iar vorbele-n pahare sunt purtate, / Pe lîngă dînșii, către depărtare, / Pe vîrf de deget moale de fecioare / Cu sîinii albi ca două mari lăcate, / Și proaspătă, ca-n nări de bou, răcoarea / La sfat tăcuți în jîlturi îi îmbie... // Ei își presară-n carnea crudă sarea / Din solnițe cu-o gravă bucurie, / Mult răbdători la tot ce se întîmplă, / Și cu ciocanu-și bat suave cuie / De puritate în rotunda tîmplă” (*Asceți*). Bardul se consubstanțiază cu lumea obiectuală, implorată printr-o afectare angelică să-l accepte: „O, azi sunt bucuros ca un cristal! / Fără cusur mi-s hainele de inger. / Mi-e fiecare nastur triumfal / Încoronat de proaspete răsfrîngeri. // Luați-mă, oglinzi, în cuarțul vostru / Încă puțin, căci vreau să plec de-acuma / Spre dulcele Septembrie unde rostul / Meu este doar s-ating cu pieptul bruma” (*Cîntec*). Din același izvor al „eului detestabil” porcede și seria de personaje, travestiri galante, de-o țesătură barocă, trădînd o năzuință a alterității, mascată de dorlotarea estetă: detectivul Arthur, Julien Ospitalierul, Glyceră, Reparata- cea-cu-trei-sîni etc. Iată-l pe Julien Ospitalierul, fascinant în ipostaza sa de monden impecabil, divulgînd poate o rafinat-cinică nostalgie auctorială: „Mi se dăduse voie să-l privesc și un timp am fost fericit. În diminețile de vară mă trezeam bucuros și nerăbdător. Mă îmbrăcam repede, mă bărbieram (niciodată nu mi-aș fi permis să mă duc nebărbierit), beam ceașca cu lapte, mă mai uitam o dată în oglindă și plecam. Era rece și curat și scrobît ca un guler de cămașă de mire. Temelia-i înota, aproape transparentă, în rouă. Mirosea. Parcă s-ar fi parfumat anume pentru mine cu lavandă!” (*Fericirea lui Julien Ospitalierul*). Dandysmul acestui personaj pare o mască a ceea ce părintele său scriptic nu cutează a mărturisi decît indirect, și anume cea de despărțire de ființă, „rătărea” ontologică a creatorului de acest tip, extrovertit prin simulare. Teatralitatea feerică a lui Emil Brumaru e congeneră cu cea minulesciană.

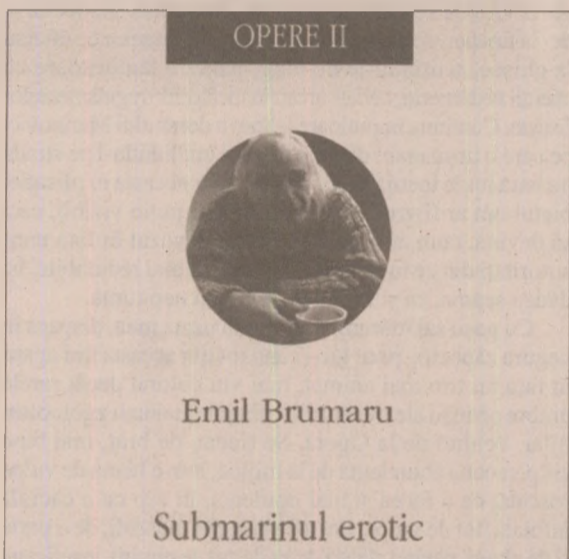
Disociat de sine, poetul nu încetează a curta lumea. A trata ca pe o compensatoare atracție. Din nou intervine o îndirectitate, prin apelul la angeologie (întreaga poezie în hestiuone e suprasaturată de îngeri, nu la modul la care naripatele făpturi făceau act de prezență, sub semnul gravitației ucernice, în versurile ortodoxiștilor, ci cu un rost exclusiv ornamental; o superfețată estetă): „Culcarea lucrurilor n heruv / Sfișietor o cîntă dintr-un tub, / Aeru-i strîns cu rîjă în dulap, / Împăturit de cel mai blînd seraf, / O, prin ngheare ingerii fac liberi / Deschideri moi de aripi și închideri / Entru-adorare, din uleiuri scoși, / Pe crucea geamurilor zac Iristoși” (*În magazie*). Amoral și impiu, poetul se slujește de îngeri ca de o recuzită a afectării unui serafism salutar. Dar nu e vorba decît de o altă poză pe care bardul asentimental loar senzual și imaginativ o montează spre a-și popula ranscendența goală” (aici se potrivește de minune sintagma

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Emil Brumaru la ora actuală

OPERE II

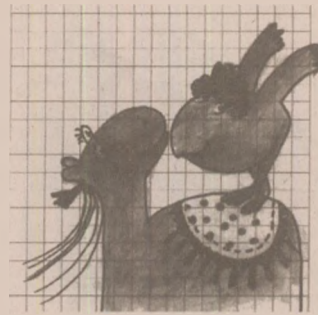
Emil Brumaru

Submarinul erotic

Emil Brumaru: I Julien Ospitalierul, II Submarinul erotic, prefată de Alex. Ștefănescu, desene de Emil Brumaru, Editura Polirom, Iași, 2009.

lui Hugo Friedrich): „O copilăndă-punk-omidă-albastră. / Îngerii-și bagă în ziduri o aripă. / Vai, unde e neprihănirea noastră: / Parfum greoi ce fluturi-i constipă?” (*Bar*). Sau: „Gîrbacele și-au încercat pe pielea ta / Îngeri justițiareri erau prea rea” (*Îngeri justițiareri*). Sau: „Și mă durea în piept. Poate era / Chiar îngerul, trist cuibărit în mine, / Nemaștiind cuvinte spre-a striga / De-aftă rouă rea și de rușine” (*Și mă durea în piept. Poate era...*). Ș.a.m.d. Nu găsim în această creație acea oscilație, de tip baudelairian, între polul material și cel spiritual al universului, ci doar un joc al concupiscentei, aidoma unei cruciulițe afirmate pe pieptul dezgolit al unei femei frumoase: „Nu-mi arunca cerceul tău în suflet / (m-aș prăbuși sub greutatea lui!), / Ci dulci frînghii cu noduri parfumate, / Din rochii împletite să mă sui, // Preacredincios, la gura ta de carne / În care fructul moale-i omorît, / La părul ce-ți afirmă ca paingii / Din turnuri de cetate peste gît, // La sîinii albi întemeind religii / Ce-n niciun pergament descrise nu-s, / Cu fragede minuni de rotunjime / Și înălțări la cer, precum, Isus!” (*Rugăciune laică*). Totul nu e decît o chemare eroticească ce-și caută martori convenabili sub raportul caligrafiei: „Îngerii se enervează, dau cu nimbul de zid, / Cînd în rouă, cotropitoare, coapsele și se deschid...” (*Distih*). Extazul nu e angelic, ci lasciv: „Erai atît de frumoasă! / Frîngeam pentru tine flori largi / Umplute cu îngeri de-amiază / Ce raze-ndesau în desagi” (*Caligrafiile aceluiași cuvinte*). Îngereasca simbologie trimite cu ușurință la o simbologie sexuală, ultima pofticios adulmecată prin intermediul celei dintîi: „Îngerii nu ne înțeleg pe deplin. / Pe tine te confundă c-un crin // Cărnos cu petale pletoase / Fluturate în spatele pacinice case. // Ei cred că fîntînilor parte din noi. / Se-asează în ciuturi și, doi câte doi, // Vor să coboare-n adînc, unde-i umed. / Tînjesc să ne pipăie fragedul suflet” (*Îngerii nu ne înțeleg pe deplin*). Etericele țesuturi sunt puse așadar în slujba țesuturilor carnale.

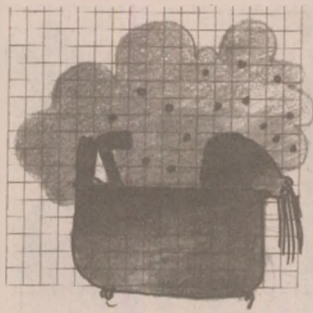
Să provină neîmpăcarea cu sine a lui Emil Brumaru din simțămîntul că, aflat în primul stadiu kierkegaardian, estetic, nu are un acces satisfăcător la stadiile etic și religioase? Oricum, acest anafectiv simte uneori în scrisul d-sale o așteptare difuză, chiar dacă e cuibărită în cuibul de mătase al libovului: „Vorbiți încet, sau poate chiar în șoaptă, / Azi

comentarii critice

sunt neputincios ca o mătasă, / Doar sufletul îmi lunecă prin casă / Pe marile covoare și așteaptă” (*Astenie*). Neavînd însă loc ascensiunea spirituală, bardul virează energic spre materie, o sporește, o intensifică. Hiperbola e maniera d-sale de-a se adresa unei materialități suverane, în care efemerul clipei poate atinge delirul: „Ne vom plimba-ntr-o brișcă dublă, / Eu bun și gras, tu rea și suplă. // Și vom opri la mii de baruri, / Tu bînd zaharuri, eu amaruri” (*Povestea unei mici plimbări și-a unei mari dezvirginări*). Ori: „Acum voi bea mastică. Poate Ile, / Cînd o să crească, mă va face: BOU! / Azi îi aduc un melc de zece kile / De ciocolată și i-l torn cadou” (*Acum voi bea mastică. Poate Ile...*). Ori: „Îmi șterg de cizme spada. Am tăiat, / Voios, cincizecișapte de cocoși / Și-am uns cu sînge-ntregul meu palat, / Ci-ndeosebi patul cu ciucuri groși” (*Fratele lui Robinson Crusoe*). Dar, de la un timp, Emil Brumaru construiește o altă lume la antipodul celei fragede, serafice în care se complăcuse inițial, artificiu de astă-dată al unei demonizări în care irumpe nota energică a „așteptării” neîmplinite, instinctualitatea brută a erotismului. Fiind înlăturat deghizamentul îngeresc, chipul senzual-luxurios, de faun, al actantului iese pe deplin la lumină. Nu este evitat un intermezzo, un amestec nervos de gingășie și impudoare: „Șerbane, icră veche, / În ce tristețuri zaci / Puține la o leghe / Ca nimfele-ntr-craci? // Balena, oh!, balena // Numită Moby Dick / (și mă apucă jena / Că trebuie să-ți zic.) // Plutește pe oceane, / I-e foame de harpon! / Trezește-te, Șerbane, / Roz nod de bulion, // Fute cuvîntul, dulce. / Zdrobit sub iederi moi, / Tu limbii țîta smulge / Și-o dă la marțafoi” (*Scrisoare ameliorată, 1977*). Urmează apoi infernul obscenității dezlanțuite. În mare parte producția lui Emil Brumaru se transformă într-o Priapee, într-o emisie de texte scabroase, puse – cum altminteri? – sub emblema celui fiu neizbutit al Afroditei care l-a repudiat din pricina enormului său organ genital. Umbra unui asemenea fabulos mădular se preumblă nestingherită peste paginile contemporanului nostru precum o exasperată reflectare a unei prezumate inadecvări psihosomatice. Estetismul „pozitiv” se răstoarnă ca o clepsidră pentru a măsura urînia. Freud constata că „organele genitale în sine, a căror vedere este mereu excitantă, nu sunt totuși niciodată considerate frumoase”, iar Georges Bataille exprima opinia că actul sexual e oribil, pentru că reprezintă o pingărire a frumuseții, un viol ce-și atinge mulțumirea maximă cînd se aplică asupra unei femei atrăgătoare. La modul opus „delicateții”, „neprihănirii” puse inițial în scenă nu fără ostentație, poetul își confecționează un chip strigător impudic, dizolvîndu-și estetismul într-un antiestetism șocant. Împrejurarea că cele două aspecte ale viziunii d-sale se bat cap în cap n-ar putea releva decît o decizie de sine accentuată prin incongruența registrelor poetice. Idila e întoarsă pe reversul său lubric: „Mi-e-o scîrbă delicioasă de Tamara. / Beată-mi adoarme-n pat cu pula-n gură. / Nici picurată pe lîndic cu ceară / Să nu se fută-n cur nu se îndură, / Ci vrea mereu să-i umplu-n sperme mațul / Ce-i străjuie de-o găurică strîmtă. / Vomit pe sîinii ei, să-i sting nesațul, / Trupul i-l piș și fericită cîntă; / Și mă așează peste gura-i largă / Să-mi prindă-n dinți căcatul cînd cald iese. / Slăveștii prin futaiuri triple, dese / carne-i flămîndă, pîn... ce-o duc pe targă / La vreun spital d-urgente, cu servicii, / Să-i oblojească relele-orificii, / Ci ea proteste doctorii-n noi vicii...” (*Mi-o scîrbă delicioasă de Tamara...*). E montat un dispreț față de femeie, înfățișare derivată a disprețului față de sine al emitențului: „Tîmpenia ta pură îmbrac-o azi frumos. / Veșmintele să-ți fie dempărateasă rece / Ce trambalîndu-și trupul, printre supuși, pe jos, / Ucide din prostie și din plictis, cînd trece, / Cu o privire-opacă sub prea îngusta-i frunte. / Dă-ți răutatea-n gesturi și-n vorbe aurii, / Fă-mi ora o grămadă de firmituri mărunte, / Gîndacilor din baligi stăpîna să le fii” (*Sonet misogin, I*). Dacă e să încadrăm istoric atari texte, le-am găsi un loc în descendența acelor carnavaluri medievale numite charivari, în care dezmățul limbajului nu mai avea limite, batjocorind inclusiv lucrurile sfinte, blasfemiind bezmetic în sensul unei răsturnări a tuturor convențiilor și ierarhiilor. Din reflex cultural, frenezia scatologică a lui Emil Brumaru duce și la inserturi textualiste: „Ci tu i-ai spus: O pulă și-ar trebui acum, / Vîrîtă pîn... la coaie în cur și altă-n gură, / S-o sugi, și încă una, cu-asupra de măsură, / În pizda-ți mlăștinoasă să-și verse-n valuri spuma; / Și poate cu trei pule în tine-o să-nțelegi / Că vis al morții-eterne e viața lumi-ntregi” (*Sonet 37*). Sătul de înscenarea angelică, artificială ca un joc de salon, poetul are aerul a se răzbuna pe constrîngerea la care l-a silit, încercînd încă o eliberare de sine, la fel de „făcătura” (din punctul de vedere al coeziunii psihologice), prin masiva exagerare, ca și precedentă.

(continuare în pag. 13)

m e m o r i i

Nicolae Balotă

Pe drumul de întoarcere, zăpada...

MINGEA EXUBERANT. Ieșind pe poarta închisorii, trântită vioi în urma mea de zăpadă ce zăboveau lenevoși prin aerul proaspăt pe care-l înghițeam lacom cu nările, cu gura larg deschise. Strada pustie. Abia făcusem vreo câțiva zeci de pași și mă opream să-mi trag suflarea. Răscolită de o viguroasă pală de vânt, zăpada în loc să cadă părea că se înalță spre cer. Privind spre fulgii ce zburau anapoda în jurul meu, mi-am amintit o vorbă a lui Isaia despre ploaia și zăpada ce pogoară din ceruri și nu se mai întorc înapoi. Nu te mai întorci înapoi, nu te mai poți întoarce în urmă...Nu mă încerca, în această întoarcere a mea din închisoare, nici-o exuberanță.

Vifonița s-a potolit din senin, de unde și pomise, de îndată ce am ajuns la capătul străduței lăturalnice în care se afla închisoarea militară și am intrat în calea mai largă a Dorobanților rebotezată de curând Budai Nagy Antal. Deodată, prin ninsoarea ca o ceață deasă, am deslușit, târându-se doi câte doi pe mijlocul căii, încadrați de soldați, un șir de deținuți asemenea aceluia din care făcusem și eu nu demult parte. Se întorceau, desigur, osteniți și lihniti de la Tribunal spre pușcăriă mamă. Zăream vreo câțiva mai țigănoși printre ei, deci erau cu toții de la dreptul comun. Mă oprisem urmărind umbrele acestora cenușii, mogâldețe întunecate. Își târșăiau încet de tot bocancii scâlțiați și rupți, găuriți deja pe picioarele soldaților morți la Cotul Donului, bocanci primiți din magazia de străvechi efecte militare a închisorii. Nu-mi puteam desprinde ochii de la cioporul mizer, pe care puținii trecători, grăbiți, cu capul înfundat în cușmi și înfășurat în fulare, nu-l învredniceau cu nici-o privire, de parcă ar fi fost invizibil. Liber, sunt liber – cât se putea fi de liber – încercam eu, zadarnic, să-mi alung amarăciunea, să stârnesc în mine o cât de mărunțată euforie. Mi se strângea inima, căci deși nu mai mărsăluam printre ei, acolo, sub pază, pe mijlocul drumului, ceva din mine, nu știam ce anume, continua să hălăduiască alături de ei. Drumul lor ce se pierdea sub ninsoarea deasă, nu ducea «acasă». Oare al meu...?

Am grăbit pașii, îndepărtându-mă de grupul mizer, căutând în zadar să nu-i mai văd asemenea celorlalți trecători «liberi», dar continuând să le port în mine vedenia prin fața Tribunalului unde fusesem judecat, dând apoi colțul spre Teatru, când tot prin desiul fulgilor am recunoscut o figură dacă nu familiară cel puțin obișnuită din panopticul cartierului nostru. Știam de unde venea și încotro se îndrepta omulețul acela mărunț, tot mai mărunț, mai adus din spate, în ultimii ani, mai redus din toate mădularele, de parcă îmbătrânirea lui după venirea la putere a comunismului triumfător ar fi însemnat o revenire a sa la dimensiunile pruncului ce fusese odinioară, demult. Da, știam că vine, de la Administrația Financiară, purtându-și demult ostenita servietă de piele, devenită una cu hainele sale tot mai largi, mai lungi pe el, mai ponosite. De când noii stăpâni îi interzisese activitatea izgonindu-l din cabinetul său (avocațial sau de notar public, n-am aflat-o niciodată), Domnul Marinovici, tatăl Ritei, prietena și viitoarea mea colegă, se străduia cu umila, dar încăpățanată râvnă să asigure existența soției și a fiicei afectată de un grav diabet, în singurul mod pe care îl născocise: ca un fel de scriitor public, asemenea vechilor știutori de carte ce scriau epistole prin bălciuri în locul neștiutorilor și pentru aceștia. El nu compunea însă pentru alții scrisorile de amor ori de dor, nu dădea vești de la oraș rubedeniilor de la țară, ci – ca un om priceput în completarea formularelor și înșirarea datelor – îi călăuzea pe cei nepricepuți, adică pe toți contribuabilii, prin labirintul birocratic al fiscului socialist, deci neajuns încă la perfecțiunea deplină a comunismului. De cum se deschideau ghișeele Administrației Financiare, omulețul se instala la un colț al unei mese lungi din sala banilor pierduți și nu trebuia să aștepte prea

mult că se și forma în dreptul lui o coadă ca la Aprozar. Avar la vorbă, nu-i trebuia să pună prea multe întrebări, și acestea în șoaptă, nici să asculte prea lungi tânguiri. Din două-trei cuvinte știa ce-l doare pe împricinatul de lângă el. Aplecat peste formularul șapirografiat, pe care îl furniza tot el din servieta sa jerpelită, de unde extrăgea un toc cu peniță și o călimară, îl completa cu sârguință și pricepere, scriind citeț litere și cifre caligrafiate cu o mână de elev premiant. Ghemuia la capătul acela de masă, ca un arici bondoc și ursuz, devenise un fel de instituție în instituție. Toți treceau pe la el înainte de a se așeza la coadă în dreptul unui ghișeu. Cunoscut de toți cei ce intrau fără mari speranțe de a ieși neajupuiți din sala aceea, această notorietate inevitabilă îl necăjea și-l îngrijora. Ar fi vrut să se facă nevăzut de «tovarășii inspectorii» de la finanțe, deși ușura mult munca tovarășelor ce oficiau la ghișee, scutindu-le de lungi palavre lămuritoare cu clienții nedumeriți, nedescurcați în încâlcelile regulamentelor fiscale. Continua împușinare la trup a domnului Marinovici pe care o urmăream de vreo trei ani întâlnindu-l pe strada noastră unde locuia avea, poate, chiar această explicație: bietul om ar fi vrut să se facă tot mai puțin vizibil, căci să devină, cum ar fi dorit, cu totul nevăzut în fața unor autorități din ce în ce mai «vigilente», mai redutabile, își dădea seama, ca și noi toți, că era cu neputință.

Cu pașii săi mărunți, rămase în urma mea, dispăru în negura zăpezii – pace lui – când tot din aceasta îmi apărură în față un trio mai animat, mai viu colorat decât rarele umbre cenușii ale trecătorilor din jur. Înaintau zgomotos, hilar, venind de la Operă. Se țineau de braț, mai bine zis persoana abundentă de la mijloc, într-o blană de vulpe roșcată, ce o făcea și mai opulentă, în cap cu o căciulă înfioată, tot de vulpe, ținea de braț doi masculi, de o parte și de alta ei, părând alături de ea destul de pipirii, insuficient de vânjoși pentru a o feri de alunecus. Trioul înainta tangând printre nămeți. Tot comedianții sunt singurii oameni vii, chiar și în iarna asta neguroasă a învrăjbirii noastre, îmi spuneam, ieșind din morocâneală, brusc înveselit de vioșia lor. *I am glad to see thee well* – le-aș fi strigat, asemenea lui Hamlet trezindu-se din ruminarea mohorâtă a gândurilor, înviorat de apariția saltimbancilor. Nu-i cunoșteam pe cei trei, ci doar îi recunoșteam. Era Ana Rozsa Vasiliu întovărășită de partenerii ei tenori, Tutu Moarcăș și Toma Bădescu. Ieșeau desigur de la o repetiție, îmbujorați tustrei, vorbele și hohotele lor risipeau aerul năuc, vătuit, din jur. Soprana voluminoasă rămăsese sprintară la voce și spirit, aureolată de cancanuri alimentate cu bonomie de ea însăși. Ea cea dintâi râdea făcând auditoriului cu ochii atunci când cânta grațios în rolul micuței Cio-Cio-San: «Am cincisprezece ani». Tot ea istorisea că, pe la începuturile carierei sale, cu aproape trei decenii în urmă, Toscanini, după ce o ascultase la Scala din Milano, i-a spus: «*Tu hai una bella voce, ma canti come un cane*». Mai auzeam în urma mea, tot mai estompat, vocea aceea și-mi aminteam întâmplarea pe care mi-o istorisise doctorul Iubu, puțin înainte de arestarea mea. Ca oto-rino-laringolog avea orele sale de consultație și tratament la operă, într-o cabină mică a cărei intrare era acoperită cu o draperie. Se pregătea tocmai să-i facă o injecție în sold Anei Rozsa când au auzit vocea cântătoare de tenor a lui Moarcăș întrebând discret de afară: «Se poate intra, doctore?». La care soprana din cabină, fără o vorbă, își scoase amplele fese goale, pregătite pentru injecție, prin deschizătura draperiei. Exclamația admirativă a tenorului de afară: «Tu ești, Ana dragă !», o încântă și totodată o înduioșă pe soprana ce fusese, cu ani în urmă amanta lui: «M-ai recunoscut, Tutule dragă !».

Ca la un spectacol de operă era firesc ca după ariile soliștilor să-și facă apariția corul. Ieșiseră buluc din clădirea Teatrului și înveseliți de ninsoare, coriști și coriste, balerine și balerini se bulgăreau, se fugăreau, țipau ascuțit, strigau baritonali...Se risipiseră prin micul parc cu copacii desfrunziți din spatele Teatrului Național și se iveau de acolo precum nimfele zgribulite dar vioioase, urmărite de fauni dezlănțuiți, rătăciți cu toții într-un tablou de iarnă septentrională. Mă oprisem contemplând hârjoana lor și

pentru întâia oară, după atâtea vreme, mă cuprindea o voie bună, o poftă de joacă, de alergătură, o dispoziție muzicală. Cânta în mine corul din *Marta* lui Flotow, pe care uneori, când aveam o umoare jucăușă, îl intonam împreună cu Nego: «Eu știu țese, eu știu coase./ Cu amici și cu mătase/ eu știu țese, eu știu coase...», antrenându-ne într-un duo tot mai alegro, până când ne îneca râsul. Corul și baletul Operei Române din Cluj se copilărea zgomotos în mijlocul străzii pustii, sub o ninsoare neverosimilă din abecedare ori din vechi calendare nemțești, iar eu în straietele mele ce mai exalau miasele pușcării îi priveam surâzând din stalul de la marginea trotuarului în timp ce în spatele meu se strecurau rari figuranți pierzându-se în ceața din culise.

Când s-au risipit ca niște năluci, de n-au mai rămas din coriste și balerine decât voci răzlete în ceață, m-am urmit și eu din dreptul Teatrului. Trecusem de masa roșcată, sumbră acum, aproape neagră a fostei Case a Învățătorilor, când lângă mine a răsărit o fetiță de vreo patru-cinci ani, despletită, desculță, îmbrăcată într-un soi de cămașă bărbătească flendurită, tăiată în poale și nițel strâmtată, mult prea largă pe trupșorul firav al copilei. Mogâldeța îmi apăruse brusc dar poate mă întovărășea de un timp și n-o zărisem. O apariție coborâtă parcă din potopul de zăpadă ce se revărsa din cer. Ori ieșise din vreo cocioabă a «Țigăniei» de alături? Era vânăta în obraji, avea fuioiri albi de zăpadă în păr, pe spâncene, îi curgeau lacrimile și nasul. Am îndemnat-o în zadar să se ducă acasă. Părea că nu mă aude, tropăia mărunț pe lângă mine cu piciorușele în zăpada proaspătă, afănată, grăbea pasul după al meu. M-am oprit, se oprise și ea și se uita în sus, la mine cu ochii mari, luminoși, fără să scoată o vorbă. Aștepta. Scotoceam prin ranită, dar nu-mi mai rămăsese nimic din ale gurii, iar din veșmintele, din rufe murdare, pe care, firește, ca orice ostaș întors din războaie pierdute, ar fi trebuit să le car în locul bastonului de mareșal, nu-mi rămăsese mare lucru: împărțisem toate cele cât de cât bune unora dintre cei lăsați în urma mea în camera «politicilor». Aflai totuși o pereche de ciorapți lungi de lână și un prosop de frotir. Pe acesta îl înfășurai ca pe un fular în jurul gâtului fetiței, iar ciorapii îi dădui în mână îndemnând-o: «pune-i repede în picioare, că îngheți». Fetița cuminte și dezghețată, se așeză pe o treaptă de la intrarea într-o frizerie și o priveam trăgând foarte concentrată ciorapii în piciorușele ca două bețe ude. În frizeria aceasta – spunea legenda noastră familiară – fusesem adus pentru întâia oară în mica mea copilărie pentru a fi tuns și frizat, dar spre uluirea jenată a bunei mele Mame și amuzamentul frizerului, îmi scuiasem pe acesta, drept pedeapsă și răsplată a arte sale.

Tot fără vorbă, fetița pomise la drum, ascultătoare când i-am spus să se întorcă acasă; trecea strada, spre «Țigănie», lipăind caraghios în ciorapii enormi și în cămașoiul ud, se pierdea în ceață tot mai luminoasă cu prosopul ce-i fălăia alb pe spate ca o aripioară de înger.

Dar iată că prin ninsoarea ce părea să se răească, în ieșeau în cale, ca într-un luminiiș, Radu Enescu și Ili Star

Începeam să înțeleg, poate atunci, poate ceva mai târziu, că lipsa de libertate în pseudolibertatea lumii comuniste printre alte urmări nefericite o are și pe aceasta: ne însingurează.

Primii prieteni, mă bucuram grăbind pasul spre ei. Dar și prima dezamăgire. Abia ni se încrușaseră privirile și Enescu o apuca brusc de braț pe prietena sa trăgând-o în goană spre gangul prin care se intra în strada Voltaire, unde locuia el. O vedeam pe ea privind în urmă, nedumerită, spre mine. Spaima lui Enescu era flagrantă; îl știam fricos, râdeam împreună cu Nego de panicile sale, le credeam uneori prefăcute, alteori probe ale unei nevroze reale, dar de astă dată teama vizibilă de a nu se compromite în tovărășia mea mi se părea atât de excesivă încât mă uluia mai mult decât mă indigna. Întoarcerea în «libertate» nu mă entuziasma. Dar la mohoreala din mine, la greul acela nelămurit ce se ivise în mine din clipa anunțării eliberării iminente, tulburându-mi bucuria de a ieși din temniță, de a-i revedea pe ai mei, de a-mi putea reîncepe lucrul, se adăuga acum, după întâlnirea ratată, compromisă, cu cel pe care îl socoteam un prieten, o amărăciune deosebită. Începeam să înțeleg, poate atunci, poate ceva mai târziu, că lipsa de libertate în pseudolibertatea lumii comuniste printre alte urmări nefericite o are și pe aceasta: ne însingurează.

O consolare mi-a venit foarte curând. Abia intrasem pe strada Andrei Mureșanu în cartierul copilăriei mele și mă auzeam strigat din urmă. Nu prea tare, era mai mult un nume rostit decât tipat. M-am întors și am văzut-o pe Ili prin păcla ninsorii ce se întetise din nou. Cred că alergase în urma mea, era aprinsă la față și parcă tremura. Fata aceasta sfioasă trebuise să facă un efort pentru a-și înfrânge timiditatea. Sau fusese atât de șocată de reacția lui Radu încât făcea un gest neașteptat pentru placiditatea ei obișnuită și lipsa ei de îndrăzneală. «Să nu te superi pe Radu – îmi spunea ea abia trăgându-și suflarea, căci alergase după mine – dar voi știți cum e el. Acum îi pare rău... – Ți-a spus el? – Nu, dar știu eu, că-l cunosc bine. Nu știi de câte ori te pomenea, ce rău îi părea de ce ai pățit. Voi sunteți prietenii săi cei mai apropiați, pe voi vă apreciază mai mult decât pe oricine în lume... chiar decât pe mine». Cuvintele din urmă le adăugase mai încet, cu un fel de regret, cu sfioșenia ei de fată bună. Aceste cuvinte mă mișcău mai mult decât cele spuse în apărarea iubitului ei. Mă uitam la ea, poate întâia oară cu adevărat și mă gândeam: are ochi frumoși, umezi, de căprioară speriată. Am liniștit-o cât puteam mai bine, am schimbat vorba întrebând-o dacă s-au căsătorit, cum îmi spusese încă înainte de arestare că aveau de gând. Nu, și nici nu știa dacă se vor putea „lua” vreodată. Era multă durere în mărturisirea ei, mai mult șoptită. Dar de ce, insistam eu, deși cunoșteam împotriva tatălui fetei, magistrat, deloc încântat de alegerea ei. Mi-era milă de ea și aș fi vrut să o încurajez, deși perspectivele nu erau deloc încurajatoare. Radu își dăduse licența, dar nu avea nici o slujbă și tot ce obținuse cu diploma sa de licențiat în filosofie era promisiunea unui post ca profesor de gimnastică la o școală profesională. Nu m-am putut abține să nu rîd, într-atât perspectiva aceasta a filosofului, singurul dintre amicii mei cu care puteam discuta – în cunoștință de cauză – filosofice, mi se părea caraghioasă. De altfel, râdeam amândoi închipuindu-ni-l pe amicul nostru, firav, pe cât de înalt pe atât de fragil, abia ținând în mână tomul solid al *Eticii* lui Max Scheler (pe marginea căreia purtasem amândoi lungi convorbiri pătimașe) dirijând exercițiile la paralele ale unui grup dintr-o școală de ucenici. Ce e

drept, mai mult decât mine, lipsit cu totul de înclinații și preocupări sportive, el, cel puțin teoretic, făcuse o pasiune pentru fotbal. Ne uluia pe noi cu erudiția sa în competițiile de fotbal. Recita cu patos numele tuturor jucătorilor din *Squadra Azzurra*, echipa națională a Italiei care a câștigat cupa mondială în 1938, după ce o câștigase și în 1934. Avea pentru atacanții acestei echipe o admirație nu mai puțin plină de fervoare decât pentru filosofii presocratici. Totuși funcția dascălului de gimnastică într-o școală de „inași” mi se părea de o perfectă incongruitate cu preocupările amicului meu. Și, mai mult chiar, cu năzuința sa spre valori absolute proclamată de el uneori cu un patos de care ironia noastră „cerchistă” își bătea joc, dar pe care tineretea noastră patetică o împărțase în fond. Nu odată răseseam, împreună cu Nego, de acea încheiere a unicei note despre „actualitatea lui Schiller”, publicată de Enescu în ultimul număr al *Revistei Cercului Literar*, notă inteligentă a unui student înzestrat dar care se simte dator să încheie *fortissimo* micul său text prin apologia contemplației estetice drept necesitate existențială cu „grele semnificații ontologice”, frumosul și sublimul fiind după el „mai presus de contingentele efemere ale unei lumi în care ni se refuză pe veci privirile însetate înspre piscuri”. Aceiași voioasă ironie cu care Nego mă întâmpina la Sibiu clamând de departe: „salut umanismul încarnat”, umplea cuvintele mele uneori când îl îndemnam pe Radu să nu-și întoarcă spre „contingentele efemere” ale lumii „privirile însetate înspre piscuri”.

Râdeam împreună cu Ili amintindu-ne aceste „piscuri”, ce nu puteau fi, pe o asemenea vreme, decât troienite. Faceam haz de necaz în timp ce urcam încet panta domoală a străzii Andrei Mureșanu, treceam prin fața casei unde Rudi Schuller, invizibil după perdelele cu brizbizuri, își giugiulea cu voluptate tomurile legate în piele (de omitorinc, după Nego), ajungeam în dreptul casei lui Agârbiceanu unde, dimpotrivă, Maria Magdalena, blânda fiică blondă a Părintelui scriitor era vizibilă. Cu părul bălai strâns sub o năframă mare țărănească învărtită și în jurul gâtului, drept fular, într-un cojocel alb de miel, cu cizme negre de cauciuc în picioare se opinea cu ditamai lopata de lemn în zăpada troienită în curte, căutând să deschidă o parte spre poartă, strădanie aproape zadarnică sub ploaia deasă a fulgilor ce acopereau instantaneu locul curățit cu câteva clipe în urmă. M-a recunoscut greu când am strigat-o dar apoi, înotând cu mici țipete voioase prin noianul de zăpadă a ținut să vină la poartă. Cu neputință de ieșit ori de intrat, poarta era nămețită dinăuntru și dinafară. Mișcat de bucuria ei, am întrerupt suvoitul de întrebări în privința mea, pentru a o întreba la rândul meu despre soarta tatălui ei. Știam că fusese arestat de oamenii Securității când ieșea de la o reuniune a consistoriului episcopiei. Era, slavă Domnului, liber dar se aștepta de la o clipă la alta să fie din nou ridicat și dus ca atâția alți preoți ai Bisericii greco-catolice, printre care cei de care tocmai mă despărțisem, lăsându-i în urma mea în camera „politicilor”. Fiica celui ce scrisese *Legea trupului și Legea minții* asculta mai curând de legea inimii. Lacrimile îi siroiau pe obraji îmbujorați de ger, în timp ce-i făceam pomelnicul preoților lăsați de mine la Închisoarea Militară. Mi se făcea milă de jalea ei tăcută amestecată cu spaimă la gândul că bătrânul ei tată ar putea fi și el închis acolo împreună cu ceilalți. Am încercat să o îmbărbătez și am izbutit chiar să o fac să zâmbească povestiindu-i

despre performanța lui Nego, colegul ei la Biblioteca Academiei, care a reușit să-și înfrângă bălbăiala fiind un mator de nădejde la procesul meu. După ce mi-am luat rămas bun promițându-i că voi veni în curând să o văd la Biblioteca unde lucra, am trecut din nou de partea cealaltă a străzii înotând prin zăpezi. Când m-am întors pentru o ultimă fluturare de mână, fata bătrânului preot scriitor își ștergea țărânește cu un colț al năframii ochii înlăcrămați.

Dând colțul din Andrei Mureșanu, acolo unde peste ani, după revoluții revoluate și alte morți izbăvitoare se va înălța pe un soclu modest, cenușiu, un bust al lui Agârbiceanu, înainte de a intra pe Bolintineanu m-am despărțit și de blânda Ili, care o lua pe Văcărescu – ce nu apucase încă în 1948 să fie rebotezată Vörösmarty – spre casa ei părintească. Acum când pomenesc aceste vechi nume ale unor străzi atât de familiare altă dată, pe care demult nu le mai străbat decât în vis, îmi dau, poate pentru întâia oară, seama (era și timpul) că am copilărit într-un cartier al poezilor dispăruți. Până și autoritățile comuniste au recurs tot la un poet atunci când au socotit oportun politic să-l înlocuiască prin acel sârman romantic Vörösmarty Mihály pe boierul Ienăchiță cel ce lăsase ca un legat testamentar urmașilor săi Văcărești „creșterea limbei românești ș-a patriei cinstire” (deh, boierul ca boierii, tot la stîrpea lui peste veac se gânde!). Porneam deci singur pe strada cu nume de poet pe unde copilărisem, urcam încet panta ei ușoară, printre vilele (cum le spuneam noi) atât de bine cunoscute, închise toate, mute la ora aceea a amiezii, pustiite parcă de orice suflare. Și eu mă simțeam pustiu. Cred că atunci când, cu luni în urmă, agentul mă ridicase și mă îmbarcase în mașină purtând teancul de cărți incriminate fuseseam mai plin de temeri, tăgăduieli îndărjite ale evidenței și alte tumulte ale gândului și simțirii decât acum la întors acasă. Eliberarea atât de mult jinduia în lunile toate ale zăcerii în beciul Securității, apoi în «camera politicilor» din Închisoarea Militară, părăsirea neașteptată a acestei camere, pentru care mă fericeau cei rămași acolo cerându-mi să trag piciorul la trecerea pragului ei, ca prin această vrajă să-i atrag și pe ei în libertate după mine, nu stârnea în sine mea euforia închipuită în închisoare, fericirea atribuită întoarcerii acasă. Visată, libertatea apărea mai strălucitoare decât era acum, trăită. Dar eram, oare, cu adevărat liber? Nu purtasem încă în toate lunile acelea de temniță lanțurile ce îmi erau rezervate pentru mai târziu, nu coborâsem încă în galeriile acelea abisale ale unei mult mai îndelungate, mai grele recluziuni ce mă aștepta într-un viitor întunecos, dar poate tocmai presentimentul obscur al aceleia mă muncea într-ascuns, gâtuia în mine exultarea.

Ningea cu fulgi mari, grei, lenevoși, visători pe strada mea. Era tocmai vremea care trezea în mine pe atunci (și mai continuă uneori, rareori, după atâta amar de ani, să trezească) o copilărie adormită. Aceasta ar fi trebuit să zburde în mine, doar mă întorceam acasă din închisoare, rămânea însă pitită undeva, amortită. Prin perdeaua deasă a ninsorii nu vedeam capul de sus, nu prea depărtat, al străzii, locul acela de unde, mai demult, porneam la vale împreună cu Teiu și Nelu Boilă, ghemuiți tustrei pe saniuța mea cu tălpi lucioase de oțel. Strada era pustie, casele tăceau, nu se auzea nici o voce, niciun tipăt încântat de copil. Tăcut, mă întorceam într-o lume a tăcerii. ■

(Fragment din *Abisul luminat*)

Emil Brumarul la ora actuală

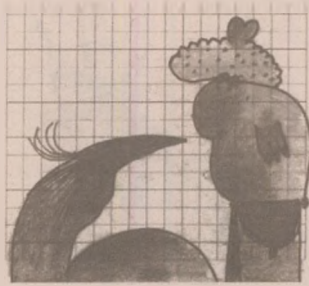
(Urmare din pag. 11)

Dezangajat de convenții diafane, plonjează în sfera unui hedonism impur pînă la extreme sado-masochiste, identificîndu-se semeț cu „divinul marchiz”: „Iubito, divin, / La tine mă închin. / Luminile să nu le stingi / «În seara răzvrătită care vine / De la străbunii mei pînă la tine» / Și nu ieși / Precum marchiza lui Paul Valery, / La ora cincii, / Căci te așteaptă, / Pe ultima treaptă, / În mîna dreaptă / Cu izul / Și parul, / Marchizul Emil de Brumarul!” (*Marchizul va intra la ora cincii*).

Pe neașteptate, prin acest ultim capitol al scrisului d-sale, Emil Brumarul se apropie de tinerii poeți de azi care-și fac un blazon din pornografie. Parcurge un drum invers, de la maturitate la junețea obrazului ciuruit de acnee și a crudelor fantasmе eroticești mîzgălite cu ciudă pe pereți. E o aliniere deliberată, o tactică a coordonării cu noutatea literară sau încă o față a revoltei împotriva sinelui, ajunsă la explozia „urfului frumos” din impulsul de a șterge urmele servitului angelice? Probabil avem a face cu o coincidență. În orice caz nu putem ocoli menționarea a două scăderi pe care le înregistrează în timp poezia lui Emil Brumarul. Mai întii un progresiv manierism. Propunîndu-și două tipare antitetice, unul ideal, altul scatologic, autorul le-a exersat pe un plan tehnic cu un avantaj al neimplicării morale care i-a îngăduit performanțe expresive. Totodată s-au ivit și semnele unei epuizări, inevitabile cînd creația se închide între gratiile unui stil foarte precizat. Epuizarea angelismului s-a

consumat (se consumă încă) în cadrele unei discipline ce degenerază în gestul rodat, repetitiv. Dar sleirea aceasta – și aici notăm al doilea impas – duce la pornografie, la năbădăi ce ies din limitele unei poetici oricît de libere. Excesul convenției ca și excesul deconvenționalizării riscă a se întîlni într-o comună vacuitate. Nu din pudibonderie încercuim atari stihuri, ci pentru a indica incapacitatea lor de-a adera la orice speță de expresie pe care s-o putem socoti literară: „Ea, simțind că e privită, / Dintr-odată se excită // Și se-oprește. El se-nclină. / Lin pocnește o bășină...// Cîntă muzica-n grădina...” (*Poem epic, 3*). Ca și: „Coniță dulce, cînd te caci, / Ai vrea și-o pulă-n gît să-ți bagi; / De-aceea stau în fața ta / De-a pururi spre-a mă descheia / Bîlînd la prohab ca să mă sugi / Pină ce măduva-mi usuci” (*Într-o amintire a lui Costache Conachi*). Ca și: „Povestea firului de ață / Și a lindicului de țată / Sculat de dis-de-dimineată // Povestea pulelor de cal / Cărate-n spate de-un hamal // Povestea unor disperăți / Ce fut căteii din Galați” (*Sumarul celor zece povești nescrise*). Desigur, desigur pînă și perversiunile pot avea o demnitate / expresivitate a punerii în text, însă aici ele decad în dezolantă mîzgăleală. Nu sunt decît prostioare ce n-ar onora niciun condei mult mai puțin înzestrat decît cel de care ne-am ocupat. Nu obsesia sexuală stupefiază, ci obsesia (tardivă, pustiitoare) a jegului verbal...

Una peste alta, Emil Brumarul e totuși unul dintre cei mai importanți poeți români ai epocii postbelice, așa cum am afirmat între cei dinții, încă la debutul autorului. Artificiul creației d-sale, atunci cînd se păstrează în marginile a ceea ce putem denumi literatură, posedă el însuși un excepțional dramatism indirect, oglindind ființa ce se refuză, pedepsindu-se prin excesele eterogene ale acestuia. ■

istorie culturală

SĂ FACEM un exercițiu de imaginație. Să ne gândim că ne-am trezi într-o dimineață, am porni într-o plimbare prin centrul Bucureștiului și am constata că din peisaj au dispărut pur și simplu câteva clădiri pe care le știm de când lumea: Palatul Patriarhiei, Palatul CEC, Muzeul Național de Istorie, Palatul Băncii Naționale a României, Universitatea, Ministerul Agriculturii, Ministerul Lucrărilor Publice (astăzi Primăria Generală a Capitalei), Cercul Militar Național, Palatul Regal (Muzeul Național de Artă al României), Ateneul Român. Și-ar putea imagina cineva cum ar arăta Bucureștiul fără aceste clădiri blazon, simbolurile identitare ale Capitalei României, la scară mondială? Ar fi un coșmar. Așa cum înălțarea lor la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ține de domeniul miracolului.

Nicolae Șt. Noica, fost ministru al Lucrărilor Publice și Amenajării teritoriului în cabinetul Mugur Isărescu, el însuși arhitect și dascăl, este autorul unei superbe serii de albume despre aceste ctitorii din vremea lui Carol I și despre oamenii care le-au înălțat. Scrise cu dragoste și superb ilustrate, toate aceste albume sunt minunate lecții de estetică, de profesionalism, dar și de cinste și chibzuită cheltuire a banului public.

Impresiile despre București ale unor călători dinaintea de venirea lui Carol I sunt dezolante. O localitate cvasi-rurală, înecată în praf (sau, în funcție de starea vremii, noroi) și mirosuri pestilențiale, în care oamenii își făceau nevoile pe garduri, iar animalele moarte rămăneau cu săptămânile în mijlocul drumului. Surse istorice spun că, ajuns în București, însuși Carol I ar fi fost cuprins de depresie și ar fi fost convins cu greu să nu demisioneze de către cei din anturajul său. Miracolul arhitectonic s-a produs după transformarea României în Regat, la 10 mai 1881. În numai câteva decenii fața Capitalei s-a schimbat complet. A existat o voință de transformare care a acționat la toate nivelurile, de la vârful clasei politice până la ultimul muncitor cu mistria. Raportul calitate-preț nu a mai fost niciodată atât de atent urmărit și toate documentele furnizate cu generozitate de Nicolae Șt. Noica demonstrează acest lucru. Cei mai prestigioși arhitecți au concurat pentru a se stabili proiectele ideale menite să asigure funcționalitatea instituțiilor publice care urmau să fie înălțate. Apoi erau făcute licitații transparente pentru adjudecarea lucrărilor propriu-zise și pentru achiziționarea materialelor necesare, la cel mai bun preț posibil. Este de prisos să spun că fiecare etapă a construcției avea termene ferme de finalizare. Miracolul construirii clădirilor emblematice ale Bucureștiului într-un interval de timp atât de scurt a fost posibil prin talent, voință, competență, perseverență, corectitudine și chibzuită cheltuire a banului public. Rememorarea momentelor aurorale din istoria Bucureștilor este astăzi mai importantă ca niciodată. Nicolae Șt. Noica o simte ca pe o „necesitate și o datorie. Cu atât mai mult cu cât astăzi societatea românească are nevoie de o acțiune susținută de educație și de promovare a adevăratelor valori – corectitudine, cinste, competență – «pentru restabilirea încrederii sociale» și a responsabilității distruse de comunism” (p. 8).

În buna tradiție a albumelor realizate de Nicolae Șt. Noica, *Palatul Regal. Muzeul de Artă al României* este o monografie exhaustivă a ridicării acestei clădiri reper în peisajul arhitectonic al Capitalei, dar și o necesară aducere în prim-planul opiniei publice a unor chipuri de arhitecți pe lângă ale căror bijuterii de rafinament și bun gust trecem zilnic, de multe ori indiferenți, fără să ne punem aproape niciodată întrebări legate de cei care le-au proiectat și felul în care au fost realizate. Cu precizie și meticulozitate de arhivar, autorul reproduce schițe, adrese, avize, dispoziții de șantier, procese verbale de construcție, rapoarte privind diversele stadii de finalizare, devizele pe materialele folosite și chiar îndemnizațiile, salariile și diurnele plătite. Istoria Palatului Regal începe în anii 1812-1815, când stolnicul Dinicu Golescu a construit pe actualul amplasament al Muzeului Național de Artă al României o casă „pentru viitorime”. Era o casă de mărime neobișnuită pentru acele vremuri, realizată după un proiect care urmărea îndeplinirea unor condiții moderne de confort și reprezentare. În urma morții proprietarului, urmașii vând statului imobilul, la data de 21 aprilie 1833, pentru suma de 10 000 de galbeni olandezi. În anul 1837 domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica hotărăște transformarea caselor lui Dinicu Golescu

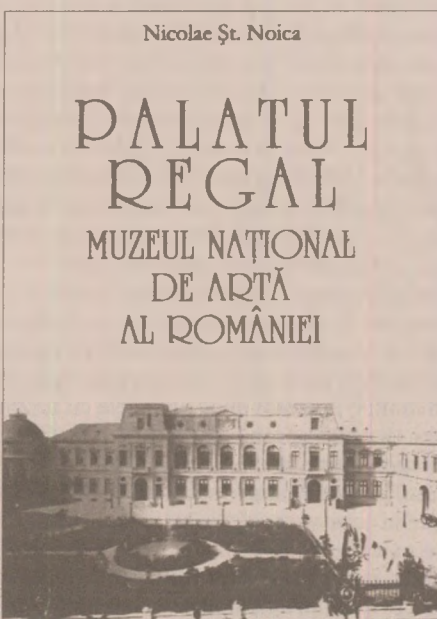
Dincolo de încântare și frumusețe, acest album este și un strigăt de ajutor, pe care funcționarii responsabili de salvarea patrimoniului nu ar trebui să îl ignore.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

O plimbare prin micul Paris

Nicolae Șt. Noica, *Palatul Regal. Muzeul Național de Artă al României*. Cu colaborarea lui Peter Derer, Cuvânt-Înalte de acad. Mugur Isărescu, guvernatorul Băncii Naționale a României, Ediție îngrijită de Stelian Țurlea, Editura Cadmos & Asociația Kultura, București, 2009, 144 pag.

în reședință domnească. În 1864, domnitorul Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza ia decizia ca, pe baza proiectelor întocmite de A. Theodor Tillay, arhitect al Ministerului Lucrărilor Publice, să modifice substanțial arhitectura caselor Golescu prin extindere și regândirea spațiilor funcționale. Din lipsă de fonduri, lucrările nu au mai fost încheiate. Nicolae Șt. Noica povestește și primul șoc trăit de Carol I în momentul în care și-a văzut viitoarea reședință: „Trăsura care-l aducea pe prinț se oprește pe Podul Mogoșoaiei, actuala Calea Victoriei,

în fața unui mic corp de gardă, un pluton de soldați cu drapel. Domnitorul îi întreabă pe însoțitori: «Ce este în această casă?» Generalul Nicolae Golescu, membru al Locotenentei Domnești, răspunde, cam încurcat: «Alteț, acesta este Palatul...» Carol s-a arătat surprins de înfașurarea palatului, dar nu a spus nimic.” (p. 10) Construcția propriu-zisă a Palatului a început după ce România a devenit Regat, în anul 1881. Proiectul i-a aparținut arhitectului francez Paul Gotterau, iar Comisia lucrărilor Palatului Regal a fost alcătuită din generalul Theodory, președinte, colonelul Gheorghiu, arhitectul inginer Nicolae Cerkez și arhitectul Paul Gotterau. După incendiul din noapte de 7 spre 8 decembrie 1926, care a mistuit corpul central al palatului, Regele Ferdinand își anunță intenția de a reface și moderniza clădirea. Studiile și elaborarea proiectului de arhitectură au fost încredințate lui Nicolae Nenciulescu, arhitect-șef în Ministerul Agriculturii și Domeniilor, iar proiectul de rezistență și beton armat, inginerului Emil Prager. Începute în anul 1928, lucrările au fost, practic încheiate, după cel de-al doilea război mondial, în anii '50.

În afara de istoria foarte detaliată a construirii Palatului Regal, Nicolae Șt. Noica aduce în atenție necesare biografii ale câtorva dintre protagoniștii acestei istorii. Nicolae Cerkez, Nicolae Nenciulescu, Emil Prager, Elie Radu au fost artiști ai arhitecturii ale căror capodopere rezistă timpului, pot fi admirate și astăzi, dar și dascăli venerați de studenți, la școala cărora s-au format generații de specialiști. Destinul marilor arhitecți este poate ingrat. Operele lor dănuie secolelor, milioane de oameni se perindă prin fața lor, generații după generații le redescoperă cu uimire și entuziasm, dar rareori numele marilor arhitecți se bucură de notorietate pe care o au celebrii scriitori, pictori sau muzicieni. Din acest punct de vedere demersul lui Nicolae Șt. Noica este unul util și necesar, un binevenit act de dreptate făcut unor oameni ale căror opere fundamentale sunt adevărați piloni de susținere ai civilizației românești.

Prin informațiile tehnice pe care le conține, albumul *Palatul Regal. Muzeul de Artă al României* este o lectură obligatorie pentru specialiști și cei preocupați într-un fel sau altul de arhitectură. Prin frumusețea ilustrațiilor și aspectul grafic impecabil (îngrijitorul ediției, Stelian Țurlea și Editura Cadmos și-au dovedit încă o dată profesionalismul) el îi va încânta cu siguranță pe toți cei care iubesc Bucureștiul și care asistă cu durere la continua schimonosire a chipului său prin complicitatea vinovată dintre *les nouveaux riches* și autoritățile statului menite să vegheze la salvarea patrimoniului național. Dincolo de încântare și frumusețe, acest album este și un strigăt de ajutor, pe care funcționarii responsabili de salvarea patrimoniului și urbanism în Primăria Capitalei și Ministerul Culturii nu ar trebui să îl ignore. ■

Publicitate

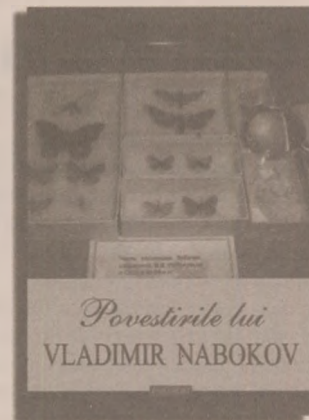
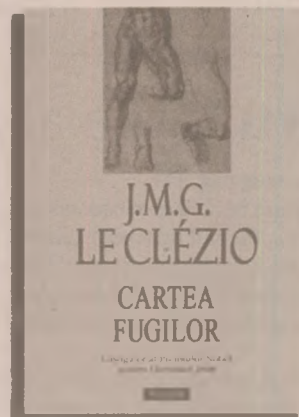
www.polirom.ro

■ J.M.G. Le Clézio
Cartea fugilor

■ Seria de autor
„Vladimir Nabokov”
Povestirile lui
Vladimir Nabokov

■ Martin Amis
London Fields

■ Jonathan Coe
Ploaia înainte să cadă

Suplimentul
CULTURĂ

Un săptămânal realizat
în colaborare cu Ziarul de Iași

Constantin Toiu

PREPELEAC

Londra, Paris, Madrid

ational Gallery, februarie 1979. Cristosul lui Bosch cu figura lui ca a prințului Mâșkin. *Idiotul* încadrat de patru capete de brute.

El, la mijloc, serafic, senin, ne-uman, nepricepând realitatea care aparține celor patru antropoizi...

Place Vendôme. Magazinul britanic. În vitrină expuse trei spade:

Epée de justice spirituelle, Epée de justice temporelle, Epée de justice curtana...

Piața cea mai aristocrată. Ridicată în 1708, are în mijloc coloana viitoare Mari Armate napoleoneene, 44 metri înălțime, turnată din bronzul celor 1200 de tunuri capturate (dicționarul).

De câte ori s-a întâmplat să văd Parisul, m-am dus în piața magazinului cu cele trei spade feudale și am privit piața tăcut, inaccesibilă în totul, zicându-mi că dacă Istoria ar avea un cuib al ei, așa ar trebui să arate trainic, bine captușit...

Al doilea loc pe care trebuia să-l văd... era... a fost o fată suflată cu aur a Ioanei d'Arc de lângă Luvru, pe care cu grijă totdeauna, să nu mă vadă un vardist, săream și atingeam repede cu palma una din copitele aurii ale calului pe care ea stă călare.

Arta doar. Fiindcă, altfel, cum spune amicul meu V, cinic, „mai las-o, domnule, că era o smintită, englejiu ăștia nu se înșală, nu-i duci, știu ei ce știau...”

Oricum, m-am adresat în gând lui V. contrazicându-l și spunându-i că nu mai contează când ești smintit, dacă ai intrat în istorie, măcar de-am fi și noi (adică el și cu mine) doi smintiți, iar viitorul să ne ridice pe socluri de granit...

Pânzele late și înalte de apă șiroind pe fațadele de sticlă ale edificiilor uriașe ce stălucesc în bătaia soarelui care apune, dar care de fapt nu apune, în aceste imperii în care soarele nu apune niciodată...

Apa prelinsă cade spre subsol, o vezi din tunelul prin care treci, iar apa, înclăcându-se acolo, alcătuieste un zid străveziu prin care pânza de apă apare mișcându-se ca de un cutremur.

Am înțeles Spania. Aventura umană spaniolă. Nicaieri apă nu se prelinge, nu curge pe geamuri, ca aici.

Este obsesia oceanului, oceanului, oceanului...

A necunoscutului, cunoscut...

Nu-ți mai rămâne decât să-l vezi pe Goya, socotit azi

fi înțeles abia în secolul XXI.

Un fel de reporter al epocii.

Figurile lui se căznesc parcă să iasă din beznă...

Călugărul în chilia întunecată spre care se îndreaptă

în fascicol de lumină.

Figuri grotești din cauza urâteniei interioare a caracterelor.

Singurul chip frumos: o fată blondă, citind, aproape

dormită pe-o carte...

Gri... negru... cărămiziu... Ca pământul Spaniei. Luna

în scădere prielnică ritualului păgân.

Paroxismul viziunii lui Goya destramă idealul cerebral până la urâtenie și desfigurare...

g l o s e

Rodica Bănu

PĂCATELE LIMBII

Gospo și plicti

SE DESFĂȘOARĂ în limba română, de mai multă vreme, un proces lent de extindere a trunchierii lexicale. Vremurile în care se abia intrau în circulație *bac, prof, dirig* sau *mate* sunt deja îndepărtate în timp. Din limbajul copiilor și al tinerilor, trunchierile se răspândesc în registrul colocvial, unde, dincolo de mode și glume, unele chiar rezistă și se fixează. Abrevierile de diverse tipuri (*sal, ro* etc.) sunt de altfel tot mai dese, în ultima vreme, sub influența comunicării rapide prin chat și mesaje telefonice. La început mai ales împrumutate și imitate, trunchierile și-au impus deja tipare preferențiale (bisilabice, cu finala în *-o* sau în *-i*, ca la hipocoristicele numelor proprii). Seria s-a îmbogățit cu câteva inovații de circulație deja destul de largă.

Cu o evidentă intenție ironică a fost creată abrevierea *gospo* (de la *gospodină*): „reclamele la detergenți musai să fie toate cu *gospo*“ (iqads 12.08.2009). Cuvântul (care intră într-o serie destul de bogată, alcătuită în parte din termeni neutri, internaționali, de uz curent: *foto, porno, retro, promo*) e un substantiv invariabil, căpătând însă și folosiri adjectivale: „doamnele *Gospo*“, „limbaj *Gospo*“ (iqads.ro, 13.08.2008 toate exemplele precedente îi aparțin lui Florin Dumitrescu, în comentarii asupra publicității). Internetul oferă destule alte citate edificatoare: „nevasta *gospo* perfectă“ (angles.ro); „păi eu din punctul vostru de vedere sunt *gospo*, dacă mă gândesc bine. Faptul că la 25 de ani am logodnic, cu care urmez să mă căsătoresc, vreau un copil“ (bolero.ro). Umorul formei provine din contrastul între prescurtarea la modă (juvenil-ludică) și prototipul tradiționalist al categoriei sociale pe care o desemnează.

Tiparul de abreviere din română pare să favorizeze finala *-i*, în care au apărut în ultima vreme mai multe forme. În limbajul copiilor sau mai curând în cel afectiv în care părinții li se adresează copiilor, e curent *grădi*: „pentru majoritatea copișilor, dar și pentru mămică, primele zile la *grădi* sunt un chin. Cel mic plânge după *mami*“ (mami.ro). Cuvântul apare

în felurite contexte, în dialoguri între adulți – „cum e la voi la *grădi*?“ (forum.desprecopii.com); „Ce vaccinuri îi trebuie copilului înainte de a intra la *grădi*?“ (copilul.ro) – și chiar în titluri jurnalistice: „Atac la taxa de *grădi*“ (bihon.ro).

O altă abreviere ușor ironică, foarte răspândită, e *profi* (cuvânt bisilabic, cu accentul pe *o*, a nu se confunda cu pluralul abrevierii lexicalizate *prof*). *Profi* e rezultatul trunchierii cuvântului *profesionist* și al adăugării în finală a vocalei *i*, tipice hipocoristicelor sau termenilor de adresare afectuoasă (*scumpi, iubi* etc.): „Care ești, bă, «*profi*» p-aici? (M. Stănescu, 2.12.2009, voxpublica.realitatea.net). Termenul colocvial evită seriozitatea inerentă a lui *profesionist*, adăugându-i o notă ludică, prin care nu se intenționează totuși devalorizarea conceptului: „un videoclip *profi*“ (6am.ro); „Cum se alcătuieste un CV *profi*“ (tpu.ro); „selecția e *profi*, vă asigur de asta“ (feeder.ro). Și în acest caz, există un contrast între caracterul serios și tehnic al noțiunii desemnate și procedeul glumei al trunchierii: ceea ce le permite vorbitorilor să fie apreciativi într-un mod cât mai dezinvolt.

Aceeași dezinvoltură poate aduce o anume relaxare și în aprecierile negative. O formă frecventă în limbajul tinerilor este *plicti* – abreviere multifuncțională pentru adjectivul *plicticos* (nu îmi place acest joc, e *plicti* rău“, *jocurifetebardie*.ro), substantivul *plictiseală* („iar e *plicti* pe aici“, ro.netlog.com) și chiar pentru verbul *a se plictisi* („eu mă *plicti* rău... voi nu?“, oracolulmeu.ro). *Plicti* e un criteriu important în aprecierea literaturii („I-am citit deja și mi s-a părut ok! nu e *plicti*...“, forum.portal.edu.ro).

Lista poate fi completată de formula de salut *bună dimi*, care apare uneori în același context cu alte trunchieri: „*bună dimi!* M-am trezit de la 7 jumată să fac teme pentru *facultă*“ (evergreenstory.wordpress.com); „*Bună dimi* iubire... suntem *gospo* amândouă azi“ (miresici.ro). Desigur, trunchierile cu aspect hipocoristic se asociază și cu diminutivele propriu-zise, într-un stil marcat de o afectivitate infantilă în plină expansiune. ■

scrib fără speranță

și mie deasupra,
sub cer
îmi tot crește părul
și unghiile îmi tot cresc.

amintirile îmi explodează

cum și ție sub pământ

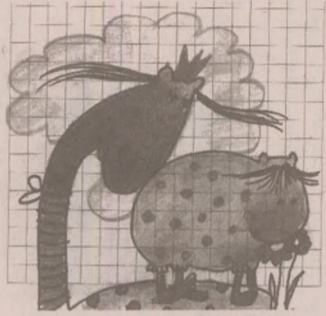
lumea de aici e la doar un milimetru
de lumea de dincolo, de care toți se tem
și pe care eu o presimt
și cu înfrigurare o tot aștept

din trupul tău
iarbă și cuvinte cresc
neîncetat și fără speranță,
carnea și sângele ți se fac
carbon, grafit, diamant.

eu doar transcriu cu durere și tremur,
scribul de mine.

eu doar tot trec peste granița
mișcătoare
de fix un milimetru,
dintre lumea de aici și lumea de dincolo.

Ileana BÎJA

MIRCEA STREINUL – texte restituite

CERNĂUȚI 1924

LA 100 DE ANI de la naștere, numele lui Mircea Streinul amintește poate nu atât de o operă, cât de un oraș. Cernăuți, „orașul dintre ceturi”, mica Viena, hrănea fantasmale acestui scriitor obsedat de fatidic, de moarte, de epeic. În mare parte din opera sa, lumea e proiectată în mit; totuși, problematica citadină – a cerșetorilor, declasaților, foștilor pușcăriși, a hoților și bandiților, a vânzătorilor ambulante de ziare ori a femeilor căzute – nu-i este străină. Prin anii '40 proiectase un întreg ciclu epic despre această lume, din care a publicat un fragment, *Romanul unui băiat de stradă*. Nu-i este străină nici poetica tranzitivă, de notație, cu care experimentează ici-colo. Astfel încît, ce altă soluție mai bună de a-l evoca azi decît această coborîre în Cernăuții interbelici? Erau ziare, evenimente... ar spune, din nou, pe urmele lui Bacovia, Șerban Foarță. Transcriind fragmente cotidiene din „Glasul Bucovinei” de-acum aproape un secol, construim prin mistificare un spațiu poetic. Cu atît mai bine! În fine, pentru a nu exista nici un dubiu, precizez: poemele sînt identificate, citite, transcrise și propuse cititorilor ocazionali fără nici un fel de iluzie. În fond, poezia există în multe feluri.

(12.I.1910-17.IV.1945)

Mircea A. DIACONU

Arestarea unui îndrăzneț pungaș

Joi seara
pe când comerciantul de porci Sidac Dumitru
din Coclucica no. 143
se găsea cu agentul de la Primărie Dubniciuc la un pahar
de vin

în restaurantul lui Tauber
din strada regina Maria,
și-a făcut apariția în birt un anume Dumitrescu,
care,
dându-se și el măcelar și negustor de vite din București,
s-a așezat la masa tovarășului de profesiune Sidac.

Începând discuția asupra chestiunilor profesionale
ce-i priveau,

Dumitrescu i-a spus
între altele
tovarășului Sidac
că lojează la Otelul Imperial împreună cu un prieten
al său
cu care Sidac ar face cumpărături de porci avantajoase
la Noua Suliță.

La propunerea lui Dumitrescu,
Sidac a plecat cu el la Otelul Imperial,
unde au pus la cale plecarea pe a doua zi
la Noua Suliță.

De la otel au plecat apoi
cu birja
la restaurantul Treffer
din strada Regina Maria.
Aici s-au așezat la o masă și au consumat câteva
sticle de vin.

În timpul când ședea la masă,
Dumitrescu era obsedat de gândul
cum ar putea să-i scoată din buzunar
lui Sidac
portmoneul cu suma de 7000 lei.
La un moment dat,
Pungașul, cu o rară dibăcie, i-a scos tovarășului său
portmoneul din buzunar,
fără ca acesta să simtă sau să observe ceva.

Plata consumației a făcut-o
de data aceasta,
bine înțeles,
Dumitrescu,
care pentru a nu fi descoperit s-a grăbit să plece mai
devreme

decît tovarășul său.

Puțin mai târziu a părăsit și Sidac birtul.
Nu făcuse însă nici zece pași, când,
din întâmplare,
pipăindu-și buzunarele,
a constatat spre marea lui surprindere că îi lipsește
portmoneul cu suma de 7000 lei.

Nefiind nimeni lângă el în birt,
bănuiala a căzut deci asupra lui Dumitrescu.

În culmea disperării
a anunțat imediat cazul agentului Mohilnițchi,
care împreună cu sergentul Ionescu Iordache
s-a transportat în grabă la Otelul Imperial,
unde l-au așteptat pe pungaș.

Individul Dumitrescu,
odată în posesiunea banilor
s-a dus în localul de noapte San Souci,
unde a consumat mai multe sticle de șampanie.

Într-un târziu de noapte
s-a înapoiat la otel,
unde agentul a pus mîna pe el și l-a predat Poliției.

La percheziția corporală
s-a găsit asupra lui Dumitrescu suma de
6426 lei.

Fiind interogat asupra provenienței acestor bani,
pungașul a mărturisit că a plecat din București cu suma
de 7800 lei,
dintre care 1000 lei i-a dat pe drum unui prieten al
său,

iar restul i-a rămas de cheltuială.
Deoarece spusele pungașului nu corespund adevărului,
el a fost depus în arest,
iar cercetările continuă.

[Nr. 1483/ marți, 26 februarie]

Escrocherie

La comerciantul
Rosenblatt Meier din localitate
s-a prezentat săptămîna trecută un anume
Iossel Weinrauch,
fiul evreului Schmil din Siret,
și a cerut 2 lăzi cu lămîi și portocale pentru tatăl său
Schmil,

un comerciant cunoscut lui Rosenblatt.
Acesta din urmă
nebănuind intențiile de escrocherie ale lui Iossel,
i-a dat marfa dorită,
rămînând ca tatăl escrocului Iossel
să-i ramburseze plata ulterior.
Expirînd termenul de plată,
Rosenblatt s-a adresat lui Schmil cu o scrisoare
întîndu-i și factura pentru cele 2 lăzi cu fructe.
Schmil a răspuns că nu știe nimic despre
isprăvile fiului său la Cernăuți
și că dînsul n-a cerut nici un fel de marfă de la vreun
comerciant din Cernăuți
prin fiul său.
După câteva zile
și-a făcut din nou apariția Iossel Weinrauch
în magazia lui Rosenblatt,
cerînd să-i mai dea marfă de aceeași calitate,
afirmînd că tatăl său e foarte mulțumit cu
fructele furnizate de Rosenblatt.
Somat de Rosenblatt să-i facă plata celor 2 lăzi cu fructe,
escrocul a încercat să se eschiveze sub felurite pretexte.
În cele din urmă a fost denunțat poliției,
care l-a arestat.
Weinrauch stă acum în închisoarea de la poliție.
Cercetările polițienești continuă.

[Nr. 1453/ vineri, 18 ianuarie]

l i t e r a t u r ă

Furtul de la baia Sofia

Elevului de la școala reală sup. ort. Draganiuc Teodosie, domiciliat în str. Română 30, i s-a furat în baia Sofia în ziua de 24 februarie c. de către necunoscuți, un portofel de piele cu suma de 2473 lei, legitimația și alte documente personale. Fiind în acea zi aglomerație mare la baia, autorii furtului n-au putut fi încă descoperiți de poliție.

Sinuciderea unei eleve de liceu

În noaptea de Duminică spre Luni, Maria Dohotari, o distinsă elevă a clasei a V-a de la liceul de băieți „Ștefan cel Mare” din Suceava,

s-a sinucis cu un glonte de revolver în frageda vârstă de numai 18 ani.

Cauza sinuciderii e un amor nenorocit. Cadavrul nenorocitei eleve a fost transportat după ce i s-a făcut autopsia, la Pătrăuți pe Suceava, unde va fi înmormântat Miercuri 5 Martie crt. la orele 2 d. m.

Furt de blană

Individul Marin Gheorghe, originar din Câmpulung, actualmente domiciliat ca măcelar în Rohozna, venind în ziua de 3 martie crt. la Cernăuți, s-a dus în lăptăria lui Herman Picker să facă o consumație. Aici a pus ochiul pe o blană a lui Picker ce se afla în cui. Când a părăsit localul s-a îmbrăcat în blană, făcându-se nevăzut. După scurt timp, proprietarul lăptăriei Picker, voind să îmbrace blana, a constatat cu groază că blana nu mai este la locul ei. Atunci o servitoare din lăptărie a alergat după hoț spre strada ce duce spre Grădina Publică. Pe șosea servitoarea l-a ajuns pe individul Marin, care văzându-se urmărit,

a aruncat înapoi un pachet în care se găsea un jemper de culoare roșie cu alb, în valoare de 1200 lei.

Servitoarea se ținea mereu de hoțul, care era îmbrăcat cu blana lui Picker.

Hoțul nevoind să-i dea blana, servitoarea a chemat în ajutor un sergent de stradă, care l-a dus pe vinovat la Poliție. Infractorul neputând da lămuririle necesare asupra provenienței jemperului, acesta a fost confiscat și depus în camera nr. 26 la comisarul Diacon. Păgubașii să se adreseze la biroul menționatului comisar, pentru a ridica obiectul confiscat. Blana a fost restituită proprietarului, iar delinquentul care are la activul său câteva furturi însemnate, a fost predat Tribunalului penal.

Arestarea unui apaș la baia Sofia

În ziua de 22 Martie c. și-a făcut apariția la baia Sofia individul Herman Kelhammer de 15 ani, ucenic croitor domiciliat în str. Baltinester 4. Servitorul băii a recunoscut imediat în persoana lui H. Kelhammer pe hoțul din ziua când i s-a furat elevului Draganiuc suma de 2470 lei. Voind să-l pună la încercare și să se convingă de temeinicia bănuielii sale, a depus într-un dulap din imediata apropiere a lui Kelhammer suma de 25 lei și niște haine. Servitorul avuse grijă ca bancnotele să fie însemnate, astfel că în cazul în care ucenicul ar fi ispitit să și le însușească,

să le poată recunoaște. Între timp servitorul a inspectat dulapul și a constatat că cei 25 lei nu mai sunt la locul lor. La plecare, Kelhammer a fost oprit și făcându-i-se percheziție corporală, s-au găsit la el banii furați. Vinovatul a fost imediat predat Poliției. După ce i s-a luat interogatoriul, a fost înaintat cu actele dresate Tribunalului penal. Din depozitiile făcute rezultă că delinquentul este autorul furtului de 2470 lei ai elevului Draganiuc.

[Nr. 1510/ vineri, 28 martie 1924]

Post vacant de grădinar la Grădina Botanică

La Grădina Botanică de pe lângă Universitatea din Cernăuți este vacant postul de grădinar. Candidații care doresc să ocupe acest post vor dovedi că sunt cetățeni români, că au satisfăcut legea recrutării, că cunosc limba română și că n-au trecut vârsta de 45 de ani. Ei vor prezenta un certificat de moralitate și diploma de absolvire a unei școli de horticultură sau în lipsa acesteia o adeverință că au terminat cu succes cursurile de horticultură și că au cunoștințe practice în ale grădinăriei. Vor fi preferați aceia care vor dovedi că au făcut practică la vreo grădină botanică sau la alte instalațiuni horticole și că au cunoștințe temeinice asupra celor mai însemnate familii vegetale. Candidații vor prezenta cererile Rectorului Universității până la 31 iulie crt.

[Nr. 1575/ marți, 24 iunie 1924]

Obiecte găsite

În oficiul obiectelor găsite al Prefecturii de Poliție au fost depuse în cursul lunii mai curent următoarele obiecte găsite nereclamate până în prezent:

- 1 umbrelă neagră,
- 2 chei mici,
- 1 cheie și 1 basma albă,
- 1 brâu de stofă cenușie,
- 112 lei, bani gata,
- 1 geantă pentru acte cu 2 cărți și o bucată de stofă,
- 6 chei,
- 1 haină de căruță,
- 1 pereche mănuși de damă de tricou cenușiu,
- cărți și caiete pe numele elevului Jacobi Ioan,
- 1 valiză mică și 1 geantă neagră cu jucării și păpuși,
- 1 pereche ochelari,
- 1 brâu de stofă brună cu dungi albe,
- 1 botniță de sârmă,
- 1 geantă veche cu 1 mapă,
- 1 minge,
- 1 măr și 1 creion,
- 1 cheie de cassă,
- 1 brâu (tricolor),
- 1 certificat școlar pe numele Sturz Wilhelm,
- 1 tabacheră de tinichea,
- 391 lei bani gata,
- 1 portmoneu cu 1 leu,
- 1 batistă și 1 pereche mănuși,
- 1 panglică de măsurat cu etui galbenă,
- 3 chei cu semnătura „Ertel Werke”,
- 1 pardesiu simplu de culoare cenușie,
- 1 sacușor cu diferite instrumente de pietrărie,
- 1 ceas de argint marca „Stupenda”,
- 1 minge,
- 1 tabacheră de argint Tuia,
- 4 chei la 1 lanțuțel.

Aceste obiecte pot fi ridicate de păgubași în timpul orelor de oficiu la Prefectura Poliției, Camera No. 8. Afară de acestea au fost prinse animale fără stăpân și se află:

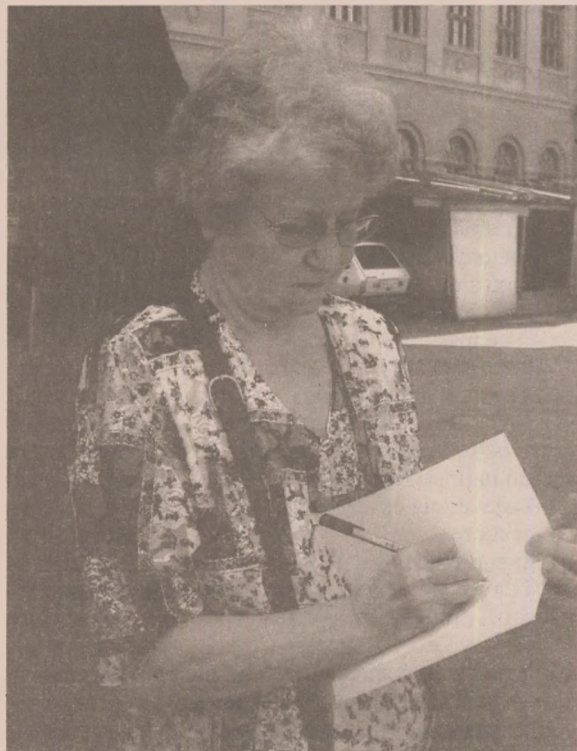
- 1 râmător peștiș,
- cam de 10 săptămâni la Diacon Ana, str. Câmpiilor No. 70,
- 1 râmător cam de 4 luni, feminin de culoare albă la Huzar Jacob, suburbia Mănăstăriște No. 125;
- 1 vulpe la Cuharschi Ladislaus, str. Berariei No. 31-a și un câne mare, rasa lup, la Terleşchi Isidor str. Seminarului No. 9.

[Nr. 1575/ marți, 24 iunie 1924]

jurnal

28-29 ianuarie 1972

Nimic nu se leagă acum, nici frica de noi.
Mai bine sting focul și scara o șterg de noroi.
Să pun flori în ceai și ceaiul să-l torn într-o cană de lut,

Cu ceaiul în mâini să privesc în trecut...

Veșminte, parole aproape uitate.

Sub tălpile mele zadarnice dale curate.

În pod sunt păianjeni în lanț și în vitrine.

Nimic nu se leagă. Ce rău e în asta, ori bine...

Canonesc la scenariu, fără convingere, fără pricepere...
Blana cu mălai se freacă/ Apa fiartă strânge lâna./
Spală lanțul cu făina. Tușă Lușă – Nuielușă/ Hai să
cumintim păpușă!/ S-o hrănim, să-i dăm să bea/ Și s-o
ducem pe saltea./ Huța, huța, salteluța./ Pa, ne face cu
mânuța./ Căruciorul a rămas/ Mic pentru pisoiul gras./
Adu un cearșaf degrabă/ Pentru pisicuța slabă/ Și-un
tunel-tunel/ Pentru șoricel...

29 ianuarie 1972

Premieră „O scrisoare pierdută”, la Bulandra. Ciulei
– Agamiță Dandanache, Caragiu – Tipătescu. Sala –
ticsită de Tipăteștii și Dandanachii zilelor noastre...

30 ianuarie 1972

Cu Gogu și Dorina la Bulandra (în Icoanei), la un
spectacol de poezie: Caramitru, Pittiș și Elena Caragiu.
Invitați pe scenă, am citit blând câteva poezii...

2 februarie 1972

La Studiou, Lucia Olteanu încântată de scenariu. Am
bănuiala că se preface. Ceilalți, mai puțin convinși, ca
și mine de altfel, că textul meu este un scenariu. Nimic
de pierdut, totul de câștigat. Că nu merge la Animafilm,
merge la Creangă. Rămâne un exercițiu util...

5 februarie 1972

(500 de lei lui Adrian, 3.500 pentru pendulă)
Ceasul negru a fost adus în brațe și pus pe covor,
ca un mort într-un sicriu luxos. Ce puteam să mai spun...
Câteva versuri:

Ceasul negru a fost adus în brațe, pus pe covor,
Aș fi spus, dar orice-aș fi spus,
El era între noi ca un pat de noroi.
Ceasul temut plin de viermi de argint, și de semne
trăind în trecut.

Aș fi vrut, cât de mult, aș fi vrut să-l gonești,
Dar cu duh împăcat ai decis să-l privesc, să-l ascult...

20 februarie 1972

M-a deranjat ideea de a merge cu turma la filmul lui
Titus P. De ce și „fetele”? La ce și socru-meu? Ce să
spun, marii noștri amatori de film politic!! Acum se-
aleg, acum se văd, de-acum încep să se afirme! Îi contem-
plu la întoarcere, pătrunși de fiorul artei. Nici măcar
snobi. Se simt bine împreună, și-au construit un pretext,
spre a fi văzuți împreună, au debutat în noua formulă,
împreună. Ele, ca muștele-n lapte, Maria, cu fața ei de

Constanța Buzea

Creștetul ghețarului

(fragment din al doilea tom)

adormită, și bătrânul dând cu ochii roată, ca să vadă
cine-l vede, omul și opera, codoșul cu fiul și „fetele”
la șmotelu și la cinema, în ascensiunea lor bucureșteană...
Rămân acasă fără părere de rău că nu văd filmul
acum, la premieră. Lucrez la scenariu. Mai am două
episoade.

Către seară ar trebui să apară Dindere și poate familia
Gogu R.

Ceasul bate de șapte. Mă îmbrac sobru, mă pieptăn
sobru, revin la mașina mea de scris. Copiii sunt la mama.
Vreau să-i aduc acasă mâine. Simt o apăsare în jur, o
presiune malefică. Nu sunt nici anxioasă, nici fricoasă,
dar atmosfera acestei case se schimbă, conține în chimia
ei nouă ceva degradat, ca un mister rău, ca un duh
care nu are încă unde să se așeze ca să se facă văzut.
Când ne-am mutat aici s-a discutat în jurul unui eveniment
rău, cineva s-ar fi sinucis prin spânzurare. Și ar fi făcut-
o în podul casei. Fără detalii. Chiar dacă n-ar fi fost
adevărat, doar faptul că s-a rostit face să-ți imaginezi
deasupra capului lațul și disperarea celui hotărât să
moară, singur, într-un pod, fără cer. Ideea a prins și toată
lumea ciulește urechile la foșnete și la adieri. Legenda
casei în care și Geo Dum. a fost singur până n-a mai
suportat, într-un căsoli ca un balaur crispat și frigos.
Legenda casei – că a fost omorât un om aici, și că în
pereți sunt zidite comori. Costică a investigat, și-a dat
cu părerea, a ciocănit pereții, dar n-a dat decât peste
două firide cilindrice, cu ușițe rotunde, metalice, încuiate,
cu cheile pierdute, cu zugrăveli succesive peste, de
diferite culori. Nu poți să scurmi în pereți fără să strici
ultima zugrăveală, cu dalta, cu ranga, și ai casei să nu
intre la bănuiele. La întoarcerea acasă, operația era
încheiată, firidele găsite goale, duhnind de sudoarea
căutătorului febril. Mi-l imaginez pe Costică ciocănind
pereții, zidurile. A fost un moment straniu, după plecarea
zugravilor, i-a venit ideea să coșcovească totul din nou,
să întoarcă dulapurile imense din ziduri cu fața către
odăi. În câteva săptămâni au retencuit toată casa și
„fetele”, supravegheate îndeaproape, au avut de lucru,
să aducă acest cavou la lumină. Și ce e mai complicat
sisific decât să speli varul și să aduni tencuială
putredă, coaptă, în saci, și să-i târâști pe scări până în
curte...

Au spart și au refăcut tencuiala în câteva săptămâni,
zidarii intervenind abia la urmă, după control. Și-n vremea
asta eu și copiii ne-am exilat în provincie. Nu e exclus
să nu fi scormonit și la rădăcina plopilor bătrâni. La
revenirea noastră în București gardul împovărat
frumos cu viță sălbatică era golaș, iar corzile, adunate și
incinerate. Așa a devenit vizibil fundul curții și cotețul
de păsări împrejmuț cu sârmă. „Fetele” și-au adus de
la Bârca niște găini, chipurile să aibă copiii ouă proaspete
în fiecare zi. Visuri peste visuri, paravane peste paravane,
implicarea lor interesată într-ale casei. La ora asta, păsările
sunt niște arătări scheletice care-și ciugulesc fulgii
până la sânge...

Nu-mi plac plopii aștia puși la poartă și în toate
colțurile grădinii. Podul casei îmi alimentează imaginația,
și nu numai mie. Sunt, sau încep să fie, să se țasă secrete,
discuții de taină, între tată și fiu, până după miezul nopții.
Dar și vorbe scăpate de „fete”, în certurile lor invidioase,
atmosfera stranie de la cununia Lidiei cu Nelu, musafirii
și musafirele socrului, ochi ce mă iscodesc în tăcere când
apar, ca și când n-aș fi de-a casei. Mama și domnul
Gunesch au motive întemeiate să fie suspicioși și totodată
discreți cu tainele rușinoase ale casei...

Ieri am fost cu marele Moșe (Jebeleanu) și cu
Pațac (Marin Preda) la Valeni, câteva ore, la parastasul
lui Miron.

23 februarie 1972

Chemat Adrian la Dumitru Popescu-Dumnezeu, că
apare o nouă revistă de cultură, *Era nouă*, și Adrian e
invitat să ia conducerea și să-și facă redacția. Să fie acesta
modul ideal de a liniști spiritele, împăcând și Capra și
Varza? Rămâne de văzut...

ceasul bate de șapte. Mă îmbrac
sobru, mă pieptăn sobru, revin
la mașina mea de scris. Copiii
sunt la mama.

26 februarie 1972, București

Agendă încărcată. Telefoane – Anca, aranjament
spital pentru luni la ora 10. Doctorița Bojincă, aranjament
pentru miercuri, între 10 și 11. Iolanda cu copiii, săptămâna
viitoare. Vaccinul copiilor. La Preda, la tăierea
moțului. Telefon bunici. Predare scenariu. Curățenie
generală.

La tăierea moțului, invitații de mare calibru, Jebeleanu,
Caraion cu doamna, Gogu cu doamna, Gafița cu doamna,
perechea Vitanidis cu fiul. Toasturi strălucite. Dispută
cu întâmplarea de la Casa scriitorilor, cu o seară înainte,
când Octavian Stoica, beat și provocator, strigase din
senin: „Milițiaaaa!”... Ne-am simțit foarte bine, până către
patru dimineața, cu povești, în jurul unei mese servite
lejer, în stil american, adică totul la discreție, ia fiecare
ce-i place și cât vrea, mâncare și de băut.

1, Mărțișor 1972

Emoționată și sentimentală, Mioara Bot, colega noastră
de facultate, în vizită la noi. Originară din orașul Victoria.

2 martie 1972

Adunarea de constituire a Asociației scriitorilor de
București. E 15.40, și stăm aici de la ora 10 în așteptarea
rezultatului votului. Adrian arată cumplit, nervos, are
îndoiele. Și ca să-și ascundă starea dezagreabilă, îmi
spune că regretă că n-a refuzat să candideze. Nu-i stă
în fire să procedeze așa. Adevărul e că se teme să nu
pătească vreo rușine, vreun afront. Sub presiune maximă,
intervențiile lui din sală au dat un alt curs în desfășurarea
mascaradei. Chiriță transpiră abundent și se bălbăie. Mă
gândesc la mauscrisul Iolande, „Leagăn erodat”, care
ar mai trebui lucrat și căruia a dorit să-i fac o prezentare.

Îmi simt tâmpelile ca într-un clește în tensiunea de-aici.
Dacă aș putea, dacă nu s-ar interpreta, aș părăsi bucuroasă
balamucul. Mă gândesc intens la băiatul meu, bietul de
el, încerc să-l reperez, să-mi simt dragostea, să-l fac să
fie cuminte. Vaccinat, are probleme, și eu sunt de-atâtea
ceasuri într-un timp gol, cu atâtea figuri desfigurată în fața
ochilor, unele înverzite, altele congestionate de așteptare.
Și mă gândesc că mâine îi vom face Ioanei o fonocardiogramă
la Spitalul Grigore Alexandrescu. Doctorița Bojincă crede
că durerile de genunchi s-ar putea să aibă legătură cu suflul
sistolic, și trebuie neapărat controlat.

Ce-o fi făcut și mama, sâraca? Azi, devreme, să
meargă la analize, abia se mișcă și face: „UF”, de durere.
Treii portocale, două gogoși, o cafea. Citit reviste, gândit,
privit figuri. Ion Gheorghe, Deșliu, Tașcu Gheorghiu
(Șuli), Eug. Barbu, V. Nicolescu. Săraru contra Șova,
care e de părere că Adrian nu trebuia să-l radă pe Mihnea
Gheorghiu atât de crunt. Crede că „Trebuie lăsat dracului
în pace, că tot îl radeau la votul secret”... Nu crede că
Mihnea are calitatea morală să fie în Biroul Uniunii,
neavând nici talent, nici caracter. La intervenția focoasă
a lui Adrian, din colțul unde activau Săraru – Nicolescu,
s-a ridicat rumoare de voci. Mă uit la pasiunile altora,
investite în prilejuri cărora eu nu le văd motivație alta
decât pofta de putere, care până la urmă te face să cazi
de pe unde te cațeri. Cum de nu mă molipsesc? N-am
fler, n-am vocație, n-am energia de a urfi și de a mă
freca de inși în conflict. Mă întorc la citirea revistelor,
o cronică la Gabriela Melinescu, poeziile Smarandei
Jelescu, poezia lui Ion Pop, care nu mi se pare slabă.
Ridic din când în când ochii să văd dacă n-am pierdut
ceva. Turbez de plictiseală. Mă consolez în revelația
că dacă n-aș fi scris versuri, nu m-aș afla acum aici, într-
o adunare selectă de scriitori, dar aș fi fost cu siguranță,
tot într-o ședință, în altă parte, cu alte plictiseli pe aceeași
inimă neagră. Dar tot într-o ședință, în lumea asta
plină de ședințe. Mă plictisesc. O zăresc undeva în dreapta
mea pe Blandiana. Se vede că se simte ca peștele în apă.
Autoarea morală a unei năruiri – un episod, care n-o
deranjează, printre altele. În clipa asta îmi vine să mor.
Nimeni nu știe mai bine ca mine, și ce bine că pe mine
n-o să mă întrebe nimeni, niciodată, slavă Domnului, ce
părere am despre ce se întâmplă în acest pustiu de

Flori, multe flori, Regina nopții pentru mireasmă. Visez la un pic de nisip pentru joacă și să mut pietroiul sub tei.

1972-1973. Iarnă la Văleni în grădina lui M.R. P. Costanța Buzea cu copiii Ioana și Andrei

lume ticșită de patimi și de plăceri, vânzolindu-se în ghiozdanul Marelui Păpușar insomniac. E o voluptate să taci, să vrei să taci. Binecuvântat handicap!

Și iată, într-un târziu, rezultatul. Din 376, Adrian capătă 119 voturi. Și iată secretariatul Asociației de București: 1. Jebeleanu, 2. Preda, 3. Geo Dum., 4. Fănuș (secretar adjunct), 5. Domokoș (secretar adjunct), 6. Hauser, 7. Macovescu (secretar al Asociației), 8. Nina Cassian, 9. Virgil Teodorescu, 10. C-tin Chiriță (secretar adjunct), 11. Boureanu. Comisia de cenzori: Gafița, Deșliu, Șt. Popescu (președinte).

3 martie 1972

Adrian la Dumitru Popescu-Dumnezeu. I-au retras revista, pe care nici măcar nu apucaseră să i-o dea. Se întoarce acasă bolnav de inimă rea și scârbit. Nu știu ce iluzii își făcuse. Bătrânul Costică umblă prin casă ca un pește fiert. Mărturisește că ieri, când a aflat, l-ar fi trecut „apa morții”. Venise și Lena la București. Procesul ei cu Mariana, una dintre soțiile lui Miron. Apoi, predarea la editură a *Operele alese*, volumul 3, MRP. Soarta incertă a *Jurnalului unui cobai*. Mergem la o rotiserie. Nici ea nu e prea veselă de ce se întâmplă în ultima vreme. Îi vizitează pe Mihăileni și pe Veakiși, apoi se întoarce la Văleni. De Paște suntem din nou la ea.

4 martie 1972

În jurul lui *Fram*. Vor fi șase episoade cu totul. Punctez momentele pentru decupaj. Își face apariția Paul Finescu, care s-a cam îngrășat și găfăie urcând scara cu Ioana în brațe.

Spune că e iubit de cei din Liveni, care se tem că-l vor pierde dacă se însoară cu Marilena, verișoara lui Adrian. E un om bun, dar parcă se zvârcolește în el o vină, o tentație vinovată.

7 martie 1972

Pregătiri pentru eveniment. Cumpăr stofă neagră pentru rochie, și pantofi negri. Cu Adrian prin consignații. Câteva nimicuri. Din Unirii pe jos până la Lido, apoi cu taxiul până la Triumf. Cozi interminabile (de femei!) la florării. Măine fiind 8 Martie!! Pentru rochia mea de nașă am găsit o dantelă frumoasă și mi-am cumpărat-o dintr-o colaborare la *Steaua* (1.100 lei). Copiilor sandale. Seara apare Adrian, împingându-l de la spate pe motanul bătrân, care se fandosea cu niște monede de argint, pe care mi le oferea cadou, să-mi fac din ele nasturi. Interesant gest! Foarte interesant!

Puțin după miezul nopții până către 3.30, Adrian îmi dictează direct la mașină un interviu ciudat cu sine însuși. Bolnav fiind, cătrănit fiind, n-a avut chef să pună întrebări altcuiva și să noteze răspunsurile. Se avea pe sine la îndemână. Și iată-mă, în ritmul meu deficitar, bătând 13 pagini de text. Experiență interesantă, rar întâlnită. L-am urmărit în dublă ipostază investigându-se avantajos. Am lua aminte. Acum și-l corectează, tăind, adăugând, cântărind efectul la cititor.

Când am venit să mă culc, Ioana era cu pieptul pe marginea patului, și cu restul în genunchi pe covor.

Aerisesc. E cald și plăcut, ca întotdeauna lângă copii. Mă ustură ochii puțin. Măine nu voi fi în formă. Și am o mulțime de săcăieli...

Cum prevăzusem, de altfel, acum câteva zile, Iliuța Constantin sună și zice că nu mai poate, că nu mai are bani, că are greutăți și că se va întoarce la *Luceafărul*. Adrian îl previne că va fi reprimat cu răceală și cu dispreț, cu dușmănie poate, pentru actul lui de solidaritate scurtă,

pentru care îi mulțumește. Momentul fiind dificil, demisia lui Ilie a făcut impresie. Părerea mea, că Ilie nu e chiar atât de prost să nu-și fi aranjat întâi revenirea în redacție, și-abia apoi a sunat la noi, ca să se scuze și să se justifice.

Soacră-mea Margareta, internată la Colțea pentru o intervenție chirurgicală la ureche. Are moralul bun, și joi va fi operată.

Lena ne înștiințează că are nevoie de 3.000 de lei din banii pe care ni i-a împrumutat. Și asta, repede. El trebuia să plece mâine la Craiova, invitat de Dindere. Dar e bolnav și nici Dindere n-a insistat, la telefon. Ne pregătim pentru nunta lui Paul cu Marilena. Prin această căsătorie, Paul se face văr dulce cu Adrian.

11 martie 1972

8, 9 și 10 martie au fost zile neobișnuit de calde, cu musculițe aventurându-se într-o beție a zborului, dezmoțite și frecându-și piciorușele la soare, în frenezia unei stângăcii fermecătoare.

Am săpat cu plăcere o parte din grădină, am făcut brazde și am greblat cu plăcerea mea dintotdeauna de a lucra pământul. Lalelele și zambilele răsărite prin toată curtea, le-am mutat pe toate la un loc, mai ferit, unde nu se va mai umbla cu sapa, în preajma micului bazin („piscina” lui Fănuș!). Am curățat de uscături și trandafirii și tufe de zmeură, în care m-am zgâriat și mă ustură. Vreau să refac bordurile cu cărămidă, să semăn mărar și leuștean, usturoi și arpagic. Flori, multe flori, Regina nopții pentru mireasmă. Visez la un pic de nisip pentru joacă și să mut pietroiul sub tei. Iar sub fereastră, lăcrămioare la loc umbrat, cum le place lor. Și să stârpesc crinii-pirat. Să dispară molozul și vechiturile. Poate că dacă schimb curtea, mi se schimbă și mie sufletul și norocul...

Dar uite că iar viscoleşte, ninge iar, răcim în bloc și ne tragem nasurile. A fost tăiat un plop la vecini. Îmi pare rău, cu toate că nu-mi plac plopii.

Nervos, exploziv, Adrian ne pretinde să fim binedispuși. Andrei vrea pilaf cu cubulețe de brânză. Și mie, în copilărie, îmi plăcea să pun în ceaiul de tei fierbinte și bine îndulcit cubulețe de brânză. Ceaiul își strica gustul, dar brânza se aroma și devenea elastică și scârțâia la mestecat.

Nu reușim să încălzim casa, atât e de frig. Socrul meu și Nelu, soțul Lidiei, se duc la Colțea, la Margareta, biata de ea. Îi trimit șnițele și brânză, bomboane, o carte, o croșetă și două bobine de bumbac.

Aseară, în vizită la noi, din nou Marele Moșe. Vor să-i telegrafieze lui Mircea Eliade, de La mulți ani – 65! Telefonează Mitea, consolându-l cu simpatie pe Adrian, încearcă să-l convingă că n-a pierdut nimic pierzând *Era nouă*. Și că până se întoarce NC de pe unde-i dus, Adrian trebuie să facă „numai lucruri excepționale”. Pentru că Dumitru Popescu l-ar fi propus, acolo, sus, pe Vasile Nicolescu pentru *Era nouă*. Dar NC ar fi spus: „Cine mai e și VN asta? Să ne mai gândim!”

Citesc în continuare *Jurnalul unui cobai*. Măine să pun mandatul pentru Lena. 3.000 de lei din 10.000 datorati... Nesăbuit Adrian făcând un împrumut atât de mare. Am banuiala că a sperat să-l dea cu țărăita, și nu până la capăt.

12 martie 1972

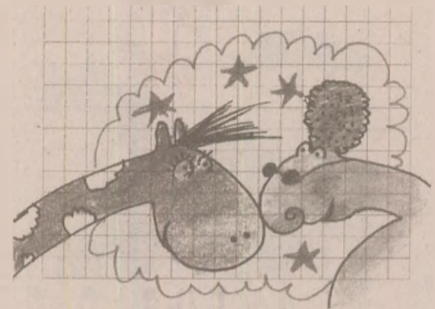
Viscol cu soare. Fenomen stupefiant. Bieții mei crini. Găsesc în cuiabar un ou de găină înghețat tun. Ciripit asurzitor de vrăbii. M-am ridicat dintre copiii care dorm somnul de după-amiază să-mi fac baie. În hol se-aude lume la meci: Adrian, Pinți, Paul, Șova și Balaban.

Interesant, Ilie Constantin s-a dus la Stancu să-i spună că el își retrace demisia de la *Luceafărul*. Face asta, și nu ne mai dă telefon. Telefonul nostru n-a mai sunat de mult. Jebi spune: „Glumeam eu când îi spuneam că-i potlogar. Dar iată că este un potlogar. Nici nu mă mai salută la Casa scriitorilor”.

Adrian a slăbit. Îl ține pe taică-său din scurt. Îi sare țandăra din orice. Să nu plece în oraș. Să nu mai vină noaptea târziu. Copiii – parcă a dat strechea, tocmai acum, pe fondul asta de tensiuni s-au găsit să n-aibă astâmpăr!

21 martie 1972

Adrian extrem de activ. Nemailucrând într-o redacție, are timp să scrie și să publice peste tot. A deschis o serie de rubrici, care fac senzație: *Anonimii la România liberă*, *Cetatea la Contemporanul*, *Interviuri la Tribuna*, *Crampon la Flacăra*, *Lumea ca lume la Magazin*, și cere colaborarea la *Magazin istoric*. Despre campaniile lui se scrie extraordinar. Lumea recunoaște că e o conștiință, că are o putere titanică de muncă, și că e deștept și are vocație de gazetar. Călătorește prin țară. Acum câteva

jurnal

zile, la Brașov și Făgăraș, mâine la Cluj cu o mașină de la *România liberă*. Cu noi se poartă bine. Cât lipsește, și lipsește mult, mă ocup în voie de-ale casei și de grădină. Trebuie să ajung și la doamna Nina Popescu, să iau legătura cu doamna George Dan, să termin scenariul, să colaborez cu poezii la *Luceafărul*, să-i plimb pe copii la bunici, să-mi îndur o anumită singurătate-izolare printre rudele plantate în casă, să dau niște cărți la legat, să termin de dactilografiat *Jurnalul* lui Miron, să țin corespondența și mai ales să dorm și să mă refac.

24 martie 1972

Mă anunță că mai rămâne o zi la Cluj. Are opt interviuri gata, cu diverse personalități medicale, și mai vrea... Îi comunic că Tudor Radulescu ne invită la cununia civilă. Promite că nu va lipsi. Îl sfătuiesc să se întoarcă cu un șofer odihnit. Îmi fac griji degeaba, mă asigură, că de câteva zile nu s-a mai mișcat nicăieri, în schimb el a făcut „vreo 300 de kilometri pe hârtie”, notând și iar notând. Că, frânt de oboseală, s-a ridicat să dea telefon...

Recapituluez:

În 21, croitoreasă. Statul în picioare, stresant după săpatul în grădină.

În 22, se cumpără arpagic. Bătrânul sapă la rădăcina mărilor uscat. Flămânzite sistematic, găinile își beau propriile ouă, lucru care o să le aducă satul la gât... Atâta alergătură pentru o pereche de mănuși negre trei sferturi. Dar nici fermoare nu se găsesc ușor.

În 23, cronică Ungheanu în *Scânțea tinereții* despre Adrian. Lucru la scenariu la *Fram* până la 3 dimineața.

În 24 mă gândesc să abandonez nebulonia de a-l termina vreodată. La 10.30 telefonează Lena. Dialog ciudat Ioana – mama mare: Ioana: „Uite, din partea mea un pachet de smochine, să i-l dai Lidiei de ziua ei”. Margareta: „Bine, să trăiești!”. Ioana: „Câți ani are Lidia acum?”. Margareta: „20”. Ioana: „Bine. Atunci când o să împlinescă Lidia 30 de ani, să-i dai din partea mea pachetul asta de smochine”.

S-a externat Margareta din spital. E tare palidă și are un aer dus. Era gata să plângă când a îmbrățișat copiii.

Vremea s-a închis iar. Plopii se jelesc de vânt. Dna Isăcescu, dactilografa, se luptă cu prozele lui Adrian. Mi-am lăsat un picior, și mă doare. Decupez rubrici și se așez pe căprării.

Socru-meu în vizită la o ghicitoare. Ne relatează în hol cum a fost și ce i-a spus. Fetele, interesante.

A înger alb miroase moartea...

Ce spui tu, boala mea învinsă, cancer-copil?

29 martie 1972 – Ziua mea de naștere. Am 31 de ani! Acolo, sus, în lumea fără geam/ Sunt munți în care norii locuiesc...

*

Asupra noastră nimeni nu decide
Frigul meu calm pe-al tău îl însenină,
În pași simt goluri iarăși îndulcite
Numai de dorul care-aș vrea să țină.

Sub ochii înrâmați de-o fire rece,
E seară, bate gongul de rugină.
Pe linia ce trebuie să trece
Numele noastre plopii le declină.

Luna în cer și șarpele în vină.
În schimb avem o cruce pe colină,
Când vii, când treci, când pleci să te rețină
Albul ei moale, fragedă retină.

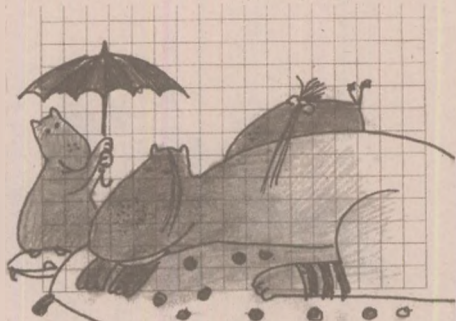
Și-atât cât viața este o ruină,
Putem spera, putem primi la cină.

*

(lui Adrian)
Și dacă eu ți-aș spune: Ești bolnav!
Acest delir tu nu l-ai înțelege,
Căci tu ești fericit să fii bolnav.

Să tac, că din cuvinte spuse mor!
În lumea lor cu care mă ameninți,
Vin iar și spun: Ești viu, ești muritor!

O stare de continuă lumină,
Pe când această stare fără sorți,
Sub casă, sub o liniște vecină
Cu mirosul ce florile înclină,
Cred că din clătinare își fac vină... ■

a n c h e t a

Eu și România literară

Ana Blandiana

Relațiile mele cu **România literară** au fost atât de deosebite înainte și după 1989, încât ar putea fi tema unui studiu de caz revelator pentru felul în care ne-am transformat cu toții și ele îmi întăresc sentimentul că am trăit, de fapt, două vieți, abia încopciate între ele pe muchia teribilului an 1990.

Am scris la **România literară** săptămână de săptămână aproape două decenii, până în august 1990, în condiții în care apariția fiecărui text era sfârșitul victorios al unei lupte, o luptă cu cenzura pe care nu o duceam eu, ci conducerea revistei și – cum eu nu-i vedeam niciodată pe cei cu care luptau și din partea cărora îmi transmiteau diferite obiecții – totul semăna puțin cu jocul misterios și amenințător din *Blow up*. Un joc în care eu nu eram jucător, dar eram totuși mai mult decât spectator, poate că eram chiar mingea care nu se vedea, dar era aruncată cu efort dintr-o parte într-alta: obligația mea era doar să pregătesc în permanență articole de rezervă pentru cazul că primele erau scoase.

Conducerea revistei era pentru mine George Ivașcu, care mă re debutase, după o interdicție de patru ani, în „Contemporanul” și pe care îl urmasem atunci când trecuse la **România literară**. De fapt, îl vedeam rar, conducea redacția și construia numerele revistei de acasă, vorbind de nenumărate ori pe zi la telefon cu Roger Câmpeanu, care putea fi găsit de dimineață până seara, la orice oră, în redacție. Lui Roger îi predam și eu articolul, când veneam, o dată pe săptămână, să-l aduc și când, alături de el, îi întâlneam întotdeauna pe Gabriel Dimisianu și pe Ioana Creangă. Desigur, puteam să întâlnesc și alți redactori, pe Lucian Raicu, pe Valeriu Cristea, pe Dana Dumitriu, dar asta era mai mult sau mai puțin o întâmplare, în timp ce, pentru colaboratorul care eram, cei trei însemnau **România literară** văzută din interior, cei pe care ajunseseam să-i simt ca pe un fel de familie. Din exterior, **România literară** era Geo Bogza și ceilalți colaboratori permanenți ai revistei, ale căror texte erau decupate de cititori și descifrate cu atenție în speranța găsirii unor sensuri subversive. Atunci când, după 1985, au început să-mi fie copiate de mână poemele și orice om cu care făceam cunoștință îmi arăta discret buzunarul de la piept în care le ținea, gestul nu era pentru mine inedit: de cel puțin zece ani, din același buzunar erau scoase tabletele din **România literară** care reușiseră să evadeze de sub imperiul cenzurii.

Îmi este greu sau poate chiar imposibil să spun cum se explică faptul că, după o atât de lungă și emoționantă colaborare, marcată de o reală complicitate împotriva cenzurii, la numai câteva luni de libertate, am încetat să mai scriu la **România literară**. Poate că tocmai împotrivirea la cenzură fusese liantul în lipsa căruia nimic nu se mai lega, poate că iluzia solidarității desfășurate în tăcere s-a risipit, când am început să descoperim că tăceam lucruri sensibil diferite, sau poate că dispărea bruscă a unei bune părți din cei 30000 de cititori ai revistei a fost de natură să schimbe totul...

Cu timpul, **România literară** a devenit pentru mine nu mai mult decât o revistă bună, o revistă pe care îmi face plăcere s-o citesc și în care, pentru a colabora, nu mai trebuie să iau mașina 31 până la capăt ca să duc textul, este destul să apăs pe tasta *sent* a computerului.

Romulus Rusan

Am scris la **România literară** timp de optsprezece ani, din 1972 până în 1990, o cronică săptămânală de cinematecă nu mai lungă de 42 de rânduri. Efortul disproportionat de a vedea – la „Eforie” sau la „Studio” – o cantitate considerabilă de filme (uneori patru sau cinci într-o zi) era compensat de calitatea lor antologică și de sentimentul meu că rezum – pentru niște spectatori dopați „în oraș” cu filme dogmatice sau cu supraproducții comerciale – o istorie a cinematografului văzută din afara sistemului.

România literară a acelei epoci pare, văzută acum în colecție, o revistă schizofrenică: o parte – la început mică, apoi din ce în ce mai mare – a celor 24 de pagini era ocupată cu materiale de serviciu, pompate cu suflu partinic, iar partea rămasă semăna cu o insulă de libertate, separată printr-un dig ostentativ. Partea compromițătoare era lăsată grafomanilor ilizibili ai „Cântării României”, iar ceea ce rămânea – un spațiu tot mai limitat – reprezenta structura de rezistență a revistei.

„Cinemateca” mea era de fapt o pură convenție, pentru că printre capodoperele mute ale lui Flaherty, Murnau sau Pabst strecuram ultimele noutăți ale generației de aur a anilor 60-70, pe care Difuzarea Filmelor le copia de pe mostrele de reclamă și le împrumuta, în alb-negru, pentru una sau două proiecții cinefililor. Iar printre vechi filme expresioniste, neorealiste, existențialiste, intercalam filmele „noilor valuri” francez, ceh, polonez sau solidele psihodrame britanice ori japoneze, de ultimă oră.

O dată cu apariția cinemascopului, a coproducțiilor internaționale și cu agresiva concurență a televiziunii, cinematograful ca artă începea să-și simtă propria decadentă. Cum la noi în țară tezele din iulie 1971 tăiaseră legăturile atât cu piața occidentală de filme, cât și cu cea din țările vecine, rubrica mea dobândise un vag aer subversiv. Greutatea era să mă supun regulei draconice a celor 42 de rânduri, în care trebuia să comprim esența câte unei capodopere. Dar mai erau momentele penibile de 7 și 26 ianuarie, de 1 și 8 mai, de 23 august și „Z” (ziua câte unei plene ideologice), când teoretic ar fi trebuit să prezint detestabilele filme de propagandă festivistă, dar reușeam să mă abstrag în perimetrul filmelor românești decente, nu rareori de un nebun curaj est-etic, datorate lui Lucian Pintilie, Mircea Daneliuc, Dan Pița, Mircea Veroiu, Stere Gulea sau Alexandru Tatos. Stratagema a ținut până la sfârșitul anului 1989, când textele din revistă începuseră să fie decorate grafic – indiferent de conținut – cu stema partidului. Încât, în urma unui astfel de design abuziv și compromițător, am refuzat să mai colaborez, iar penultimul număr din 1989 (unul singur!) a apărut fără rubrica mea.

Le sunt recunoscător pentru a mă fi camuflat în colonița de pe pagina 17 lui Mircea Grigorescu și apoi lui Roger Câmpeanu, secretari de redacție, pe care George Ivașcu i-a translat după sine la expulzarea sa de la „Contemporanul”. Cu toți trei te înțelegeai fără cuvinte și, datorită complicității lor, scrisul la **România literară** conținea o plăcere subversivă. Și să nu uit pe gracila colegă de cinefilie, Ioana Creangă, năpraznic dispărută dintre noi, nici pe Gabriel Dimisianu, cel care, ca un ac de balanță, s-a confundat timp de decenii cu prestigiul și constanța revistei. Lor le dedic cele trei cărți de eseuri cinematografice pe care le-am filtrat din colaborarea mea – pe cât de dificilă atunci, pe atât de nostalgic azi – la **România literară**.

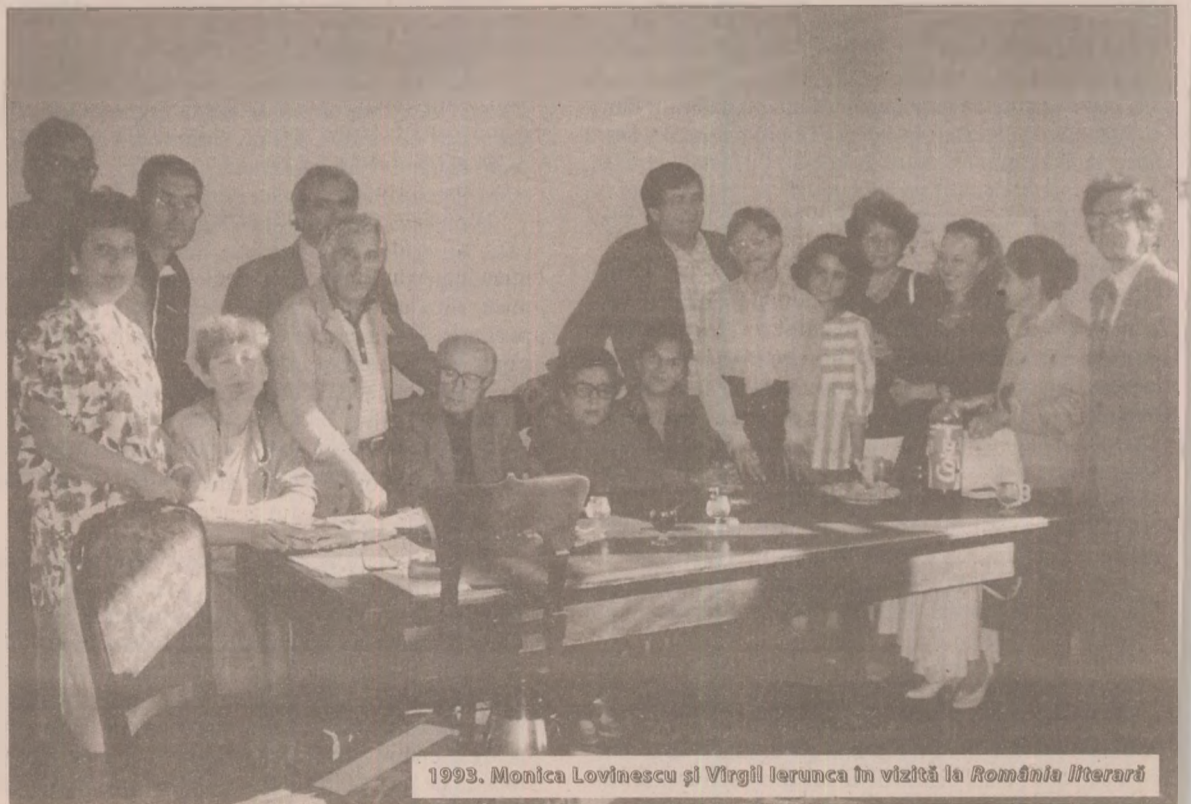
Antoaneta Ralian

Există unele lucruri – nu știu cum să le numesc: stări, factori, obiceiuri, de fapt elemente exterioare, adiacente vieții personale – care s-au împletit însă indeșirabil în țesătura existenței tale, ajungând să se integreze în urzeală, să se identifice cu ritmul normalității. Așa e, de pildă, cafeaua de dimineață care-ți risipește abureala nopții, țigara-ah, țigara! – care-ți limpezește ceața stresurilor, sau revista **România literară**, care-ți destramă obtuzitatea culturală amasată, stratificată pe parcursul unei săptămâni. Dacă e joi, e **România literară**. Și dacă e **România literară**, afli și tu ce s-a mai petrecut dincolo de dreptunghiul televizorului. Ce cărți au mai apărut și dacă merită sau nu să le vâri în biblioteca încă necititelor, ce concerte ai pierdut, ce expoziții interesante n-ai văzut, cum se mai contorsionează trupurile în dansul contemporan, ce hermetisme poetice mai scriu azi poeții sau velleitarii, cum se mai înjură intelectual oamenii de înaltă cultură, ce fisuri sau noi interpretări au răscolit opera sacralizată a monștrilor sacri, ce perle amuzante s-au strecurat prin celelalte publicații.

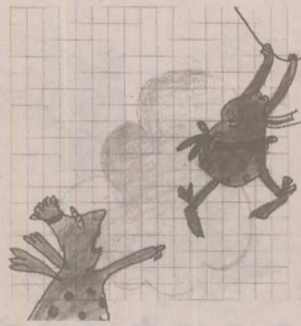
Am senzația că citesc **România literară** de când mă știu, adică de când am făcut ochi la viața culturală. Era ghidul meu în marele necunoscut literar, în care încercam și eu, timid, să-mi croiesc o cărăuie.

Și într-o zi, prin anii 80, când îmi făcusem oarecare nume ca traducătoare, l-am apucat de picior pe Dumnezeu **României literare**. George Ivașcu, pe atunci directorul revistei, mi-a telefonat personal și mi-a cerut să traduc în foileton o biografie a lui Laurence Olivier, scrisă de Melvyn Bragg. Episoadele foiletonului au apărut în peste 30 de numere, deci timp de 30 de săptămâni numele meu a figurat în **România literară**, vecin pe aceeași pagină cu tabletele Anei Blandiana. Crescusem în ochii mei de nu mă mai puteam ajunge singură.

Au mai urmat note de călătorii oficiale: la Londra și în Statele Unite. Cea din Londra, unde

1993. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca în vizită la **România literară**

a n c h e t a

Eu și România literară

săptămânal articolul – Emil Brumar (ale cărui poeme le depozitez și am privilegiul să le aleg eu), luptătorul Mircea Mihaieș, Rodica Zafiu (cu o rubrică dintre cele mai citite, trimisă adesea în ultima clipă, dar însoțită mereu politicos de scuze, pentru întârziere), cronicarul nostru literar Tudorel Urian, prozatorul Cristi Teodorescu sau cinefilul-scriitor Angelo Mitchevici, criticul Gheorghe Grigurcu sau romancierul Constantin Țoiu, apoi rafinații Mihai Zamfir și Livius Ciocârlie și, desigur, domnul director, cu editorialul său limpede ca cristalul și Mihaela Șchiopu cu „expoziția” ei tematică, în afară de aceștia, deci, revista a găzduit o seamă de musafiri-prieteni. Îi pomenesc doar pe câțiva, fiindcă lista ar putea ajunge la fel de lungă ca a lui Leporello: domnul Barbu Cioculescu (pe urmele tatălui său, criticul Șerban Cioculescu), cu articole de un umor de 24 de carate, domnul Solomon Marcus, cu spiritul lui acut și claritatea lui matematică, domnul Șt. Cazimir cu prospețimea lui reconfortantă, dl. Al. Săndulescu sau dl. Hâncu ale căror pagini dezvăluie trecutul, dl. Florin Manolescu cu câte o binevenită polemică. Să nu-i uit pe cei care au avut rubrici solide la noi, chiar dacă nu mai sunt azi în redacție: profesionista Eugenia Vodă, tână și inteligenta Andreea Deciu, criticii Daniel Cristea-Enache și Marius Chivu. Câtă bucurie ne face Nicolae Balotă, când ne dă un articol sau domnul Cantuniari un fragment de memorii, ce bine e când Constanța Buzea acceptă să ne dăruiască o pagină de poezie proprie sau un fragment inedit de jurnal, ce surpriză când Șerban Foartă vine cu câte o pagină ingenioasă, ce minune când Vlad Zografi și Vlad Russo dau un Ionesco într-o traducere care merită toate premiile, Gabriel Liiceanu un interviu inedit cu Simone Boué, Andrei Cornea un răspuns la o scrisoare sau Mircea Cărtărescu un răspuns la o anchetă. Pentru mine a fost o experiență de viață să descopăr oameni cu spirit critic în rândurile studenților mei și să le ofer posibilitatea să scrie într-o revistă de prestigiu. Unii au știut să profite de asta, alții și-au ratat șansa. În ce mă privește, risc să ajung ca Iacob Negruzzi: oamenii să treacă pe partea cealaltă a străzii, când mă văd, ca să nu le cer un articol pentru revistă. Și, e bine să se știe, le port pică tuturor celor care dau lucruri „de **România literară**” la alte reviste.

România literară mi-a scos sufletul. Mi-a stricat vacanțele (pe toate). M-a stors de energie. M-a secătuit. M-a enervat de câteva ori din cale-afară. M-a mâhnit alteori. Din când în când m-a nedumerit și aproape că n-am mai vrut să știu de ea. Cu siguranță că nu m-a îmbogățit, strict financiar vorbind. Cu toate astea, schimbul a fost, categoric și de departe, în avantajul meu. A fost un mare noroc în viața mea! Pentru aceasta le mulțumesc tuturor celor pomeniți aici, dar și celor pe care i-am scăpat fără să vreau din enumerare și, mai ales, mai ales cititorilor. De dragul lor am încercat, din greu, să rezistăm!

P.S. Nu-mi pot închipui redacția fără dl. Dimisianu și fără Adriana Bittel. E ca girafa lui Preda: „așa ceva nu există!”

Emil Brumar

Mereu mi-am spus: primii zece ani de rubrică săptămânală sînt grei, apoi totul merge de la sine, metabolismul a încorporat-o, substanțele s-au combinat ireversibil în sîngele trupului, nici nu-ți dai seama, conștient, de ce se întîmplă, e ca un fel de rugăciune a inimii, cu fiecare bătaie o repeți văzîndu-ți de treburile tale cotidiene. Principalul e să fii viu, teafăr, disponibil la sublim și farafastîc. Acum, dimineața, cu o cană enormă de cafea la buza, uitîndu-mă la prima zăpadă căzută anul ăsta pe acoperișurile verzi din jur, am sentimentul că nimic nu-i mai ușor decît scrisul! Știu că bucuria îmi va dilata sufletul și orice amănunt va fi cuprins în

petrecusem un Crăciun, era foarte festiv crăciunistă, iar în cea din America nu mi-am putut înfrîna entuziasmele. Roger Câmpeanu, cel mai omenos, mai pasionat și mai competent secretar de redacție, s-a speriat, mi-a spus că n-o să meargă și mi-a cerut să-mi temperez efuziunile. Dar pe urmă tot el a decis că e păcat să taie pasajele și, temător, a încercat marea cu degetul. Și textele au apărut cu tot cu versurile și ritmurile din *Jingle Bells*. De atunci s-a creat un soi de complicitate secretă între mine și Roger Câmpeanu.

Azi, **România literară** e pentru mine un fel de „acasă” culturală. Am și o traiectorie stabilă de lectură: editorialele sau articolele elegante, spirituale și spiritualizate ale lui Nicolae Manolescu, articolele caustice, înțepăturile cu ace de argint sclipitor ale lui Mircea Mihaieș, antidotul: paginile calme, temperate, chibzuite ale lui Gabriel Dimisianu, articolele spumoase, șampanizante, cu bule de umor efervescent ale lui Alex Ștefănescu, paginile subtile, rafinate, cu ampla rezonanță de cultură și intuiție literară ale Adrianei Bittel, prospețimea vitalizantă, policromă, acut perceptivă a Marinei Constantinescu, paginile cu parfum de levănțică, cu crinolină și umbreluță cu dantele, pline de poezia unui frumos și ireversibil apus, ale Ioanei Pârvulescu.

I-am enumerat doar pe cei pe care-i cunosc de mult și îndeaproape, vechile coloane de marmură care susțin tavanul înalt al **României literare**.

Pe toți ceilalți îi citesc cu interes, îi admir, învăț mereu de la ei, îi îndrăgesc, mi-i apropiez.

România literară rămâne bucuria zilei mele de joi – *Jeudi Gras*.

Și-i doresc încă multe, multe, joi – pline de *Joy*.

Ioana Pârvulescu

Am numărat pe degete: în primele zile ale lui ianuarie 2010 împlinesc 17 ani de când scriu, săptămână de săptămână, la **România literară**. Dar nu despre scris va fi vorba aici, ci despre viața de redacție, despre acele detalii care te fac să „stai locului” atîta timp, despre oamenii care se află în culisele spectacolului numit **România literară**. Citeam revista din liceu și m-a ținut în priză culturală în timpul celor 7 ani de navetă, când începeam ziua de joi cu cronică literară de la pagina 9, cu rubricile Anei Blandiana, ale lui Geo Bogza și Radu Cosașu. Ce-mi place azi la revistă, punctul ei forte, este că are toate vârstele, cu toate caracteristicile lor principale, iar asta pentru că redacția a fost și este formată din oameni de toate vârstele. Dacă ai 20 de ani și vii la **România literară**, înveți că revistele pot îmbătrâni frumos și că pot să aibă riduri adânci câștigând, cu fiecare, o nouă calitate. Ridurile revistei înseamnă calm, echilibru, toleranță și un aer știutor, fără infatuare, cu zâmbet. Dacă ai peste 70 de ani și lucrezi la **România literară**, îți iei partea de tinerețe și spirit ludic și idei proaspete, mănânci săptămânal mica ta porție de jăratîc pe pagină. Iar dacă ai vârsta ideală a maturității, înveți ce înseamnă lipsă de complexe, energie, fermitate, iar la nevoie și dacă ești provocat, replica polemică. Dincolo de toate astea e o răbdare de catâr care nu obosește să-și care sacii săptămânali pe drumuri tot mai grele și mai abrupte. Cei care lucrăm aici avem toate vârstele deodată și pe fiecare în parte. La rândul nostru, i-am dat toate etapele vieții noastre interioare și toate ideile noastre. O mulțime de oameni au menținut, în ședințele de redacție (la care avem de multe ori musafiri, oricînd bineveniți), „focul sacru” și secretul: răsul. Când se va termina răsul la **România literară**, cred că se va sfârși și revista, cel puțin cea pe care o (re)cunosc eu.

Ce chipuri are pentru mine **România literară** acum, în ziua solstițiului de iarnă 2009, când îmi scriu articolul? Cei vii se amestecă în amintirea mea cu cei plecați de la revistă și cu cei morți, care sunt încă foarte prezenți aici, în pagini, dar și la lunga noastră masă de ședință, din lemn negru, sau în fotoliul râvnit, adânc, bordo, delabrat, în care se spune că a șezut și Arghezi. Fiecare lasă în urmă un detaliu dintre cele insesizabile, care țin în viață o instituție, sunt gesturi zidite în ea. Știu de la publicațiile vechi că nu caseta redacțională dă seama despre sufletul unei reviste. Acolo e administrativul, în timp ce viața e... în altă parte.

Primul care-mi vine în minte e „Zigu” (istoricul literar Z. Ornea), pe care-l găseam de obicei „în biroul lui

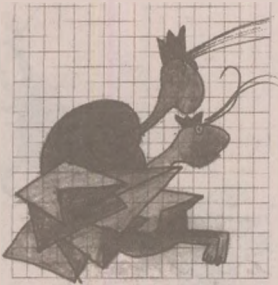
Manolescu”, corectându-și în liniște articolul săptămânal. Avea povești, căldură, înțelegere și bibliotecă în inimă. Când a murit a lăsat câteva articole înainte (sau în urmă), astfel încât, vreo 4-5 numere încă, pagina lui a fost „acoperită”. Ciudat, imediat apoi mi-o amintesc pe Adi Fianu, o doamnă pe care am cunoscut-o când era deja în vîrstă, dar care avea un aer *fair*, ușor băiețos (aproape bătăuș dacă era cazul: mă face să zâmbesc și acum, amintindu-mi-o când se supăra), un limbaj pe măsură, care-i stăteau foarte bine. Nu scria (cred că o singură dată a făcut-o), dar ținea de redacție și-ntr-o iarnă friguroasă ne-a invitat să facem ședințele la ea, într-o casă veche, boierească. Domnul Pascu, multă vreme secretarul nostru de redacție, om masiv, cu mustața căruntă și ochelari cu lentile groase, avea ceva din gazetarii interbelici. Era istoric de formație. Nu se grăbea niciodată, se enerva rareori, dar de răs, râdea și el cu plăcere. „Cu ajutorul lui Dumnezeu, am făcut și numărul ăsta!”, spunea, la 7 zile o dată.

În zilele cele mai bune, la masa noastră de redacție se așezau așa: în capul mesei domnul Manolescu, în stînga lui domnul Dimisianu, în stînga lui eu, bucurîndu-mă cu egoism de spiritul mucalit al colegului meu, în stînga mea Sorin Lavric, în stînga lui poeta Constanța Buzea. În dreapta domnului director, secretara cea mai bună de redacție pe care am văzut-o vreodată, Oana Matei, în dreapta ei redactorița cea mai bună și cu mai mare spirit de sacrificiu care a existat vreodată, Adriana Bittel, în dreapta ei, variabil, Daniel-Cristea Enache sau Cosmin Ciotloș sau Simona Vasilache sau Mihai Minculescu, în dreapta acestora Pavel Șușară și/sau Marina Constantinescu, în dreapta lor Alex Ștefănescu, chiar lângă Constanța

Buzea, care închidea cercul în capul celălalt al mesei. Ședințele au fost întotdeauna un prilej de retrăire a vieții literare, o școală de gazetărie făcută din mers și cu reprize de răs din care ieșeau înșănătoșiți sufletește. N-am simțit niciodată că merg la „serviciu”, venind la redacție, deși am făcut-o și la 40 de grade, vara, când toată lumea fugea din București, și pe viscol, iarna, când toată lumea stătea la gura caloriferului. În jurnalul meu episodic am câteva scene care prind viața de redacție, dar cred că n-a venit încă vremea să le dezvolt. În ultimul an am rămas numai 5 care să ținem ședințele și să asamblăm revista și la bine, și la greu: Gabriel Dimisianu, Adriana Bittel, Alex Ștefănescu, Oana Matei și cu mine. Cine crede că a fost ușor, mai ales în lucrări de renovare și în perioade de dezastre generale și individuale – se înșală. Umorul lui Dimi, pe sub mustață, și umorul debordant, entuziast al lui Alex ne-au susținut ca niște cărje. Biroul tehnic – Valentina Vlădan și părinții ei merită mulțumiri speciale – mereu atenta Neli, pasionatul numismat Corneliu Ionescu (acum la pensie) și corectorii „prieteni și frați de ochelari” (Nina Pruteanu, Simona Galațchi, Ecaterina Ionescu) sunt dintre oamenii care nu se văd, dar fără de care n-am fi făcut față în vremuri de criză.

În afară de colaboratorii cu rubrici, care-și trimit

a n c h e t ă

Eu și România literară

fluxul inițial de entuziasm, în bobîmacul dat frazei de început. La a doua cană de un kilogram, cafeaua va lucra singură, se va învoluta în vârtejuri de amintiri dragi, abia prindind eu să le însemn, să le ordonez. Povestea mea a început prin mijlocul anului 1992, când Alex Ștefănescu mi-a solicitat o pagină de poezii, dacă se poate și cu texte scrise de mână, și chiar cu desene! M-am executat. Pe urmă a venit propunerea de a avea o rubrică săptămînală despre orice dolesc. Aici a apărut primul hop: cum să-mi numesc rubrica? Luni de zile am căutat titlul, aveam încă răbdare pe atunci. Se sfîrșea anul, eram în final de noiembrie și eu mai orbecăiam fără spor. Doar se știe ce importanță are un titlu! Îți determină viața, călătoriile, intimitatea, grosimea și lungimea plapumei, felul cum te scarpini în societate, chefel de lobodă, cum te descurci cu facturile, taxele, întreținerea, culoarea fularului, dioptriile la ochelari, pixul c-o femeie ce se îmbarcă și se dezbracă la fix, după cum îl întorci, hahaha!, aplombul civic, zarnacadeaua, nu? Umblam ca năucul, cu pavilionul urechii larg desfăcut în vînturile propice sau adverse. Eram ca o coajă de nucă pe valurile uriașe ale secunde, hm! Fiindcă, trebuie să mărturisesc, trăiam cu secunda, cu fracțiunea de secundă, nu cu ora sau cu anul ca alții! Și o întîmplare mi-a dat soluția salvatoare. Iată cum a fost. Mă nimerisem, printr-o fisură de spațiu, în camera tehnică a ziarului „Timpul”, unde două voluptuoase computeriste paranormale, extraterestre, aplecate bombastic (sper să fiu bine înțeles!) deasupra tastaturilor, mai mult plutind de-a-n picioarele, lungi și cu pletele prăbușite bogat peste sîinii violenți, hardcore, sporovăiau, sorbeau cafeaua fierbinte, își transmiteau secrete frivole, rîdeau zăltat, ce mai, nu se uitau nici cu curul la mine, ca să mă exprim sensibil, să mișun candid la nuanță! Savoarea nefericirii mele era dată și de faptul că eu, întruna, cerșeam în surdină o gură măcar de cafea, iar ele nema, parcă vorbeam la fantome! Și m-am auzit aievea, în aerul îmbujorat echivoc al încăperii, în clipele depresurizării, constatînd a pagubă, cu glas tare: am ajuns și cerșetor de cafea! Mîntea mi-a făcut: clioc?! Beton armat!; bestial!; descoperisem titlul rubricii: *Cerșetorul de cafea!* Indiferența lor de herghelie sănătoasă, tînără, plecată voios la pășunat cicoare prăjită și trifoi cu patru foi, mi-a declanșat o nostalgie imensă... O nostalgie pe care nu mi-o puteam adăpa, hrăni, potoli, decît cu ani de scris, de transcris, de vis săptămînal, veșnic auroral, reînnoit cu încăpăținare în curcubeie spontane-n irizări, cu o deznădejde de cîrțiță onestă, mamelonînd pămîntul negru-cercoziom în mușuroaie dilii, cu patimă și sacîz. Și-așa am continuat, fără să-mi dau seama că deja am aproape douăzeci de ani de colaborare, acuși-acușica!

Mici dîmburi m-au dat puțin de-a berbeleacul, din cînd în cînd. Cea mai drastică sancțiune mi s-a aplicat datorită faptului că, de la o vreme, trimiteam texte în proză! Pur și simplu mi s-a întrerupt rubrica o săptămîină, fiind rugat să-mi bag sufletul în cap și să revin la poezie. Noroș că aveam vreo cîteva versuri la teșcherea, de pus la rană la o adică, într-o situațiune mai bubonică. Le-am expediat fulgerător. Am și discutat telefonic și naiv cu domnul Nicolae Manolescu, promițîndu-i că, da, o să mă dau pe brazdă, n-o să mai bat cîmpii luînd-o pe arătură fără sens și coadă... A rîs și, după ce mi-a și publicat scrisoarea de explicații, privind harababura prozei ce prolifera celular în mine, un soi de legitimare medicală a chestiei, lirismul meu zgubilitic și atavic m-a înhățat definitiv. Și pretutindeni m-a însoțit reproșul benefic și afecțiunea ocrotitoare, însă cu năbădăi enigmatice, a celorlalți magnifici rubrilianți permanenți ai

Romlit-ului. Iar greșelile omenesti de corectură mi-au deschis infinite posibilități de iertare a păcatelor involuntare. Rugați-vă pentru sufletul meu...

Ilie Constantin

Frecventez marea revistă de pe la vârsta de 18 ani, când ea se numea încă „Gazeta literară”. În acea perioadă au loc debuturile mele împrăștiate, cu poezioare insignifiante, proletcultiste, prin „Tînărul scriitor”, care va deveni în scurtă vreme „Luceafărul”, „Tribuna clujeană” a lui Ioanichie Olteanu și, în fine, în „Gazeta literară”. Împrejurările în care s-a încheagat Generația Șaizeci, printr-o veritabilă și binefăcătoare „conspirație de critici”, lansată de colecția „Luceafărul”, care începea cu ea, sunt în genere cunoscute. Eu însumi voi fi făcut unele progrese lirice, în cei trei ani de la debut, cărora le datorez includerea mea într-o triadă: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin; ne completau, în proză, Ștefan Bănulescu și Nicolae Velea.

Cursul vieții mele scriitoricești începea cu o surdă aspirație de a fi și eu primit în redacția revistei, unde Nichita și Cezar lucrau deja. Dar nu mi-a fost dat să devin redactor al „Gazetei literare” ori al **României literare**. O singură dată, prin noiembrie 1969, redactorul-șef al RI, de unde cineva plecase, Geo Dumitrescu, mi-a transmis invitația de a veni „să-mi ocup locul”. Am mulțumit din toată inima, dar nu puteam profita de șansă: de un an și mai bine, lucram la „Luceafărul” lui Ștefan Bănulescu de a cărui prețuire mă bucuram.

Dintotdeauna am fost alături de **România literară**, unde am colaborat cu poeme și pagini critice. Prietenii mei Lucian Raicu, Valeriu Cristea și Gabriel Dimisianu, bizuindu-se doar pe unele din recenziile mele, m-au împins, în primăvara lui 1970, la acceptarea unei rubrici de cronică săptămînală a poeziei. Nu doream să-i dezamăgesc, m-am descurcat cât am putut mai bine vreme de nouă luni. Între timp, rubrica mea cunoscuse o relativă „autoritate”. Aceasta mi-a adus cronica literară globală la revista „Luceafărul”, pe care nu se cuvenea s-o refuz, căci eram redactor al ei. Rodul editorial al acelor ani de eseistică numără aproape o mie de pagini adunate în trei culegeri: *Despre poezi*, 1971, dedicată lui Lucian Raicu; *A doua carte despre poezi*, 1973, dedicată lui Valeriu Cristea, și, în același an, *Despre prozatori și critici*. O carte dedicată lui Gabriel Dimisianu, *Sub semnul eseului*, a apărut abia în 2009, lansată la Tîrgul de Carte Gaudeamus!

Trag după mine o mare spîrtură de destin: absența mea din România vreme de 29 de ani, începînd din octombrie 1973... La Paris, am fost un „exilat atipic”, cum m-a numit Al. Călinescu, până la căderea comunismului român, apoi, din 1990 până la revenirea definitivă în

țară, un fel de „diasporist”, tot atipic. Trec peste evocarea acelor aproape trei decenii de absență, povestite în alte cărți și confidențe. Multă vreme am fost urmărit de gîndul că mă sinuciseseam literar neîntorcîndu-mă în țară la capătul unei burse universitare de o lună în Italia. Puținii călători care mă întâlneau la Paris îmi întăreau mîhnirea descriindu-mi cum, la București, fusesem „șters” de regim din bibliotecă, din publicații, era interzis să mi se pomenească numele – în fine, se crea impresia că nu existasem niciodată!

Mi-am reluat activitatea de scriitor, aproape exclusiv în limba franceză, cu poezia (jumătate din întreaga mea producție lirică!) și proza, plus o teză de doctorat la INALCO. Începînd din 1990, solicitat de reviste din România, le-am trimis – mai ales **României literare** – multe poeme auto-traduse în limba maternă. Gustul pentru eseu mi-a revenit, cu propensiune pentru istoria literară și scriitorii străini (francezi și marii ruși din secolul al XIX-lea). **România literară** accepta toate aceste scrieri; la un moment dat, Dimisianu mi-a spus la telefon, îngrijorat de atâtea trimiteri de texte: „Fă-ți depozit la **România literară**, prietene!” Depozitul trecea repede în paginile revistei.

Dan C. Mihăilescu

Optzecismul critic nu a avut nici pe departe relațiile de maternă complicitate de care au beneficiat poezia și proza generației cu forțarea **României literare**. Pe cât de frontal ori subtil erau sprijiniți, când și când, Cărtărescu, Nedelciu, Madi Marin, Groșan, Iaru, Stratan, Costi Stan, Mușina ș.c.l., pe atîta erau de neglijați Radu G. Țeposu, Ioan Buduca, Mihăieș, Ion Bogdan Lefter, în favoarea lui Mircea Scarlat, Aureliu Goci, Victor Atanasu, plus excepțiile Costin Tuchilă și Cristian Moraru...

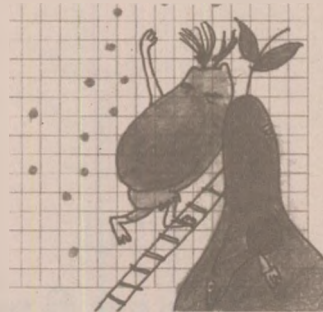
În ce mă privește, niciodată nu am avut o relație amicală sau măcar patern-filială cu **România literară**. Totul era crâncen arondat acolo, înfeudat, betonat, fiecare cavalier își apăra înzăuat, cu viziera trasă și cu lancea întinsă, turnul, astfel încît *outsider-ul*, chiar dacă ar fi mîncat foc, era alungat fără drept de apel chiar înainte de a-și fi prezentat onorul.

Că Eugen Simion ne-a livrat încă din facultate (1974-1975) lui Mihai Ungheanu la „Luceafărul” – și nu la **România literară** – pe Valentin F. Mihăescu, Paul Dugneanu, Dan Alexandru Condeescu și pe mine, asta e de înțeles: „Luceafărul” făcea figură de anticameră utecistă, pepinieră pionierească, colonie străjeristă, față de care cetatea lui George Ivașcu era ca băncile elvețiene vizavi de Casa de economii din Lehliu.

Ce n-am înțeles a fost de ce, când am plecat de la

1996

a n c h e t ă

Eu și România literară

câteva în plus. Doar eram postmoderni, nu-ncăpea îndoială. Plicul l-am dus amândoi la poștă, nu din neîncredere, ci din entuziasm. Cât a durat așteptarea, nici n-am îndrăznit să mai pomenim de năzbătia noastră. Despre ea, nu le spusese nici măcar părinților.

Din fericire, n-a durat mult. Și nici în zadar n-a fost. Întreaga rubrică de la pagina a doua (acolo era plasat *Post restantul* pe atunci) ne era dedicată. Aproape că țin minte și-acum răspunsul, de la un capăt la altul. În orice caz, formula simpatic binevoitoare cu care doamna Constanța Buzea ne întâmpina, n-o voi uita niciodată. „Doi șoticari de rasă”, ne numea acolo, bănuindu-ne că-am fi fost de fapt doi poeți maturi puși pe farse. Mai și semnă ca la catalog pe deasupra, cu prenumele la sfârșit! „Se dau doritori de sfaturi și îndrumări, când nu le lipsește nimic, textele lor fiind saturate, ca să zic așa, de un rafinement lejer”. Cum să nu ne-arunce în aer o așa propoziție? Sau altele, mai laudative decât speraserăm vreodată?

E drept, duelul nu l-am câștigat eu. Mi se cita un singur poem, față de trei ale prietenului meu. Dar ceea ce conta cu adevărat pentru mine era că doamna Constanța Buzea selectase câteva rânduri bune din prezentarea critică pe care-o făcusem. Pe asta mă și bazasem, în sinea mea.

Astăzi, unul din noi tocmai a debutat cu o carte realmente puternică. Celălalt ține cronică în **România literară**. Cred că, dacă ne-am reciti acum încercările adolescente, numai indulgenți n-am fi.

Doamna Constanța Buzea, în schimb, a fost. Ne-a zâmbit, atunci când trebuia, prietenos. Ne-a dat o lecție extraordinară, pe care, mai ales elevi fiind, am învățat-o cum trebuie.

Radu Cosașu

Timp de 23 de ani am făcut parte din corpul de literă (și de balet, da, un fel de „Chorus line”) al colaboratorilor permanenți. Nicolae Breban mi-a propus în 1970 să țin o rubrică săptămânală a filmelor de la televiziune și acest „telecinema” a apărut fără întreruperi pînă în 1993, cînd m-am luat cu prea multe dileme irezolvabile, ca pînă atunci, prin cinema. Propoziția asta: „am ținut 23 de ani «Telecinema»-ul la **România literară**” e din cele câteva, puține, care-mi fac bine, atunci cînd caut să calc numai pe bordura trotuarului, pentru a-mi verifica echilibrul, alungînd tenace, pas cu pas, ideea de dambă care ne încearcă în clipe privilegiate ale vieții în România. Am strîns – „tăiat”, montat, mixat – în două volume tot ce a fost durabil în tabletele acelea, ca unul care nu vîd vreo jignire dacă cineva îmi spune că-s mai bun ziarist decît nuvelist sau invers; am foarte puține de schimbat sau de șters – nici n-aș face-o... – din acele două volume cu care m-aș prezenta liniștit la orice comisie de revizuire literară (pe lumea asta, nu pe cealaltă, acolo e o altă poveste) condusă de orice magistrat al criticii literare de azi, gata să judece pornind de la „prezumția de vinovăție pentru deținerea de rubrică permanentă” la „Breban și Ivașcu”, alături de Bogza, Manolescu, Ornea, Blandiana, Rusan, machetată lîngă cronicile lui Raicu, Cristea, Dana Dumitriu, Iorgulescu, Dimisianu, acel corp de critici care făceau ca joia să însemne pentru mulți români inteligenți: „Ce e azi în **România literară**...?” Și fiindcă „tot sîntem în picioare, cu un pahar în mînă” (citat Mazilu) e cazul ca tuturor celor mulți și nu chiar mărunți congestionați azi la auzul unei asemenea situații – să scrii bine, cu poftă, cu iluzie, cu subversivitate, sub tiranie –, să le urez sănătate, tot atîta cît le-a asigurat atunci **România literară**, pentru a rezista mental ca azi să aibă energia bolnavă și maniheistă prin care pun sub semnul disprețului amarnica rezistență prin cultură.

„Luceafărul”, după trei ani de trepădușie cînd veselă, cînd tristă, odată ajuns în biroul dlui Gabriel Dimisianu, în loc să mi se dea în fine șansa de a-mi împieptoșa oferta (Eminescu, Blaga, Emil Botta, Ioan Alexandru ș.a.m.d.) mi s-au etalat cuminte (dar imperios) pe masă obligațiile redacționale de recenzat numai decît: Silvia Zabarancu, Tina Ionescu Demetrian, Pia Olaru, Alecu Ivan Ghilia, Mara Nicoară... „La noi, despre Eminescu, se scrie numai în iunie și ianuarie, iar atunci o face profesorul George Munteanu...” – mi-a retezat avîntul dl. Dimisianu, făcîndu-mă iute să observ că tatuajul unghenist se va repercuta indefinit în biata-mi biografie literară. Cu alte cuvinte, eram în carantină.

Culmea: de debutat, după n debuturi în presa liceală și universitară, o făcusem taman la **România literară**, în luna mai 1975, cînd, grație generoasei opintiri pedagogice a Antoanetei Tănăsescu, marcasem „ziua tineretului” împreună cu amicul Marian Popescu, el scriind despre teatrul lui Marin Sorescu, iar eu despre Leonida Teodorescu. Ce vremuri, ce șanse, ce opțiuni!

Ce-i drept, cu timpul, venind perestroika, mi s-a acceptat în doi ani un profil Mircea Martin și – cred că la propunerea împricinatului (mare amator de carne fragedă) – am scris chiar și un șocant (pentru multă lume) articol aniversar Paul Georgescu.

Între timp îmi făcusem stagiul convenit în receptare, urcînd de la bronz la aur: în **România literară**, Mircea Scarlat îmi recenzase în 1982 cartea despre Eminescu, Dana Dumitriu în 1984 volumul despre Blaga, iar în 1989 Nicolae Manolescu *Întrebările poeziei*. În sfârșit, *existam!*

Numai că, în ianuarie 1990, după ditamai schimbarea, tot la „Luceafărul” aveam să ajung, odată cu propunerea de rubrică a lui Laurențiu Ulici. Pînă la invitația echivalentă a dlui Nicolae Manolescu pentru **România literară** aveau să mai treacă fix douăzeci de ani.

Adevărul e că vinul e tot mai bun din cît e mai vechi. Așa că-mi veghez și eu cum pot mai bine doagele butoiului. Nu multe, una, două îmi lipsesc, în rest sunt încă-n bună stare...

Cristian Teodorescu

Ca să nu par patetic, dacă aș lua-o de cînd DR Popescu m-a adus la **România literară** în echipa de la corectură sau de cînd George Ivașcu mi-a ținut spatele, într-o ocazie dificilă, după care mi-a spus „Lasă, dragă, asta e treaba mea, n-ai nevoie să-mi mulțumești!” sau de cînd Roger Câmpeanu, dom Semaca, m-a onorat cu prietenia lui sau de cînd conul Pascu mă prevenea pe ce becuri ar fi bine să nu calc sau de cînd Nicolae Manolescu mi-a dat o rubrică permanentă la care scriu de 20 de ani sau de cînd Alex Ștefănescu mi-a oferit o slujbă la „Zig-Zag”,

într-o perioadă cînd o duceam nasol, folosindu-și influența de director onorific, sau de cînd doamnele de la corectură îmi adăugau literele mîncate din cuvinte și aveau grijă să nu-mi apară virgule compromițătoare în texte sau de cînd Gabriel Dimisianu mi-a calmat îndoielile, după fiecare dintre primele povestiri din *Medgidia, orașul de apoi*, sau de cînd am fost nominalizat pentru Cartea anului cu cîteva săptămîni în urmă, așadar, ca să n-o iau nici de foarte atunci, nici de prea acum, mulțumesc **România literară!** La mulți ani!

Cosmin Ciotloș

N-a venit încă pentru mine vremea confesiunilor, dar o mică mărturisire tot am să fac aici. Am apărut prima dată în **România literară** undeva prin clasa a unsprezecea. Citeam revista de cîteva ani, adesea conspectînd pagini întregi, fără să fac nici o deosebire între ea și cărțile pe care, tot atunci, le fișam metodic. Aveam chiar și cu cine-o comenta la prima oră a dimineții, căci colegul meu de bancă tocmai se hotărîse, pe neașteptate, să devină poet. Și cînd spun pe neașteptate, știu ce spun! Din cei treizeci de puști energici de la mate-fizică, el părea cel mai puțin sortit unei cariere literare. Era ceea ce se cheamă în jargonul liceenilor un șmecheraș. Cu-atît mai mult m-am mirat vîzîndu-l, în primele săptămîni de școală, cu **România literară** sub braț. Într-o zi, mi-a povestit cîte ceva despre visul lui. Care în esență era așa de amuzant, încît n-am putut să-l refuz atunci cînd m-a rugat să-l „antrenez” (exact așa mi-a zis!) „la poezie”. Doar aveam și eu bovarismul meu: critica literară.

Sigur, pînă la urmă, am ajuns să ne antrenăm unul pe altul. Eu îi aduceam cărți peste cărți, el scria un fel de pastişe din ce în ce mai independente de model. Din cînd în cînd, îi căsuna pe cîte-un autor al cărui nume îi trecuse pe la ureche și-mi cerea să-i explic. Așa am ajuns, din necesități aproape pedagogice, la dicționare, la istorii, la bibliografii. Ne-am împrietenit în felul acesta, spre stupoarea tuturor celorlalți, care ne vedeau șușotînd și în ore, și în pauze, pe marginea unor cărți ferfenițite. Cine știe de ce cabale ne-or fi suspectat?

Ca să nu-l las chiar singur, am acceptat să-i fiu *sparing partner*. Aducea el cinci poeme, comiteam și eu unul. Avea, carevasăzică, rival. În sfârșit, jocul mă prinsese și pe mine. De aici și pînă la un duel în toată regula, mai era doar un pas. Pe care, evident, l-am făcut. Nu mai știu căruia dintre noi i-a venit ideea să trimitem împreună un grupaj de poeme la **România literară**. Să ne facă dreptate doamna Constanța Buzea! Am transcrip pe curat fiecare cîte trei texte. Scrisoarea am redactat-o eu, însoțind-o de un comentariu excesiv de livresc, în care deconspiram toate sursele la care apelaserăm, ba și vreo

(Text preluat din *România literară*, nr. din 15 oct 1998)

Eu și România literară

Alex Ștefănescu

Încă din 1970, când am terminat facultatea, mi-am dorit să lucrez la **România literară** (revistă în care Geo Dumitrescu îmi publicase de câteva ori poezii, sub pseudonimul Ioana Matei). Dar pe atunci nu aveam nici o șansă, întrucât în timpul studenției fusesem anchetat de Securitate, pentru „afirmații dușmănoase la adresa regimului comunist“, și dat afară din UTC. În zadar fusesem apoi reprimat, întâmplarea rămăsese ca o informație veșnic descalificantă (încercuită cu roșu de funcționarii de la serviciul de cadre) în cv-ul meu.

Am început un lung periplu pe la diverse publicații de care mă simțeam străin (după ce mi-am petrecut șase luni ca profesor într-un sat izolat din Nordul Moldovei, în care nu mai fusese repartizat niciodată un licențiat), având mereu nostalgia **României literare**. Colaboram cu articole de critică literară la această revistă. Nicolae Manolescu, a cărui cronică literară devenise o instanță supremă de consacrare, a scris despre fiecare dintre cărțile mele. Titlul cronicii lui din 1977 despre prima mea carte, *Un debut remarcabil*, mi s-a părut tipărit cu litere de lumină și emoția pe care mi-a provocat-o n-am uitat-o nici până în ziua de azi.

În redacția revistei eram întâmpinat de fiecare dată cu prietenie. În secția de corectură, unde lucra printre alții fosta mea colegă de facultate Adriana Bittel, poreclită de mine „îngerul cu o carte în mâini“, mă simțeam ca într-un paradis feminin (mai era și câte bărbat, dar nu-l remarcam). Gabriel Dimisianu, politicos, îmi citea primul textele și îmi făcea diverse observații, cele mai multe, justificate, temperându-mi impetuozitatea stilistică. M-am împrietenit cu Valeriu Cristea, personaj de o puritate morală stranie, admirabil și incomod în același timp, am dialogat și adeseori m-am contrazis cu Mircea Iorgulescu, a cărui gravitate teatrală nu era pe gustul meu, am devenit însoțitorul lui Valentin Silvestru la diverse festivaluri de teatru din țară (unde el reușise să impună autorităților un respect aproape paralizant față de oamenii de teatru), am făcut-o să râdă de multe ori, din toată inima, pe distanta Dana Dumitriu, cu (o citez pe Geta Dimisianu) „demagogia mea erotică“.

Spre sfârșitul anilor '80 am făcut tot mai insistente demersuri ca să mă transfer la **România literară**, a cărei redacție era de acord să mă adopte. M-am dus în audiență la Dumitru Radu Popescu, pe atunci președinte al Uniunii Scriitorilor, care mi-a spus enigmatic că nu am nici o șansă. La ieșire, m-a ajuns din urmă Platon Pardău, sucevean de-al meu, care mi-a șoptit conspirativ că nu mă vor „băieții cu ochii albaștri“. Am fost în audiență, în același scop, și la Nicu Ceaușescu, care m-a tratat cu amabilitate, i-a dat cu mine de față și un telefon lui Dumitru Radu Popescu, mi-a promis că va face și alte încercări, dar mi-am dat seama că el însuși era sceptic.

Abia după revoluție, la începutul lui 1990, am putut, în sfârșit, să mă mut la **România literară**. În acea perioadă și în continuare, până în prezent, mi s-au propus multe alte funcții de către alte instituții, atât de multe, încât i-aș plictisi pe cititori numai enumerându-le. Le-am refuzat pe toate (unele de zece ori mai bine plătite!), nu pentru că nu m-ar fi atras, ci pentru că nicăieri nu m-aș fi simțit mai bine decât la **România literară**.

Se împlinesc în curând douăzeci de ani de când lucrez la această revistă. Douăzeci de ani de bucurie de a fi împreună cu cei din redacție, toți oameni de valoare, de a comunica, a râde și uneori a deplânge pierderi ireparabile împreună cu ei, într-o atmosferă de solidaritate intelectuală liberă, dezinteresată, rar întâlnită în România de azi. Am să scriu cândva o carte despre acești minunați douăzeci de ani.

Deocamdată, vreau să declar atât: că mi-am împlinit un vis secret – acela de a lucra la **România literară** mai mulți ani decât în alte locuri. 1971–1989 înseamnă nouăsprezece ani. 1990–2009 înseamnă douăzeci de ani. Balanța s-a înclinat definitiv în favoarea revistei atât de iubite de mine. Biografia mea și-a regăsit sensul.

Orice s-a întâmpla de acum înainte, chiar dacă s-ar întâmpla să mor pe neașteptate, nimic nu mai poate schimba această majoritate clară, incontestabilă.

Adrian Păunescu

Acum fix 20 de ani, **România literară** scria: „Taci, Adrian Păunescu!“; n-am mai publicat niciun rând în această revistă. Acum, redacția îmi solicită să scriu un articol pe tema *Eu și România literară*. O fac, dragă Alex Ștefănescu. Scriu cu amărăciune și bune urări.

Terminam facultatea, eram de doi ani redactor la „Amfiteatru“, când Geo Dumitrescu m-a chemat cu generozitate la „Gazeta literară“, să facem **România literară**. În acea primăvară a anului 1968, organizasem marelui scandal al momentului, invitându-l și convingându-l pe Ion Iliescu, prețuit pentru deschiderea lui față de cultură, să participe la ședința largită a organizației UTC de la Uniunea Scriitorilor, unde aveau să se spună grozăvii nonconformiste și să se ceară drepturi esențiale pentru scriitori, cum ar fi desființarea cenzurii, întemeierea de reviste și edituri, burse în străinătate. Din aprilie 1968 și până-n august 1968, Puterea a lucrat la soluțiile posibile. **România literară** a luat locul „Gazetei literare“. Geo Dumitrescu a fost numit redactor-șef. În acea redacție lucrau: Ion Caraion, Lucian Raicu, S. Damian, N. Breban, G. Dimisianu, Ion Horea, Paul Goma, Petru Popescu, Valeriu Cristea, Marcel Mihaș, Al. Cerna Rădulescu, Tiberiu Tretinescu, Adrian Păunescu. L-am convins pe Geo să-l angajeze și pe Gheorghe Pituț. O întreagă literatură română se regăsea la etajul întâi al clădirii din bulevardul Ana Ipătescu Nr. 15, așa cum, la etajul doi, sub conducerea lui Ștefan Bănuțescu, o altă literatură își trăia strălucirea: Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Constantin Țoiu, Nicolae Velea.

Orice s-ar întâmpla, în viața literară și chiar în literatură, oricât de mare ar fi distanța dintre **România literară** de azi și **România literară** din 1968–1969, eu nu-mi pot gândi viața fără zilele și nopțile pe care le-am dedicat acestei publicații, principala revistă a Uniunii Scriitorilor despre care, indiferent ce s-ar spune, trebuie rostit și adevărul că a păstrat mereu viu criteriul estetic. Am urcat în ierarhia redacțională de la postul de redactor II până la acela de redactor-șef adjunct. Revista concretiza concepția lui Geo Dumitrescu despre publicistică, o concepție profund diferită de tiparele staliniste și de experimentalismele frivole.

Eu însumi am învățat de la Geo Dumitrescu gazetărie. Am învățat și am făcut acest fel de gazetărie. Este perioada în care **România literară** îndrăznește și politic, chiar dacă nu toate actele noastre de curaj puteau deveni publice. Cenzura de partid l-a certat pe Geo Dumitrescu că dădusem la tipar critici la adresa alegerilor în CC al PCR. Unul dintre cele mai îndrăznețe gesturi din istoria **României literare** este intervenția solidară a 33 scriitori români pentru eliberarea filmului *Reconstituirea* al lui Lucian Pintilie și Horia Pătrașcu de sub interdicția dictată de liderul partidului. Am fost inițiatorul acelei mese rotunde, la care au lucrat cu dragoste, dar nu neapărat cu speranță, și Raicu, și Valeriu Cristea, și Dimisianu, și la care au răspuns, fără teamă, literați care nici măcar nu-și vorbeau între ei, necum să fie în aceeași tabără literară. De altfel, ca să zic așa, unitatea în diversitate a răspunsurilor la întrebarea „Care-i cel mai bun film românesc?“, și anume: *Reconstituirea*, a avut valoarea unui pumn în nasul cenzurii. În scurtă vreme, filmul a putut fi văzut la un cinematograful din București. Cum

aș putea uita eu forța de atunci a **României literare**, forță pe care o stămisem?

Dificultatea construirii unei reviste cu ambiții de „organ“, cum se zice, nu e mică. Această obsesie, de a păstra mereu echilibrul între datoria față de breasla scriitoricească în genere și competiția valorilor literare, probabil e vie și astăzi, deși este probabil ca statutul revistei să se fi schimbat, efortul pentru acest balet între sindicalismul firesc și elitismul necesar nu e mai mic. Geo Dumitrescu ne chinuia, pur și simplu, să înțelegem că trebuie lăsat dreptul la cuvânt mereu și părții adverse. Nu înțelegeam această poziție, atunci. Cu timpul, totuși, am devenit un partizan al acestei idei. Nici nu mă mai pot gândi că ar putea fi altfel. Nu înseamnă că nu cred în ceea ce s-ar putea numi dreptul oricărei publicații la o politică editorială originală, care să poată fi și semnul ei distinctiv în istoria literară.

Nu sunt un entuziast al României literare de astăzi. Nici nu cer mila sau compasiunea colegilor mei scriitori de la această revistă, în care am fost adesea atacat, și cu semnătură, și mai ales fără. Pe acest fond de antipatie față de mine, agresiunea a fost aproape totală. Nicolae Manolescu, critic literar de anvergură, căruia i-am recunoscut, și atunci când m-a nedreptățit, rolul important pe care l-a avut în încurajarea și apărarea literaturii române de valoare, în vremuri în care cerneala cu care scria nu-i era otrăvită de politică, m-a criticat sever pentru un imn al spiritualității românești. Că adică tocmai eu să-l scriu?

I-am răspuns atunci că, dacă revista pe care o conduce, îmi contestă curajul din anumite momente de dinainte de 1989, mă simt oricând în stare, la acest capitol, al curajului politic, să punem față în față faptele lui și faptele mele. Eu am făcut greșeli mai vizibile, dar și gesturi de excepțional curaj civic. De altfel, încă din primul număr al României literare de după decembrie 1989, un articol anonim găzduit în această publicație mă-njura nerușinat, de parcă eu fusesem la putere, și striga la mine: „Taci, Adrian Păunescu!“. Am și tăcut. Am și vorbit, de atunci încocoace. Vorbisem și înainte de 1985, când, de exemplu, i-am cerut secretarului cu propaganda al CC al PCR să nu acționeze împotriva lui Nicolae Manolescu și să nu-l scoată de la Universitate, așa cum ceruse un scriitor important, furnizând probe de natură politică împotriva criticului. În același fel, m-am constituit în apărător al unuia din volumele de *Scriitori români* ale lui Eugen Simion, acuzat că elogiază și a băgat în carte transfugi. Trebuie să mărturisesc aici că Eugen Simion n-a uitat atitudinea mea și s-a purtat, în toate circumstanțele vieții mele publice, cu luciditate, temperanță și omenie.

Cu Nicolae Manolescu am avut întotdeauna o relație bună. Atitudinea lui radical-negatoare, de după 1989, mi s-a părut, nu numai nedreaptă, dar și contrafăcută. O bună perioadă el s-a străduit să mă conteste. Va fi o grea povară pentru conștiința lui de om al adevărului împrejurarea că a expedit, aiurea, activitatea mea literară de după 1989, într-o frază potrivit căreia eu n-aș mai fi scris nimic după revoluție. M-a durut și atitudinea criticului față de literații basarabeni, în frunte cu Grigore Vieru. Când Nicolae Manolescu își va recăștiga libertatea de a citi și-și va face timp să vadă ce a negat, aș spera să mai fiu în viață și să-l salut cu aceeași dragoste și fraternă înțelegere cu care l-am păstrat într-un loc înalt al sufletului meu. Dar România literară și Uniunea Scriitorilor nu sunt numai ale lui, chiar dacă eu am absentat în ultimii ani din viața literară.

Până și omul de talent, criticul Alex Ștefănescu, pe care l-am socotit și îl socotesc un prieten adevărat,

a pus, în anumite perioade, nu foarte scurte, surdina numelui și prenumelui meu, deși în extraordinara sa lucrare *Istoria literaturii române contemporane*, Alex Ștefănescu mă analizează inspirat și mă apără. Dar, la **România literară**, nici el, nici fostul meu coleg de redacție, literatul de echilibru G. Dimisianu nu m-au apărat de injurii și de calomnii. În această revistă (care mi-a fost dragă și la renașterea căreia, în 1968, am contribuit), până și fosta mea soție, mama copiilor mei, poeta Constanța Buzea, a fost încurajată să mă atace în niște jumale intime, rescrise la 30 de ani după momentul în care faptele s-au petrecut. 30? 37-38 de ani! N-am considerat că trebuie să pătez numele copiilor mei contratacând-o și încercând să ofer și varianta mea de adevăr.

Dar eu nu vreau să fac aici cazuistică. *Omagiile mele, doamnă Constanța Buzea*. Vreau doar să se țină minte că, în ciuda felului ingrat în care am fost tratat de liderii Uniunii Scriitorilor și de redacția **României literare**, eu nu am făcut niciun gest nedrept la adresa vreunui dintre ei. Dimpotrivă, am intervenit, de exemplu, pentru breasla scriitoricească în mod decisiv la Ministrul Telecomunicațiilor, Dan Nica, în urmă cu un deceniu și ceva, pentru a nu fi scoasă din Casa Vernescu breasla mea. Nicolae Breban și Eugen Uricaru sunt martori. Mă mândresc, de asemenea, cu împrejurarea că, și pentru prieteni, și pentru dușmani, am reușit să-l conving pe premierul Adrian Năstase și Parlamentul României, să fie creată *Instituția Indemnizației de Merit*, pentru care am fost înjurat ordinar de cei care se și bucurau de ea. Să le fie și lor de bine! Mă bucur că, în toți acești ultimi ani, viața lor, viața a 1500 de oameni de spirit ai României, a fost mai bună cu trei salarii minime lunar. Nu e mult, dar este altceva decât nimic. Și nu se ia, se dă!

Nu pot să mă prefac a nu ști că am făcut și eu greșeli, n-am fost nici eu totdeauna drept, am susținut și eu polemici care au putut răni pe cei cu care dialogam, am făcut și literatură iritant-propagandistică, dar, desigur, și literatură critică. Dar eu nu sunt o instituție. Sunt numai un scriitor care ar fi avut dreptul, în acești 20 de ani, la o minimă atenție din partea colegilor săi de la **România literară**. Totuși eu am scris și am publicat, în urmă cu 40 de ani, în paginile acestei reviste de forță și inspirație, nu numai senzaționala serie de interviuri *Sub semnul întrebării*, ci și, hai să reamintesc o poezie care a făcut zgomot în epocă: *Ieșirea din sobă* pe care, la Congresul Scriitorilor din 1968, tinerii scriitori nonconformiști au considerat-o un adevărat imn al renașterii naționale:

IEȘIREA DIN SOBĂ

Noi, care ca lemne, fusesem aruncați în sobă,
noi, care ca vreascuri, ca așchii și ca butuci,
noi, care ca flacăra, noi care ca scrum și cenușă,
noi, care încălzeam întreg acest acordeon
al dumneavoastră,
noi, care ne vedeam liniștiți de treabă
în soba convenită fiecăruia sau unora dintre noi,

noi, care n-am protesat niciodată
(da, erau prea mulți oameni, trebuia
să fie cineva și lemn și vreasca și așchie și butuc)
noi care – teracotă sau nu – soba o respectam,
noi care – țanțos sau prăvălit – homul îl
suiam cu fumul fibrei noastre,
noi care știam

că nu suntem lemne, nici vreascuri, nici așchii,
dar acceptam să ne facem că suntem,
noi care ne născusem la fel
ca și gospodarii presupuselor odăi cu sobe

deodată am înțeles că e vară
și că își bate cineva joc de noi,
cheltuindu-ne în plină caniculă.

Atunci, cu scăfârliile pe jumătate arse,
văduvi și turbulenți, cioate înăbușite,
arătându-ne dinții spârți de jeratec,
am izbucnit din sobă,
afară, afară,
în presupusele dumneavoastră odăi.

Unde sunteți, friguroșilor? Nici urmă
de iarnă, țurture lângă țurture negru,
crengile adevăraților copaci.
Ardeam în sobe batjocoritoare
noi, oameni în toată firea,
noi, oameni care, într-un moment istoric,
creduli și gângavi, credeam că n-are cine
încălzi aceste sobe de pripas.

Într-o pădure, vara, când păsările
lumii se rostogolesc pe broboanele de sudoare
ale lui Dumnezeu,
într-o pădure – în canicula apăsătoare –
trosneam în sobe, în ridicole sobe,
șalele noastre aprindeau focul
unei farse groase, unei umilințe.

Unde sunteți voi, friguroșilor? Mai auzim
hohote de râs undeva, în casele
îngropate în răcoarea poienilor.

Și cu scăfârliile pe jumătate arse,
cu picioarele arzând, semnalizând din mâinile
acestea pline de cenușă,
o luăm după voi prin pădure,
arzând, flacăra lângă flacăra,
prin pădurea ce începe și ea
să ardă pe ruinele
sobelor batjocoritoare, în care fusesem închiși,
lemne, vreascuri, așchii, butuci,
într-un moment istoric.

Și vă mai aduc aminte, din colecția **României literare**, o altă poezie semnificativă a epocii, *Când totul se poate*:

CÂND TOTUL SE POATE

Primăvara, când totul se poate,
când ora se poate și noaptea se poate,
când ziua se poate și ceața se poate,
primește aceste dovezi repetate
că moartea se poate, că totul se poate.

Dar stinge lumina, să ardă-n cetate
combustibilul trândav de mai!
Dar pune pe-acea balerină doi cai
și dansul va fi mult mai dulce și mai
lunatic. Când totul se poate.

Aveam niște roți. S-au furat. S-au tocit.
Aveam niște mâini. Vedem garduri.
Se poate orice. Și trufie, și mit.
Se poate polenul a sute de farduri
să cadă pe-un deal stacojiu, ofilit.

Eu și România literară

Anarhică stare. Când totul se poate.
E-o criză ce nu se explică.
Prea lesne și una, și alta se poate.
Și frunza ce crește. Și cea care pică.

A fi cum pretindem. A fi cum se poate
arată că totul și restul se poate.
A fi deznădejde. A fi libertate.
Oricare se poate. Egale sunt toate
când ora se poate. Când noaptea se poate.
Când moartea se poate. Când totul se poate.
Și ce se mai poate, când totul se poate?

Chiar așa: și ce se mai poate când totul se poate?

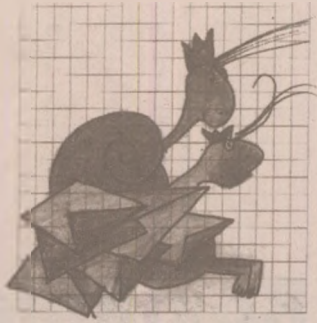
Sorin Lavric

Sunt două lucruri pe care le-am înțeles colaborând la **România literară**. Mai întâi, că a face gazetărie cultă nu înseamnă să colportezi informații, ci să creezi atmosferă. Că o revistă de calitate se recunoaște după dispoziția pe care ți-o induce, iar nu după curiozitatea pe care ți-o alimentează. Iar semnul după care un cititor resimte deosebirea dintre o revistă de atmosferă și una de informație este că, deschizând-o pe prima, o face cu aerul că săvârșește un ritual. Există o ceremonie a lecturii **României literare** care o singularizează în peisajul revistelor culturale. Iar atunci când lectura devine ritual, se cheamă că revista își justifică cu adevărat apariția. Una e să răsfoiești o gazetă ca să-ți omori timpul sau ca să te minți că te păstrezi la curent cu umanoarele și alta e s-o parcurgi cu sentimentul că în paginile ei există o lume al cărei tipar te absoarbe și te dispune spiritual. Din ecourile pe care le-am primit în această privință, **România literară** e o gazetă care întreține o stare de spirit, iar detaliul acesta e mai important decât toate celelalte motive pentru care ai putea lauda revista. **România literară** are un orizont de așteptare în platou statomic. De aceea, cea mai mare greșală a redacției ar fi să schimbe tiparul revistei și viziunea ei grafică, sub influența binevoitoare a celor care, gata să dea mereu sfaturi, strîmbă din nas la formatul vetust al revistei, la întinderea prea mare a cronicilor sau la aerul ei cam bătrînesc. În realitate, tocmai trăsăturile acestea sunt cele care fac din **România literară** o apariție dorită și așteptată, adică o revistă de atmosferă.

Al doilea lucru pe care l-am înțeles este că prestigiul unei reviste este o variabilă irațională cu al cărei capital simbolic, tocmai fiindcă este irațional, nu ai voie să te joci. E ca o aură care nu poate fi ținută sub control, dar din a cărei revărsare energetică se hrănește toată înfrurirea pe care o are asupra minților cititorilor. Mai mult, e precum un spectru afectiv care a capătat autonomie și care își poartă colaboratorii în virtutea propriului câmp de forță. De aceea, nu e nimic mai obscur, mai ininteligibil și deopotrivă mai puternic ca orizontul de așteptare iscat de hramul unei reviste. Hramul e forma concentrată pe care o ia un renume cultural atunci când mentalul colectiv caută să-l prindă într-o formulă. E reputația strînsă într-un halou de dispoziție sufletească, și e îndeajuns să-i rostești numele ca să observi reacția pe care o provoacă în rîndul cititorilor. Iar **România literară** are un hram de uimitoare expectativă culturală. Și fiindcă este o revistă așteptată și căutată, tocmai de aceea este bîrfită și dușmănită. Hramul naște ură din partea celor care nu-l au. Iată de ce am fi naivi să credem că **România literară** e purtată pe lauri de simpatie unanimă și se hrănește din ambrozia unei tulburătoare înduioșării generale. Nu, mulți detestă revista și visează s-o vadă îngropată, iar motivele urii sunt fie extraliterare (antipatia față de cutare redactor sau repulsia față de unul dintre cronicari), fie strict literare (Nicolae Manolescu sau Alex Ștefănescu au omis un nume din *Istoria* lor și atunci trebuie executați începînd cu revista).

Dar, dincolo de răbufniri și otrăvuri, rămîn cele două trăsături pe care le-am pomenit: o revistă de atmosferă și o revistă de hram. E îndeajuns să ne întrebăm cîte asemenea gazete culturale avem în țară ca să ne dăm seama de locul pe care îl ocupă **România literară**.

a n c h e t ă

Eu și România literară

Al. Săndulescu

Dacă mă gândesc bine, a trecut peste o jumătate de secol de la primele mele colaborări la „Gazeta literară”, cea care va deveni **România literară** de azi. Eram foarte tânăr, împătimit de lectură, stihuitor impenitent încă din adolescență, și ca orice „creator” doream să mă afirm, să mă confrunt cu „publicul”, fie că acesta însemna câteva persoane. În același timp, eram dezorientat, veneam dintr-un liceu care mai păstrase temeinica tradiție haretistă și intram în malaxorul ideologic al anilor '50, într-o facultate de Litere (Filologie), care abia îi mai suporta pe G. Calinescu (repede, eliminat ca „idealist”) și Tudor Vianu, din ce în ce mai populată de jalnici impostori, nu o dată „cadre de nădejde”, însărcinați de partid să răstoarne ierarhiile și să mistifice valorile, mai mult, să le interzică. Unii colegi de-ai mei, umaniști, mai precauți, se dedicaseră lingvisticii, filologiei clasice, limbilor străine, mai ferite oricum de asaltul continuu al marxism-leninismului. Eu mă încapătănasem să rămân la secția de Română, în ideea naivă că numai așa pot să scriu literatură. Eram coleg de an cu Ștefan Bănuțescu și cu Mircea Horia Simionescu (deși acesta optase pentru italiană). Visurile mele de poet imberb se spulberau văzând cu ochii. Prin educație, ca și prin biografie (tata, bietul de el, va infunda curând pușcăriă politică) nu mă atrăgeau cătuși de puțin lozincile „revoluționare” și nu mă simțeam capabil să mă incolonez sub faldul steagurilor roșii și să „cânt” în fanfara dirijată de „toboșarul timpurilor noi”. Nu aveam vocație de toboșar. Și totuși intrasem în horă, debutasem cu recenzii nesemnificative în „Viața Românească” și, nu prea târziu, în „Gazeta literară”, devenisem redactor la E.S.P.L.A., e adevărat la secția de „Clasici români”. Se cerea mereu obsesiv orientarea spre actualitate, spre „realitatea noastră socialistă”.

Din pasiune, dar și datorită circumstanțelor politice și ideologice, mă consacrasem din ce în ce mai mult istoriei literare. „Tovarășii” secretari de la Uniunea Scriitorilor mă acuzaseră de „paseism”. Paralel, scriam și despre contemporani, cum erau Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Geo Bogza (acesta mi-a trimis un bilet – nu aveam telefon – să mă felicite și să-mi mulțumească pentru că într-o recenzie îl numisem poet, cum și e în mare măsură, într-o vreme când comentatorii nu-l scoteau din „reporter”). Nu am rămas indiferent nici față de cei din generația mea, Ștefan Bănuțescu, Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, Ion Horea, sau mai tineri, ca D.R. Popescu, Nicolae Velea, Constanța Buzea, Augustin Buzura, Romulus Rusan, Sorin Titel, G. Bălăiță, ultimii, la debuturile lor. Dar asemenea texte rămăneau din ce în ce mai mult marginale. Să recunosc, nu mă simțeam în largul meu când urma să mă confrunt cu o realitate mai întotdeauna ostilă, care-mi persecuta familia și mă ținea în permanență cu o „sabie a lui Damocles” deasupra capului și că probabil nu eram făcut neapărat pentru critică. În schimb, mă găseam în elementul meu când scriam despre Sadoveanu, Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ionel Teodoreanu, Titu Maiorescu, N. Iorga, Paul Zarifopol, G. Calinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și încă alții din familia lor spirituală.

Deși o muncă aproape anonimă și fără glorie, mi-am dăruit o mare parte din viața activității de editor, pasionat să scot la iveală texte inedite, nu o dată senzaționale, sau pierdute prin periodicele timpului, ca, de exemplu, în cazul Duiliu Zamfirescu sau Paul Zarifopol. Stagiile cu anii prin biblioteci și arhive au consolidat înclinația mea spre biografie, corespondență, jurnale, memorii. La „Gazeta literară” în 1955, am debutat chiar cu un fragment inedit din romanul *Minunile Sfântului*

Sisoe de G. Topîrceanu. Mai târziu, au urmat și altele.

Revista era pe atunci condusă practic de Paul Georgescu. Sigur că el se dovedea un marxist-leninist „nec plus ultra”, fanatic, de mirare la o inteligență incisivă ca a lui, dar – spirit cultivat, spre deosebire de politrucii epocii, ca N. Moraru sau Mihai Novicov – avea un excepțional simț al valorilor, avea fler. Se știe că i-a publicat în „Gazeta literară” și apoi i-a adus în redacție pe Ștefan Bănuțescu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Matei Calinescu, Gabriel Dimisianu. Apreciind un tânăr, Paul Georgescu trecea peste limitele lui politice de activist. Era, cum se spune, și săritor. Când, prin 1958-1959, am fost concediați de la E.S.P.L.A., ca „necorespunzători ideologic” din funcția de redactor, și, chipurile, transferați la Centrul de librării, ca simpli funcționari, să nu spun vânzători la tarabă, Paul Georgescu ne-a chemat pe mine și pe Z. Ornea să lucrăm la serviciul de corectură al revistei. Primul fusese dat afară ca reacionar (tatăl, deținut politic), al doilea, ca sionist la vârsta de 15 ani. Nu pot uita mirosul specific de cerneală din tipografia „Universul” de pe strada Brezoianu, unde ne-am regăsit alături de Matei Calinescu și Gabriel Dimisianu, care a evocat cu farmec în amintirile sale acel moment, pentru mine și Z. Ornea, destul de scurt, pentru că, „forurile” de partid nu ne-au aprobat numirea, deși lucrasem și încă destul de bine vreo șase luni. Se vede că reprezentam un mare pericol pentru „orânduirea noastră socialistă”.

La „Gazeta literară” erau redactori, la secția de critică, S. Damian, colegul meu de generație, care-mi solicita adesea colaborarea, Lucian Raicu și abia amintitul Gabriel Dimisianu, trecut de la corectură în redacție, cum ar veni „înălțat în grad”.

Când revista a devenit **România literară**, în 1970, profilul meu critic se definise: mă conturasem și mă afirmasem ca *istoric literar*. În această calitate, am continuat să public și sub conducerea (mai scurtă) a lui Geo Dumitrescu și sub aceea a lui George Ivașcu. Multe din articolele apărute în paginile revistei au intrat în sumarele volumelor mele.

Colaborarea mea la **România literară**, după 1989, a devenit cvasipermanentă. Încercam și încă mai încerc să iau o revanșă a anilor pierduți în arcele înconjurate de sârma ghimpată a dogmatismului. Lucrările mele pe care le consider ca cele mai importante (*Memorialiști români*, ediția și studiile despre Paul Zarifopol) au trecut în bună parte prin filtrul de mare finețe al redactorilor **României literare**. Și aceasta o datorez lui Nicolae Manolescu și, dintr-o perioadă mai veche și până azi, prietenului Gabriel Dimisianu. Lui i-am incredințat și o serie de proze mai mult sau mai puțin memorialistice, care, unele, au văzut în premieră lumina tiparului în **România literară**, unde, păstrând o dreaptă cumpănă în judecarea valorilor, el a servit peste patru decenii, cu pasiune, cu talent și cu o dăruire mai rar întâlnită, literatura română.

În decursul vieții, am colaborat la numeroase publicații din București și din țară, cu asiduitate mai ales în ultimii 20 de ani, dar nu pot spune despre niciuna, oricât aș fi prețuit-o, ca despre revista, care, în esență, mi-a patronat debutul și, poate și mai accentuat, maturitatea: **România literară**, mon amour!

Angelo Mitchievici

Una dintre cele mai vechi reviste literare, **România literară**, a cunoscut botezul focului mai ales în ultimul deceniu de comunism, când revista *Săptămâna* la cârma căreia se aflau Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor pusese sistematic tunurile pe principalul ei cronicar, Nicolae Manolescu, dar și pe tinerii scriitori ai cenaclului de luni condus de critic. Ca un far în ceață revista a transmis și atunci mesajele luminoase, citită de toți cei care știau că acolo se află o serie de condeie neînregimentate și că, invizibilă integral, bătaia se duce în spatele ușilor închise. Deși nu am cunoscut revista în acele vremuri, am citit totuși de curiozitate numere de dinainte de 1989, descoperind cu surprindere cât de puternică era acea enclavă culturală. Sunt sigur că revista ar merita un studiu monografic, o revistă care nu numai că a făcut istorie, dar peste care istoria a trecut fără să o distrugă. Sunt un cititor de dată mai recentă

al **României literare** și un colaborator de dată și mai recentă al ei și îmi place foarte mult echipa redacțională adunată de ani buni în același sediu prăfuit, igrasios, amenințat de orice cutremur și care se află în renovare. Ceva a rămas acolo de o jovialitate demodată, de o politețe ancien régime, ceva care sună vechi ca un pian pe care îți pare rău să-l acordezi pentru a nu-i pierde nota unică a amintirii. Un mic fior a scuturat redacția în momentul în care revista a trebuit să apară în culori. A părut unora o frivolitate de femeie ușoară fardul, inutil pentru severitatea de rasă monahală, a negrului pe alb. Deși părea amuzantă rezistența unor colegi în acest sens, am înțeles-o, revista nu și-a propus niciodată să reușească la un concurs de frumusețe, ci să rămână în rezistență față de presiunile ideologice, cedând doar acolo unde nu se putea face altfel, cucerind alte poziții importante pe care numai literatura și critica literară le puteau revendica. Culorile au schimbat-o în bine, sobrietatea a rămas acolo unde-i era locul, în profesionalismul echipei, iar umorul – în întrunirile redacționale, întruniri din care nu lipsește ceaiul sau cafeaua. Îmi sunt dragi acești colegi cu care nu mă văd atât de des pe cât mi-aș dori, cu atât mai dragi cu cât participă la o întreprindere total neprofitabilă, actul de cultură, și care iau în serios ceea ce foarte puțini mai consideră o ocupație serioasă: critica literară. Nu o dată revista s-a aflat în pragul falimentului, nu o dată a apelat la măsuri disperate, și nu poți să constăți cu ironie că era mult mai citită și mai prosperă cândva, când era amenințată ideologic, decât acum când există o deplină libertate de expresie, și când nu mai ești obligat să elimini balastul obligatoriu al politicianului vărsat în paginile ei. În același timp, constat că această revistă are acea tărie de caracter a celor care au trecut prin multe și nu-i mai intimidează nimic, are în avantajul ei o tradiție de decenii, are suportul extrem de important al devotamentului celor care o alcătuiesc de la tehnoredactorii la directorul ei și are bun-simț, ceea ce în cazul unei reviste se traduce prin gust. Acest gust mă face să-mi amintesc lucrurile pe care nu le-am trăit, dar pe care paginile mai vechi ale revistei le conțin alături de cele care-i dau culoare.

Teodor Vărgolici

De-a lungul anilor, am constatat cu vie satisfacție că revista **România literară** a acordat o permanentă atenție istoriei literare române, publicând în paginile sale cronici obiective despre exegezele și monografiile consacrate scriitorilor noștri clasici, despre edițiile critice ale operelor lor, evocări comemorative și aniversare, contribuții documentare interesante.

Acum, când ideea de cultură și adevăr se zbate adesea în confuzii, alcătuitori valoroși ai revistei au în vedere grija purtată materialelor ce respectă cuvântul și atitudinile juste. Fațetele acestui respect asigură tendința organică de a mulțumi categorii diverse de cititori, pe care i-am dori sporii în număr pe anul 2010.

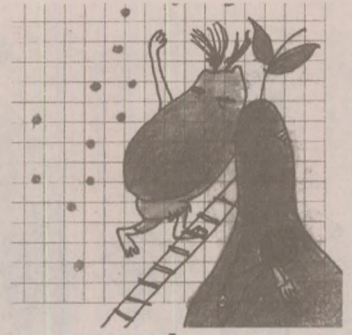
Urez revistei **România literară** o existență îndelungată, spre binele spiritualității și creativității românești.

Barbu Cioculescu

Calător pe nava lui Ulisse, astfel m-am simțit de-a lungul miraculoaselor mele tinereți, printre luntrașii **României literare**. La vârsta ultimului confort, **România literară** este pachebotul cu zece punți, saloane cu coloane de marmură, piscine, saună, grădini și cabine cu vedere la Ocean. Un șezlong îmi aparține și un loc la o masă pătrată cu carte de vizită sub șervet, echipajul mă cunoaște, în chip secret fac parte dintr-însul, dar aceasta e o poveste veche de mai multe decenii.

În bună parte am moștenit **România literară** de la tatăl meu – se știe că Șerban Cioculescu a scris la *R.L.* cât timp a putut ține tocul în mână. Dacă Radu și Șerban Cioculescu au făcut o dinastie la *Revista Fundațiilor Regale*, Șerban, Barbu, Simona au continuat-o la **România literară**. Unde se intră prin încercarea puterilor.

Și-mi aduc aminte, în noaptea când Iuri Gagarin

a n c h e t ă

Eu și România literară

În plin Război al Crimeii și sub un regim în principiu reacionar, **România literară** a lui Alecsandri s-a bucurat de mai multă libertate decât omonima ei din perioada comunistă. O atractivă ambiguitate a stăpinit publicația lui George Ivașcu, atita timp cât cunoscutul jurnalist a condus-o; dar tocmai din cauza asta avea ațintite asupra ei toate privirile, inclusiv pe cele ale vigilentei conduceri de partid, iar ceea ce apărea în paginile ei căpăta greutatea cuvintului pronunțat „la centru”. **România literară** a navigat timp de câteva decenii între Scylla și Caribda. Până în 1990.

În ceea ce mă privește, am atins întotdeauna **România literară** cu sfială – mă refer atit la paginile venerabile din secolul al XIX-lea, cât și la varianta ei contemporană. Colaborarea mea susținută, aproape săptăminală, la revistă a început abia în luna ianuarie 1990, în momentul când o sfeșanie neoficială, dar extrem de eficientă, a curățat locul de umbrele sinistre ce încă se mai prelingeau pe lângă pereți.

De aceea, colaborez la **România literară** de, iată douăzeci de ani.

Adriana Bittel

Timp de 38 de ani, viața mi-a fost ritmată și calibrată săptăminal de numerele revistei. Vreo 2000. Nici nu se termina bine unul, că aveam în minte următorul. Pe la nr. 15 infloresc pomii, la 28 e caniculă, de la 45 poate să ningă și nici nu știi când ajungi iar pe alunecuş la numărul dublu de sfârșit de an și o iei de la capăt, cu nr. 1. Pe orice vreme și orice ți s-ar întâmpla în „particular”, trebuie să fii acolo, în redacție, să-ți faci porția în echipă. E un angrenaj care nu poate funcționa fără rigoare și conștiinciozitate, dar nici fără pasiune și în care, de la conducere și pînă la tehnic, fiecare e important. Orice neglijență, delăsare se răsfinge asupra colegilor, mănincă din timpul lor, creează tensiuni în plus. Încă de la ședința de sumar, când se predau „materialele”, trebuie avut în vedere numărul finit – cu machetă, ilustrații, proporții, titluri etc. – și să le urmărești pînă la B.T. Așa m-a deprins școala George Ivașcu-Mircea Grigorescu și mai ales Roger Câmpeanu, marii făcători de gazete, nebuni după meserie și care impuneau exigențele cu care munceau ei înșiși, de la manuscris la „cap limpede”, într-o vreme când facerea numărului era mult mai laborioasă tipografic, dar și din cauza cenzurii. De la acești împătimiti de profesie – care s-au ocupat de manuscrise, sumare și șpalturi pînă în ultima clipă a vieții lor – mi-am însușit canoanele slujbei și faptul că nu le poți îndeplini fără răbdare și devotament, pe orice treaptă te-ai afla în ierarhie. Am slujit întâi în bucătăria revistei, la corectură, unde nu te vezi decit atunci când greșești. Din ianuarie 1990, promovată redactor, am continuat pînă azi să umplu anonim paginile de care răspundeam – și mi-a plăcut. Cineva trebuia să facă și colportaje de informații, și revista revistelor (mulți ani am fost unicul Cronicar de pe ultima pagină – acum pot să deconspir) și să refacă texte interesante dar rău scrise... Mi-au plăcut și aceste obligații cronofage, fiindcă niciodată nu cădeau în rutină: mă interesa în primul rînd pe mine să află ce e nou în lumea largă literară, aș fi citit oricum, dependentă cum sînt de lectură, autori români și străini contemporani. Iar atmosfera prietenească din redacție mi-a fost binefăcătoare în impasurile personale din tot acest răstimp.

De la nr. 1/2010, lunga mea conviețuire dinăuntru cu **România literară** va lua sfârșit. Voi trece de partea cititorilor. O mîhnire voi fi avînd, fiindcă dragul de meserie, experiența și competența dobîndite nu prea sînt pensionabile. Dar mult mai mult contează, cînd mă uit la teancurile de colecții din cei 38 de ani, mulțumirea că am făcut și eu, poate, ceva trebuincios revistei. Și mai ales că am petrecut bine. ■

țășnea în spații, cuprins de frenezie am scris un poem fluviu, de uriașă descătușare, Mioara Cremene mi l-a publicat, pe o pagină, în *Gazeta literară*. Mai apoi, la o aniversare a lui Ion Heliade Rădulescu, atoatefăcătorul publicației, George Ivașcu, m-a invitat să scriu o poezie în temă. A fost mîndria mea, de a izbuti într-un poem comandat. Ce e drept, o comandă fericită. Poate că nu vă veți crede, dar cînd deschid **România literară**, gustîndu-i mirosul proaspăt de cemeală tipografică, întîi și-ntîi îmi citesc articolul... Cîteodată îmi place și mie, și mă feliicit. Vreo greșeală de tipar schimbă cursul unei fraze, care nu se mai varsă în mare. Căci am rămas la mașina mea de scris, Consul-ul achiziționat prin 1963, culoare cafê-au-lait, și în perfectă stare de funcționare – ba pare mai departe ca nou, cu toate că literele bătute cu ea au înconjurat pămîntul de mai multe ori. Da, sunt matelotul cel mai vîrstnic, la bord. Și culmea, s-ar putea nici să nu fie așa. În care caz, parcă n-aș mai ști cine sunt!

Tudorel Urian

La sfârșitul anilor '80 eram profesor la Odorheiu Secuiesc și singura revistă românească pe care o puteam cumpăra la poștă era **România literară**. Poate veneau și altele și erau ținute sub tejghea pentru activiștii de partid și înalții ofițeri de miliție, poate chiar era singura care venea în oraș. Cert este că citeam cu religiozitate fiecare număr. O începeam de fiecare dată de la ultima pagină, apoi citeam tableta lui Geo Bogza și rubricile foarte scurte. Apoi începea adevăratul festin: cronicile literare, începînd de fiecare dată cu cea a lui Nicolae Manolescu. Până la apariția numărului următor citeam cap-coadă toate articolele. Faptul că în fiecare număr găseam semnăturile preferate îmi crea o bunăstare interioară. Cîta vreme semnăturile erau la locul lor, aveam certitudinea că totul este în regulă. Cronicile din **România literară** au fost tot atîtea lecții de critică literară. La vremea respectivă începusem să scriu critică literară în revista „Orizont”. Eram fericit cînd vedeam că vreo carte despre care scrisesem era analizată de Nicolae Manolescu, Valeriu Cristea, Eugen Simion sau Mircea Iorgulescu. Citeam respectiva cronică de două-trei ori, comparam aspectele puse în evidență de iluștrii exegeți cu propriile mele opțiuni, încercam să înțeleg logica fiecărei construcții critice și să admir particularitățile stilistice ale autorilor. Evident tot acest exercițiu îmi era de folos pentru viitoarele exegeze. Implicit, sistemul meu axiologic a devenit mult mai sigur. Alteori cronicile mă convingeau să citesc anumite cărți ale unor autori despre care nu știam prea multe (la Odorhei contactele mele cu viața literară erau nule, practic, în afară de scriitorii timișoreni nu cunoșteam pe nimeni), sau, dimpotrivă, să evit cărțile care aveau parte de comentarii negative. Gustul meu literar s-a modelat în bună măsură prin lectura consecventă a **României literare** din anii '80.

În ce mă privește, cel puțin în acea perioadă nu mi-am pus niciodată problema să public în **România literară**. Nici măcar nu am visat. Era mult prea sus pentru mine. Îi veneram redactorii pe care nu îi văzusem niciodată la față, îi citeam cu creionul în mîna, erau etalonul la care mă raportam continuu.

Fără lectura săptămînală a **României literare** din anii '80, probabil destinul meu de critic literar ar fi fost cu totul altul.

Marina Constantinescu

Eu însămi. Un fel de a descoperi lumea insistînd să înțeleg ce e cu mine. Un amor de șaptesprezece ani. Arta de a prețui cuvîntul, limba română, tradiția și modernitatea. Seducția ludicului și a dialogului. Povara responsabilității și a responsabilizării. Obligația de a privi înapoi cu recunoștință și înainte cu proșpețime. Nostalgia iubirii. Tandrețea întîlnirilor săptămînale. Modestia unor spirite mari. Curajul de a fi tu însuți. Devoțiune. Măsura și lipsa ei. Armonie în diversitate. Savoarea poveștilor. Cultul întru libertatea interioară. Fumul de țigară. Tensiunea polemicilor. Energia celor ce sînt și a celor ce nu mai sînt. Rîsu' plînsu'. Smerenie. Locul în care nu mi-e frică de nimic și în care aș aduce pe oricine mi-e drag, ca într-un

ritual zen budist. Spațiul atipic al devenirii mele. Alb-negrul fotografiilor. Un cîmp de levîntică. O lecție de demnitate. Istoria din spatele tău. Respectul față de celălalt. Memorie. Insula fericirii mele pe care se culcă, în fiecare noapte, o lună plină grea de somn care strînge în petele ei toate visele mele, păcatele mele, tot ce am spus și tot ce regret că n-am spus, n-am scris, lacrimile mele, împlinirile mele majore, ratările, îndoielile și certitudinea că aici, la **România literară** sînt eu cea adevărată.

Mihai Zamfir

România literară a reprezentat mereu un vis, țesut la mine din intermitențe. Student și apoi tînăr asistent, m-am ocupat de pașoptiști cu interesul celui ce credea că descoperă, prin studierea primului nostru romanticism, explicația pentru toată literatura română ulterioară, explicația pentru ceea ce trăiam noi înșine în acel moment, la mijlocul anilor '60. Stupiditate, fără îndoială, dublată de mîrginire! Atunci nu bănuiam că istoria literară urmează logica Istoriei (cu majusculă și fără adjective); că ea este imprezvizibilă, fără coerență internă și absolut aleatorie. Se vede treaba că marxismul, chiar și sub forma primitivă în care ne era el predat la Universitate, tot lăsa în conștiințele neocoapte, insidioase urme hegeliene.

Hegelian sau nu, mă apucasem să întreprind maniacala lectură a revistelor „Curier de ambe-sexe”, „Alăuta românească”, „Dacia literară”, „Propășirea”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (chiar așa, toți anii ei de apariție, număr de număr!), „Organul luminării” și altele la fel. Inevitabil, am ajuns și la **România literară** a lui Vasile Alecsandri, la fericita serie din 1855, cînd revista a apărut în mod glorios și continuu. Față de foile pașoptiste îngălbenite, mă întîmpina deodată cu totul alt stil: nu doar hîrtia, de excelentă calitate, dar și eleganța literei, frumusețea caracterelor tipografice, punerea în pagină, totul era făcut să încînte. Cu **România literară** a lui Alecsandri intram într-o altă fază a presei culturale de la noi. Să-i spunem o fază europeană? N-ar fi exagerat.

Cînd, spre finele anilor '60, celei mai răspîndite reviste literare românești a trebuit să i se găsească un nume înrudit cu funesta „Literaturaia gazeta” moscovită, apelul la revista lui Alecsandri din urmă cu mai bine de un veac a apărut cu totul natural. Și de-a dreptul inspirat: unde pui că el cuprindea și numele țării noastre, nume pe care, de acum încolo, aveai voie să-l pronunți fără să-ți mai fie rușine.

Cînd am deschis primul număr al noii **României literare**, asemănarea (greu de observat la început, ascunsă, dar totuși existentă) cu străvechea publicație pașoptistă mi s-a impus. Însăși România non-literară pășise într-o nouă etapă. După ce ani la rînd, în varianta dimbovițeană a săptămînalului „Literaturaia gazeta”, se întînse pe paginile din mijloc literatură gen *Rădăcinile sunt amare*, ieșită de sub pana directorului revistei, după ce ani de zile citisem elogiile aduse acestei mizerii și altor producții *eiusdem farinae* de către tinerii și mai puțin tinerii critici literari români, iată că se schița la orizont o promisiune și o geană de lumină. Pentru moment, nu mi se părea atit de important viitorul imediat al **României literare**, cît faptul că „Gazeta literară” dispăruse. Transformarea ei în **România literară** nu s-a produs instantaneu și nici fără dureri, dar pînă la urmă...

Răsfoind din nou, în amintire, numerele acelei **României literare** de la jumătatea secolului al XIX-lea, care a marcat trecerea României de la obscuritate la lumină (vorba lui Cațavencu!), găsesc în paginile veline, dar acum friabile, numele majorității contemporanilor de bună calitate ai lui Alecsandri: Kogălniceanu, Russo, Donici ori Costache Negri stau alături de Bălcescu, Bolintineanu, Negruzzi și Odobescu, într-un florilegiu de primă mînă. Răsfoind paginile **României literare** din ultimele decenii ale secolului XX, dau peste atitea nume sonore, încît mă sfiesc să le transcriu: destul să spun că, pentru epoca noastră, ele nu fac deloc rușine numelor romantice de mai sus. Perspectiva speculară a examinării celor două serii de **România literară** reprezintă, probabil, supremul elogi pe care îl putem aduce revistei de astăzi.

Doina Rusti

Prăvălia de peruci

„Hei, Nane!“, strigă fața amorțită de ger, „Nănosule! Ce faci, mă, nu vii jos, la Sălci?“

Nane își dibui cu greu prietenul printre siluetele care acum se buluciseră la teigheaua din fața ospătăriei. Pe lângă pliurile de stofă și blănurile lucioase, își făcu loc șerpește gluga complet udă și peticită a Rătoiuului. Iar pe deasupra capului său, Nane văzu cum răsuf্লাu fierbinți bucățile de dovleac copt. În toată această mișcare, prăvălia peruchierului, care nu era decât peste drum, se topise în preocuparea lui, iar degetele căutau deja prin fundul buzunarului un bănuț pentru o bucată mare de dovleac, poleită cu o crustă de chihlimbar, pe care se și vedea mâncând-o împreună cu prietenul lui, lângă poarta din spatele ospătăriei. Însă nu apucă să-și scoată la lumină micul ban. Rață ajunsese acum lângă el și-i strigă drept în ureche, cu vocea lui hârâită, „Nane, ia uite-te mă, Nane, cine intră la peruchier!“

Pe scândura galbenă, printre două maluri de zăpadă curată, păseau două picioare robuste, înfășurate în piele cărămizie, și care erau absolut de neconfundat pentru orice om din București. Nane ridică ochii spre capul vâzros al siluetei mari și șuieră la rândul lui bucuros de descoperire:

„Moșa Coropișniță!“

Cei doi băieți trecură strada, ocolind în ultima clipă o sanie care luase viteză, apoi se proptiră lângă vitrina cu peruci, încercând să vadă ce voia Moșa de la meglénit. Nu cumva o să-și cumpere un păr nou? Gândul acesta îi înveseli pe amândoi pentru că li se părea ceva extraordinar de caraghios s-o vadă pe Moașa cu plete lungi, după ce toată lumea știa că este cheală ca o ridicie.

Prin fereastra curată, se vedea bine fața veselă a peruchierului, care îi spunea clienței sale ceva plăcut, ceva amabil, în tot cazul ceva ce nu doar c-o făcuse pe Moașa să zâmbească prosteste, ci și pe Nane și Rătoi să se înghiontească de bucurie. Femeia dădu din cap, ca și cum ar fi zis așa este, ai atins cea mai sensibilă coardă, dar în loc să întindă mâna după vreuna dintre perucile atârinate în geam sau pe peretele din spatele peruchierului, se întoarse pe călcâi și cât ai zice pește, se auzi scârțâitul ușii. Nane se trase în spatele prietenului său și privi cu precauție spre scândura galbenă din fața prăvăliei. Moașa nu se vedea nicăieri. Și nici n-o mai văzură din ziua aceea. În fața ușii, stătea senin un bărbat ca o libarcă, îmbrăcat în haine nemțești și cu o mică geantă în mână. Nane și Rață schimbară rapid o privire și apoi urmări silueta subțire, aproape cilindrică a bărbatului necunoscut. Moașa intrase în pământ. Nu era nici în prăvălie, nici afară. Dispăruse fără urmă.

Prin geamul de argint, peruchierul le zâmbi întrebător și le făcu semn din ochi, ca și cum i-ar fi invitat înăuntru, ceea ce-i făcu s-o rupă la fugă. Gândul că fuseseră descoperiți umbri pentru o clipă întâmplarea cu adevărat uluitoare care era dispariția Moașei.

Câteva zile nu făcură altceva decât să urmărească ușa meglénitului. Clienții începuseră să se înmulțească și odată cu aceasta și disparițiile. Nane și Rață priviră înspăimântați din podul ospătăriei, apoi pe fereastra camerei lui Nane și chiar pe geamul vitrinei, cum oameni cunoscuți sau necunoscuți intrau la peruchier cu fețe lor adevărate și ieșeau de-acolo alții, ca și cum ar fi trecut prin mâinile unui modelator nevăzut.

Era un mic antreu dincolo de ușa prăvăliei, pe care nu-l puteau supraveghea uitându-se pe geamul mare. Așa că se hotărâră să se așeze în cealaltă parte, lângă felinar. Dar nici de-acolo nu se vedea nimic. Era doar o beznă frumoasă, în care dispăreau și din care ieșeau apoi siluetele vizitatorilor imprudenti.

Aproape de Ignat, intră în prăvălie și *Țenefațem*. Gătit cu șal nou și cu giubeaua garnisită cu blană de

vulpe, dascălul lui Nane deschise ușa peruchierului.

„Poate sunt rude!“ își dădu cu părerea Rață, iar pe Nane îl fulgeră o părere de rău târzie că nu-i venise ideea să-l întrebe. Cei doi băieți se înveseliră ca la comandă și chiuiră într-un suflet un *Țenefațem*, rupând-o totodată la fugă, până în foisorul din curtea ospătăriei.

„Precis dascălul știe ceva.“

„Poate că au venit cu aceeași corabie, măi Nane! Nu-ți dai seama ce poate să fie un drum pe mare, cu un galion cât trei case!“

„Și plin de piraiți, nu-i așa?“

Pentru Rață acesta era visul suprem: să plece pe mare, cu o corabie uriașă, în căutarea comorilor.

Aproape că uitaseră de *Țenefațem* când îl văzută ieșind pe ușa prăvăliei de peruci. Era tot el, ceva mai sigur și drept ca o sabie, dar cu-aceeași față.

„Ți-am spus eu că aștia doi sunt în legătură?“

Mda, Rață avusese dreptate! *Țenefațem* ieșise din vizuina lupului neschimbat.

Dar în clipa următoare se întâmplă ceva la care nici nu visaseră, nici ei și nici nimeni din București. Pe strada largă, printre oamenii înfășurați în blănuri și stofe colorate, coborî un glob uriaș.

Nane și prietenul lui se lipiră de parapetul foisorului, cu ochii lărgiți de uimire.

„Ce dracu' e asta, Rătoiule?“

Nu doar ei, ci toată Strada Mare fu cuprinsă de uluire. Glasurile sticloase și zgomotele sâniilor oprite pe neașteptate îi făcură și pe cei care nu văzuseră încă namila să stea pe loc și să caute cu privirea sursa acelei emoții generale.

Un balon cât casa, în fâșii galbene și roșii, se lăsase în fața ospătăriei lui Barbărasă. Iar de marele balon era atârnat un coș de nuiele, pe care *Țenefațem* îl apucase cu amândouă mâinile. Își aruncă înăuntru caucul, apoi, ridicându-și poalele hainei, își făcu vânt peste balustrada de răchită.

N-apucase nimeni să se dezmetecească, nici măcar cei doi băieți nu-și dădură seama când și cum balonul uriaș trecu pe lângă nasurile lor înghete, plutind pe deasupra acoperișurilor roșii, apoi dincolo de Turnul Colții, făcându-se din ce în ce mai mic, o mărgică pierdută printre norii albi ai iernii.

Curând, Nane își dădu seama că mulți dintre clienții peruchierului nu dispăruseră. Ei se amestecaseră în lumea Bucureștiului, cu noile lor fețe, cuprinse de o bucurie temperată și calmă, care îi făcea să se deosebească de toți ceilalți oameni. Cu fiecare zi, Nane vedea înși care se transformau sub ochii lui, schimbându-și cu totul înfățișarea sau starea materială sau doar câte ceva din viața lor de până atunci. Într-o zi observă cu tristețe că și tatăl său trecuse pe la peruchier. Nu putea să spună că era altcineva. Însă avea un zâmbet fermecat, părând să nu mai aibă vreo nemulțumire. În plus, când Nane încercă să-i povestească despre peruchier și despre transformările miraculoase, tatăl lui nici măcar nu-i răspunde, ci continuă să surâdă, animat de lumea lui invizibilă.

În ziua de Crăciun, când zăpada începuse să se topească sub soarele de decembrie, Nane trecu în curtea ospătăriei și-și strigă prietenul. Rață era gătit cu hainele de sărbătoare și pe la marginile căciulii se vedea că fusesse de curând ras pe cap. El își frământă de câteva ori buzele și spuse, privindu-l drept în ochi:

„M-am gândit bine și m-am hotărât să intru și eu!“

Pe Nane îl trecu un fior scurt.

„Cam toată lumea a intrat! Până și băieții din ospătărie, uite, tata caută acum să aducă alții, pentru că au dispărut seara trecută. În plus, bucătăreasa nu mai avem de-o săptămână, iar pe malul Dâmboviței au apărut zeci de case noi. Lumea se schimbă, prietene, iar eu nu vreau

DREPT în față, prin geamul curat ca lacrima, se vedeau scalpurile atârinate pe o prăjină. Nane ridică puțin perdeaua, încercând să vadă dincolo de părul care părea smuls în mare grabă și pus la uscat. Erau cincisprezece peruci negre, blonde și castanii, iar printre ele se zărea profilul zâmbitor al peruchierului.

De la Sf. Nicolae, după înscăunarea lui Hangerli, Hanul Șerban Vodă se umpluse de prăvălii noi. Dar dintre toate, nu stărnise senzație decât această perucherie, a unui român din Meglen, pe care nimeni nu-l mai văzuse până atunci.

Nane tocmai voia să lase perdeaua și să-și vadă de ale lui, când de sub coloanele spițeriei își făcu apariția o pocitanie scundă, cu un capișon din piele neagră, tras până la sprâncene, un fel de tichie atât de umflată încât s-ar fi putut ascunde sub ea o pereche de coarne bourești. În mână ducea un felinar, plantat în vârful unei prăjini, pe care o înfipse în zăpadă, aproape de ușa prăvăliei. Între pereții de sticlă ai felinarului ardea o lacrimă de foc. Omul deschise ușa perucheriei și intră legănându-se pe picioarele lui scurte.

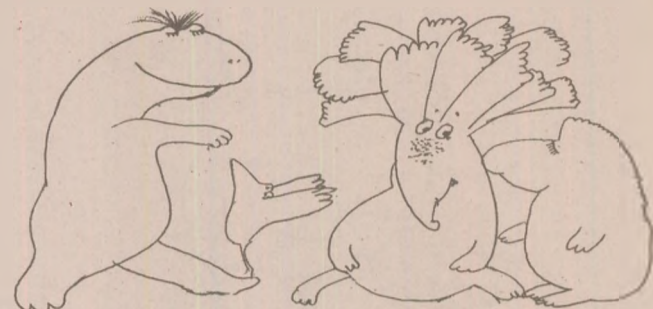
Gândul la peruca pe care avea să și-o cumpere piticul îi dădu lui Nane un fior de dispreț, tipărit în colțul gurii. Printre perucile colorate nu se vedea decât bărbia meglénitului, mișcându-se ca și cum ar fi stat de vorbă, iar Nane își imagină cuvintele turțuroase pe care le știa foarte bine de la dascălul său, tot un tesalian, poreclit *Țenefațem*.

Spre mirarea lui, capișonul ieși destul de repede. Dar acum, sub lumina înflorită, a amiezei, nu mai arăta la fel. De fapt era altă persoană, cu un capișon la fel caraghios, care îi acoperea fruntea, înălțându-se, gogoșit, de aproape trei palme. Însă, spre deosebire de micul purtător de felinar, acest om, care tocmai își ștergea cizmele pe pardoseala galbenă din fața prăvăliei, era o namilă, care aproape că atinge arcada ușii. Îl văzu cum își îndreaptă spatele și apoi cum se pierde printre sâni, în josul străzii, uitând cu totul de felinarul pe care îl adusese.

Nane își trase la repezeală ghetetele și coborî în fugă, aproape dărâmându-l pe tatăl său, care nu apucă decât să-i strige din urmă să nu cumva să întârzie la masă. În loc să răspundă, înșfăcă haina și căciula, trântind în urma lui ușa groasă, dinspre stradă.

În fața prăvăliei era liniște iar flacăra felinarului se topea albă în lumina amiezei de decembrie. Înspre Colțea nu se vedea niciun capișon. Numai coșurile unor sâni, împodobite cu crengi de brad și buchete de imortele vopsite, se legănau alene.

La ospătaria lui Barbărasă doi băieți veseli tocmai scoteau din cuptor o tavă cu dovleac, iar mirosul se răspândi în valuri calde pe deasupra străzii tapetate cu un strat gros de zăpadă. Nane căscă gura la o mână înmănușată, în timp ce, pe lângă trupul gros al ospătarului, se strecură fața roșie a unui băiețel care părea prăbușit sub un maldăr de haine.

l i t e r a t u r ă

să rămân de căruță. Mă duc la peruchier!“

„Și dacă te schimbă în ceva groaznic, într-un câine de exemplu“, își dădu cu părerea Nane.

Rața nici măcar nu se obosi să răspundă. Pe cine văzuseră ei ieșind de-acolo-n patru labe? Asta așa era. Nane își petrecu din ochii prietenul până când deschise ușa prăvăliei de peruci. Apoi se apropie încet, până lângă felinarul în care încă mai ardea flacăra lacrimoasă și așteptă răbdător. Știa că nu era nevoie de mult timp, până când îl va vedea ieșind din antreul captușit cu fum. Și-așa și fu. Pe ușa prăvăliei își făcu apariția un bărbat tânăr care îi zâmbi prietenește. Avea pe cap o pălărie cum nu mai văzuse încă, în trei colțuri, iar mantaua pufoasă îl acoperea până la pământ.

„Am plecat prietene, îi spuse el, mă duc spre Giurgiu, unde mă așteaptă o corabie adevărată pe care este scris numele meu.“

„Adică... Rață?“ îndrăzni Nane să întrebe.

Iar bărbatul își legăna bărbia de sus în jos și-o lua alene pe zăpada bătătorită de sănii.

Nane avea sentimentul că a rămas singur, în afara timpului principal, care îi absorbise pe toți oamenii importanți din jurul său. Era aproape de prânz și pe deasupra cartierului plutea miros de carne prăjită și de usturoi proaspăt zdrobit. Ar fi trecut drumul, spre casa lui, unde însă știa dinainte ce-l așteaptă: sufrageria învaluită în mirosul de țuică fiartă, iar la masa lungă, fața fericită a tatălui său, captiv el însuși în lumea pe care o crease peruchierul din Meglen.

Nane simți cum un val de miere fierbinte i se oprește în capul pieptului și sub impulsul acelei clipe opărite, deschise ușa perucheriei.

Înăuntru era un antreu obișnuit, întunecat, dar nu într-atâtă încât să nu se vadă oglinzile așezate de o parte și de alta. Din doi pași se trezi în fața meglenitului, care zâmbea cu aceeași figură binevoitoare, pe care i-o remarcase încă prin geamul vitrinei.

„Cu te să vă servim, noi?“ întrebă negustorul, iar Nane își dădu seama că n-avea în minte nicio idee deșteaptă, nicio întrebare.

Într-o colivie de sârmă se foia un florinte tânăr.

„A! vasăzică domnul își dorește să fie mare și frumos, și desigur, bogat“, se bucură peruchierul, deși Nane nu spusese nimic. Continua să privească prosteste spre bărbatul oacheș, care își răsucise în jurul gâtului o cârpișoară roșie.

Bineînțeles că-și dorea să crească repede. Dar mai erau și alte multe lucruri pe care și le dorea. Nici într-un caz nu era așa pe primul loc. Nu cumva avea de gând să-l facă și pe el ca pe Rață?

Florintele scoase un țipăt mic, iar peruchierul continua să vorbească, inclinându-se din când în când, ca un servitor supus:

„Se înțelețe, se înțelețe“, spuse el, ca și cum ar fi răspuns unei cereri pe care Nane n-o rostise, „n-o să semănați deloc cu el sau cu altineva...“

Din spițeria de alături se auzeau niște văicăreli, iar de prin odaile hanului pătrundeau voci de lautari. Negustorul tăcea acum, așteptând ca și el să vorbească și brusc realiză că nici măcar nu deschisese gura. Poate că nu se întâmpla nimic, dacă ieșea imediat de-acolo.

Fulgerat de acest gând salvator se răsuci spre ușa. Făcu doi pași, trecu în viteză prin antreu, iar când deschise ușa prăvăliei era așa de fericit, că uitase cu totul de existența meglenitului.

Pe Strada Mare se auzea muzica din hanuri și pe sub coloanele de la Șerban Vodă pluteau câteva perechi de oameni atât de fericiți, încât bucuria lor îl făcu pe Nane să surâdă, prins el însuși în fuiorul șerpuitor care cuprinsese aproape tot Bucureștiul.

Cineva îl salută cu reverență, iar Nane realiză abia atunci că nu mai era el, cel care intrase în prăvălia cu peruci. Acum devenise un bărbat matur, cu mijlocul strâns într-un șal verde. Iar această descoperire îi dădu deodată un sentiment de siguranță și, ca și când și-ar fi adus aminte, o luă spre malul Dâmboviței, la noua lui casă, întrebându-se cu o nedumerire sinceră de ce-i trebuise atât de mult ca să intre la peruchier!?

Și, pe măsură ce înainta pe lângă zidul de zăpadă, care mărginea strada, vechea lui viață, sufrageria pustie, foisorul lui Barbărasă și chiar glasul hărăit al prietenului său se pierdură în ceața spumoasă a iernii. ■

Calendar

20.11.1872 - s-a născut G. Tutoveanu (m. 1957)
20.11.1901 - s-a născut Alexandru Sahighian (m. 1965)
20.11.1911 - s-a născut Alexandru Jar (m. 1988)
20.11.1907 - s-a născut Mihai Beniuc (m. 1988)
20.11.1912 - s-a născut Letiția Papu (m. 1979)
20.11.1924 - s-a născut Dumitru Mircea
20.11.1939 - s-a născut Stelian Tăbăraș
20.11.1943 - s-a născut Grigore Ilisei
20.11.1955 - s-a născut Sanda Tomescu-Baciu
20.11.1990 - a murit Oltyán Laszlo (n. 1935)

21.11.1910 - s-a născut Theodor Constantin (m. 1975)
21.11.1918 - s-a născut Eugen Todoran (m. 1997)
21.11.1933 - s-a născut Anghel Dumbrăveanu
21.11.1939 - s-a născut Constantin Crișan (m. 1996)
21.11.1955 - s-a născut Aurel Dumitrașcu (m. 1990)
21.11.1980 - a murit I. Valerian (n. 1895)
21.11.2003 - a murit Mihai Alexandru Pascu (n. 1941)

22.11.1901 - a murit V.A. Urechia (n. 1834)
22.11.1908 - s-a născut Iulian Vesper (m. 1988)
22.11.1919 - s-a născut Petru Sfetcu (m. 1987)
22.11.1922 - s-a născut Adrian Cernescu
22.11.1945 - s-a născut Nicolae Mateescu
22.11.1942 - s-a născut Lucian Bureriu
22.11.1948 - s-a născut Yvonne Goga
22.11.2001 - a murit Constantin Popescu Ulmu (n. 1918)

23.11.1905 - s-a născut Petru Comarnescu (m. 1970)
23.11.1923 - a murit Urmuz (n. 1883)
23.11.1939 - s-a născut Zaharia Sângeorzan (m. 2002)
23.11.1948 - s-a născut Grete Tartler
23.11.1949 - a murit Carol Ardeleanu (n. 1883)
23.11.1951 - s-a născut Dan Mucenic
23.11.1952 - s-a născut Sînziana Dragoș
23.11.1953 - s-a născut Lucian Perța
23.11.1969 - s-a născut Ioan Buteanu
23.11.1971 - a murit Ury Benador (n. 1895)
23.11.1979 - s-a născut Lucian Băgiu
23.11.2005 - a murit Viniciu Romulus Gafița (n. 1926)

24.11.1889 - s-a născut Ionel Pop (m. 1985)
24.11.1902 - s-a născut Nicolae Crevedia (m. 1978)
24.11.1909 - s-a născut Ion Sofia Manolescu (m. 1993)
24.11.1914 - s-a născut Ecaterina Antonescu-Tanasova (m. 1991)
24.11.1919 - s-a născut Dimitrie Costea
24.11.1919 - s-a născut Nicolae Tăutu (m. 1972)
24.11.1920 - a murit Alexandru Macedonski (n. 1854)
24.11.1946 - s-a născut Dumitru Stancu
24.11.1953 - a murit I.E. Torouțiu (n. 1888)
24.11.1967 - a murit G.C. Nicolescu (n. 1911)

25.11.1885 - a murit Grigore Alexandrescu (n. 1810)
25.11.1941 - s-a născut Nicolae Turtureanu
25.11.1942 - s-a născut Doina Cetea
25.11.1942 - a murit Mihail Dragomirescu (n. 1868)
25.11.1953 - s-a născut Augustin Frățilă

26.11.1896 - s-a născut D. Murărașu (m. 1984)
26.11.1926 - s-a născut Tudor Opreș
26.11.1927 - s-a născut Ioan Marinca (m. 2003)
26.11.1929 - s-a născut Ion Vlad
26.11.1947 - s-a născut Valentin F. Mihăescu
26.11.1970 - a murit Vladimir Streinu (n. 1902)
26.11.1996 - a murit Valentin Silvestru (n. 1924)
26.11.2003 - a murit Iosif Naghiu (n. 1932)

27.11.1818 - s-a născut Aron Pumnul (m. 1866)
27.11.1885 - s-a născut Liviu Rebreanu (m. 1944)
27.11.1908 - s-a născut Mircea Grigorescu (m. 1976)
27.11.1923 - s-a născut Al. Tănase (m. 1994)
27.11.1924 - s-a născut Nina Cassian
27.11.1925 - s-a născut Nina Gafița
27.11.1939 - s-a născut Nicolae Manolescu
27.11.1940 - a murit Nicolae Iorga (n. 1871)
27.11.1947 - s-a născut Irina Petraș
27.11.1949 - s-a născut Vasile Sav (m. 2003)
27.11.1970 - a murit Petru Comarnescu (n. 1905)
27.11.1972 - a murit Victor Eftimiu (n. 1889)
27.11.1987 - a murit Nicolae Ciobanu (n. 1931)
27.11.1995 - a murit George Almosnino (n. 1936)

28.11.1874 - s-a născut Jean Bart (m. 1933)
28.11.1919 - s-a născut Cornel Regman (m. 1999)
28.11.1923 - s-a născut Dan Tărchilă
28.11.1938 - s-a născut Marcel Mureșanu
28.11.1941 - s-a născut Eugen Negrici
28.11.1954 - s-a născut Traian T. Coșovei
28.11.1971 - a murit Eugeniu Boureanu (n. 1885)
28.11.1971 - a murit Dimitrie Stelaru (n. 1917)
28.11.1973 - a murit Martha Bibescu (n. 1889)
28.11.1991 - a murit Gheorghe Bogaci (n. 1915)
28.11.2004 - a murit Ioana Postelnicu (n. 1910)

29.11.1852 - a murit Nicolae Bălcescu (n. 1819)
29.11.1880 - s-a născut N.D. Cocea (m. 1949)
29.11.1935 - s-a născut Marcel Paruș
29.11.1936 - s-a născut Reimar Alfred Ungar
29.11.1938 - s-a născut Vasile Voia
29.11.1966 - a murit Simion Stolnicu (n. 1905)
29.11.1985 - a murit Horia Robeanu (n. 1904)
29.11.1994 - a murit Titus Popovici (n. 1930)

30.11.1874 - s-a născut Paul Zarifopol (m. 1934)
30.11.1918 - s-a născut Dan A. Lăzărescu
30.11.1930 - s-a născut Andrei Bantaș (m. 1997)
30.11.1932 - s-a născut Gálfalvi Zsolt
30.11.1934 - a murit Cinclat Pavelescu (n. 1872)
30.11.1936 - s-a născut Grisa Gherghei

30.11.1943 - s-a născut Paul Eugen Banciu
30.11.1945 - a murit Ion Missir (n. 1890)
30.11.1985 - a murit Lia Dracopol-Fudulu (n. 1906)

12.1691 - a murit Miron Costin (n. 1633)
1.12.1882 - s-a născut Ecaterina Pitiș (m. 1963)
1.12.1892 - s-a născut Cezar Petrescu (m. 1961)
1.12.1911 - s-a născut Ieronim Șerbu (m. 1972)
1.12.1914 - s-a născut Ștefan I. Crudu (m. 1984)
1.12.1918 - s-a născut Ludmila Ghițescu (m. 1991)
1.12.1928 - s-a născut Nicolae Pop
1.12.1934 - s-a născut Florența Albu (m. 2000)
1.12.1934 - s-a născut Platon Pardău (m. 2002)
1.12.1934 - s-a născut Ștefan Radof
1.12.1941 - s-a născut Lajos Molnos
1.12.1942 - s-a născut Ion Șeitan
1.12.1948 - s-a născut Aurel Codoban
1.12.1989 - a murit Ion Roman (n. 1917)

2.12.1890 - s-a născut Molter Károly (m. 1981)
2.12.1908 - s-a născut N. Vasilescu-Capsali (m. 1984)
2.12.1912 - s-a născut Gheorghe Chivu (m. 1986)
2.12.1935 - s-a născut Nicolae Labiș (m. 1956)
2.12.1940 - s-a născut George Iarin
2.12.1948 - s-a născut Dan Bogdan

3.12.1929 - s-a născut Dumitru Alexandru (m. 1991)
3.12.1948 - s-a născut Mara Nicoară
3.12.1950 - s-a născut Ion Anton
3.12.1973 - a murit Vitalie Tulnic (n. 1931)
3.12.1976 - a murit Constantin Goran (n. 1902)
3.12.1991 - a murit Petre Țuțea (n. 1902)

4.12.1883 - s-a născut Nicolae Cartoian (m. 1944)
4.12.1883 - s-a născut Tompa László (m. 1964)
4.12.1883 - s-a născut Vasile Uscătescu (m. 1961)
4.12.1895 - s-a născut Octav Dessila (m. 1976)
4.12.1910 - s-a născut George Togan
4.12.1913 - s-a născut Vlaicu Bărna (m. 1999)
4.12.1921 - s-a născut Alex.I. Amzulescu
4.12.1921 - s-a născut Nicolae Ștefănescu (m. 1977)
4.12.1942 - a murit Artur Enășescu (n. 1889)
4.12.1949 - s-a născut Mihai Ștefan
4.12.1966 - a murit N.N. Condeescu (n. 1904)
4.12.1983 - a murit Al. Oprea (n. 1931)
4.12.1987 - a murit C. Noica

5.12.1882 - s-a născut Natalia Negru (m. 1962)
5.12.1907 - s-a născut Lotte Berg (m. 1981)
5.12.1927 - s-a născut Ion Osadenco
5.12.1938 - s-a născut Paul Drumaru
5.12.1948 - s-a născut Ioan Nistor
5.12.1950 - s-a născut Doina Lincu Filofteia
5.12.1965 - s-a născut Vasile Baghiu
5.12.1974 - a murit Zaharia Stancu (n. 1902)
5.12.1975 - a murit Dinu Pillat (n. 1921)
5.12.1985 - a murit Mihail Celarianu (n. 1893)
5.12.1987 - a murit Leonid Dimov (n. 1926)

6.12.1892 - s-a născut Romulus Demetrescu (m. 1972)
6.12.1897 - s-a născut Oscar Walter Cizek (m. 1966)
6.12.1931 - s-a născut Aurora Cornu
6.12.1933 - s-a născut Elena Tacciu
6.12.1937 - s-a născut Mihai Drăgan (m. 1993)
6.12.1940 - s-a născut Nicolae Baltag (m. 1975)
6.12.1952 - a murit Dimitrie Popovici (n. 1902)
6.12.1952 - s-a născut Viorel Rujea
6.12.1971 - a murit I.M. Rașcu (n. 1890)
6.12.1973 - s-a născut Mihai Goțiu
6.12.1984 - a murit Valeria Boiculesi (n. 1919)
6.12.1985 - a murit Elena Eftimiu (n. 1900)
6.12.1991 - a murit Vladimir Colin (n. 1921)

7.12.1894 - s-a născut Ion Luca (m. 1972)
7.12.1909 - s-a născut Alexandru Talax (m. 1998)
7.12.1917 - s-a născut Fodor Sándor
7.12.1935 - s-a născut Sorin Titel (m. 1985)
7.12.1937 - s-a născut N. Grigore-Mărășanu
7.12.1951 - s-a născut Ioan Vieru
7.12.1955 - s-a născut Gabriela Crețan
7.12.1976 - a murit Gheorghe Iacob (n. 1927)
7.12.1987 - a murit Ioana Bantaș (n. 1937)
7.12.1997 - a murit Ion Larian Postolache (n. 1916)

8.12.1876 - s-a născut Hortensia Papadat-Bengescu (m. 1955)
8.12.1928 - s-a născut Toma George Maiorescu
8.12.1958 - s-a născut Radu Voinescu
8.12.1976 - a murit George Sidorovici (n. 1920)
8.12.1991 - a murit Jiva Popovici (n. 1934)
8.12.1996 - a murit Marin Sorescu (n. 1936)

9.12.1924 - s-a născut Mircea Seche
9.12.1934 - a murit George Boldea (n. 1905)
9.12.1941 - s-a născut Mircea Vaida
9.12.1957 - s-a născut Gheorghe Glodeanu
9.12.1972 - a murit Ieronim Șerbu (n. 1911)
9.12.1973 - s-a născut Horea Poenar
9.12.1998 - a murit Banu Rădulescu (n. 1924)

10.12.1927 - s-a născut Mircea Novac
10.12.1934 - s-a născut Ion Bujor Pădureanu
10.12.1936 - s-a născut Anghel Felicia Sprânceană
10.12.1942 - s-a născut Rodica Scutaru Mihaș
10.12.1966 - a murit Ion Chinezu (n. 1894)

11.12.1902 - s-a născut Nicolae H. Dimitriu (m. 1980)
11.12.1903 - s-a născut Dan Simonescu (m. 1993)
11.12.1931 - s-a născut Lucian Dumbravă

12.12.1905 - s-a născut Virgil Huzum (m. 1992)
12.12.1929 - s-a născut Marin Bucur (m. 1994)
12.12.1939 - s-a născut Tudor Octavian
12.12.1943 - s-a născut Dorel Sibii
12.12.1962 - a murit Felix Aderca (n. 1891)

a r t e

Marina Constantinescu

TEATRU

Un ctitor

AM CUMPĂRAT de curînd un album minunat, publicat la Iglooprofil în condiții excepționale. Minunat prin el însuși, prin felul în care arată, prin suma poveștilor pe care le sugerează, pe care ne ispitește să ni le amintim sau să ni le imaginăm privind fotografii, schițe, detalii, proiecte de arhitectură, prin forța pe care o degajă oriunde l-ai așeza în jurul tău, în bibliotecă, în proximitate. Te cheamă mereu să-l iei, să mai stai puțin cu el, să mai descoperi o expresie, vibrația lemnului dintr-un decor, un amănunt care, poate, altădată ți-a scăpat. Albumul acesta îți creează iluzia inepeizabilului. A fîntînii cu apă proaspătă care se revarsă efervescentă și infatigabilă. Are misterul unora dintre cele mai frumoase spectacole de teatru, spații, performanțe actoricești, nuclee umane. Are ceva din taina unui geniu. În paginile lui este un destin. O viață a unuia dintre cei mai mari creatori: LIVIU CIULEI. Regizor, actor, scenograf, arhitect. În paginile lui, de oriunde răsfoite și analizate pe tihnă, se află zeci de ani de travaliu pentru teatru, film, pentru spiritul profund al creației artistice. Se află vîna unui făcător de artă. Se află neliniștea căutării a ceva nou, neîncercat, nemaivăzut, nemaiauzit, a ceva proaspăt, puternic, fremătător care să aducă emoție, bucurie, extaz, neuitare pentru cel care privește. Spiritul lui Liviu Ciulei este ca un magnet. Atrage în jurul lui aceleași esențe. Același tip de putere de a cerceta și de a crea, de a scoate din elementele vii din viață, autentice pe scenă, într-un gest, în lumea unui cuvînt.

De ce m-a tulburat atît de tare? Pentru că am avut în mîini, palpabil, un drum. Nu doar al lui Liviu Ciulei. Ci al ideii de artă. Al ideii de viziune artistică vie și complexă. În România, Ciulei cred că a fost aproape singurul, pe un interval mai lung și de aceea semnificativ, care a lucrat, a format, a modelat aceeași trupă. Mă gîndesc la aceea a Teatrului Bulandra. Într-un fel ca Grotovski sau Kantor. Fără același tip de exclusivitate. Dimpotrivă. Spiritele puternice, atipice, mari au fost invitate de Ciulei să frămînte trupa, să neliniștească mințile spectatorilor. Parcurgînd acest album, încerc să refac ceva din tipul de seducție al lui Ciulei care i-a fascinat, într-un fel unic, pe toți cei care au lucrat cu el aici, în America, în Germania sau Australia. Liviu Ciulei nu doar a făcut spectacole puternice, construite pe personalitatea fiecărui actor, nu doar a structurat povești teatrale de la a la z, de la spațiu, decor,

lumină, costum la cheia unui personaj, la lumea pe care un spectacol ar trebui să o aducă pe scenă și în gîndurile spectatorului. Liviu Ciulei a adus metodă, stil, profunzimi, noțiuni, ideea majoră a ceea ce înseamnă creatorul și creația. Inteligența lui a susținut toate celelalte haruri și a pus ștacheta sus, foarte sus. El s-a prețuit pe sine și, în același timp, a prețuit teatrul ca pe ceva fundamental. Și-a respectat datul, vocația, muncind enorm. Privesc fotografiile, detaliile din fel și fel de decoruri, zecile de expresii ale actorilor cu care s-a însoțit aici sau aiurea, schițele făcute cu arhitectul și scenograful Paul Bortnovschi pentru Teatrul Național, schițele făcute de el pentru Bulandra, azi sala „Toma Caragiu”, schițele pentru sala studio de la Pitești, un loc divin pentru teatru. Știință, rigoare, disciplină, artă, măiestrie. Absolut nimic lăsat la voia întîmplării sau neexploatat. Mi se pare că astăzi lucrurile nu mai ies așa și pentru că s-a înființat superficialitatea și lasă-mă să te las și merge și așa și besmeticeală în numele boemiei și neseriozității și sfidarea condiției de artist. Treaba asta există înăuntrul breslei, este atitudinea care a contaminat un procent mare în defavoarea performanței și a calității. Mîntea lui Ciulei și formația lui solidă, cultul pentru muncă și studiu au adus în teatru disciplina și rigoarea ca elemente ce să stimuleze nebunia și farmecul creației. Valorile se căutau și își doreau însoțirea. Ciulei colabora cu Pintilie, de pildă, ca scenograf, descoperind alte perspective de a vedea un text, alt mod de a-i provoca pe actori, alt fel de a intui relația cu textul, cu „citirea” lui Pintilie. Pe scenă erau nume numai unul și unul, competiția era sfîrșită în mod real și direct pe scenă, nu în vorbe în vînt, fumate pe la arlechin, prin cabine sau cîrciumi. Valorile își disputau talentul bărbătește, în spațiul creației. Asta însemna și loialitate față de ceea ce ți-a fost dat. Cred că și de aici a venit teama de artiști, de libertatea lor, de sentimentul de lider pe care un regizor adevărat îl degaja. Puterea politică era sfîrșită de libertatea unor creatori care se lăsau conduși de forța cuvîntului și a imaginii, nu a ideologiei. Arta este și irațional. Or, inteligența, vocația, iraționalul au fost cu adevărat adversari imbatabili nu atît pentru filonul subversiv dintr-o montare sau alta, ci prin spiritul libertății care abolea trădarea, minciuna, supunerea în numele a ceva fals și prost manevrat. Felul în care Ciulei a făcut și a înțeles teatrul, să spunem, a creat un pol de putere. Un loc în care miracolul, iluzia, arta autentică, se mișcau suplu, cu sens, nașteau adorație, atracție liber consimțite.

Cîteva dintre spectacole le-am văzut pe viu. Despre

alte am citit și am strîns poveștile celor implicați. Am văzut și revăzut imagini, fotografii, am stat la taclale cu mulți dintre actorii, colaboratorii sau prietenii lui Liviu Ciulei. Andriana Fianu, buna mea colegă, a fost un om de la care am învățat să-l înțeleg, așa spune major, pe acest artist. Am intrat în lumea lui Ciulei alăturîndu-mă adorației pe care Adi i-a purtat-o pînă la capăt, în numele prieteniei. Mi-am adus aminte de asta de curînd cînd, într-o înfîlțire cu Jonny Răducanu, l-am întrebat ce crede despre prietenie. Un om ca el, cugetă oricine, se vede treaba că ar avea ceva prieteni. După tăceri, mi-a spus că nu știe exact dacă are prieteni pentru că povestea asta este teribil de grea. E ca și cum celălalt ar fi geamăn cu tine. Adi Fianu și Liviu Ciulei și alți cîțiva au știut asta, au simțit așa și au fost împreună o viață. Au fost legați de credința în ceea ce faci zilnic, cu pasiune devoratoare și cu disciplină de fier. În acest album, printre cîteva confesiuni și puține cuvinte, dincolo de fotografii-document cu un impact teribil și mărturisiri onora sau altora, puțini, există un efect copleșitor. Al omului și artistului în relație cu eu-l propriu și cu ceilalți. Există sentimentul artistului cu propriul drum și cu drumul pe care îl parcurge cu ceilalți. Teatrul este și singurătate, și individualitate, dar și „celălalt”, „ceilalți”. Este iubire și respect față de arta ta și a celorlalți, în același timp. Ciulei a experimentat, a solidificat, a încercat tot ce s-a putut. Cu *Pădurea spînzuraților* a luat premiu la Cannes la începutul anilor șaizeci. Actorii care au lucrat cu el la Bulandra sînt altfel. Știi sigur asta. Dau pagină cu pagină, înainte, înapoi, privesc structuri incredibile din lemn, altele realiste, masive, altele aerisite, cu proiecții, vîd umbre și simt zboruri, imponderabilități, vîd fotografiile în decor, o turlă culcată pe orizontală, paturile-coșciug din *Azilul de noapte*, scaunul din *Elisabeta*, tinerețea veșnică în expresiile actorilor mari, fanteziile din *Cum va place*, piciorul ridicat și ușor flexat al Ilenei Predescu, îl vîd pe filosoful Prospero George Constantin și obiectele din jurul lui, vîd grupuri mici, intime, vîd actori mulți, mă învîlui de energia lor incredibilă. Totul este atît de modern, de puternic vizual, de funcțional, de concret și ireal că mă așez pe gînduri. Cîtă fantezie! Ce demers al seriozității, cît discernămînt, cîtă intuiție și scrupulozitate! O minte renașcentistă: Liviu Ciulei.

Ce și de ce am pierdut?...

Poate și asta este de descifrat în acest album.

L-am văzut ultima oară pe Liviu Ciulei acum cîțiva ani, la Teatrul Act, la lansarea albumului de creator al lui Helmut Sturmer, unul dintre colaboratorii lui. Ochii lui, mîinile lui mă urmăresc... ca și emoția pe care am avut-o la Sydney, la Opera House Center, cînd ghidul îl pomenea pe Ciulei printre numele marilor artiști care au montat acolo, iar eu îi trăgeam pe toți de mîneacă și încercam să șoptesc că îl cunosc.

Iluzie, realitate, mister, virilitate, spuse și nespuse într-o fotografie care mă urmărește: Liviu Ciulei în aburul fumului de țigară, un portret al artistului din filmul *Valurile Dunării*. No comment. ■

Liviu Ciulei și Irina Petrescu în *Valurile Dunării*, 1959

George Constantin în *Furtuna*

ÂNTUL în ansamblu este o experiență utilă fiecărui tânăr muzician în parte, este o experiență utilă marilor construcții.

ÂNTUL în ansamblu îi apropie pe tinerii muzicieni. Nu este un truism banal, ci un adevăr adânc, vechi de când lumea. Un lucru simplu pe care e bine să ni-l amintim în răstimpuri. Mi l-am amintit de curând urmărind concertele susținute la București de cele câteva orchestre ale tinerilor muzicieni ce au evoluat la Ateneul Român, de asemenea în Studioul de Concerte al Universității bucureștene de muzică. În marea lor majoritate sunt studenți și elevi ai liceelor vocaționale din țară, ai instituțiilor universitare ale învățământului nostru artistic. Scopul este nobil iar realizările trebuie încurajate, trebuie susținute. Socializarea, comunicarea interumană realizate prin intermediul muzicii sunt constructive, sunt formative. Nu numai în plan artistic. Nu numai la nivelul grupului de participanți. Este greu de imaginat un impact atât de direct, de imediat, de o eficiență similară în alte domenii ale artei! Ideea înființării la noi a Orchestrei Naționale de Tineret nu e nouă. A fost pusă în practică cu aproape doi ani în urmă grație inițiativei, demersurilor susținute, energiei mobilizatoare pe care le probează acest minunat om, acest inimos muzician care este violoncelistul Marin Cazacu, o inimă mare și o minte luminată aflate în permanentă acțiune. Astfel a luat ființă în vara anului trecut, la Sinaia, Orchestra Națională de Tineret. O lungă perioadă de selecții, de audiții organizate în principalele orașe ale țării, au precedat repetițiile și concertele susținute, și de această dată, sub bagheta dirijorului Cristian Mandeal. Inclusiv în vara acestui an. Cu totul recent, în mijloc de decembrie, la Ateneu, sub aceeași îndrumare, tinerii instrumentiști s-au reunit într-un concert de sezon oferit în baza unei inițiative particulare responsabile de întreaga organizare a concertului.

Suita de balet *Spărgătorul de nuci* de Ceaikovski, uverturile operelor *Nunta lui Figaro* de Mozart și *Wilhelm Tell* de Rossini, pagini simfonice semnate de Brahms, de Dvorak, momente muzicale de mare strălucire orchestrală cum este Uvertura *Candide* de Leonard Bernstein sau momentele muzicale de special antren datorate muzicienilor din familia Johann Strauss, sunt pagini simfonice ce au fost susținute cu contaminant elan inteior; au electrizat literalmente întreaga asistență. Este elanul tineresc al unui ansamblu de peste 80 de muzicieni; sunt studenți și elevi, conduși în baza unui profesionalism ferm, a unui inspirat talent pedagogic pe care îl probează o dată în plus Cristian Mandeal. Admirabile s-au dovedit a fi și evoluțiile studenților soliști, oboistul Adrian Cioban – cultivă un sunet clar, expresiv, și soprana Valentina Nafornița – originară din Moldova, o voce consistentă, maleabilă, realmente prețioasă, o voce de mare viitor.

Trebuie observat, ansamblul renaște, se înnoiește continuu cu noi membri, atunci când – în mod aleatoriu – se găsesc mijloace materiale de susținere. Este greu de imaginat, și totuși la noi este posibil și acest lucru, anume faptul că niciuna dintre instituțiile abilitate ale statului, nici ministrul Culturii și nici cel ce se îngrijește de soarta învățământului, nu și-au arătat disponibilitatea de a sprijini această veritabilă entitate a vieții spirituale a tinerii generații, aspect reprezentativ ce privește viitorul nostru al tuturor într-o anumită zonă a culturii, a artei. L-am observat cu toții, la concert, poziționat în centrul lojei celei mari a Ateneului, pe fostul ministru al Culturii. Nu știu ce a înțeles domnia sa referitor la semnificația momentului. Iar aceasta de vreme ce nu a întreprins nimic. De mai bine de un an de zile. Este, indiscutabil, o atitudine elocventă. Una ce contravine reglementărilor actuale ale Uniunii Europene în materie de educație a tinerii generații.

Puțini știu că în virtutea obligațiilor sale de membră a U.E. țara noastră trebuie să verse contribuții anuale în vederea susținerii, spre exemplu, a activității Orchestrei Simfonice Europene de Tineret, ansamblu condus de marele muzician, pianist și dirijor, Vladimir Ashkenazy. Este un organism a cărui activitate este pe deplin neglijată la noi. Inclusiv în ce privește selecția tinerilor muzicieni români ce ar trebui să participe la viața ansamblului.

Orchestre similare ființează de ani buni în Europa, în Asia, în America Centrală. Fiecare țară europeană dispune de câte un organism simfonic național destinat tinerilor muzicieni; este vorba de un veritabil laborator de lucru, de formare profesional-artistică, de socializare, de comunicare în baza acestui limbaj universal

Muzica îi apropie pe cei tineri!

Cristian Mandeal

care este muzica. Nu voi folosi drept argument faptul că în Germania exista mai multe asemenea orchestre reprezentative ale tinerilor.

Specificul activității într-un asemenea organism? Se acționează concomitent în planuri distincte. În scopul constituirii ansamblului, a acestui instrument viu care este orchestra simfonică. Căci aceasta nu este o simplă însumare de instrumentiști. Se acționează la nivelul selecției, concurența fiind stimulativă. Apoi în ce privește cultivarea sunetului; pe partidele de instrumente în parte, de asemenea în ansamblu. În paralel se construiește muzica, de la înțelegerea acesteia la realizarea propriu-zisă. Este un proces laborios ce presupune pricepere, pasiune, o vie implicare. Am întâlnit-o în evoluția Ansamblului orchestral „Concerto”, tot sub cupola Ateneului Român, cu prilejul concertului studenților Universității bucureștene de muzică, concert condus de cunoscutul dirijor Christian Badea. Este un șef de orchestră exigent, prompt, dinamic, un muzician care știe să insuflă încredere, intensă participare. Este un artist care deschide perspective antrenându-și tinerii coechipieri în parcurgerea acestui traiect dificil, de autocunoaștere, de autoevaluare, de nemijlocită participare într-un efort colectiv al construcției operei muzicale de artă. Aceasta a fost cea de a 10-a *Simfonie* de Dmitri Șostakovici, un opus temerar sub aspectul construcției de amănunt, a construcției arhitecturii celei mari, un opus al unui dinamism interior aflat în continuă tensiune, lucrare bine împlinită în condițiile de laborator deschis marelui public de concert.

M-am bucurat să-i întâlnesc pe podiumul solistic pe pianistul Toma Popovici, pe mezzosoprana Sorana Negrea-Stoica, pe baritonul Ionuț Daniel Pop, pe violonista Diana Jipa, pe tinerii dirijori Andrei Racu, Ștefan Iliescu, Leonard Boga.

Și totuși principala împlinire a concertului a fost realizarea colectivă datorată implicării temeinice a maestrului Badea. Cântul în ansamblu este o experiență utilă fiecărui tânăr muzician în parte, o experiență utilă marilor construcții. Sunt la fel de prețioase, pe această direcție, modelele inspiratoare. O asemenea personalitate-model a fost Yehudi Menuhin de la a cărui plecare în eternitate s-au împlinit, relativ recent, zece

ani. A fost un model de generoasă implicare umană, solistică, pedagogică, dirijorală, în calitate de muzician de ansamblu cameral. Ne aducem aminte, cu câteva luni în urmă, tot în sala Ateneului, Menuhin a fost omagiat în cadrul concertului susținut de Orchestra Internațională de Tineret a țărilor din Europa Centrală, ansamblu format și condus cu specială dăruire profesională de dirijorul și pedagogul Igor Coretti din Slovenia.

În mod cert, veleitățile solistice, cele ale cântului în ansamblu, se deslușesc pe parcursul perioadelor de formare muzicală profesională. Iar în cadrul acestora competițiile pot deveni cruciale în evoluția unui tânăr muzician. Am vedere, spre exemplu, recent încheiata ediție – ce a de a XIV-a – a concursului de vioară „Remember Enescu”; competiția s-a desfășurat în cadrul ospitalier, evocator al universului marelui compozitor, al vilei „Luminiș” de la Sinaia-Cumpătul. Juriul internațional a fost prezidat de cunoscutul pedagog Edward Schmieder, profesor la „Temple University” din Philadelphia. Marele trofeu al concursului a revenit micuței violoniste Mălina Raluca Ciobanu de la Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă” din Iași, elevă a profesorului Calistrat Catargiu. Concurența a fost acerbă; a atras un număr de 35 de concurenți din cinci țări europene, de asemenea din Statele Unite și din Turcia. Este un concurs desfășurat pe patru nivele de vârstă, o competiție ce evidențiază specificul și exigențele fiecărei etape de formare profesională în parte, de la vârstele școlare mici, la cele liceale și universitare; sunt puse în evidență valori ale creației, ale violonisticei enesciene. În mod firesc, puțini dintre concurenți au șanse reale pe direcția afirmărilor solistice. Responsabilitatea justei orientări revine maestrului pedagog, pertinent îndrumător al viitorului profesionist, cel care evitând cultivarea iluziilor nefondate poate deschide universul marelui tezaur al valorilor muzicii de ansamblu, al muzicii camerale, al celei de ansamblu orchestral. A fost prima ediție la care nu a participat colegul și prietenul nostru, regretatul profesor Adrian Tomescu, directorul fondator al concursului.

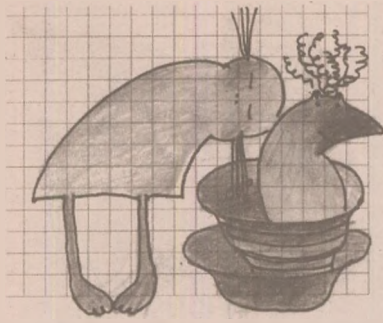
Tot în această lună, în Studioul de Concerte al Universității bucureștene de Muzică, am fost martorul unei experiențe în parte împlinite, anume concertul Ansamblului „Camerata Regală”; este un ansamblu restrâns, de corzi, ansamblu acționând pe parcursul aceluiași concert cu... și fără dirijor! Este de apreciat prezentarea unui program în exclusivitate de muzică românească, lucrări de George Enescu, Constantin Silvestri, Paul Constantinescu. Un asemenea tip de formație, un asemenea program, presupun însă asumarea unor responsabilități speciale cărora tinerii muzicieni studenți, nu sunt încă capabili a le face față.

În mod cert, mișcarea actuală a ansamblurilor simfonice, camerale, de tineret, nu este o modă. Ea constituie o necesitate a momentului actual, o necesitate privind comunicarea într-o lume a însingurării de tot felul.

Iar școala prin menirea acesteia, școala susținută în baza contribuției publice, formează prioritar muzicieni de ansamblu, de ansamblu orchestral, cameral, de ansamblu mai extins sau mai restrâns, de ansamblu coral, muzicieni cultivați, capabili a se adresa împreună unei audiențe publice. Solistica? Se cultivă în clasele speciale de măiestrie, în clasele de virtuozitate solistică, în instituții speciale susținute de subvenții speciale. Astăzi avem cu toții veleități de acest fel. Și greu ne adunăm a cânta împreună, coerent, o simfonie, un colind.

„Cine cântă nu-i om rău” ne amintește o vorbă din bătrâni. E o vorbă pe care aproape am uitat-o. De vreme ce cântul, muzica, au fost îndepărtate din școli. Devenim o populație de soliști, de însingurați zgomotoși care-și caută mereu partiturile. De multe ori nu le găsesc. Și atunci improvizează.

Dumitru AVAKIAN

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

MUȘTIU dacă disparițiile sunt mai misterioase decât aparițiile, dar eu le prefer pe primele. Tema „dispariției” a înflorit în literatura de mistere, ranforsată ufologic o regăsim în reputatul loc al marilor dispariții, Triunghiul Bermudelor. Probabil că Mateiu Caragiale avea în vedere această literatură detectivistică sau pe aceea a romanului de mistere când își scria prima din seria de *short stories* intitulată *Sub pecetea tainei*, unde un mărunț funcționar dispărea fără urmă lăsând Sherlock Holmes-ului român, conu Rache, gustul inefabil al unei enigme pure. La fel în una din povestirile lui John Fowles din volumul *Tumul de abanos*, unde un bărbat dispărea fără să lase o urmă și unde detectivul imaginează un scenariu elaborat de acesta până la ultimul detaliu ca refuz al constrângerilor banalității și plictiselii, o evadare cu iz englezesc. La fel în *Comoara din Sierra Madre*, romanul lui B. Traven colateral firului principal al romanului vine vorba și de o frumoasă, necruțătoare și întrepridă femeie care dispărea nu în primejdioasa călătorie făcută prin junglă cu aurul plin de promisiuni, ci la capătul ei odihnitor într-un pat de puf și trădare. Dispariția Irinei (Simona Popescu) aduce în discuție o anumită problematică socială tratată în cheie minimalist-mizerabilistă, ceea ce leagă filmul lui de cele ale noului val românesc, însă există și puncte unde regizorul resimte atracția pentru acest fior al misterului care rezidă în orice dispariție lipsită de o explicație concludentă. Căsătorită cu Aurel (Andi Vasluianu), Irina se decide să plece în Orientul Mijlociu pentru un salariu consistent pe o perioadă determinată cu scopul declarat de a contribui la prosperitatea familiei care a făcut un pas decisiv mutându-se de la țară la oraș. Aurel este paznic la un Mall din București, o profesie care presupune un venit modest. În ciuda unei neliniști firești, soțul privește cu încredere perspectiva rutinei așteptării întoarcerii iubitei. Numai că iubita se întoarce schimbată, feminitatea sa este parcă mai pronunțată și mai volatilă.

Cealaltă Irina (2009). Regia: Andrei Gruzniczi. Cu: Andi Vasluianu. Genul: Dramă. Durata: 90 minute. Premiera în România: 11.12.2009. Produs de: Fundația Arte Vizuale. Distribuit în România de: Transilvania Film.

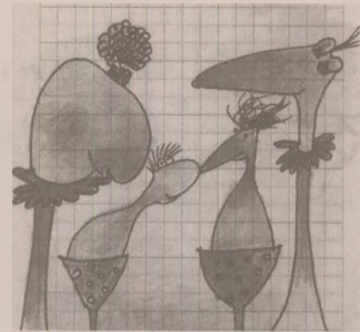
Realizăm prea bine că nimic de acest fel nu se va întâmpla și că moartea Irinei deschide un coșmar mai crud decât cel al unei crime rămase nepedepsite, cel al unei dragoste neîmpărtășite rămasă nespusă.

Necunoscuta Irina

Ceva a intervenit în timpul acelei șederi, ceva ce Aurel nu poate descifra, ceva străin care face din Irina o altă femeie, departe de modelul domestic, departe de previzibilul casnic, o femeie a cărei feminitate nu se mai lasă captată în proiectul familial al bărbatului îndrăgostit. Să remarcăm un lucru, ordinea cutumiară a cuplului s-a schimbat, în spațiul gineceului a rămas bărbatul, femeia, asemeni lui Ulise, călătorește către teritorii necunoscute, în spațiul incert, periculos, al aventurii. Contrar așteptărilor, bărbatul este cel care construiește cuibul și cosmosul său circular, protector, însă incapabil să protejeze femeia care a preluat inițiativa, femeia care aduce pe sandale praful călătoriei. Ne aflăm la celălalt capăt al poveștii, un bărbat neîndoielnic bun, afectuos, Aurel este incapabil să-și păstreze iubita, incapabil să se impună. Irina pleacă pentru a doua oară, care promite să fie și ultima oară și ea se ține de cuvânt, pentru că Irina se întoarce, dar într-un sicriu și conform spuselor lui Aurel, femeia din sicriu nu este Irina lui. Dar cine este de fapt Irina în afara acestui posesiv casnic? Filmul lui Andrei Gruzniczi se desparte în două, o parte încearcă să răspundă la o întrebare care nu are nimic de-a face cu contextul dispariției și cu povestea opacității inertiiale a autorităților, cea de-a doua urmează cursul socialului românesc de tranziție analizat în detaliu. Mecanismul birocratic și incompetența sau suficiența autorităților demonstrează inconsistența ființei umane transcrisă în registrul de pierderi acceptate ale societății, aceeași temă cu care ne întâlnim pe un alt palier în *Moartea domnului Lăzărescu* (2005) al lui Cristi Puiu sau în *Polițist, adjectiv* (2009) al lui Corneliu Porumboiu. Ca și domnul Lăzărescu care reclamă dreptul la un tratament normal sau Cristi care încearcă să salveze un tânăr de la ani grei de pușcărie, Aurel înfruntă derizoriul și cinismul unui sistem în care autoritatea este complet dezangajată și pe care doar insistența sa în proiect o scoate temporar din inerție. Este clar că acest război este pierdut din start, nu știu dacă Aurel intuiește acest lucru, însă el dorește să lupte până la capăt pentru aflarea adevărului. Am mai întâlnit acest gen de luptă, lupta pentru adevăr al cărui nume se scrie cu cel al unei persoane dragi, o persoană iubită căreia îi este dedicat chiar și *post festum* întregul devotament al eroului. Irina a dat un telefon în care se poate citi printre lacrimile ei disperarea, o disperare cu atât mai mare cu cât nu-și poate enunța

motivul adevărat. Acestui glas al disperării celei iubite care-și găsește în el ultimul reazem îi rămâne devotat Aurel. Numai că misterul nu se află în ceea ce i se întâmplă Irinei. Putem alege fiecare după imaginație ceea ce i se poate întâmpla unei femei atrasă într-o cursă de către o firmă fantomă care-și are sediul într-una din țările arabe. Posibil ca Irina să fi ajuns victima traficantilor de carne vie, posibil ca ea să fi fost transformată într-o prostituată la discreția unor comanditari nepăsători etc. Nu acest mister se află în atenția regizorului, genul acesta de mister ar putea interesa firul polițist și autoritățile implicate, eventual, în descoperirea unei rețele de traficanti. Cealaltă Irina nu se află aici, cealaltă Irina există dinaintea plecării care scoate în evidență mai ales în moarte viața dublă a Irinei. Cealaltă Irina este aceea care se pregătește de un divorț chiar înainte de a pleca, plecarea nu reprezintă decât amânarea deciziei; cealaltă Irina este femeia care nu-l iubește, cea care-și premedita fuga atunci când îl mai ținea încă în brațe, care mai făcea încă dragoste cu el ca o consolare pentru un deznodământ apropiat, este acea Irina care deja îl părăsise, care comunicase aceasta surorii ei, cealaltă Irina este femeia străină cu alte planuri, cu alte vise, cu o viață separată a afectelor. Nu este nimic mai dureros pentru Aurel decât ceea ce am putea numi înstrăinarea, alienarea familiarului. Însă nu lui Aurel îi revine meritul de a descoperi pe cealaltă Irina, această dimensiune necunoscută a femeii iubite îi este revelată de către sora ei, un gest făcut din milă, merit să-l determine să renunțe la căutările sale de cavaler fără pată și fără prihană, decis să meargă până la capăt. Misterul pe care filmul ni-l propune nu ține de dispariția fizică a Irinei, de înlocuirea cadavrului ei cu un altul, ci de această dispariție a Irinei pe care o știe Aurel, o dispariție ale cărei semne nu a putut să le descifreze. În locul femeii pe care o iubește s-a insinuat străina, cealaltă Irina, pentru care Aurel nu reprezintă decât o etapă tranzitorie, un bărbat prea slab ca să o păstreze. Moartea, posibil o crimă, lasă deschis spațiul unor întrebări al căror răspuns, dacă acesta ar fi posibil, nu ar conduce la o ușurare. Realizăm prea bine că nimic de acest fel nu se va întâmpla și că moartea Irinei deschide un coșmar mai crud decât cel al unei crime rămase nepedepsite, cel al unei dragoste neîmpărtășite rămasă nespusă. Cealaltă Irina a știut să tacă așa cum Irina pe care o știe a știut să dispară. ■

a r t e

Pavel Șușară

CRONICA PLASTICĂ

RĂMASE strict în lanțul propriilor programe administrativ-confesionale (Răsăritul, cu viața lui interioară, cu sobornicia și cu grija, de multe ori vecină cu ipocrizia, de a croi chiar de aici, din inima vremelnice, veșmintele gingașe ale eternității de dincolo, iar Apusul, cu pragmatismul său cotidian, cu turismul civilizator, cu războaiele duse în numele Domnului și cu grija trează de a regla în cotidian ceea ce lui Dumnezeu i-ar plăcea să contemple în eternitate), cele două modalități de situare creștină față de lume și de existența omului determinat, cea catolică și cea ortodoxă, și-au văzut de treabă, în legea lor, pînă la finele secolului XIX. Cum sculptura este, ca proiect cultural asumat, un produs artistic și simbolic exclusiv apusean și cum cioplirea de iconostase, de uși împărătești și de uși propriu-zise nu este sculptură în sensul consacrat și profund al cuvîntului, pînă pe la mijlocul secolului XIX spațiul românesc nu a cunoscut sculptura ca exercițiu curent și ca practică însușită. Doar la cîteva decenii bune după ce slugerul Tudor își manifesta europenismul prin admirația mărturisită pentru drumurile austriece, după ce odraslele boierilor se întorc de la Paris cu lecția modernității bine însușită, cu legături ferme prin diverse loje și cu proiecte pe jumătate romantice, pe jumătate politice, de transformare a țării în sensul experiențelor europene, încep să se manifeste și aici personaje noi, actori ai unei istorii dinamice, tocmai buni pentru a mobila cu înfățișarea lor, turnată în bronz sau cioplită în piatră, marile piețe și alte locuri de interes obște. Viața publică însăși capătă alte dimensiuni și își descoperă alte vocații. Proiectul național cere insistent două tipuri de suport simbolic: pe de o parte, resuscitarea memoriei prin invocarea marilor figuri ale istoriei, iar, pe de altă parte, reprezentarea alegorică a unor noi aspirații. În fața acestor mari provocări ale timpului, nici retorica hieratică a frescelor și nici lumina stînsă a icoanei nu mai sunt suficiente. Este nevoie de o expresie directă, puternică și purtătoare a unor mesaje fără echivoc. Altfel spus, este nevoie de sculptură, de arta de for. Cei care vor umple golul de pînă acum și vor genera un fenomen viguros și nou, sunt, evident, artiști veniți din Occident și, la fel de evident, din spațiul catolic. Unii au venit doar să lucreze și să execute anumite comenzi, precum Carrierr-Belleuse,

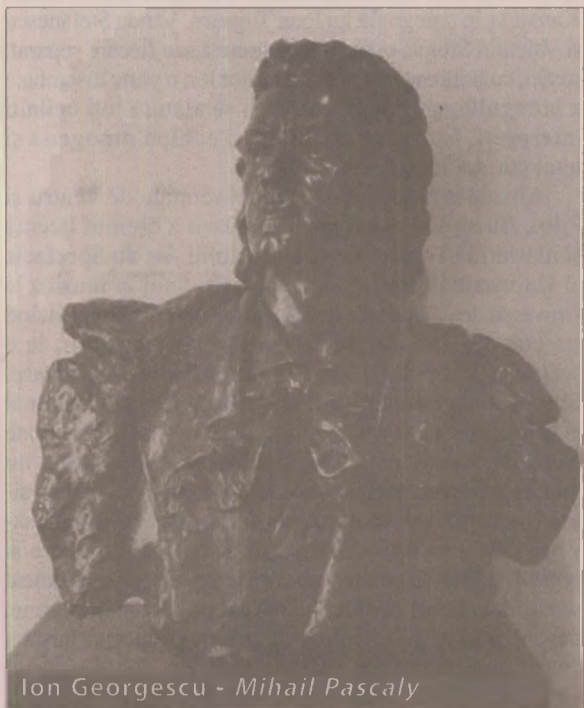
Statuarul românesc între Occident și Orient

de exemplu, alții s-au împămîntenit și au pus temeliiile viitoarei școli românești de sculptură. Cei din urmă, care, conform cutumei, sunt întotdeauna și cei dintîi, sunt binecunoscuții V. Hegel, un polonez naturalizat francez, și germanul Karl Storck, întemeietorul unei adevărate dinastii de artiști. Tinerii sculptori români care s-au născut imediat după impact, cum ar fi Ion Georgescu și Ștefan Ionescu-Valbudea, nu numai că învață fără dificultăți noul meșteșug, dar configurează profund fenomenul însuși, integrînd, cumva, tînăra sculptură românească în circuitul estetic și ideologic al bătrînei Europe: primul transmite un semnal clasicizant, iar celălalt rezolvă, prin traseele compoziționale și prin cîteva accente puternice de modelaj, tensiunea și neliniștea romantică. Dacă prin Georgescu și prin Valbudea spațiul artistic românesc s-a integrat în cel european sugerînd chiar o anumită istoricitate prin experiențe stilistice diferite, prin mai tînărul Paciurea lucrurile se complică brusc. După ce-și însușește fără ezitare orizontul, reflexele și deprinderile unui sculptor european responsabil, se trezește în el, dintr-o dată, conștiința de oriental, iar

instinctul culpei, al celui care a violat interdicția, începe să se manifeste. Paciurea este cel dintîi sculptor român prin care nonfigurativismul se revoltă și frustrarea născută din coliziunea cu mimetismul devine evidentă și irepresibilă. Episoadele acestei revolte, total diferite ca manifestare, sunt în număr de trei, iar ținta lor este una singură: ieșirea din captivitatea modelului realist și emanciparea de sub presiunea figurativului univoc. Într-un anumit fel, Paciurea încearcă, mobilizînd un sentiment răsăritean latent, să recupereze un anumit tip de transcendență pierdută, să concilieze sculptura cu un iconoclastism sui-generis. Prima treaptă a acestui proces este transferul, adaptarea stilistică, preluarea aproape mecanică a viziunii din pictura bizantină. Asemenea lui Mestrovici, un alt exponent al climatului oriental-ortodox, chiar dacă el era de origine croată, Paciurea încearcă, în Madona Stolojan, hieratizarea sculpturii prin adaptarea în relief a drapajului din pictură și prin stingerea caracterelor individuale într-o anumită tipologie abstractă. Cum o asemenea tentativă nu putea fi dusă prea departe din pricina riscului major al eșuării în rețetă, sculptorul încearcă o altă soluție, și anume supradimensiionarea, ieșirea din scară ca procedeu de subminare a realului. Înlocuind *frumosul* cu *realul*, avem în proiectul lui Paciurea ilustrarea cea mai fidelă a unei observații pe care Aristotel o făcuse de multă vreme în *Poetica*. Anume aceea care privește justa organizare a elementelor și dimensiunea potrivită. Spunea Aristotel: „Ființă sau lucru de orice fel, alcătuit din părți, frumosul, ca să-și merite numele, trebuie nu numai să-și aibă părțile în rînduială, dar să fie și înzestrat cu o anumită mărime. Într-adevăr, frumosul stă în mărime și ordine, ceea ce explică pentru ce o ființă din cale afară de mică n-ar putea fi găsită frumoasă (realizată într-un timp imperceptibil, viziunea ar fi nedeslușită), - dar nici una din cale afară de mare (în cazul căreia viziunea nu s-ar realiza dintr-o dată, iar privitorul ar pierde sentimentul unității și al integrității obiectului, ca înaintea unei lighioane de zece mii de stadii” (*Poetica*, Ed. Academiei, Buc., 1965, pag. 63, 35). Giganții lui Paciurea tocmai acestea sunt, adică o ficționalizare a realului, o perturbare a percepției, cu alte cuvinte „o lighioană de zece mii de stadii”. În cel de-al treilea moment, revolta în fața figurativului și a particularului se rezolvă prin fuga în fabulatoriu, prin dezertarea definitivă în metafora himerei. ■

Dimitrie Paciurea - Himera pământului

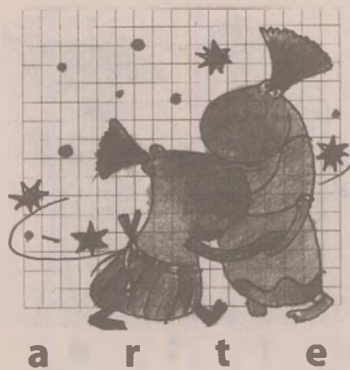
Ion Georgescu - Mihail Pascaly

C. Brâncuși - Rugăciunea

C. Brâncuși - Pasare in spatiu

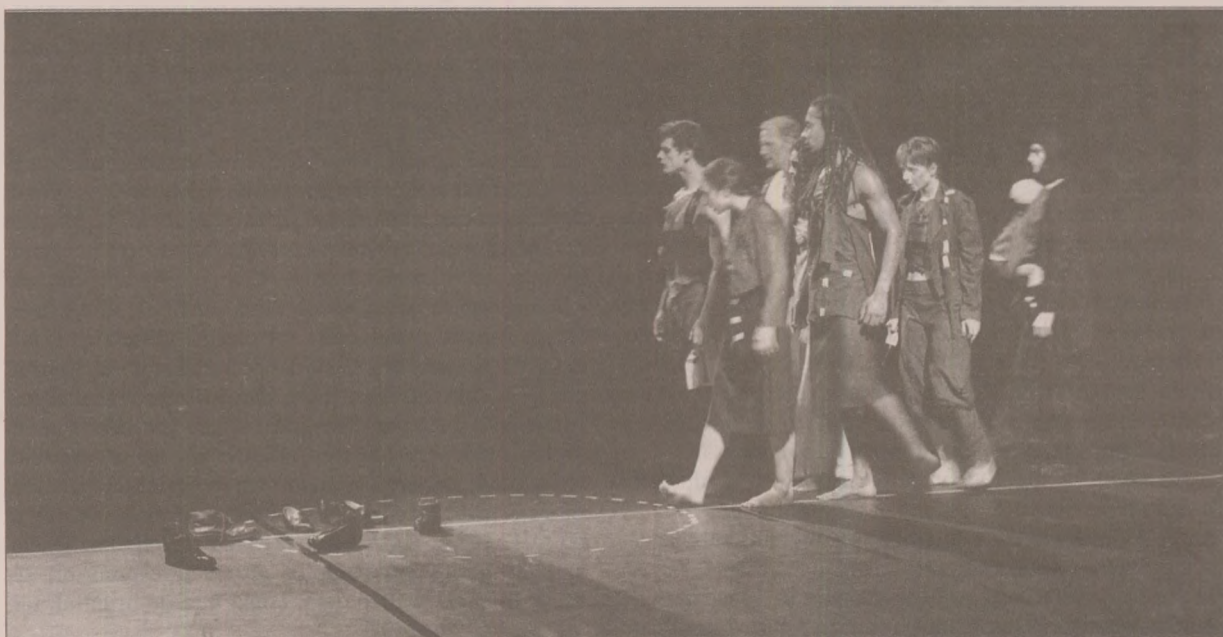

Așa cum ne-a bucurat faptul că noul Teatru de Balet din Sibiu a abordat una dintre tematicile culturale ale acestui an, prin Trilogia Ionesco, montată de Monica Fotescu Uță, tot astfel salutăm intrarea în sfera dansului a acelei dezbateri larg europene, asupra creației și vieții lui Barbu Fundoianu, prin spectacolul *Exil în pământul uitării*.

L A CENTRUL Național al Dansului București s-a întâmplat un lucru care nu se mai petrecuse cam de mult: s-a dansat. Mult și cu miez. Adică ceea ce au vrut să transmită creatorii spectacolului *Exil în pământul uitării*, prezentat de curând acolo, au făcut-o prin mijloacele artistice ale mișcării, în cadrul unei formule de teatru-dans, în care dansul a fost principalul pion în configurarea piesei. Este primul lucru care trebuie spus în legătură cu acest spectacol, în actualul context în care majoritatea coregrafilor de dans contemporan de la noi au eliminat complet dansul din demersul lor artistic, sau l-au marginalizat, reducându-l la nivelul unei anexe, care însoțește, eventual, mișcarea unor obiecte, care devin astfel adevăratele eroine ale „spectacolului”. A avut întru totul dreptate Florin Fluieraș, unul dintre reprezentanții acestei direcții, când, la o întâlnire petrecută nu demult la Centrul Național al Dansului București, a spus că dansatorii noștri de dans contemporan se regăsesc mai curând în formele de *performance* din artele plastice ale anilor '60-'70-'80, decât în dansul de la *Nocturnele* lui Miriam Răducanu sau de la spectacolele companiei Contemp. Firește, pentru că în spectacolele de dans contemporan de atunci mișcarea era modalitatea de exprimare a oricărei idei sau trăiri. Astăzi se teoretizează mult pe tema corpului, dar corpul și posibilitățile lui de expresie sunt reduse adesea la simpla lui prezență ca obiect și nu ca subiect care se exprimă pe sine. În această situație, cei care practică această formulă de expresie scenică trebuie să își găsească o altă modalitate de a se prezenta pe ei înșiși, pentru că nu mai au acoperire atunci când se denumesc coregrafi.

Andeea Tănăsescu, creatoarea spectacolului *Exil în pământul uitării*, este însă, în mod cert, o coregrafă și anume o creatoare care ne-a propus o formulă complexă de spectacol, prin care a reușit să ne transpună într-un univers poetic și totodată tensionat. Un univers asemenea celui al creației și al vieții lui Barbu Fundoianu – Benjamin Fondane, poetul, eseistul și „intelectualul de o rară calitate umană” cum îl caracterizează Mircea Martin, scriitor român de origine ebraică, emigrat în Franța la începutul secolului XX și ucis la Auschwitz în 1944. În România, s-au comemorat cei 65 de ani de la moartea sa printr-o serie de manifestări culturale, simpozioane, colocvii și numere speciale de revistă închinat lui, cărora li se adaugă și acest spectacol al Andreei Tănăsescu, iar în Franța, *Le Mémorial de la Shoah* din Paris a deschis în octombrie o expoziție consacrată vieții și operei sale, inclusiv a celei românești, cu dezbateri care vor dura până în ianuarie. Așa cum ne-a bucurat faptul că noul Teatru de Balet din Sibiu a abordat una dintre tematicile culturale ale acestui an, prin *Trilogia Ionesco*, montată de Monica Fotescu Uță, tot astfel salutăm intrarea în sfera dansului a acelei dezbateri larg europene, asupra creației și vieții lui Barbu Fundoianu, prin spectacolul *Exil în pământul uitării*. De altfel, însăși realizarea lui

Exil în pământul uitării

este rezultatul unei încregături culturale europene, fiind conceput cu sprijinul Centrului Național al Dansului București, al Centrului de Cultură „George Apostu” din Bacău, dar și al Programului Cultural Elveția în România și dezvoltat în cadrul unei rezidențe ArtistNe(s)t la Luxemburg, management-ul fiind asigurat de unul dintre cei mai buni coordonatori de proiecte de la noi, Cosmin Manolescu. În același spirit, de cooperare a câtorva domenii ale artei scenice, spectacolul reunește dansul, interpretat de Vanda Ștefănescu, Andreea Tănăsescu însăși, Sanno Momo Peter, un dansator de culoare, și Valentin Stoica, cu textele rostite de actrița Alexandra Ioniță și Richard Bovnoczky și cu omulețul mânuit de artistul păpușar Ana Crăciun, cărora li se alătură, în strânsă interdependență, proiecțiile artistului media Vali Chincisan, scenografia cu trei semnături, Ana Crăciun, Andeea Tănăsescu și Nela Voicu, și colajul muzical realizat de Andrei Constantinescu. Un lucru esențial este însă faptul că toți artiștii implicați colaborează în așa fel încât spectacolul este un tot unitar, în care nu doar dansatorii ci și actrița dansează, chiar remarcabil de bine, iar artistul păpușar se integrează și el, în unele momente,

mișcării scenice. Textele preluate din Barbu Fundoianu – Benjamin Fondane sunt întreogații și strigate ultimative, sentințe necruțătoare asupra stadiului în care ajunsese atunci omenirea și în care se află și astăzi și dureroase constatări, destinate neuitării: „Am avut un chip. Un chip de om” Și acest chip nu trebuie să dispară, spectacolul dorindu-se a fi, și reușind a fi, „un strigăt împotriva uitării”. Colajul muzical, foarte bun, asociază arii de operă cu șueratul unor șrapnele, o muzică apăsătoare cu șlagăre care sunt departe însă de a aduce o notă destinsă, întregul spectacol evoluând într-o atmosferă încordată, încărcată de neliniște, hipertensionată. Interpreții se izbesc adesea de ziduri invizibile dincolo de care nu pot trece, capetele omenesci zboară prin scenă ca niște mingi și omulețul păpușar asistă la toate aceste scene, uneori fiind și el antrenat în iureșul scenei. Partituri întinse sunt încredințate Vandei Ștefănescu și lui Valentin Stoica, foarte buni dansatori de dans contemporan. Ultimul este angajatul Operei Naționale București, unde a făcut roluri de prim balerin, dar în mod cert este precumpănitor dotat pentru formele de dans pe care le face în acest spectacol, după cum și la Operă a excelat, pe o linie asemănătoare, în *Acarul* din *coșmar*, personaj din spectacolul *Anna Karenina*, în coregrafia lui Ioan Tugearu. Vanda Ștefănescu și Valentin Stoica, evoluând împreună sau fiecare separat, susțin, cu linia expresivă a corpurilor lor, o parte însemnată a întregului spectacol, cărora li se alătură toți ceilalți interpreți, formând împreună o echipă omogenă și total dăruită ideii spectacolului.

Absolventă a Universității Naționale de Teatru și Film, București, Andreea Tănăsescu a obținut licența și masterul în cadrul departamentului Art du Spectacle al Universității Paris 8, și apoi doctoratul în muzică la Universitatea Națională de Muzică, București, prezentând spectacole, în calitate de coregraf și dansator, la o serie de Festivaluri din România și din străinătate. Spectacolul ei, desfășurat de curând la Centrul Național al Dansului București, a scos din uitare – alături de toate celelalte manifestări din România și din Franța – nu numai creația și viața exemplară a unui om care nu și-a salvat propria viață dacă prin acest gest ar fi trebuit să-și sacrifice libertatea interioară, ci a scos din uitare și posibilitățile de exprimare ale corpului omenesc, instrument sensibil, capabil să pună în valoare idei contemporane, deschizând astfel o cărare aparte în sfera mai largă a dansului de astăzi de la noi.

Liana TUGEARU

a r t e

APITALĂ europeană cu pretenții, Bucureștiul a dus pînă de curînd lipsa unei librării de carte franceză, dar s-a salvat parțial prin anticariate și tarabele buchiniștilor, adăpost pentru nenumărate volume demne de tot interesul în limba cîndva cunoscută de orice român cultivat. Din spectacolul miilor de titluri, nu este greu să reconstitui cu nostalgie portretul unei pături rafinate a societății, pentru care lumina venea de la Paris; o elită stînd alături de un public mediu de bun nivel.

De regulă moderate, prețurile sunt uneori ridicole pentru bugetul unor occidentali. Cu nu foarte mulți bani, un pasionat poate construi o bibliotecă, mergînd de la Chrétien de Troyes la Patrick Modiano. Volumele de secol XVII s-au împutinat, în rest întîlnești însă aproape orice, în literatură, istorie și filosofie: nume uriașe, în ediții pretențioase ori accesibile, rarități bibliofile, titluri pentru cunoscători, stimabili și plicticoși autori de plan secund, dar și marginali care pot fascina, figuri sulfuroase (Sade tipărit în România, în anii comunismului), critici mai vechi și mai noi, romane populare, scriitori care nu mai au nici pe departe cota de altădată, traduceri din diverse limbi. Nu e ceva rar să descoperi opurile unor oameni cvasiuitați, care au avut parte de tiraje mari și uneori de fotoliile Academiei: Paul Bourget, Henry Bordeaux, Marcel Prévost, frații Tharaud. De neuitat, parfumul cărților de acum cîteva decenii din colecția *Le Livre de poche*.

De cele mai multe ori, marii cititori care frecventează anticariatele nu sunt unii și aceiași cu pasionații de ediții rare. Cei dinți sunt însuflețiți de un lucru tot mai neobișnuit astăzi, sensibilitatea pentru trecut, în timp ce dorința de a umple un gol îi conduce de regulă pe amatorii înstăriți, dispuși să bage mîna adînc în buzunar nu numai pentru adevărate monumente de bibliofilie, dar și pentru cărți fără sare și piper, teoretic înnobilate de gravuri sau de coperti somptuoase.

Sunt cunoscute poveștile unor oameni care s-au despărțit în împrejurări dramatice de biblioteca lor. Trebuie să le reamintim celor foarte tineri: vîndute de oameni la ananghie sau confiscate de Securitate, cărțile, nu o dată puse la index, ajungeau mai tîrziu pe rafturile anticariatelor, stîmînd surpriza și entuziasmul cititorilor împătîmiți.

Chiar atunci cînd nu ai motive să bănuiești un trecut spectaculos al cărții, e pasionant să afli ori să încerci

Despre cartea veche franceză în anticariatele din București

să ghicești cine a fost vechiul proprietar. Pe pagina de gardă vezi uneori că a fost vorba de o personalitate culturală, un medic sau un avocat celebru dintre cele două războaie. Altădată întîlnești numai un prenume sau inițiale enigmatice, urmate de o dată. Un obișnuit al anticariatelor, Alexandru George, nota: „Poate că trecerea unei cărți dintr-o mînă în alta creează o legătură subtilă și secretă între doi oameni care nici nu s-au cunoscut”.

Zona anticariatelor are astăzi luminile și umbrele sale, mă tem că ultimele mai numeroase. Cei din breaslă sunt extrem de diferiți: subalterni stresăți de șefi, singuratici ursuzi, inși care nu stăpînesc abc-ul meseriei, oameni fără chef și incapabili de o politețe elementară, indivizi cenușii pentru care munca lor este doar un comerț ca oricare altul, dar și persoane comunicative și competente, pasionați ce respiră dragostea de carte.

Schimbările din ultima vreme nu au fost chiar mici. Anii trecuți, lanțul de anticariate Ex Libris oferea spectacolul unei înfiorătoare dezordini, cu o politică de prețuri care stîrnea zîmbete. Un volum de Julien Green, cu dedicația autorului către Modest Morariu, traducătorul său, nu costa mai mult decît mărunțișuri gen *Shogun*. Pentru sume derizorii, puteai achiziționa volume în stare bună, apărute în fascinanta Belle Époque. Exemple: *La Cathédrale* a lui Huysmans, *Aphrodite* a lui Pierre Louÿs, o ediție din corespondența lui Heine, cu 10.000 de lei vechi. Frapează declinul anticariatului de la Librăria Noi, după schimbarea proprietarului. Au rămas titluri remarcabile, dar lîngă ele tronează reviste auto, maculatură despre zîna Andreea Marin sau creșterea pisicilor, plus infama, stupida *Istorie a literaturii engleze a sovieticului Anikst*.

Poate impresiona peisajul oferit de buchiniștii din preajma Universității. Să rezîști zilnic în stradă – să fie aceasta o formă de eroism modest, prost recompensat? Totuși, perimetrul de aici conține nu puține personaje dubioase. Cîndva, un domn vorbea solemn despre datoria educării cititorilor. Nobil proiect, dezmințit de un foarte balcanic simț al comerțului și de o profitabilă duplicitate:

la el, cărțile aveau un preț pentru români și altul mult mai mare pentru străini. Destui negustori cumpără din alte locuri un volum la o sumă infimă, ca să-l revîndă de zece ori mai scump.

Dezavantajat de un spațiu mult prea strîmt, anticariatul de pe strada Academiei, nr. 7, rămîne de o bună bucată de vreme cel mai interesant. De destinele acestui loc se ocupă doamna Monica Isac, o persoană selectivă și avizată, care nu face concesii prostului gust. Cele mai căutate sunt edițiile vechi din autori români, ne mărturisesc domnia sa, dar cartea franceză are în continuare publicul ei. Deloc surprinzător, toate titlurile apărute în colecția Pléiade se bucură de succes, deși Malherbe este firește mai greu de vîndut decît Stendhal. Acum cîteva ani, cei mai ceruți scriitori de secol XX erau Proust, Sartre, Camus și – neașteptat – tenebrosul Drieu La Rochelle. De negăsit este Julien Gracq, de vină fiind tirajele mici. Prima ediție din *Bucarest* al lui Paul Morand dispare aproape imediat; opera de ficțiune a aceluiași nu are din cale afară de mulți amatori. Poeți moderni cu o cotă remarcabilă sunt Pierre Reverdy și René Char. Previzibil, criza se face și aici simțită, chiar dacă nu la dimensiuni spectaculoase.

Încerc să afli de la doamna Isac cîtă lume s-a interesat în ultimii ani de modeștii Charles Monselet și Félicien Champsaur, pomeniți de prestigioși comentatori ai lui Mateiu Caragiale. Din păcate, nimeni nu a întreat de ei, cum nu a întreat nici de oameni infinit mai interesanți, ca excentricii Jean Lorrain sau Maurice Sachs.

Cei convinși că provincia are farmecul ei, ar putea crede că incursiunile în alte mari orașe ar aduce noi nuanțe. Pînă atunci, imaginea comerțului cu carte franceză veche în București nu este defel strălucită: circ, incompetență, grosolanie, rea-credință, șmecherie, dar și insule de normalitate; un tablou nici mai bun, nici mai rău decît al societății românești în ansamblul ei.

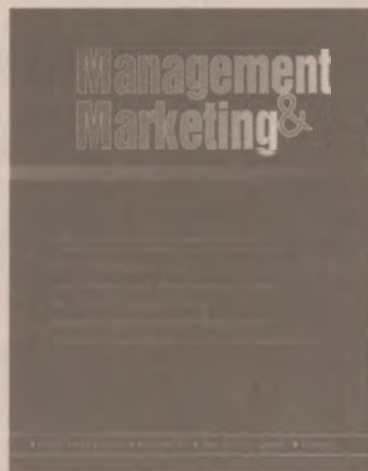
Mircea LAZARONIU

Denisa Comănescu

Noiembrie 2009

Sunt la Viena – aerul impregnat de Mitteleuropa. O fundație adună artiști croați, sloveni, ruși, cehi, ucrainieni, bulgari, estonieni, români, polonezi, georgieni, macedoneni, albanezi, maghiari, lituanieni, moldoveni, sârbi, armeni, slovaci, georgieni. Împart un apartament peste drum de Donaukanal – podurile, frunzele, nevrozele, apa – cu un artist multimedia, tot român. El îmi arată un album cu revoluția. E tânăr, scârbit de șabloane, a vrut să surprindă cum erau îmbrăcate și ce purtau pe cap femeile atunci, în '89. Apoi mimica, gesturile, mișcarea ochilor și a degetelor. Într-un singur fragment de asfalt o explozie de păr blond acopera chipul. ■

Publicitate

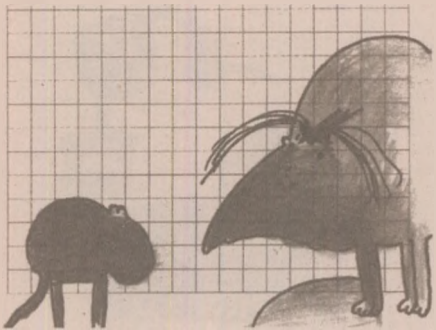

Management & Marketing (M&M) e o revistă academică trimestrială, de circulație internațională, cu recenzori, care publică rezultate originale ale cercetărilor în administrarea afacerilor, încurajând dialogul și dezbaterile științifice.

Management & Marketing creează o piață de calitate, înalt specializată, pentru experții în management și științe sociale care vor să redefină managementul și marketingul, ca discipline academice și ca practici de afaceri.

Conținutul revistei este disponibil on-line la adresa: <http://www.managementmarketing.ro>.

Frecvența de apariție	Trimestrială	ISSN:	1854-0206
Lunile de apariție	Martie, Iulie, Octombrie, Decembrie	Volumul current	4
		Numărul current	14
Tematică	Management strategic, managementul cunoștințelor, marketing internațional, administrarea afacerilor.		

c e n t e n a r

Portret de Giacometti

DACĂ facem abstracție de libretul operei *Maximilian Kolbe, Voyages chez les morts* (1980) e ultima piesă a lui Eugène Ionesco – și nu doar ultima, ci capătul drumului autobiografic început în 1952 cu *Victimes du devoir*. Teme care apar și în alte piese („răfuiala” cu tatăl, sentimentul de vinovăție față de mamă, amintirea unei experiențe extatice din adolescență) sunt tratate aici într-o manieră mai directă, epurată de artificii dramatice. În cele trei scene alese, Ionesco vorbește despre colegii săi de generație împreună cu care a impus ceea ce Esslin numea „teatrul absurdului”: Beckett (Constantin) – laureat al unui Nobel la care ar fi fost egal îndreptățit și Ionesco – și Adamov (Alexandre) – prieten intim de care s-a despărțit la mijlocul anilor '50 din motive ideologice (Adamov s-a înregistrat în Partidul Comunist) și care s-a sinucis în 1970. Piesa face parte din volumul XI al ediției integrale a teatrului ionescian, în curs de apariție la Editura Humanitas. (V.R și V.Z.)

[Scena XIII]

PERSONAJELE: Jean, Lydia.

Unul intră din stînga, celălalt din dreapta și se întîlnesc în mijlocul scenei.

LYDIA: Ai aflat vestea, bănuiesc. Constantin e din ce în ce mai prețuit, mai admirat, cred că-ți dai seama. E pe val. I-au dat cel mai mare premiu literar din lume. Nu ți-l mai dau ei ție, ți-au scăzut vertiginos șansele! Faima de care te bucurai se topește văzînd cu ochii. Sînt țări în care nimeni n-a auzit de tine. Pînă și în Franța lumea te-a cam uitat.

JEAN: Într-adevăr, cine mai știe de mine? Asta mă întristează. Credeam că, odată ajuns celebru, nu mai am nimic de făcut. N-am înțeles că trebuia să lupt mai departe. Mi-am închipuit că obținusem totul și am depus armele. Dar în timpul ăsta, alții continuau lupta în umbră. Apoi, brusc, întunericul s-a risipit, iar ei au apărut într-o lumină strălucitoare, lumina gloriei. Cum să fac să mă retrag și să mă cufund în întuneric, așteptînd să răsară din nou soarele și pentru mine?

LYDIA: Constantin a luat premiul mondial. N-ai ce să mai aștepti. Deși ai fi putut să-l iei tu...

JEAN: M-am luptat ani de zile cu lenea asta a mea. Și pînă la urmă tot am căzut pradă ei. Mi-am sacrificat viața spirituală și mîntuirea sufletului de dragul celebrității și acum nimeni nu mă mai cunoaște.

LYDIA: Crezi c-ai putea s-o iei de la capăt?

JEAN: Mi-e teamă că sînt prea bătrîn. Cîți ani am?

LYDIA: Ai primit o scrisoare oficială. (Îi întinde scrisoarea.)

JEAN, citește scrisoarea: „Domnule, ca urmare a solicitării dumneavoastră, ați fost numit profesor de liceu la Strasbourg. Aha, deci nu-s așa bătrîn! Sînt chiar tînăr,

Eugène IONESCO

Călătorii în lumea morților – Trei scene

din moment ce mi se propune să-mi încep din nou cariera. Așa am pomit în viață, ca profesor de liceu. (Lydia iese.)

JEAN: Dar unde mă aflu? La Paris, bineînțeles! Vin de la Marsilia, albastrul mării nu-mi iese din minte. Da, ieri eram încă la Marsilia, mă întorsesem dintr-o lungă călătorie, o croazieră pînă la Constantinopol. Mă aflu pe un vapor imens. Atît de lat că abia s-a strecurat prin Bosfor, au trebuit să-l ungă cu ulei ca să treacă. (Intră Louis.)

LOUIS: Ți-ai pierdut vremea cu călătoria asta, îți închipui că mai ai timp de pierdut, dar e deja tîrziu, ascultă-mă pe mine. Ești prea bătrîn.

JEAN: Sufletul nu cunoaște vîrstă! Sînt încă tînăr, în visele mele mă văd tot tînăr. Inconștientul nu îmbătrînește. Și apoi, eu umblu, alerg...

LOUIS: Ai trăit un vis frumos, un vis frumos care a durat cincisprezece ani, ba chiar douăzeci, dar visul s-a încheiat, n-ai mișcat un deget pentru mine.

JEAN: Am impresia că mă urăști, tu care mă priveai ca pe un zeu. Ce costum frumos ai!

LOUIS: E iremediabil! De data asta e fără leac! Pînă azi ai avut mereu norocul să scapi, dar acum s-a terminat. Ești o ruină, uită-te la mine ce bine mă țin. Pe toți am să vă-ngrop! Cine rîde la urmă rîde mai bine. Nici n-ar trebui să mai încerci. Ți-a trecut vremea. Eu plec, trebuie să știi să te descotorosești la timp de prietenii incomozi. Am întîlnire cu frumoasa mea logodnică. (Iese.)

JEAN: Ce poamnă și Louis ăsta, cum mi-am pierdut celebritatea, cum m-a părăsit. N-am să-l iert! N-am să uit mîgăria asta cîte zile oi avea. Se teme că se-ntoarce roata. Parcă-l văd cum i se strepezeau dinții de invidie, acum e-n al nouălea cer că-și poate lua revanșa. Dar las' că-i arăt eu lui. Mă duc la Strasbourg. Steaua mea n-a apus încă, am să-i dovedesc. Numai că pentru Strasbourg există un singur tren gratuit. Dacă-l pierd, s-a terminat cu mine. Cum să fac să nu pierd trenul, din ce gară trebuie să-l iau? Mi-e teamă să nu-l pierd, să nu întîrzii din cauza valizei, valiza asta atît de grea, de care sînt legat cu lanțuri. (Intră Lydia.)

LYDIA: Dacă vrei, te ajut eu s-o cari.

JEAN: Acum cîțva timp, chiar și în urmă cu doi ani, primeam bani din toate părțile, îmi trimiteau ziarele, ziarele în care-mi apărea fotografia. Acum nu mai pică nimic. De unde fac eu rost de niște bani?

LYDIA: Pe vremuri, cînd eram săraci, te uitai pe jos și găseai bani pe marginea trotuarelor, în rigolă. Apleacă-te și caută.

JEAN: Am să-ncerc. (Se apleacă și caută.)

LYDIA: Ia uite, lucește ceva acolo! Da, acolo! Și dincolo!

JEAN, adună monezi și le privește: Nimica toată, măruntiș, nu valorează mare lucru. Nu mă salvează.

LYDIA: Uite și aici!

JEAN, se apleacă din nou și ia o monedă: N-au nici o valoare! Sînt monede vechi, scoase din circulație.

LYDIA: Nu-ți face griji, te așteaptă postul de profesor la Strasbourg. Am fost la Facultatea de Medicină și am cerut diploma ta. Uite-o!

JEAN: Diploma în Litere? Am s-o arăt la toată lumea, ca să se știe că sînt încă în stare să iau un examen. Dar de ce mi-o fi eliberat-o Facultatea de Medicină? Se dau și diplome în Litere acolo?

LYDIA: Păi, sigur, nu vezi! E chiar o facultate mai serioasă decît cea de Litere, mai științifică. Savanți și medici de renume te apreciază. Te-au cunoscut la spitalul unde ai fost operat. Nu mai ții minte cum te-au răsfățat? Du-te la gară și dă-i celui de la ghișeu diploma asta; o să-ți dea în schimb un bilet de tren.

JEAN: Trebuie neapărat să plec. Aici viața a devenit insuportabilă.

LYDIA: Chiar la ieșirea din Paris, la Porte de Versailles, începe cîmpul. Poți să te duci acolo în fiecare zi.

JEAN: Da, ai dreptate. Pe vremuri, mă duceam din cînd în cînd să respir aer curat, să-mi potolească setea de frumos. Mă duceam și cînd mă lăsau să ies din spital, între două operații. Cîmpia se-ntinde cît vezi cu ochii, e și un deal. Acolo simți că trăiești cu adevărat. Îmi apar și acum în fața ochilor dealul și cîmpia scaldată în lumină. Ce lumină era! O lumină care nu semăna cu lumina. Urcai apoi dealul și, sus de tot, în vîrf, ajungeai la orașul senin. Am fost de mai multe ori acolo. În vis am fost sau în realitate? În realitate! Dar era atît de frumos că mi se părea un vis. Cum se numește orașul cu case albe și cer strălucitor? Erau case de un alb imaculat și o piață superbă, totul scaldat în lumină. Cum se numește orașul?

LYDIA: Alumina, se numea Alumina.

JEAN: Vezi, n-am uitat chiar totul, din moment ce-mi amintesc numele orașului. Alumina, Alumina. Pot să-l găsesc pe hartă. E trecut în toate hărțile viselor. Alumina, orașul inimii mele, Alumina, orașul viselor mele, Alumina, orașul adevăratei mele realități.

LYDIA: Cînd rostești numele Aluminei, tot soarele ei se revarsă asupra ta.

JEAN: Atunci de ce se lasă iar întunericul? Rămîi, lumină! Alumina, nume de lumină. Ah, totul se întunecă. Nu mai am destulă forță ca să păstrez în mine lumina Aluminei. E iarăși beznă. Nu mai visez? Sau e un vis urît? Întunericul mi-a coborît din nou în suflet.

[Scena XIV]

PERSONAJELE: Violette, Jean.

Violette e îmbrăcată cu un capot sub care e goală.

JEAN: Violette, tu ești, te recunosc. Ești la fel de tînără și de frumoasă ca pe vremuri. E uimitor, nu te-ai schimbat deloc de la douăzeci și cinci de ani, ai tot douăzeci și cinci de ani. Tinerețea ta mă uimește. Ce pierdere ireparabilă! Păcat că Alexandre a murit! Nu mă privi cu ațîta răutate. Știu că ai motive să fii supărată pe mine. Mai ești supărată?

VIOLETTE: Mai sînt. Poate că nu din motivele pe care ți le închipui, erai tînăr și ambițios, te-ai purtat prosteste cu el; dar nu e numai asta... nu e asta.

JEAN: Eram tînăr și ambițios, dar toți trei eram la fel. Prietenia noastră a durat așa puțin! Ah, dac-ai ști ce rău îmi pare că a murit!

VIOLETTE: Ce rost mai au remușcările? Deși îmi închipui că ai remușcări.

JEAN: Înainte să moară mi-a dat un semn, mi-a trimis fotografia lui.

VIOLETTE: Și dumneata i-ai trimis fotografia în același timp.

JEAN: Am avut amîndoi același gînd, fără să ne fi vorbit.

VIOLETTE: Fotografiile voastre s-au încrucișat pe drum. A murit patru zile mai tîrziu.

JEAN: Am aflat cum a murit. Era foarte bolnav și slăbit, n-a mai rezistat.

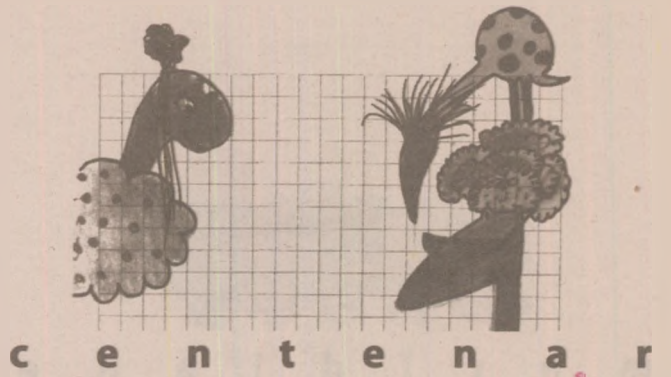
VIOLETTE: S-a spus că l-am părăsit. Că s-a-ntîmplat după ce ne-am certat. E o calomnie.

JEAN: Ultimul lui semn, de parcă și-ar fi luat rămas-bun... Crezi că n-o să-l mai vedem niciodată? Există și o altă lume?

VIOLETTE: Nu există. Tot ce-ai ratat e definitiv pierdut. Nimic nu poate fi recuperat.

JEAN: Deci nu crezi că există altă lume?

VIOLETTE: Nu există alte spații, nu există alte locuri, nu există alte timpuri.

JEAN: Există poate spații închise unele într-altele, separate de cortine imaginare, de pereți subțiri. Există poate mai multe timpuri într-unul și același timp, unite și totuși separate.

VIOLETTE: Lasă copilăriile, nu-ți mai pune întrebările prostesti pe care și le pune toată lumea. Totul se petrece o singură dată.

JEAN: Alexandre nu era așa sigur. L-am surprins de multe ori sărutând icoane, nu, nu mă privi așa, nu era vorba doar de fetișism. (Pauză.) Trăiam foarte intens pe atunci. Era un timp plin, tensionat, bogat. Se petreceau atâtea! Acum, de ani de zile, timpul e pustiu, banal, gonește întruna. Nu mai pot prinde clipa. Rîul curgea domol, azi e învolburat, clipele ne mîngîiau, zăboveau. Am ajuns, dar unde? Am reușit, dar ce? Totul e zadarnic, ar trebui să murim din iubire.

VIOLETTE: Voi v-ați certat, e clar, a fost o gravă neînțelegere între voi. Totul e neînțelegere pe lumea asta.

JEAN: Așa spunea și el.

VIOLETTE: Am un nou prieten. Mi-a explicat totul, mi-a explicat motivele pentru care v-ați certat. Te-ai purtat foarte rău.

JEAN: Ce prieten?

VIOLETTE: Nu știi? Yan, polonezul.

JEAN: Tu habar n-ai polonă.

VIOLETTE: Traduc din engleză.

JEAN: Dar a scris în franceză.

VIOLETTE: Versiunea engleză e mai bună.

JEAN: Nici nu-ți închipui, Violette, ce rău îmi pare că nu l-am văzut pe Alexandre aștia timp, aștia timp! Sigur, remușcările sînt inutile. Ce tîmpenie din partea mea, din partea noastră, poate! Era prietenul meu cel mai bun, fratele meu. De ce ne-am îndepărtat?

VIOLETTE: Dumneata i-ai întors spatele!

JEAN: Credeam că mă plagiază, de fapt chiar mi-a furat un vis.

VIOLETTE: Și el visa mult. E-adevărat, puteați să fiți ca frații. Ah, vanitățile voastre de scriitori! Semănați afit de mult, aveți aceleași vise. Și trecutul vostru semăna. Aceleași spaime, aceleași obsesii.

JEAN: Prostii, rivalitate literară închipuită.

VIOLETTE: Dumneata ești de vină.

JEAN: Pe vremuri, mă tutuia.

VIOLETTE: Te-ai temut! De fapt, din înfîlnirea voastră, mai mult ai profitat dumneata decît el.

JEAN: Da, devenise militant, și ce dacă? Tîmpit am fost.

VIOLETTE: Trebuia să-ți fi dat seama înainte! Nu mai pot avea nici un fel de simpatie pentru dumneata.

JEAN: De ce mă urăști aștia! Eu nu m-am putut niciodată apropia de oameni care nu-mi împărtășesc ideile.

VIOLETTE: Chiar crezi că ai idei? Idei! Alexandre a devenit militant din cauza rupturii voastre, n-ar fi făcut pasul ăsta dacă nu l-ai fi lăsat singur. S-a înscris în partid ca să aibă o familie. L-ai lăsat complet dezorientat. Idei! Ideologii! Hazardul cîntărește mai greu decît alegerea. Accidente. Fleacuri, vanități.

JEAN: Și eu care am spus întotdeauna că prietenia

trebuie să fie mai presus de toate astea! Prietenia în ciuda a tot și a toate! Ce lucru frumos prietenia, de fapt numai ea și moartea contează pe lumea asta. Pînă la urmă, el a ales moartea.

VIOLETTE: A fost ales de moarte.

JEAN: Au trecut douăzeci de ani, douăzeci de ani! Cum am putut trăi fără el? Niciodată, niciodată...

VIOLETTE: Mă plictisești cu vinovăția dumitale. N-ai decît să te scufunzi în mlaștina vinovăției. Scufundă-te! N-am ce-ți face.

JEAN: Dar tu ai dus răul pînă la capăt, Violette. Eu am încercat de mai multe ori să mă înfîlesc cu voi, să reluăm legăturile. M-ai privit cu dispreț, m-ai respins. Am înțeles că n-aveai de gînd să uiți. Tu ai dus răul pînă la capăt.

VIOLETTE: Poate că trebuia să insiști! Acum, pentru mine toate astea sînt trecut, am un nou prieten, trebuie să-i traduc opera.

JEAN: Dar poate că... poate chiar tu te săturaseși de el, nu-l mai suportai. Prea avea nevoie să fie ajutat, avea nevoie de sprijin în fiecare clipă din viața lui, de dimineața pînă seara și de seara pînă dimineața. Cum deschidea ochii, îi puneai țigara în gură. Urma biberonul cu alcool. Abia după aia se scula din pat. Sigur, la început a fost neînțelegerea dintre noi, dar tu ai profitat de ea, ai adîncit prăpastia în loc s-o astupi, iar tu erai lucidă, stăpîna pe tine. Puteai să-l ajuți, să ne ajuți, puteai să-i explici. N-ai vrut să faci nici măcar un pas. De ce? Care a fost adevăratul motiv? Trebuie să fi existat un motiv care mie îmi scapă, un motiv pe care mi l-ai ascuns. Care a fost adevăratul motiv?

VIOLETTE: Chiar nu-ți mai amintești? (Lasă să-i cadă capotul și rămîne goală în fața lui Jean. În fundul scenei apare Alexandre.)

ALEXANDRE: Dă-i drumul, Jean, îți dau voie. Îți dau voie, n-auzi! Ce, ți se pare că nu-i frumoasă, n-o iubești? N-o poți iubi? Hai, fă-mi plăcerea asta.

VIOLETTE, către Alexandre: E idiot sau se preface?

ALEXANDRE: Jean, mă dezamăgești, zău, mă dezamăgești.

JEAN: Ești frumoasă, ești superbă! Nu-mi venea să-mi cred ochilor, n-am îndrăznit, am rămas înmărmurit. N-ai de ce să te simți jignită, eu n-am îndrăznit să cred. Cum să-mi treacă prin minte așa ceva?

VIOLETTE: Timpul nu se-ntoarce! (Pauză.)

ALEXANDRE: Eu am ales moartea. Visam să scriu opere la fel de frumoase ca muzica, la fel de armonioase, delicate, tulburătoare și senine. Nici măcar poezia nu reușește asta. Uneori, rar de tot, se naște un balet de cuvinte, o muzică a verbului; la Aragon, de pildă, dar se întimplă afit de rar. Chiar și la Aragon. (Alexandre dispune. Jean rămîne pironit în fața Violettei care își pune încet capotul.)

VIOLETTE: Nu, timpul nu se-ntoarce.

[Scena XVI]

PERSONAJELE: Jean, Alexandre.

JEAN: Nimic nou sub soare. Din cînd în cînd ni se pare că am găsit un crîng de explorat, un mic desiș. Ne închipuim că e un nou continent, dar la capătul desișului sau chiar în mijlocul lui găsim urmele pașilor noștri. Am mai trecut pe aici! Sîntem uimiți, apoi ne amintim ziua și ora. Ce dezamăgire!

ALEXANDRE: Poate că există o altă aventură!

JEAN: Ar trebui să sărim gardul, să escaladăm zidul. Eu nu mă pot hotărî s-o fac.

ALEXANDRE: Nu-i ușor! De fapt, tare ne place să ne întorcem pe urmele pașilor noștri. Același vin alb de dimineața, prima țigară. Începe o nouă zi. Ne plac pînă și obiceiurile pe care le-am căpătat, chiar dacă sînt incomode.

JEAN: Am vrea s-o luăm de la capăt, cu condiția ca totul să fie nou. Numai că acest nou e previzibil. Ne place să reîncepem, nu să începem. Și totuși, totuși...

ALEXANDRE: Păpuși trase de sfori: trei giumbușlucuri, și au ieșit din scenă.

JEAN: Sau nu mai vor să iasă. Și încă n-ar fi chiar așa de rău, dacă ceilalți n-ar vrea să eliberăm locul. Dar noi nu vrem. Lumea ne privește, ne ascultă; noi

însine ne privim și ne ascultăm. Iar ei spun: sînt aceleași păpuși.

ALEXANDRE: Și noi spunem același lucru despre noi. Știm foarte bine că ne-am învechit.

JEAN: Ah, dacă și noi, și ceilalți am putea redescoperi prospețimea dimineții dintîi!

ALEXANDRE: Poate ne-ajută vinul alb! Da' de unde! Asta-i beție, nu îmbătare.

JEAN: Eu am un suflet burghez, sînt legat de aceleași și aceleași obiceiuri.

ALEXANDRE: Trebuie să faci altceva!

JEAN: Să fii altceva! O ființă cu totul neașteptată, de neînchipuit, da, da, de neînchipuit.

ALEXANDRE: Să te simți străin!

JEAN: Ah, să te simți străin! Să te simți străin! Mă ispitește înstrăinarea. Dar mă tem de ea.

ALEXANDRE: M-am săturat de țara asta. Și nu vreau alta.

JEAN: Dacă ne-am putea face o idee, o idee cît de vagă despre noua țară, dacă am putea-o cunoaște, nu ne-am mai simți străini. Eu nu știu dacă iubesc aventura sau mi-e groază de ea. Uneori îmi spun că nu mai vreau nici o aventură.

ALEXANDRE: Pînă la urmă, plictisul și oboseala te împing spre aventură.

JEAN: Plictisul! M-am obișnuit cu el. Te obișnuiești cu el... de fapt, nu te obișnuiești, dar te obișnuiești să nu te obișnuiești.

ALEXANDRE: Totuși, situația nu-i deloc strălucită, ce-ar fi dacă am lua-o de la capăt pentru a reuși mai bine?

JEAN: Condițiile n-ar mai fi aceleași! Pînă și cuvîntul „condiție“ s-ar putea să nu mai însemne nimic.

ALEXANDRE: Vom fi mai departe condiționați de alte condiții. Poate că pielea ne-o putem schimba, dar firea nu. Ceea ce numim azi piele, și nu știu cum se va numi atunci.

JEAN: Existența va dăinui mereu? Va mai putea fi oare numită existență? Ce fel de existență? Să reușești mai bine! Poate doar dacă n-am fi fundamental ratați, metafizic ratați, o dată pentru totdeauna, o dată pentru toate existențele, pentru toate cvasi-existențele.

ALEXANDRE: Să reușești mai bine data viitoare! E cu putință?

JEAN: Ne-am putea mulțumi și cu ce avem. Chiar dacă ne lipsește darul ubicuității.

ALEXANDRE: Nu cerem totuși mare lucru. Și eu simt că trăiesc într-o cușcă. Sînt chiar convins că ne aflăm cu toții într-o cușcă. Există o ieșire pe care o putem găsi. Odată și odată tot am s-o găsim. Oricum, trebuie s-o găsim. Ne împing ceilalți de la spate. Se bulucesc, umplu cușca. Ah, dacă am avea o altă cușcă, mai puțin aglomerată.

JEAN: Tot cușcă ar fi.

ALEXANDRE: Sîntem oare făcuți să trăim mereu în cușcă?

JEAN: Mi-e teamă că da. Ce rost are să schimbăm cușca? Dar nu noi hotărîm! Mai bine să rămînem în aceeași cușcă.

ALEXANDRE: N-ai putea. Dacă te-ai plictisit deja, înseamnă că vrei să pleci în altă parte. Accepți deja aventura. Iar ceilalți ne împing mereu.

JEAN: Un colțisor mi-ar fi de-ajuns!

ALEXANDRE: Cît crezi că o să mai găsești colțisoare liniștite? Gata, s-a terminat cu ele. Vezi și tu, îi vezi, te asediază, te halesc.

JEAN: Ce-mi spui tu mă-ngrijorează și în același timp mă liniștește: plictisul înseamnă dorința aventurii, nerăbdarea aventurii. Dar nu, nu e deloc sigur. Eu mai rămîn un pic, atît cît pot. Cu două-trei ființe pe care le iubesc. Nu vreau să le las singure.

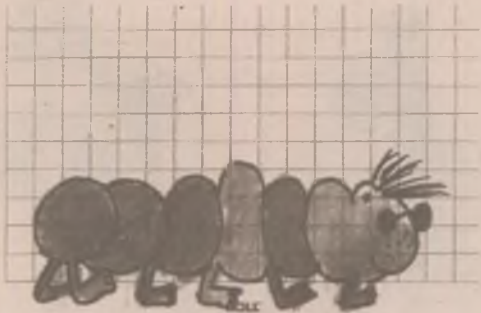
ALEXANDRE: Eu cred că pot să mă dezleg. Nu vreau să fiu dat pe ușă afară, am să mă arunc în aventură înainte să mă alunge.

JEAN: Abisul fără capăt al aventurii. Saltul peste zid! Dar dacă dincolo e abisul?

ALEXANDRE: Oamenii au făcut primii pași pe lună. Au îndrăznit! Trebuie doar puțin mai multă îndrăzneală! N-am să aștept să fiu dat pe ușă afară.

Caricatură de Neagu Rădulescu

Începutul

Totul a început ca o glumă. În anii '80, după ce lungi perioade de timp singurii interlocutori de limbă spaniolă erau cubanezii și chilieni exilați – colegii noștri de curs, primiți în cartiere special amenajate pentru ei, Drumul Taberei de pildă, chilienui fugind de represiunea guvernului Pinochet și poposind un timp în România, în drumul lor spre Suedia – brusc mă trezesc cu un ziarist-politician din Argentina, i-am uitat în timp numele, venit incognito în România, la un Congres comunist. Pe pașaportul lui, la venire, nici măcar nu figura ștampila de intrare în România. Ce trebuia eu să fac? Să-l plimb, să iau masa cu el, să asist la lucrările Congresului, să-i traduc. Era prima oară când puteam, fără vigilența băieților „cu ochi albaștri” să stau de vorbă în tihnă, cu un vorbitor de limbă spaniolă, și nu cu unul oarecare, ci cu un argentinian, dublă bucurie pentru mine. În „argentiniană”, vorba lui Julio Cortázar, interlocutorul ți se adresează cu *vos*, cu *che*, dintr-o dată auzi melodiosul *cabajo, janto, jamas*, în locul castelianului *caballo, llanto, llamas...* Ce mai! O încântare pentru auz! Cursurile de literatură hispano-americană, cele mai interesante din facultate, fuseseră un deliciu când ajunsesem la scriitorii latino-americani, revendicându-se din acel „boom” al literelor hispanice, care zguduiseră din temelii edificiul narativ de până atunci. Și pe lângă un columbian numit Gabriel García Márquez; un cubanez, Alejo Carpentier, un mexican, Carlos Fuentes; un peruan, Mario Vargas Llosa, de departe m-am simțit atrasă – ca o spontană și tulburătoare îndrăgostire – de tot ce însemna scriitura argentiniană. L-am ales pe Ernesto Sábato la lucrarea de licență, *Apocalips și catharsis în opera lui Ernesto Sábato*, așa se intitula teza mea, au urmat apoi iubiri numite Adolfo Bioy Casares, Manuel Mujica Lainez, Leopoldo Marechal, Jorge Luis Borges, Julio Cortázar. Așa cum începutul secolului al XVII-lea dădea nume geniale în pictura mondială, un Rembrandt contemporan cu Diego Velázquez, de pildă, așa se iviseră aceste nume mari, toate nimerindu-se

Traducerile din poveste

odată în miez de secol XX, pe același continent sud-american, uluind o lume întreagă prin plâsmuirile lor.

Oaspetele meu argentinian adusese, printre altele, câteva ziare argentinieni, unde nu abundau știrile politice, din fericire pentru mine, ci evenimentele culturale. Două ziare mi-au atras atenția în mod deosebit. Într-unul, citeșc un titlu: *Nunca estuve más allá del bien o del mal*, (Nu m-am aflat niciodată dincolo de bine sau de rău); Borges, la optzeci de ani, dând un interviu și vorbind despre literatură, viață, modelarea caracterului. Nu mai rețin detaliile aceluși interviu borgesian, un lucru mi-l amintesc însă cu precizie. La vârsta aceea înaintată, Borges, orb de câteva decenii, povestea cum începuse să studieze limba japoneză. O limbă în care există douăzeci de cuvinte diferite pentru cele douăzeci de nuanțe de roșu existente și parcă văd surprinderea interlocutorului; așadar nu-i destul că scriitorul are o vârstă respectabilă, o memorie prodigioasă, un curaj nebun să învețe o limbă cu atâtea ideograme; el mai trebuie să și rețină douăzeci de cuvinte pentru fixarea culorii focului și sângelui, și oare cum să le reții dacă ochiul nu le poate închipui, ci doar memoria-amintire? Și totuși, explica Borges dezinvolt, limba aceasta îl pasiona, închipuirea roșului prin negura timpului nu-l deranja, dimpotrivă; totul îi apărea amuzant, un joc. O spunea atât de firesc și construia o argumentație atât de sănătoasă în sprijinul ideii de a deprinde o limbă străină indiferent de vârstă, încât n-am rezistat și am povestit cele citite, pe un ton admirativ-încântat, prietenilor și soțului meu. Când povestesc ceva care mă emoționează, probabil c-o fac într-un anumit fel: timbrul schimbat, detalii savuroase, timiditate înghițită; oamenii din jur tac, ochi măriți, mi

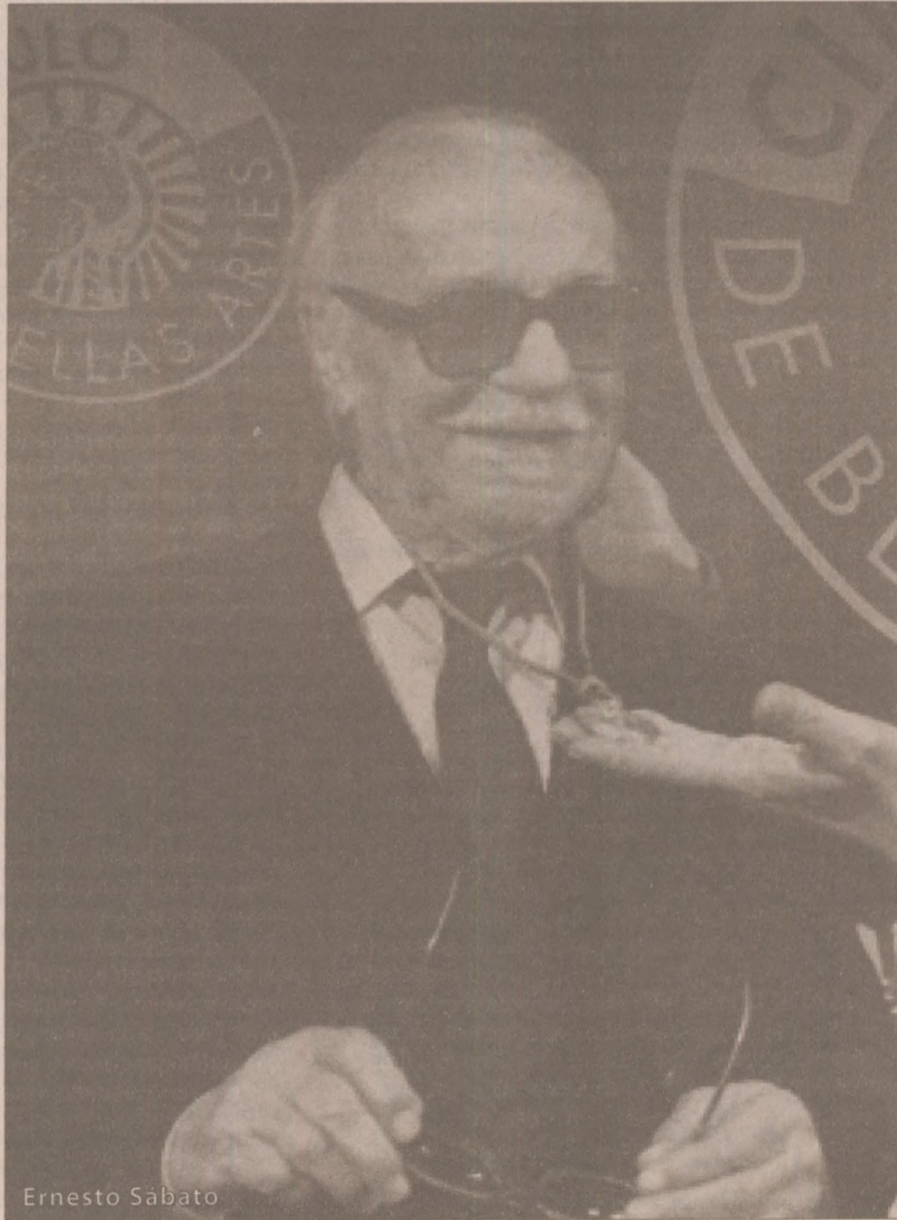
se cere să nu mă opresc, să continui, să mai spun... De-astă dată soțul meu a venit cu ideea: *De ce nu traduci ceea ce ne-ai povestit? Să se bucure și alții...* De ce nu?, mi-am zis.

De aici a pornit totul. Nu de la cursurile practice din Facultate, altminteri interesante, cel cu Cristina Hăulică de pildă era o delectare, femeia aceasta era mereu veselă, iubea toată grupa de limbă spaniolă (13 oameni), ne incita să citim și să încercăm să traducem cât mai mult, degeaba însă; pe vremea aceea habar n-aveam că microbul acesta zăcea în mine, știam doar că existau un Darie Novăceanu, o Miruna Ionescu, că se tradusesse excelent Góngora, că Ion Frunzetti și Edgar Papu se încumetaseră să talmăcească pentru a doua oară din spaniolă, după Al. Popescu Telega, în 1944 – nu din franceză, ca Heliade Rădulescu în urmă cu un secol – pe *Don Quijote* și mi se părea o muncă titanică, o activitate solitară, migăloasă, nicicând suficient răsplătită... Eu mai eram și începătoare la limba spaniolă; venită din provincie, unde această limbă nu se studia, spaniola a însemnat pentru mine de fapt un instrument-prieten, care mi-a făcut viața mai suportabilă în primii mei ani de adaptare la viața dură a Bucureștiului.

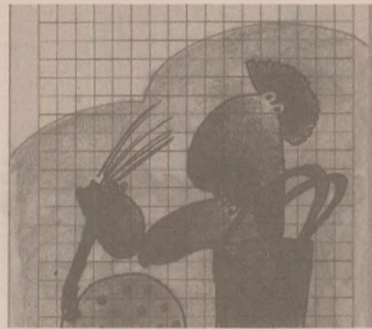
Mai târziu l-am regăsit pe Borges într-o altă ipostază, într-un alt ziar cultural al prietenului meu argentinian. Cu o poezie inedită, poate chiar până azi necuprinsă în nici un volum de versuri. Aflându-se la Atena, în Plaka tavernelor, cu fum, fructe de mare și mai ales muzică, Borges asculta un cântec mistuitor, un cântec grecesc interpretat *live* de muzicanți, chiar acolo în fața lui. Îi ascultă și nu mai rezistă, cere un creion și pe loc, în timp ce sunetele încă vibrau în aer,

Jorge Luis Borges

Ernesto Sábato

notează pe fața de masă cuvintele unei poezii, numită *Muzica grecească*. Iat-o:

*Cât timp va dura această muzică
vom fi demni de iubirea Elenei din Troia.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom fi demni de moartea noastră în Arbela.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom crede în liberul arbitru,
acea iluzie de fiecare clipă.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom ști că vasul lui Ulise se va întoarce în Ithaca.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom fi cuvântul și spada.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom fi demni de cristal și de mahon,
de zăpadă și de marmură.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom fi demni de lucrurile obișnuite
care acum nu sunt obișnuite.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom fi în aer săgeata.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom crede în mila lupului
și în dreptatea celor drepti.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom merita vocea ta sublimă, Walt Whitman.*

*Cât timp va dura această muzică,
vom merita să fi văzut, de pe o culme,
pământul făgăduit.*

Cele două texte borgesiene, interviul și poezia, au apărut în două publicații: „Luceafărul”, respectiv „Suplimentul Literar al Scânteii Tineretului”. Încă se mai puteau strecura texte inedite, înfiorate, fie și în reviste culturale ticsite de evenimente politice prezentate în obișnuita limbă de lemn. Nici vorbă însă, în acele zile, să cauți o editură care să-ți publice ție, traducător necunoscut, un volum întreg. Îl descoperisem vrăjtit, pe Julio Cortázar, îi citisem pe nerăsuflăte un volum cu 8 povestiri, *Todos los fuegos, el fuego* (Toate focurile, focul), mai în glumă, mai în serios, începusem să lucrez la prima traducere dificilă – chiar povestirea purtând titlul volumului – o bătușem frumos la mașină, dar totul a rămas în fază de proiect. Cu o singură precizare: pe măsură ce continuam să traduc și alte povestiri, mi s-a oferit o șansă nesperată, am participat o săptămână la Botoșani și Ipotești într-un fel de tabără de creație, organizată de SLAST în vara anului 1989, comemorând centenarul morții lui Eminescu, și acolo seara tinerii poeți, prozatori, traducători, jurnaliști se adunau într-o cameră și fiecare își lectura ultimele producții. Cum eu „produceam” talmăcirii din Cortázar la acea dată, țin minte că după poezii și fragmente de roman, cineva anunța: *și acum desertul*. și citeam *Autostrada din sud*. Tăcere. O povestire în care regăseai condiția umană prezentată într-un mod ce părea simplu la prima vedere, cu cuvinte la îndemână oricui, cu un text aparent ușor de înțeles, și totuși, câte *trampas de lectura* (capcane de lectură)! Solidaritate, urmată de solitudinea inerentă: după ce evenimentul ce mușcă rutina cotidiană s-a consumat, se revine la viața dintotdeauna, aceleași meschinării, aceleași angoase, aceeași lipsă de iubire. Dar eu, ca traducător, ca talmăcitor, ca povestaș al scrierilor altora, mă simteam privilegiată, intuiția și sensibilitatea îmi spuneau că abia zgâriam pojghița ghetii: material exista din abundență, totul era să am răbdare, să caut prin bibliotecă, în *podul cu vechituri* al anticarilor, în revistele ce-mi parveneau păcălind cenzura ori direct, în cărțile primite de la turiștii spanioli pe care începusem să-i înșoțesc prin țară, în calitate de ghid ONT, și să transpun în românește tot ce-mi părea că merită efortul. Era abia începutul. (...)

Sabatizare

Citeam la un moment dat în **România literară** că doi scriitori clujeni, Ruxandra Cesereanu și Corin Braga, i-au făcut o vizită la Santos Lugares, undeva lângă Buenos

Aires, argentinianului longeviv care a împlinit în Noaptea de Sânziene 95 de ani: Ernesto Sábato. Îl descoperisem pe Sábato în facultate cu cele trei romane ale lui: *Tunelul*, *Despre eroi și morminte* (era prima oară când mă gândeam că, dacă voi avea vreodată o fată, aceasta se va numi Alexandra-Alejandra, iubita lui Martín), *Abaddón, exterminatorul*. Urmăseră apoi eseurile lui și teza mea de licență. Romanele fiindu-i traduse toate de Darie Novăceanu și Aurel Covaci, am transpus în limba română câteva texte din volumul de eseuri *Oameni și angrenaje* și le-am publicat săptămânal în „Suplimentul Literar al Scânteii Tineretului”. Visam însă să-i traduc toate eseurile, să i le cuprind într-un volum...

Mult timp n-am îndrăznit să-l contactez pe autor, totuși același prieten argentinian mi-a înlesnit adresa lui – îl cunoștea personal, nu o dată fusese la el acasă – și atunci i-am trimis o primă scrisoare în toamna anului 1989, cu câteva luni înainte de Revoluție. Mi-a răspuns la Brașov, pe adresa părinților mei – un fel de superstiție mă făcuse să dau adresa aceea – mi se părea mai sigură și nu voiam să se piardă nimic din prețioasele-i epistole. Mai am și acum scrisorile lui, cinci la număr. Plicuri mici; în colțul din stânga sus scrie invariabil *vía aérea*, franjurat în alb-albastru, iar pe verso fiindu-i inscripționată, în chip de ștampilă, adresa: Ernesto Sábato, Langeri 3125, 1676 Santos Lugares, Argentina.

Nelinștii și nedumeririlor mele le răspundea invariabil pe un mic petic de hârtie: un sfert de coală A4, câteva cuvinte bătute la mașină, toate virând spre dreapta. Le scria singur? Le dicta? Cert e că de fiecare dată cuvintele sunt scrise la mașină, doar semnătura e olografă, *E. Sábato*, ușor tremurată. Îi cerusem permisiunea de a-i publica în volum – într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat – eseurile. Îmi răspundea să iau legătura cu profesorul Alexandru Georgescu, cel care-i cunoștea bine opera: să nu ne suprapunem, zicea el, crezând că și profesorul dorea să facă același lucru.

În 9 februarie 1990, mi-a parvenit o scrisoare răvășitoare, subiectul nefiind de-astă dată literatura: *Cunoscându-mi-se lupta pentru libertate, din 1935, când m-am despărțit de comunism, îngrozit fiind de „Procesele” lui Stalin, vă puteți imagina ce simt în fața teribilei însă eliberatoarei răzvrătiri, tragic de eliberatoare, a acestui admirabil și curajos popor. Împreună cu Matilde am privit la televizor cu ochii în lacrimi unele dintre cele mai tragice scene. Cu neliniște crescândă urmărim acum consecințele, rugându-ne pentru destinul patriei dumneavoastră.*

Ultimele trei scrisori datează toate din 1990, iunie, noiembrie, septembrie. Sábato mă întreabă dacă numele meu înseamnă cumva *luz, lumină*; îmi vorbește despre Argentina cu mâhnire: *În țara aceasta, înainte una dintre cele mai prospere din lume, domnește catastrofa economică absolută. A încerca să vii acum în Argentina e ca și cum ai cere un pahar cu apă rece în Sahara.* În fine, îmi propune să-i traduc un volum care-i place: *Entre la letra y la sangre*, o carte personalizată, consideră el; pe parcursul a unsprezece zile, cum se și numesc capitolele cărții, autorul îi dezvăluie scriitorului și prietenului său, Carlos Catania, ce-au însemnat pentru el răspântiile și înaltele turnuri, structuralismul, lingvistica, profesiile poezilor, relativitatea valorilor estetice, educația, enigma creației literare, metafizica tangoului.

În carte descoperim omul care a renunțat la fizică, la lumea concretă a științei în favoarea lumii misterioase a literaturii. Identificăm o mare conștiință a epocii noastre, pe cel care a luat poziție fermă împotriva abuzurilor și a nedreptății, fiind urmărit, anchetat, amenințat cu moartea în timpul dictaturii generalului Videla și devenind apoi președintele CONADEP, organism însărcinat cu cercetarea crimelor comise pe perioada dictaturii.

Iată ce scrie Carlos Catania în introducerea cărții: *Cu câțiva ani în urmă, o revistă din Buenos Aires a publicat o fotografie de-a lui Ernesto Sábato. Mic și solitar, ghemuit pe o bancă, aștepta trenul. Imaginea aceasta îmi sugera o metaforă pe care acum o propun ca punct de plecare în înțelegerea universului acestui scriitor și a operei sale: UN COPIL MARE, SOLITAR, AȘTEPTÂND UN TREN CARE NU SOSEȘTE NICIODATĂ.*

Sábato rămâne un copil, care încă mai crede în onoare și credință. Cosmoviziunea sabatiană are la bază căutarea disperată a sensului existenței. L-o fi găsit oare, mă întrebam la finele anului 2006, când aflam din vizita scriitorilor clujeni la casa din Santos Lugares că autorul nonagenar i-a primit, i-a privit, le-a zâmbit, dar nu le-a vorbit. „Anii ne fură cuvintele”, spune Nuria Amat. Așa e: Sábato

nu mai vorbește, se mulțumește doar să-și privească interlocutorii, să fie atent, să *sabatizeze*. Nu știm dacă îi și înțelege.

În 1995 am publicat versiunea românească a cărții la Editura Universal Dalsi. În românește am numit volumul: *Între scris și sânge* și intenționat am pus pe coperta cărții (mi s-a îngăduit să aleg singură ilustrația) un tablou pictat de Magritte în 1954, pe care-l văzusem expus cu un an în urmă la muzeul *Peggy Guggenheim* din Veneția: *L'Empire des lumières*. Acel spațiu traversat deopotrivă de noapte și zi: noapte jos, pădure întunecată, casă cu doar două ferestre luminate și-n rest obloane trase, cu felinar aprins reflectându-se în lac, iar în văzduh zi: lumină diurnă în albastrul înseninat al cerului brăzdat de nori albi și pufoși. Contrastul acesta simultan, concomitent, într-o singură zi, într-o singură ființă, îmi pare a-l defini cel mai bine pe acest scriitor profund, uitat de cei ce împart Premiul Nobel și căruia destinul i-a fost adeseori potrivnic.

În luna iunie a aceluiași an, 1995, Sábato se afla la Madrid, fiind invitat la cel mai important Târg de carte spaniol; ambasada Argentinei la București îi lansase invitația de a veni în România, făcând o escală în drumul de întoarcere spre Buenos Aires; scriitorul acceptase, dar a intervenit ceva. Matilde, prietena lui de-o viață, soția și mama celor doi copii, s-a îmbolnăvit grav; totul a fost dat peste cap, n-a mai putut veni, nu mi-a fost dat să-l întâlnesc niciodată. Am vorbit totuși câteva clipe la telefon, l-am sunat; o voce cu timbru grav, dar cald și catifelat, mi-a spus cât de mult regreta această ocazie neașteptată de a cunoaște România, dar nu putea veni, era de înțeles.

Mult mai târziu i-a apărut o ultimă carte – să fie oare chiar ultima? – dictată pesemne uneia dintre secretarele lui: *Antes del Fin*. * E atâta tristețe în ea: scriitorul istorisește ce i-a mai rămas din viață, și-a pierdut soția, dar și unul dintre fii, ajuns ministru, într-un accident de mașină. Aproape orb, se încapățânează să picteze: pânzele lui sunt mari, într-un fel abstracte, în culori vii ce par a se împotrivi reținei tot mai încețoșate; se încapățânează să scrie, fie și dictând, se încapățânează să vorbească, fie și la răstimpuri; vorbele fiindu-i uneori zâmbete fără cuvinte ori pur și simplu sunete imperfecte; se încapățânează să comunice cu cei din jur, să primească prieteni ori să le scrie, ca pe vremuri.

Dacă i-aș scrie acum, oare ce mi-ar răspunde? Mi-ar plăcea să primesc măcar câteva rânduri, asemeni celor scrise cu ani în urmă în *Abaddon, exterminatorul*. Să-mi scrie ca acolo: *Dragul și îndepărtatul meu prieten:*

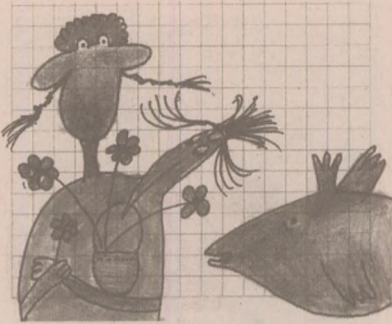
*Îmi ceri să-ți dau sfaturi, dar nu sunt în stare s-o fac într-o simplă scrisoare, nici măcar folosind ideile din eseurile mele, care nu reprezintă întru totul ceea ce sunt, ci ceea ce-aș fi dorit să fiu, dacă nu aș fi încarnat în acest stârv putred sau pe cale de a putrezi care e trupul meu (...) Mai degrabă ți-aș putea fi de folos, (și, poate chiar am făcut-o) cu amestecul de gânduri și fantasmе gălăgioase sau tăcute ce au ieșit din sufletul meu, scriindu-mi romanele, ființe care se urăsc și se iubesc, se ajută sau se distrug, ajutându-mă sau distrugându-mă pe mine însumi.**

Rândurile acestea l-ar defini cel mai bine pe Sábato. Tânărul care în Parisul anilor '30 renunță la comunism, abandonându-și călătoria spre Moscova, doarme în camera unui portar de la Școala Normală învelindu-se cu ziarul „Humanité” și fură dintr-o librărie o carte de analiză matematică de Émile Borel – salvându-se astfel de la sinucidere – fiindcă simte o nevoie organică de obiecte eterne și incoruptibile. Autorul care scrie „atunci când nu mai poate suporta, când înțelege că poate înnebuni dacă n-o face”, oprindu-se asupra unor obsesii și fantasmе viscerale. Scriitorul măcinat de suferință fizică în timpul actului creației, căruia îi îngheață mâinile și picioarele, are insomnii și dureri de ficat. Bărbatul care înțelege că prin artă poate fi răscumpărată copilăria, iubirea, iluzia scurgerii timpului. Înțeleptul ajuns la o vârstă respectabilă, meditănd la creatorul *gândului trist care se dansează* (tangoul) și la însingurarea acestuia – omul singur, aidoma unei câmpii întinse, pampa ori stepa – care caută Neantul ori Absolutul. (...)

Lumiņa VOINA-RĂUȚ

(Fragmente dintr-o carte în curs de pregătire la Editura Vellant)

* *Abaddón, exterminatorul* de Ernesto Sábato, pag. 102, traducere: Darie Novăceanu, Ed. Humanitas, 2004 (n.a.)

m e r i d i a n e

M

Ă AFLU în avion spre Buenos Aires. De câteva ori aud semnalul ăla ca o chemare la ordine, un sunet, culmea, deloc alarmant, dimpotrivă, liniștitor ca o invitație la reculegere; seamănă cu dangătul subțire din vechile mănăstiri catolice. Aproape că nu l-aș auzi, dacă noua mea prietenă și călăuză, Katharina – conducătoarea programului cultural DAAD –, nu mi-ar spune să-mi pun centura de siguranță că vin „turbulencias“ sau, și mai rău, străbatem un front atmosferic în plină furtună. Zburăm de două ore deasupra oceanului și mai avem patru, pînă vom vedea marea deltă a lui Rio de la Plata... și dacă am zbura mai la sud, am ajunge în Patagonia, la capătul pămîntului, unde-i Țara de Foc, unde aleargă în neștire caii sălbatici, pe care i-am iubit de cînd mă știu și acei „gauchos“ din filmele adolescenței mele. Miinile îmi tremură, nu reușesc să-mi închid catarama – sinceră să fiu, nici nu știu la ce mi-ar folosi – și avionul începe să se clatine ca barca pe valuri, ca la primul vals, ca la prima țigară. Închid ochii. Aștept. Mîna Katherinei pe mîna mea.

În microbuzul cu care ne însoțește Luçiana – o tînără argentiniană cu ochi alungiți ca doi pești din picturile rupestre – la hotelul PANAMERICANO, începem să ne dăm pe rînd jos hainele de pe noi – parcă-s *Baba Dochia*, rid pentru mine, ei n-au de unde să știe – întii poncho-ul negru, geaca de ploaie „Puma“, pe urmă vesta neagră de lînă, șalul de mătase grenă... rămîn în pulovărul cumpărat cu două săptămîni în urmă de la „Arcade“, pe Wilmersdorfer. Îmi ridic mînele pînă la cot. Așa spunea Catinca Ralea în 1950 – eram studente amîndouă în anul II, la Filologie –, cînd abia se întorsese de la New-York, unde era diplomat profesorul Ralea, că se poartă acolo; avea ciorapi de nylon și balerini negri de lac. De unde pînă unde acum, acum, în rîul ăsta de lumini roșii, curgînd compact pe imensul bulevard Carlo Pellegrini, Catinca Ralea și dragostea ei nefericită cu Valentin Lippatti, fratele lui Dinu – o epocă extrem de confuză cînd te uiți la ea ca pe hartă – și acolo, în dreapta, stradela îngustă între două clădiri gri de sfîrșit de secol 19, parcă o cotim pe Edgar Quinet. Abia intraseră rușii în România, încă mai confiscau „ceasuri de mînă“ pe Calea Victoriei și eu eram colegă de an cu progeniturile unu nume răsunătoare ca această Catinca Ralea, ca Dina Burghela, ca Mona Giurăscu, ca Irina Papazoglu, grecoaica aia superbă, care după doi ani a fost eliminată din facultate fiindcă fusese amanta profesorului nostru de filologie care nu reușea să ne facă să înțelegem ce-i aia un *fonem*. Pe deasupra mai era și un carierist, adept fervent al guvernului de largă concentrare democratică, tînărul conferențiar Coteanu, venit de la studii din străinătate...

Căldura din microbuz e sufocantă, cerul, atît cît se vede pe geam, e complet acoperit – nici o stea, caut semne de incurajare. Katharina vorbește cu Ingrid, o austriacă blondă, responsabilă cu partea muzicală a turneului DAAD la Buenos Aires; e greu să încerci să faci literatură cu întîmplări instituționalizate... iar rid în mine. Uite, ditamai stîlpu' în fața noastră. „Obeliscul!“, exclamă Katharina, cu harta orașului cît o față de masă acoperindu-i genunchii. „Nu se compară cu ăla din Piața Concordiei de la Paris“, fac eu pe nebuna. Mă uit la Teatrul Colon de pe trotuarul din dreapta, cu tencuiala spuzită, de culoarea scorțișoarei, ca pielea unui bătrîn indian. Are pe fronton un basorelieu cu scene eroice – victorii, triumfuri – nu disting, e acoperit pe trei sferturi cu pinze negre – mi se face frică. Lumea e peste tot la fel.

Katharina și Ingrid sînt tot timpul foarte aferate. Profesia lor de bază e *organizarea*, organizează totul și tot timpul. Eu sînt pe dinafară. Colind pasajele subterane ale Buenos Airesului, mînc *empanada con verdura* sau *con carne* sau *merluzia con limone* la bufete cu tacîmuri cleioase, servite de mici vietnameze sau chinezoaice care-mi vorbesc englezește. Probez pâlării negre bărbătești cu borul lăsat pe ochi, într-o dugheană de 3x3m², strivită între un oficiu poștal, unde o funcționară îmi spune: „mucho lindo“ – arată înspre colierul meu din flori de mătase neagră, cumpărat la un second hand din Berlin – și un magazin cu clante, broaște și chei vechi de alamă. În fața vitrinei e un scaun înalt cu spetează, pe care stă tolănit un bărbat la patruzeci de ani cu pălărie de pai, sacou și cravată; linge grațios înghețata dintr-un cornet. Are picioarele sprijinite pe un postament îngust de lemn – parcă-i faraonul Akhenaton într-o variantă Art Nouveau – și piticul ghemuit acolo

Nora Iuga

... și la doi pași, Patagonia

jos îi lustruiește plin de zel bombeul pantofilor grenă.

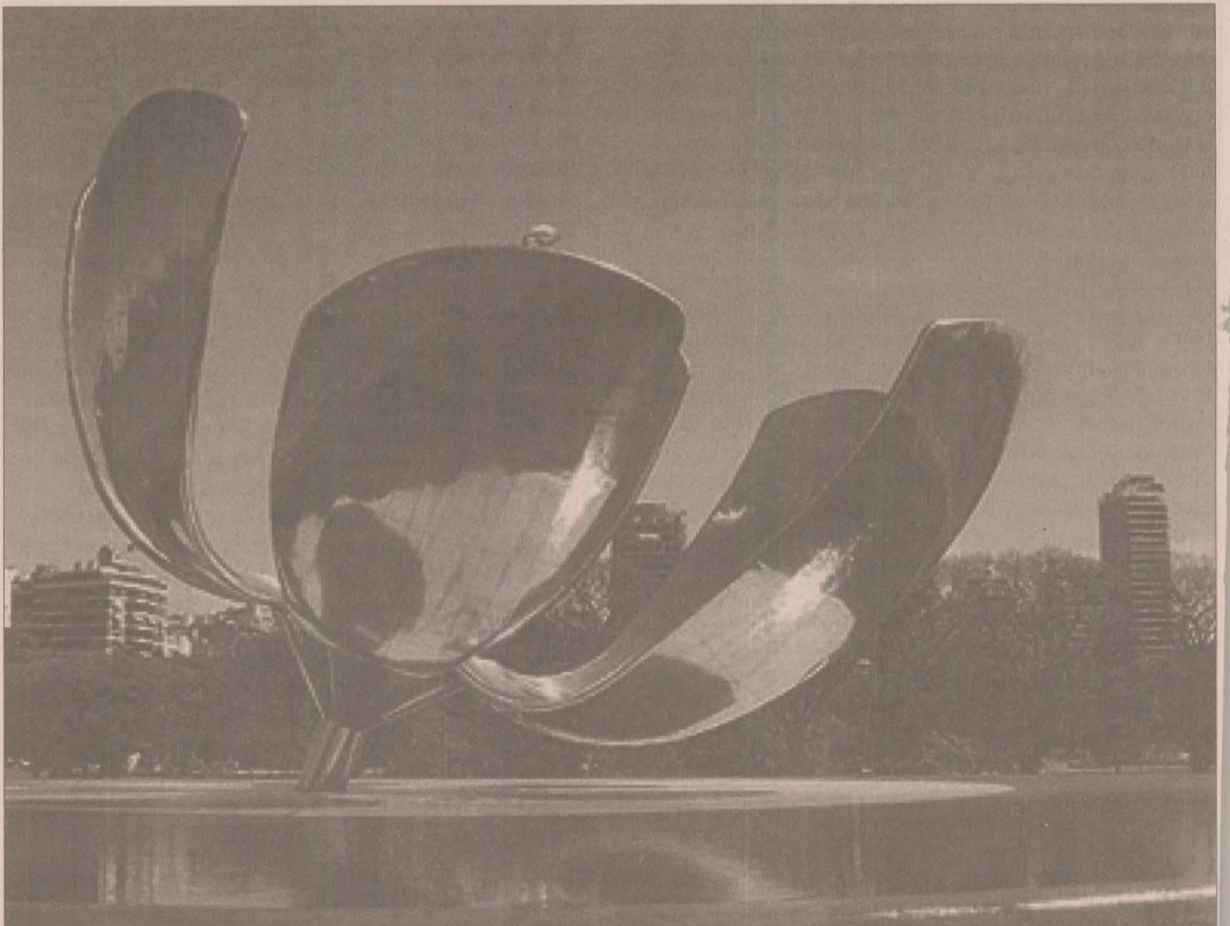
La masă ne întîlnim toate trei la un restaurant mai de lux, pe Coriente, lîngă hotelul nostru select. Vreau să le povestesc ce-am descoperit. „Aici sînt acasă, sînt în Bucureștiul copilăriei mele. Nu s-a schimbat nimic... și ei se închină cînd trec prin fața bisericii, și ei dansează tango, merg de mînă pe stradă, un băiat își ține iubita pe după umăr, ea îl ține pe după mijloc. Katharina și Ingrid se uită la mine cu un zîmbet fix, mă lasă cu fraza neterminată – nu e prima dată – vor să mergem la Galeria Poáfico, cu lanțul nesfîrșit de magazine de tot felul, în centrul căruia tronează un imens brad de Crăciun, cînd afară termometrul arată 35°C și copacii Buenos Aires-ului sînt încărcăți de flori mov ca ochii lui Liz Taylor. Sigur că totul e kitsch. Nicăieri amintirile nu au o durată de viață la naștere mai mare decît aici. Banda asta cu filme vechi din fața Cofetăriei Tornetti, unde își bea Borges – cel ocolit de Nobel – pe vremuri cafeaua. Banda pe care mi-o derulează Buenos Aires-ul nu se sfîrșește niciodată. Îmi cumpăr de pe taraba unui vînzător de vechituri un suvenir, o lampă cu gaz. Rezervorul de sticlă albastră are mici striuri în care se răsfrîng razele soarelui, iar cilindrul propriu-zis e de cristal. O cumpăr cu cincizeci de pesos de la bărbatul cu un picior de lemn. Prietenele își zîmbesc una alteia și dispar în magazinul de peste drum, răscolind rafturile de pantofi și fotografiînd plafoanele cu grinzi groase de lemn sau cu picturi renascentiste. Mă simt atît de mult numai una. Mi-e bine. Vechiul București, atît cît a mai rămas din el, seamănă înfricoșător de mult cu Buenos Aires-ul. Berlinul deloc!

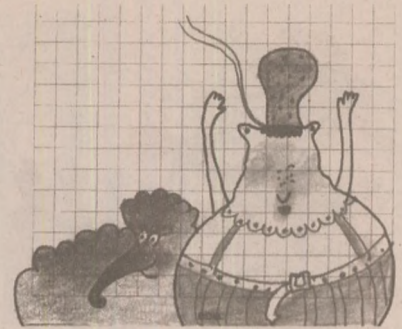
Noaptea la unu pe Bulevardul Carlos Pellegrini. Kurfürstendamm-ul berlinez nu depășește în lărgime o treime din această autostradă gigantică, formată din opt benzi de circulație... trecem prin fața magazinelor și restaurantelor luxoase cu palmieri în holuri și a hotelurilor cu swimming-pool-uri la ultimul etaj. Pe trotuare, lîngă ziduri, saltele fără număr pătate de noroi, de urină, rupte la colțuri, din care ies bucați de burete

maroniu, cîlți de lînă sau paie, cirpe de toate culorile, mototolite lîngă sticlele de pepsi sau Dumnezeu știe ce lichide dubioase. Picioare desculțe cu degete rășchirate. Brațe ciolanoase stringînd la piept femeii sau copiii de doi, trei ani, dormind lipiți de burta păroasă a taților tineri cu pantalonii lăsați pînă mai jos de jumătatea coapselor... nimic indecent, numai tandrețe și mizerie; îmi vine în minte expresia pe care o pomenisem într-un text cînd nu văzusem încă asemenea scene: „tandrețea barbară“. Katharina spune: „În orașul ăsta se lucrează în două ture: tura de zi e asigurată de turiști, tura de noapte de vagabonzi.“

Pablo Ramoz, 43 de ani, a întemeiat o fundație pentru ajutorarea copiilor străzii – le predă gratis ore de muzică și literatură. El însuși a fost un copil al străzii; spăla geamurile automobilelor oprite la stop. În lunile de pușcărie a citit de zece ori *La poalele vulcanului* de Malcolm Lowry. Acum îl știe pe de rost. E unul dintre cei mai buni scriitori actuali ai imensei Argentine... Nu-mi vine să cred că pînă și Patagonia, care-i capătul lumii – ajunge la Țara de Foc! – încape în ea... și ciți cai sînt acolo, ciți cai!

Vineri, pe 13 noiembrie, termometrul arată 32°C, la ora 15.30. Tocmai cînd mă pregătesc să-mi beau cafeaua la Cafê parisienne, plafonul de nori începe să coboare pînă la jumătatea blocurilor cu peste 40 de etaje. Mă pomenesc în cîteva minute în plină noapte. Nu mai lipsește decît să crape catapetasma bisericii. E înfricoșător. În camera de hotel mă înăbuș. Privesc orașul de la fereastra camerei mele, lată cît tot peretele. Oamenii își văd liniștiți de treburile lor. Nu vrea să plouă. Simt că aerul se umflă ca un balon. Și corpul meu parcă se umflă, degetele, gîtlejul, limba, tot capul. Merg clătîndu-mă, nu-mi simt picioarele. Trebuie să ies. Mă urc în lift aproape bijbiind. O pomenesc pe străzi. Întru mecanic într-un bufet, cer o *espanada con verdura*, una *con carne*, și o sticlă de *aqua sin gaz*. Abia mă strecor între șirurile de oameni care par a nu observa că e plină noapte

m e r i d i a n e

la patru după-masă. Lasere subțiri sfîșie în incizii precise cerul negru într-o tăcere deplină. Nu urlă nimic, nu trăznește, nu tună, nefiresc te aruncă în spaima teribilă a celei dintii ființe vii. Și nu vrea să plouă. Ochiul meu se îngustează, îmi cad pleoapele, intru în hotel, urc în lift, apăs pe buton în mod reflex. Ajung în cameră, e 16.15. La 18 vine taxiul să mă ia, la 19 am lectura la Casa di Cultura, unde a locuit Gombrowicz și Stravinski, în splendida vilă a Victoriei Ocampo, marea lor prietenă. Plouă. Primul ropot deschide fereastra culoarului, pîrișe sonore se preling pe parchet înghițite de covoarele holului mare. Cineva coboară la etajul opt din lift, spune că apa a atins nivelul de 58 de centimetri. Mă duc la baie, încep să mă îmbrac. Îmi fac buzele.

E ora 19. În sala înaltă cu arcade, pe pereți cărți încolonate, legate în piele, ne privesc prin grilaje negre de fier. Katharina și Ingrid urcă și coboară treptele fără oprire, vor să vadă tot; mereu am senzația că le văd creierele: poșete burdușite cu tot felul de mărunțisuri în care îndeasă ce vrei și ce nu vrei ca să aibă ce scoate la nevoie. Eu stau în capul scării și privesc în gol. Aștept să vină cineva. Sintem cu totul cinci oameni. Ei mă liniștesc că la Buenos Aires totul începe cu 30 de minute mai târziu. Pablo Ramoz citește în locul meu în spaniolă. În sală sînt zece oameni. Pe podium, scaunul meu e gol.

Luăm trenul de la gara centrală din Buenos Aires. Am fi vrut să facem o croazieră pînă la Montevideo. E ceva ce mă atrage spre Uruguay. Nu știu, poate negrii ăia superbi în echipament verde din echipa de legendă a unui Uruguay mai vechi, cînd Nino, bărbatul

meu, mai trăia, sau bătrîna doamnă în baston, cu blana pe umeri, înfruntînd ploaia să se întâlnească cu Sartorius ca să vorbească despre Onetti, superbul poet homosexual care se trădase pe sine cu ea vreme de zece nopți. Și n-am ajuns la Montevideo. Nu știu, poate n-a vrut drumul sau... Așadar ne urcăm în tren, un tren cu compartimente deschise și scaune jupuite, cu bătrîni muzicanți cîntînd tangouri la acordeon, un tren în care ne hurducăm ca într-o roabă. Prin fața ferestrelor trec case deasupra cărora se sprijină acoperișul pe colonade zvelte, formînd bolți arcuite discret, case mici cu balconase, case galbene sau de culoarea cărămizii, văd în ele apărînd, din senin, avantaiie sau piepteni cu rama largă și curbată ca o coadă de păun. Nu pot scăpa de gîndul că am mai fost aici, în curtea interioară, sub palmierul cu scoarța păroasă din care țîșnesc ferigile de un verde umed, întunecat. Se urcă în mine singele călduț și sărat ca un plins. Katharina vede. Mă se face rușine. Încep să vorbesc fără oprire despre gustul roșiilor din România. Același zimbet fix al lor și brusc încep să vorbească despre Martin Bauer sau Bissinger, personaje inexistente pentru mine. Cred că le plictisește de moarte reflexivitatea mea morbidă (de cînd trăiesc complet singură, vorbesc cum scriu). E greu să ai tot timpul în fața ochilor o mumie care vorbește în ficțiuni.

Trei femei: o nemțoaică, o austriacă, o româncă. Trei femei care nu știu nimic una despre cealaltă, care nu-și văd gîndul, nu-și văd simțul, impresia, respirația... trei femei cu ochi de sticlă într-un vaporetto pe Rio de la Plata. Viteza crește, siajul umflă valurile; sînt aruncate în dreapta și-n stînga ca niște mingi de ping-pong. Brațul se îngustează, apa se liniștește, pe maluri case pe picioroange – lacustre – înconjurate

de palmieri. Fiecare are în față un mic ponton de lemn. Pe un acoperiș un ciine mare, negru. Copaci cu flori mov. Rio de la Plata are o apă groasă ca pielea unei reptile de culoare indefinită; dacă aş spune „infinită“ ar fi același lucru. Nu mă pot gîndi la nimic. Înțeleg starea de totală imponderabilitate... gîndul meu repetă mecanic, fără oprire: „de-atîtea nopți aud plouînd, aud materia plîngînd, sînt singur și mă duce-un gînd...“ – de unde știa Bacovia?

Casa lui Pablo Ramoz e aproape în întregime produsul mîinilor lui, vegheate de miinile unui tată dur care nu iartă și nu iubește. O cameră mare, plină cu grinzi, trepte, balustrade și rafturi de lemn vechi, brun închis. O cameră mare, plină de tineri, pe care Pablo îi învață poezia. Le citește poeme traduse în spaniolă din *Autobuzul meu cu cocoșafi*. Le simt atenția, le simt interesul, nu le simt emoția, așa ca în Germania sau în Elveția. Curios. Un domn îmi cere ceremonios permisiunea să-mi publice volumul în editura „Del Subsuelo“. Entuziasmul meu e de-a dreptul impudic pentru un rang și o vîrstă „cu pondere“, cum spune prietenul meu sibian cu ironia-i caracteristică. Ce categorii stupide! (am întîlnit o scriitoare celebră la Berlin care a reclamat un biet chelner că a uitat să-i pună tacîmul lingă farfurie, cerîndu-i patronului să-l concedieze). Dar în Argentina nimic nu-i impudic. Editorul, doar că nu mă ridică pe sus de bucurie, iar discipolii lui Pablo vin pe rînd, ca la moaștele Sf. Parascheva, să mă sărute pe obraz la încheierea „festinului liric“. Derutantă țară, aici surprizele te pîndesc din toate părțile cu ochii lor seducători și bestiali ca ai *Pumei cebado*, felina fatală din romanul lui Eduardo Rojas. Așadar, *que sera, sera*. ■

„KAVAFEIA“ – ediția a 11-a

(Cairo-Alexandria, 9-10 decembrie 2009)

FIPTUL găzduiește, începînd din 1983, o complexă manifestare literară dedicată celui mai important scriitor grec născut pe meleagurile sale, Konstantinos P. Kavafis. Desfășurată inițial doar în cadrul grecesc, din 1991 a dobîndit caracter internațional, la cele 10 ediții, desfășurate din doi în doi ani, participînd numeroși traducători, istorici și critici literari „kavafiști“. Tot din 1991, se acordă în cadrul acestei manifestări și premiile internaționale Kavafis, decise de un juriu alcătuit din personalități egiptene și grecești. Egipteni și greci sunt și laureații premiilor pentru poezie, proză și traducere (din greacă în arabă). Înființat în 1991, Muzeul Kavafis, situat în apartamentul în care poetul și-a petrecut ultimii 20 de ani de viață, oferă vizitatorilor cea mai bogată colecție de traduceri din opera acestuia.

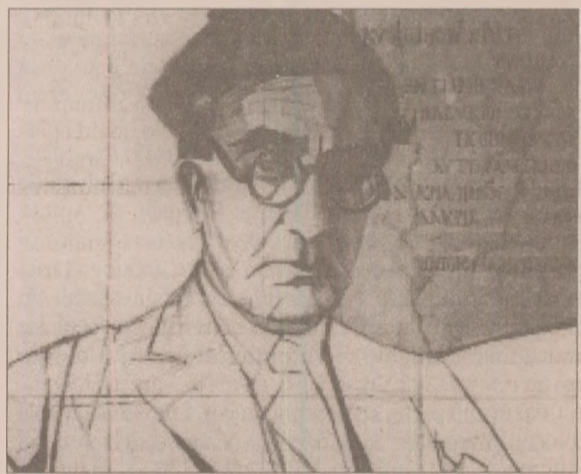
Cea de-a 11-a ediție a „serbărilor kavafice“ (*Kavafeia*) a fost organizată de Ambasada Greciei la Cairo, Centrul Cultural Elen din metropola egipteană și secția din Alexandria a Fundației Culturale Grecești (director Manolis Maragoulis), cu sprijinul a numeroase alte foruri, între care Consiliul Internațional al Grecilor din Diaspora, prin energicul său președinte Stefanos P. Tamvakis, comunitățile grecești din Egipt. Manifestarea a debutat, în prezența unui numeros public, la Opera din Cairo. Conferința intitulată „Patimi. O culegere poetică latentă a lui Kavafis“, susținută de Mihalis Pieris, decan al Facultății de Filosofie a Universității din Nicosia, unul dintre cei mai apreciați kavafiști, a precedat festivitatea de decernare a Premiilor Kavafis. Premiul pentru proză greacă i-a revenit lui Dimitris Dimitriadis, scriitor din Salonic care se bucură de o largă notorietate internațională (cunoscut în România ca dramaturg, cu piesa *Soluții la solicitări solidare*, publicată în 2004 la București și jucată în 2005 pe scena Naționalului din Timișoara). Prozatorul egiptean premiat anul acesta este Gamal El Ghitani (n. 1945), jurnalist din Cairo, autor a peste 70 de cărți scrise sub influența lui Naghib Mahfuz, al cărui discipol a fost. Premiile pentru poezie au fost acordate atenianului Mihalis Ganas (1944), deținător și al unui Premiu de Stat pentru Poezie în Grecia, și alexandrinului Fouad Taman (n. 1943). Lui Samouil Bisara, reputat traducător din Stratis Tsirkas și Kavafis, i-a revenit Premiul pentru traducere. Concertul susținut de Orchestra Simfonică a Operei din Cairo, avînd ca solist pe pianistul grec Dimitris Sgouros

(prezent în urmă cu doi ani și pe scena Ateneului Român), a încheiat primul act al „Serbărilor“.

Cel de-al doilea a constat într-un simpozion internațional cu tema „Influența operei kavafice în literatura Egiptului și a Europei“, desfășurat în fastuoasa Sală a congreselor de la Biblioteca din Alexandria. Cele șapte comunicări, susținute de traducători ai Alexandrinului sau de prestigioși kavafiști universitari (Sonya Ilinskaya-Alexandropoulou, profesoară la Universitatea din Ioannina, Paola Maria Minucci, de la Universitatea Sapienza din Roma) au urmărit destinul operei marelui poet în Rusia, România, Bulgaria, Egipt, Spania, Italia, Elveția.

Cu cele 8 ediții apărute pînă în prezent, dintre care două bilingve și cu două traduceri diferite ale Canonului, România se situează undeva la mijlocul unui ipotetic clasament, în care extremele sunt reprezentate de Elveția (unde, cu excepția unor traduceri parțiale mai vechi, opera poetului rămîne cvasinecunoscută) și Spania (unde s-au publicat de-a lungul anilor peste 100 de ediții din Kavafis, există mai multe traduceri și o bogată operă eseistică generată de opera marelui Alexandrin, aparținînd unor renumiți poeți spanioli). Primele poeme kavafice, celebrele *Ithaka* și *Lumînări*, figurează în *Antologia poeziei grecești* publicată în 1939 la Cluj de clasicistul Ștefan Bezdechi. Bibliografia traducerilor din Kavafis apărute din deceniul 6 în presa literară din România este de-a dreptul impresionantă. Nu puține poeme cunosc mai multe versiuni, semnate de renumiți traducători români (Antița Augustopol-Jucan, Ion Brad, N. Carandina, Victor Ivanovici, Valeriu Mardare, Athanasie Nasta, Andreas Rados, Petre Stoica). Eseurile despre Kavafis aparținînd lui A. E. Baconsky, Aurel Rău, Dan Grigorescu sau Victor Ivanovici constituie o contribuție românească notabilă la studierea operei Alexandrinului și ar merita strîns într-o bună zi într-un volum care să intre în circuit internațional. Primul poet grec prezent în populara colecție „Biblioteca pentru toți“ (*În casa Sufletului*, 1992), Kavafis rămîne și primul și, deocamdată, singurul scriitor grec ale cărui *Opere complete* (București, 2001) sunt traduse în limba română.

Ecouri kavafice pot fi regăsite în opera unor scriitori români. Victor Ivanovici le-a identificat în urmă cu câțiva ani în opera „oniriștilor“ români Virgil Mazilescu și Petru Romoșan. Un profesor grec de la Paris, Konstantinos Makris, a lărgit sfera cercetării și a constatat prezența

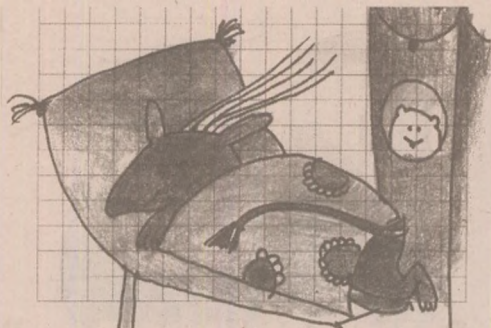

climatului kavafic în creația unor nume de seamă precum Geo Dumitrescu, Alexandru Philippide, Ion Vinea, Ion Caraion ș.a. O antologie care să cuprindă poeme românești scrise „à la manière de Cavafy“ ar constitui un interesant experiment editorial. O prioritate a neoeleniștilor din România rămîne și completarea capitolului „românesc“ al poetului, dat fiind că un strămoș al său, Ioannis Kavafis, era dregător în capitala Moldovei pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, iar alte rude au poposit un timp mai scurt sau mai îndelungat la Iași.

Opera lui Kavafis constituie subiect de inspirație și pentru artiștii români. Este cazul pictorului Gheorghe I. Anghel, autor al unui ciclu kavafic care a făcut obiectul unor expoziții organizate în 2003 la Așezămintele Brâncovenesti de la Mogoșoaia și în 2004 la Atena, cu prilejul Jocurilor Olimpice. Prezent la manifestările din acest an, pictorul a donat Muzeului Kavafis două dintre lucrările sale avînd ca punct de plecare poeme ale Alexandrinului. „Delegației“ române i s-a alăturat și doamna Ekaterini Sofianou, președinta firmei „SofMedica“, care a sprijinit apariția la București a câtorva titluri din și despre Kavafis, donate cu acest prilej Muzeului.

Ediția a 11-a a manifestărilor kavafice s-a încheiat cu o serată literară în Casa-muzeu Kavafis, devenită neîncăpătoare datorită prezenței masive a membrilor renumitei Comunități grecești din Alexandria. La lumina lumînărilor de pe biroul care i-a aparținut, au citit poeme actrița ateniană Katerina Helmi, scriitorii egipteni și greci premiați și traducătorii săi din arabă, bulgară, italiană, română, rusă și spaniolă.

Elena LAZĂR

Două feluri de putere

În urmă cu decenii bune înflorea pe solul sudamerican bătuit de taifunurile și vijeliile istoriei o specie anume de roman, cel al dictaturilor, în care se năștea un nou arhetip literar, cel al dictatorului. *Eu, Supremul* de Roa Bastos, *Recursul la metodă* de Alejo Carpentier și *Toamna patriarhului* de Gabriel Garcia Marquez au avut impact diferit într-o Europă fracturată de Cortina de fier, punând într-o ecuație nouă relația dintre literatură și politică.

Traduse la noi în deceniul opt, romanele dictatorilor formau o singură mare carte cu titlu atotcuprinzător – „Recursul Supremului Patriarh“, după o butada care a circulat atunci, ele amestecau în conștiința cititorului, ca într-o oglindă halucinantă, realitatea imediată și lumile ficționale depărtate. Lectura se transforma în divinație înspăimântătoare a ceea ce s-ar putea petrece ori ar urma să se petreacă, după mișcările din apele ficțiunii.

Dezvăluirile ce au urmat despre dictaturile și lagărele ce au împânzit continentele aproape că au depășit ororile pe care literatura le înfățișa cu mult timp înainte. De puțină vreme au început să apară romane ce trasează alte hărți ale terorii, având chipuri, timpuri și culori diferite, dar producând aceleași efecte, fie că este vorba de Argentina, de Birmania sau de Cuba (enumerăție păstrează o ordine doar alfabetică). Toate probează că proza secolului al XX-lea are drept cronotopi lagărul și închisoarea.

Dar alternativa dictaturii, democrația amenință oare să sărăcească literatura? Mai multe romane semnaleză că scriitorii continuă să scruteze lumea în continuă metamorfoză, să analizeze atent pe cei ce conduc destinele țarilor și ale milioanele de cetățeni. „Animal politic“ sau „om politic“, cel ce accede la putere acaparează interesul cetățeanului de rând mai ales în campanii, al ziaristului – în mod constant. Președintele provoacă simpatie sau antipatie, respect sau rezervă, oricum nu trece neobservat ca personalitate.

Însă romancierul îl percepe altfel, intuiește în Președinte altceva: germenul voinței de putere ori o vocație de seducător sau pofta de cuceritor al masei, firea unui luptător sau diplomația periculoasă, carisma ori darul blestemat de a genera noi fantasmе, de a acționa asupra inconștientului colectiv într-un mod incontrollabil. În orice caz, catalizatorul unui proces de reflecție pe teme fără număr. Simptom de normalizare a lumii în care trăim?

Pe de altă parte, scriitorul începe să devină el însuși personaj, în romane care scrutează actul creației, procesul prin care se nasc subiecte și personaje, independența pe care ele o capătă. Scriitorul are mai multe „euri“, trăiește altă viață în actul scrisului sau poate chiar alte vieți. Existența scriitorilor contemporani are o parte vizibilă: viața publică, interviuri în presă, apariții la televiziune, întâlniri cu cititori în cursul unor turnee de promovare.

Partea vizibilă atrage atenția, asigură mediatizarea

Președinți și scriitori

scriitorului. Dar interesează și cealaltă parte, cea ascunsă, zona de umbră în care se refugiază. Două exemple ilustrează perfect reacția cititorilor pentru ambele părți ale vieții scriitoricești: J.D. Salinger și Thomas Pynchon, amândoi retrași în locuințe necunoscute sau reședințe izolate, refuzând constant aparițiile publice. O asemenea atitudine a ajuns să provoace interes și curiozitate, atât de mari încât concurează mediatizarea celebrităților zilei.

Însă în cazul altor romancieri, eul creator tinde să iasă la vedere, într-un mod neobișnuit și spectaculos, altfel decât prin literatura-document sau cea a confesiunii ca memoriile, jurnale, autobiografii sau corespondență. Actul nașterii unui roman devine subiect de roman, romancierul însuși cu propriul nume sau doar inițială a numelui se află în centrul aventurii. Este altfel de formulă decât cea impusă de André Gide în *Falsificatorii de bani*, spre exemplu, pentru că scriitorul-personaj păstrează datele biografice sau preocupările ce-l definesc pe autor în perimetrul realității.

Și Președintele și Scriitorul, ca personaje literare, ilustrează un câmp al puterii interesând enorm pe cititori. Cine este omul care își asumă puterea politică și care este natura lui, ce forțe posedă și cum arată și cum se manifestă în intimitate? Ce înseamnă un spirit creator și cum fantasmеle sale nasc istorii, ce legătură au personajele create cu al lor creator? Iată câteva întrebări ce justifică o asemenea asociere, pomind de la intuiția că și unul și altul posedă o putere vizibilă sau invizibilă care îi deosebește de restul semenilor.

Președintele și cei din preajma lui

Toate cele trei romane traduse la noi în 2009 au fost publicate în ultimul deceniu: *Soția președintelui* de Curtis Sittenfeld – în 2008, *Ultima iubire a președintelui* de Andrei Kurkov – în 2004, iar *Legături de sânge* de Ceridwen Dovey – în 2007. În acest sens, ele semnaleză o întoarcere a romanului contemporan spre zona politicului, cu o țintă extrem de îndrăzneată: vârful puterii. Așadar, un roman despre Prima Doamnă a Americii, altul despre ce înseamnă să fii președinte în Ucraina, iar al treilea, alegoric, ar putea fi plasat într-o țară din Africa, din America de Sud sau din Asia.

Curtis Sittenfeld avertizează de la început: „*Soția președintelui* este o operă de ficțiune, inspirată, în linii mari, din viața primei doamne a Americii. Soțul ei și părinții lui, ca și anumiți membri importanți ai

administrației sunt recognoscibili. Toate celelalte personaje ale romanului, ca și întâmplările legate de ele, sînt produsul imaginației autoarei“. Iar în final, în „Mulțumiri“ indică biografii și cărți consultate despre Laura Bush. Scriitoarea se arată preocupată de Prima Doamnă, din perspectiva ei scrutează personalitatea și viața președintelui.

Personajele sale au alte nume: Charlie Blackwell, nu George W. Bush, Alice, răsfățată Lindy, nu Laura, dar personalitatea fiecăruia, familiile și mediile din care provin fac străvezie convenția. Romanul urmărește patru etape mari din viața personajului feminin pe parcursul celor patru părți mari, titlurile desemnează adresele ca semn al stadiului și statutului social, de la copilărie și adolescență până la maturitatea care o propulsează într-o postură unică.

Scriitoarea americană a creat un personaj extraordinar: o tânără provenită din clasa de mijloc, modelată într-o familie liniștită, în care singura excentrică este o bunică teribil de inteligentă și originală, într-unul din orașele ce reprezintă America profundă și autentică. Alice trăiește micile experiențe ale adolescenței (escapada cu bunica la Chicago, prietenia cu Dena, flirturile și iluziile amoroase), până la întâmplarea care îi frânge liniștea și viața împăcată cu sine: provoacă accidentul stupid de mașină și moartea lui Andrew Imhof, cel ce ar fi trebuit să-i fie partener la balul spre care se îndreptau amândoi.

Tot ce urmează în viața ei pornește de aici: încercări de a se pedepsi, retragerea în sine și o continuă căutare a echilibrului. Întâlnirea cu Charles Blackwell, iubirea și încrederea lui sînt compensațiile ce o scot dintr-o viață banală, cenușie, în care se scufunda lent și de bună voie. De aici începe marea aventură, pe care Alice doar o ghicește, căsătoria o duce într-un clan al puterii, cu alte rigori și ritualuri decât cele știute, unde trebuie să-și afle un loc, fără compromisuri cu sine.

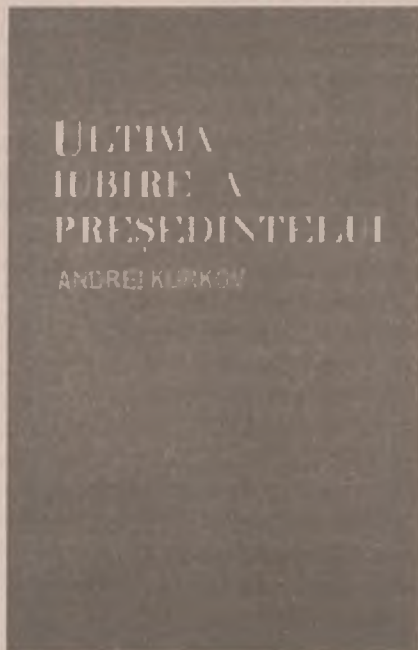
Mai multe romane se succed în cele 608 pagini: romanul formării unei tinere americane, romanul de dragoste și cel al familiei, romanul intrării în viața politică pentru a fi alături de bărbatul pe care-l iubește și mai ales romanul Primei Doamne. Cum arată în aceste pagini omul cel mai puternic al planetei într-un interval de opt ani, președintele care a declanșat războiul împotriva terorismului? Un tânăr ușor nesăbuit, petrecăreț, cochetând cu băutura și drogurile, cu mici aventuri, oia neagră într-un clan puternic și avut.

Politica este pentru Charles Blackwell o aventură, spațiul în care farmecul său are și rost și folos. Ciocnirile celor doi soți sînt numeroase, iar firile deosebite le accentuează: Alice este democrată din convingere și din educația primită, Charles este republican. Iubirea și căsătoria lor înseamnă și un lung șir de negocieri și compromisuri. Alice este cea care îi impune renunțarea la băutura, când îl părăsește, iar salvarea datorată credinței îi conferă lui Charlie forța de a duce apoi bătăliile politice.

Alice îl silește să facă alegerile care treptat le schimbă

Curtis Sittenfeld, *Soția președintelui*, traducere din limba engleză și note de Vali Florescu, Editura Polirom, 2009; 610 pag.

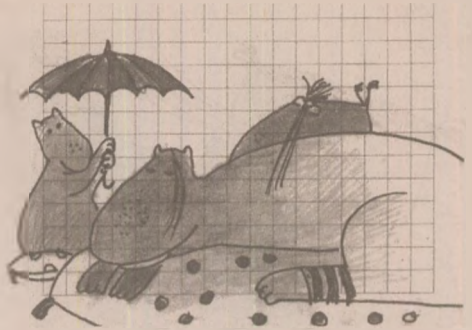
Andrei Kurkov, *Ultima iubire a președintelui*, traducere din limba rusă, note și prefață de Antoaneta Olteanu, Editura Curtea Veche; 540 pag.

Ceridwen Dovey, *Legături de sânge*, traducere din engleză de Bogdan Perdivară, Editura Trei, 2009; 201 pag.

J.M. Coetzee, *Jurnalul unui an prost*, traducere din limba engleză de Irina Horea, Editura Humanitas fiction, 2009; 238 pag.

m e r i d i a n e

viața amândurora și îi duc la Casa Albă. Și pe tot traseul, ea rămâne consecventă cu sine, dovadă – întrebările pe care și le pune, intervențiile-surpriză și mai ales convingerile. Cel mai semnificativ aspect care îi dezvăluie personalitatea este mărturia din final cu motivele ei subiective și obiective:

„Nu l-am votat pe Charlie ca președinte. L-am votat de două ori ca guvernator, însă când a candidat la președinție, n-am vrut nici acest tăvălug și nici responsabilitățile funcției și am crezut sincer că adversarul lui ar fi făcut o treabă mai bună. Avea mai multă experiență, o viziune mai nuanțată asupra tuturor problemelor importante, activa în politică de o viață și nu era un tip care-și încerca și el norocul.“ (pag. 607)

Asemenea femei susțin America, ele îi transformă pe băiețandrii în bărbați și-i determină să ia în serios tot: căsătoria și familia cu toate obligațiile, politica și responsabilitățile ei. Au de partea lor inteligență și bun-simț, judecăți sigure și valori morale de la care nu se abat. Își cunosc și recunosc greșelile, dar asta nu le risipește intransigența. Poate de aceea, Prima Doamnă a avut o popularitate constant superioară, iar America a iubit-o la fel de mult, indiferent la oscilațiile atitudinilor față de președintele republican. Ea aducea la Casa Albă cealaltă parte a lumii americane, cea democratică.

Ultima iubire a președintelui de Andrei Kurkov oferă imaginea unei țări estice, Ucraina, cu o democrație precară, iar biografia președintelui se derulează ca un roman senzațional. Cele trei timpuri ale romanului realizează incursiuni în trecutul sovietic din anii 70-80, în prezentul postsovietic din 2000 și într-un viitor apropiat, în jurul anului 2015, urmărește procesul formării unui tânăr care ajunge președinte, dus de hazard în vârful unei piramide complicate de interese, în umbra puternică a Rusiei.

Romanul cuprinde 25 de ani din viața Ucrainei, de la cenușii și absurdul lumii sovietice la pestrițul caleidoscop contemporan: mafie și politicieni corupți, naționalism afișat și prudența față de Fratele cel Mare de la răsărit care și-a restrâns teritoriile, nu și influența și puterea, de la vizitele obligatorii și demonstrative la Moscova ale președintelui și a escortei sale la evadările în Occident. Dacă decupajele din trecutul sovietic și prezentul postsovietic au consistența realismului, cele din viitor au mai curând tentă suprarealistă sau chiar fabuloasă.

Cine se află lângă Serghei Pavlovici Bunin, cel ce devine președinte? Mai întâi mama și fratele geamăn, diagnosticat ca schizofrenic și internat într-un sanatoriu, apoi salvatorul său într-un episod dramatic, David Isaakovici, și un cerc de prieteni, ei schițează romanul formării unui tânăr. Îl urmează al doilea cerc de apropiați, în romanul carierei nebuloase și confuze, de promovare într-o lume vag mafiotă, al treilea cerc aduce prezențe feminine în romanul iubirii și al căsătoriei. În sfârșit, romanul politic îl arată pe erou ca președinte-marionetă, prins între două grupuri de fideli, care-și fac propriile jocuri.

Cel de-al treilea roman, *Legături de sânge* de Ceridwen Dovey, se deosebește radical de ambele: acțiunea se petrece într-o țară fără nume – Președintele a fost răpit, împreună cu oamenii care lucrează pentru el (bucătarul, bărbierul, portretistul), ținuți captivi de cel ce a condus lovitură de stat, Comandantul. Ficțiunea se citește ca alegorie a puterii, mai aproape de teatrul absurdului decât de proza realistă.

În jurul celor doi deținători succesivi ai puterii se strâng sau se lărgesc, în cercuri, viețile lucrătorilor apropiați și ale apropiaților acestora – soția președintelui, soția portretistului, fiica bucătarului și logodnica fratelui bărbierului. Din rotirea cercurilor, compuse din prezențe masculine și feminine, se conturează imaginea deținătorului puterii, abstractă și concretă, familiară și înspăimântătoare. Provocarea adresată cititorului este imensă: să refacă poveștilor din fundal, să descopere miza profundă și să ghicească secretele tuturor.

Cele trei romane ilustrează trei tipuri și trei vârste ale romanului: roman realist realizat prin formula unui amplu monolog ce reconstituie un destin, din care transpare puterea și lumea americană; narațiune rocambolescă, senzațională, cu întretăieri de planuri, mulțime de istorioare și personaje memorabile; ficțiune frizând absurdul, cu personaje desemnate prin profesia lor sau gradul de rudenie, prinse în plasa legăturilor de interese și de sânge.

Scriitorul și cei din mintea lui

Poate în loc de minte ar fi mai potrivit cuvântul imaginație, dar scriitorii proiectează în opera lor și una și alta, și poate și altele în plus (inspirație, spirit de observație, priza la real sau introspecția). Aproape toate se regăsesc combinate și recombinate în patru opere (romane, eseuri și autobiografii) care dezvăluie interioritatea sau intimitatea procesului creator, modul de viață sau felul de a fi cu sine al scriitorului. Toate cele patru cărți au fost traduse în 2009, au apărut în urmă cu un an sau doi, așa că editurile și coordonatorii de colecții merită din plin felicitări pentru publicarea lor cu atâta promptitudine.

Primele două au în comun proiectarea autorului în ficțiune ca scriitor: *Jurnalul unui an prost* de J.M. Coetzee și *Rime despre viață și moarte* de Amos Oz (ambele publicate în 2007). Celelalte două recurg la formula confesiunii ce dezvăluie experiențe esențiale pentru scriitor: alergarea ca alternativă, compensație, disciplină a scrisului (*Autoportretul scriitorului ca alergător de cursă lungă* de Haruki Murakami, 2007) și interogația asupra morții (*Nimicul de temut* de Julian Barnes, 2008). Într-un anume fel, fiecare este și un experiment în creația scriitorului, și ele provoacă interes pentru că este vorba de mari scriitori (doar unul distins cu Premiul Nobel, dar meritându-l cu prisosință și ceilalți trei), care își au propriul public la noi, fani împătimiți și lectori devotați.

Jurnalul unui an prost de J.M. Coetzee este cel mai

îndrăzneț ca experiment: o partitură pe trei voci (doar două la început), care în fiecare pagină exprimă păreri, înregistrează fapte și dezvăluie emoții. Se desprinde și povestea care leagă între ele rosturile diferite: un scriitor australian celebru (purtând aceleași inițiale, J.C., ca autorul; proiecție sau alter-ego?) primește oferta unui editor german să participe la scrierea unei cărți – *Opinii tranșante*, formulându-și părerile în probleme care îl interesează. O fată atrăgătoare, Anya, întâlnită în spălătoria blocului dactilografiază manuscrisul, treptat ea însăși ajunge să-și exprime ideile, infuzate de conviețuirea cu prietenul ei Alan, tânăr consultant în investiții, cu gândire neoliberală.

Cititorul are de urmărit simultan minieseurile lui J.C. pe teme diverse (aparitia statului, democrație și anarhism, Machiavelli și Al-Qaeda, muzica lui Bach și literatura lui Dostoievski) din paragrafele de sus, cele mai consistente ale fiecărei pagini, cele două comentarii făcute de Anya și Alan, dezvăluind atracții și mutații din viața fiecăruia, așa că se construiește povestea complicată a relațiilor ce îi leagă pe toți trei. J.M. Coetzee face un portret al scriitorului la senectute compus din reflecții și propune o meditație pe tema vieții ce provoacă mereu surprize, în care a învăța de la celălalt și a te schimba dă turnură subiectului profund.

Rime despre viață și moarte de Amos Oz are ca personaj tot un scriitor, iar subiectul este relația între viață și literatură. De altfel, romanul se deschide cu un șir de întrebări despre scris, iar scriitorul răspunde la ele într-un mod indirect. În timpul unui eveniment literar prilejuit de apariția unei cărți noi, el își privește cititorii, privirea creatoare îi transformă în personaje care-l acaparează. Și aici referințe la propria operă (*Poveste despre dragoste și întuneric*) produc tentația unei identificări între autor și scriitorul-personaj.

Amos Oz reia aici din perspectiva deplinei maturități artistice temele care îl obsedează: viața, iubirea, moartea, relația dintre literatură și viață, arta scrisului. Lista personajelor ce se întinde pe șase pagini de la final se poate corela cu istoriile schițate și transformă totul într-un tablou în mișcare forțotind de germenii mai multor romane. Farmecul stă în ispita cititorului de a le imagina altfel, de a continua el însuși destinele, de a le lega între ele. Cu alte cuvinte, un roman deschis și incitant atât la analiză, cât și la fantazare.

Autoportretul scriitorului ca alergător de cursă lungă de Haruki Murakami aduce o mare surpriză: un autor disciplinat, riguros, care se construiește pe sine, se urmărește pe durata unui an (august 2005 – octombrie 2006). Alergatul de cursă lungă descris minuțios este o alegorie prin care autorul își analizează propria disciplină, necesară în actul scrisului. Este o carte compusă din notații, ele configurează biografia interioară ce se deslușește printre atâtea alergări între maratoane și călătorii, între conferințe și cursuri.

Ce află nou cititorul despre Haruki Murakami? Multe – o disciplină severă, asumarea conștientă a profesiei de scriitor ca act de suferință și voință, tot așa cum alergatul nu este privit ca hobby ci o forțare a limitelor, exploatarea tuturor resurselor fizice. Este o carte despre trup, suflet și spirit, ca și despre legătura dintre ele. Scriitorul japonez dă aici o lecție discretă despre ce înseamnă condiția de scriitor și mai ales despre condițiile dure ce asigură succesul.

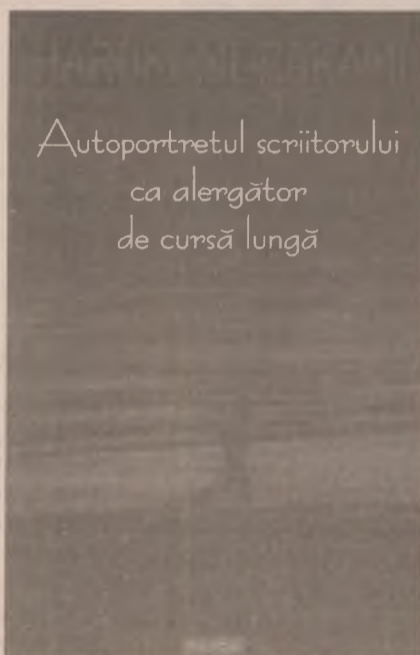
Nimicul de temut de Julian Barnes se încadrează greu într-o specie: prea eseistic pentru a fi decretat roman, prea plin de mici întâmplări, populat cu personaje fascinante ce se nasc din evocarea membrilor propriei familii ca să poată fi doar eseuri. Așadar un hibrid unic, la granița de specii și de genuri, considerat de mulți, foarte mulți critici atât capodopera cât și cartea cea mai personală a scriitorului britanic, infuzat de spirit francez.

Este una dintre puținele cărți pe care le-am citit care nu suportă condensarea în rezumat sau prezentarea, tema atotcuprinzătoare fiind moartea. În acest caz, Julian Barnes autorul se transpune în carte, își livrează amintirile și lecturile. Mi-am amintit, citind *Nimicul de temut*, legenda care circula despre doi mari scriitori români, un poet și un prozator: ultima lectură a fiecăruia a fost o carte a morților, tibetană sau egipteană. Și, inevitabil, bănuiesc că Julian Barnes nu s-a mulțumit cu lectura unor asemenea cărți, ci s-a încumetat să o scrie pe a sa.

Elisabeta LĂSCONI

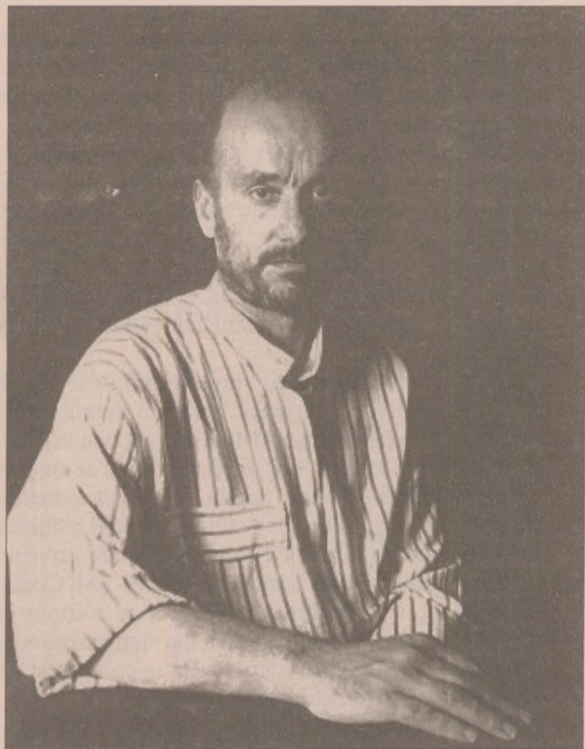
Amos Oz, *Rime despre viață și moarte*, traducere din ebraică și note de Ioana Petridean, Editura Humanitas fiction, 2009; 178 pag.

Haruki Murakami, *Autoportretul scriitorului ca alergător de cursă lungă*, traducere din limba japoneză de Iuliana Oprina, Editura Polirom, 2009; 240 pag.

Julian Barnes, *Nimicul de temut*, traducere din limba engleză de Mihai Moroiu, Editura Nemira, 2009; 328 pag.

Goran Stefanovski

Fondul problemei

GORAN STEFANOVSKI, n. 1952, Republica Macedonia, dramaturg de vârf al țării sale și eseist, cu o importantă carieră internațională. Este cel care a introdus post-modernismul în teatrul țării sale de la mijlocul anilor 1970. Dramaturgia sa atacă fără jumătăți de măsură temele majore ale timpului atât de accidentat pe care îl reprezintă.

În cheia farsei tragice, această materie dramatică, în care tradiții profunde se asociază cu *Zeitgeist*-ul momentului, depășește cadrele postmodernismului. Autor multipremiat (marele premiu al Festivalului Internațional de Literatură, Vilenica, Slovenia, 2007) el este ambasadorul cultural al țării sale în Anglia și membru în PEN Club Internațional, Parlamentul Cultural European, Academia de Arte și Științe din Macedonia.

SALUT. Numele meu este Zoran. Sunt poet. Cu ani în urmă trăiam într-o țară numită Iugoslavia. Îmi iubeam patria și pe conducătorul nostru Tito. Spuneam pe atunci: dacă-mi tai inima vei găsi în ea steaua roșie a Iugoslaviei. Eram, cum s-ar zice, jurnalist la gazeta fabricii. Eram un artist. Simțeam că locul și rolul meu în societate sunt de o importanță crucială. Simțeam că fac parte din Europa. Am scris un lung poem numit „Miezul problemei”. Un poem patriotic în care se spunea că trebuie să fim gata întotdeauna să ne dăm viața pentru patrie.

Iată un fragment:

*În cea din urmă bătălie, viața mi-o voi da
pentru tine, oh, Patria mea!
știind bine ceea ce dăruiesc
pentru tine eu nu mă preocupesc.*

Literați de vază mi-au spus că poemul este extraordinar, că folosește cu măiestrie metafora, comparația și alte mijloace poetice. A fost publicat în numeroase gazete. Am luat și un premiu.

Acum unii îmi spun că poezia este iugo-nostalgică. Că m-a plătit regimul comunist s-o scriu. Ce expresie urâtă: regim comunist? Dar ei erau poporul meu. Generalii, camarazii, profesorii mei. În cineva trebuie să ai încredere. Uite ce e, atunci era atunci și noi suntem acum. Am mers înainte. Am progresat. Să nu ne mai uităm înapoi.

Lucrurile s-au schimbat. Regimul a murit. Eu eram poet. N-am mai putut publica. A trebuit s-o iau de la capăt. Să mă reinventez.

Am fost angajat ca un fel de jurnalist la buletinul militar de pe front. Mi-am rescris poemul „Miezul problemei”. Doar că de data asta era dedicat noii mele patrii, fosta republică iugoslavă devenită stat independent. Eram din nou artist, simțeam iar că locul și rolul meu

sunt cruciale. Doar că inamicul era acum Europa. Îmi iubeam vechea religie proaspăt regăsită. Spuneam: dacă-mi tai inima vei găsi în ea o cruciuliță.

Poemul meu a fost tipărit în numeroase gazete. Am luat și un premiu. Acum unii spun că era un poem naționalist. Că au plătit pentru el capii războiului. Ce expresie urâtă: capii războiului. Dar ei erau poporul meu. Generalii, camarazii, profesorii mei. În cineva trebuie să ai încredere. Uite ce e, atunci era atunci și noi suntem acum. Am mers înainte. Am progresat. Să nu mai privim înapoi.

Lucrurile s-au schimbat. Regimul s-a clătinat. Eu eram poet. N-am mai putut publica. A trebuit s-o iau de la capăt. Să mă reinventez.

Am întâlnit o englezoaică. Ea mi-a spus că la Londra există un mare interes pentru scriitorii din Balcani. Că eu am un stil balcanic sexy și că asta e exact ce-i interesează în cercurile publicistice europene. Eu i-am spus că nu prea vorbesc bine englezește. Ea mi-a spus, tocmai asta vor ei, le *plaaace* la nebulie engleza stricată, vocea autentică.

M-am hotărât să-mi încerc norocul. Am emigrat.

Am sosit la Heathrow, cu suflul la gură. Am privit în jur. Nu era nimeni. Nu mă aștepta nici o Europă. M-am așezat la o coadă lungă, oficialii de la emigrație m-au întrebat numele și scopul vizitei.

Au trecut luni în șir. Am așteptat un semn, un telefon. Nimic. Am intrat în depresie. Fiecare zi era ca sarea pe rană. M-am gândit să mă sinucid. O sinucidere spectaculoasă, prin care să acuz Europa. Îmi petreceam weekend-urile imaginând cum vine Europa la înmormântarea mea, umflată de durere și foarte sexy în negru.

Englezii sunt niște ciudați. Eu găsesc de lucru la magazinul de unelte și muncesc ca un câine – ei, cei mai mulți, trăiesc din alocații. Eu vorbesc o engleză curată – ei vorbesc cu accent. Eu am citit Shakespeare, ei nu. Eu mă duc la școală serală, ei nu. Asta nu e drept. Ei ar trebui să meargă la școala serală. „Limba și cultura engleză pentru începători.”

Într-o zi apare un englez, regizor la teatrul de amatori și mă invită să lucrez cu el la un proiect comunitar pentru copiii imigranți hiperactivi. I-am spus că asta e o insultă, eu am venit aici pentru literatură, pentru premiu, lansare de carte într-o rețea importantă de librării, best-seller. El mi-a zis că mă înșel și a început să-mi explice de planuri, fonduri și inițiative. „E un întreg joc”, spunea, „sunt bani care se pot scoate repede.” Mi-a spus că aș fi ideal ca o „Figură a integrării culturale”. Suna parcă era o boală venerică.

El mă duce la o doamnă, într-un birou. Ea mă poștește să iau loc. Îmi spune că vrea să mă capaciteze să intru în arena publică, să-mi dea acces la dezbateri și la procesul politic, să mă ajute să-mi exprim interesele, să-mi formuleze afinitățile culturale. M-am simțit ca la dentist, dar mi-a venit o idee. Eu de ce să lucrez pentru ei, când pot lucra pentru mine. Sosise vremea schimbării.

Anglia nu era cum trebuie. Eu eram poet. Trebuia să merg înainte. Să încep din nou. Să mă reinventez.

M-am întors acasă. Mi-am deschis propriul ONG. Am învățat ce se face și ce se spune și cum se ajunge la fonduri interne și internaționale! Acum știu cum să cer investiții mari pentru societatea civilă, educație și cultură. Cred în cadrul de cooperare și în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est! Dacă vreau să susțin campania 70 de cenți pentru Cultură? Fără rezerve! Din toată inima! Mai mulți bani pentru ei, mai mulți bani pentru mine.

Am o nouă versiune la „Miezul problemei”. Doar că de data asta poemul nu e dedicat patriei, ci Europei. Locul și rolul meu sunt din nou cruciale. Simt că fac

parte din Europa.

Acum spun: dacă-mi tai inima, vei găsi în ea un micuț steag al Europei. Poezia mea a fost publicată la gazeta ONG-ului. Am luat și premiu.

Unii spun că e un poem neo-colonialist. Că l-a plătit neo-colonialismul. Ce expresie urâtă: neo-colonialism. Dar ei sunt poporul meu. Generalii mei NATO, preoții multiculturalismului, profesorii care mă învață ultimele trenduri ale democrației. În cineva trebuie să ai încredere. Să privim în viitor.

Aud că tocmai au o conferință la Haga, în Olanda. N-ai să ghicești cum i-au zis! „Miezul problemei”. Coincidență, sau ce? Discută niște chestiuni despre care știu și eu câte ceva. Nu m-au invitat. N-are nimic, nu mă supăr, sper să aibă o conferință reușită.

Dacă mă invitau, aveam să le spun câteva lucruri. Le-aș fi spus să aibă grijă cu mecanismele de corectitudine politică. Ani de zile înainte să se prăbușească, Iugoslavia a crezut că stăpânește toate uneltele necesare pentru o pace durabilă, reconciliere, prosperitate, frăție și unitate.

Fiecare pretindea că-i iubește pe toți ceilalți. Și într-o zi a apărut un dur care-a lovit cu pumnul în masă și a spus: „Domnilor, jocul s-a terminat. Împrăștierea!” N-a fost nevoie de nimic mai mult pentru ca toată clădirea din cărți de joc să se prăbușească în război civil.

Hei! Războaie. Și ce dacă? Să gândim pozitiv. Redistribuirea bunurilor, utilizarea inteligentă a mâinii de lucru din străinătate, managementul conflictului trans-cultural. Cu cât este mai rău pentru oamenii obișnuiți, cu atât va fi mai bine pentru poeți. Vreau să spun, pentru inspirația noastră. Lucrurile se schimbă. Regimurile mor. Se nasc altele. Dacă lucrurile nu merg, eu o iau de la capăt. Mă reinventez. Păstrez toate versiunile poemului meu. Orice s-ar întâmpla, oricum se întoarce istoria, eu am pregătită forma care să se potrivească, să se asorteze. Și voi putea spune iar, cu zâmbetul pe buze – ei, atunci era atunci și acum e acum. Noi am mers înainte. Am progresat. Să nu mai privim înapoi.

În românește de
Ioana IERONIM

Bref

În pielea unui ucigaș

● Scriitorul britanic R.J. Ellory (n. 1965) scrie romane în... tradiția americană, apropiate ca stil și tematică de cele ale lui Richard Russo și Russel Banks. După *A Quiet Belief in Angels*, a recidivat cu un voluminos (652 de pagini) roman negru, *A Quiet Vendetta*, în care un ucigaș mafiot își povestește biografia în Louisiana dinainte de a fi devastată de uraganul Katrina. Întrebat de jurnaliști de ce el, ca englez, își plasează acțiunea cărților în SUA, R. J. Ellory a răspuns: „Mulți scriitori începători sînt sfătuiți să scrie despre ce știu ei mai bine. Eu i-aș sfătui să scrie despre ceea ce îi pasionează. Autorii mei preferați sînt americanii Philip Roth, Hemingway, Stephen King... iar poveștile care mă pasionează – despre ucigași în serie, despre Mafie, sînt prea mari pentru mica mea patrie. Ambele romane se derulează pe mai multe decenii și nu conțin doar o singură intrigă criminală, ele debordează subiectul obișnuit al unei povești polițiste, deși se centrează pe un singur personaj principal. [...] În *Vendetta*, acesta e un sadic violent, un ucigaș psihopat, dar un bun tată de familie și un membru devotat al Mafiei, un soi de Hyde & Jekyll”.

Toate scrisorile lui Céline

● Când alcătuiesc o ediție critică de opere complete, editorii profesioniști consideră corespondența ca făcând bloc comun cu creația propriu-zisă. Recent, în „Bibliothèque de la Pléiade” de la Gallimard, au apărut într-un singur volum, de 2080 de pagini, toate scrisorile ce s-au păstrat de la Louis-Ferdinand Céline, acoperind perioada 1907-1961, de când avea 13 ani și până la moarte. Ediția, alcătuită exemplar de Henri Godard și Jean-Paul Louis, augmentează misterul profund al acestui scriitor antinomic, stîrnind aceeași atracție/repulsie, admirație/negare ca și restul scrierilor sale. Cu atît mai mult cu cît scrisorile nu erau menite altor ochi decît cei ai destinatarilor, n-aveau premeditarea

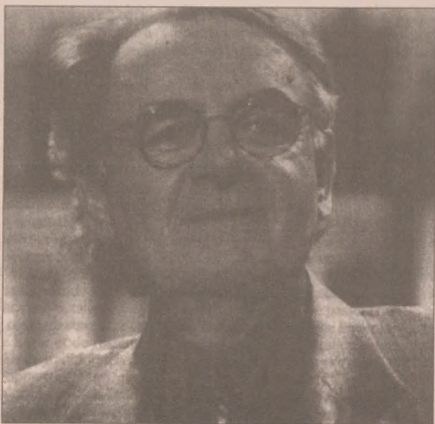
eventualei lor publicări, fie și postume (ca în cazul altor scriitori, Gide, de exemplu). Louis Destouches își scria misivele pentru a informa, a se informa și mai ales a reacționa. Corespondenții lui sînt familia, traducătorii, criticii, prietenii-confidenți, avocatul lui și, nu în ultimul rînd, editorul Gaston Gallimard, căruia îi e adresată și cea din urmă scrisoare, cu o zi înaintea congestiei cerebrale ce l-a răpus. Ansamblul permite observarea mai multor lucruri nerelevante pînă acum. Mai întîi permanența unei teme obsesive: moartea. Apoi căutarea pe tot parcursul a jumătate de secol a unui punct limită, a tuturor circumstanțelor în care se poate merge cît mai departe posibil, transgresind tabuurile. Și, în fine, evoluția stilului, în registre apropiate vocilor lui interioare. Dacă pînă în 1936, stilul scrisorilor e în aceeași măsură clasic și provocator, asemănător celui din *Călătorie la capătul nopții*, de la venirea la putere a Frontului Popular și a lui Leon Blum, un fluviu de ură, cu invenții brutale de limbaj se revarsă în corespondență, cunoscînd paroxismul sub Ocupație. Editorul remarcă într-o notă că pamfletele antisemite ale lui Céline (*Bagatelles pour un massacre*, *L'Ecole des cadavres*, *Les Beaux Draps*) au încă interdicție de reeditare, dar nu în primul rînd din cauza legilor în vigoare, cum s-ar putea crede. Ci fiindcă Lucette Destouches, văduva scriitorului și deținătoare drepturilor, acum în vîrstă de 96 de ani, se opune la tipărirea lor. Ea a declarat că vrea să-și sfîrșească zilele în pace, fără să aibă de înfruntat inevitabilul scandal pe care l-ar declanșa ediția, fie și critică, a acelor „texte blestemate”.

Romarama

● După ce primele ei romane, *Sărutul Meduzei*, *Camera lui Baltus* și *Cea atît de iubită* au fost nominalizate pentru cele mai importante premii literare din Italia, Melania G. Mazzucco (n. 1966) a dat lovitura cu *Numele ei era Viață*, în 2003. Distins cu Premiul Strega și tradus în 18 limbi (în SUA a figurat pe lista primelor 10 cărți în topurile din 2005), romanul a apărut și la noi, la Polirom, în 2006, în versiunea Oanei-Bocșa Mălin. Cea mai recentă apariție semnată de Melania G. Mazzucco, *O zi perfectă*, e o veritabilă electrocardiogramă a Romei, povestind 24 de ore din viața orașului prin intermediul a zece personaje. Autoarea orchestrează o serie de singurătăți, pentru a le reuni la sfîrșit într-o tragedie comună. Un bodigar despărțit de familie care-și spionează fosta soție și copiii, un profesor gay al cărui iubit nu-și poate părăsi nevasta, un deputat care greșește discursul în plină campanie, un tînăr anarhist, fiecare fantasmînd pe rînd în legătură cu viețile altora, conturează cu subtilitate o satiră a societății italiene de azi și în special a machismului ce încă o domină.

Un regal

● Cu ocazia sărbătorilor, cînd, deși criză, lumea nu renunță să facă daruri, în librăriile franceze a apărut un cadou de lux, destinat pasionaților de literatură. E vorba de un cofret ce conține pe DVD convorbiri filmate ale lui Bernard Pivot cu zece dintre figurile literare și intelectuale majore ale secolului trecut (între care Albert

Cohen, Georges Dumézil, Marguerite Duras, Claude Lévi-Strauss, Vladimir Nabokov, Georges Simenon, Marguerite Yourcenar), însoțite de tot atîtea broșuri în care sînt adunate articole, interviuri și documente din arhivele ziarului „Le Monde”, acoperind a doua jumătate a secolului XX. Cele 13 ore de vizionare și lectura cărților sînt de un excepțional interes în ceea ce privește laboratorul de creație, confesiunile biografice și atitudinea față de evenimentele devenite istorie (inclusiv literară) a unor mari personalități azi dispărute. În plus, ele stîrnesc și o anumită nostalgie pentru un mod de a vorbi despre literatură și a face televiziune cu rating mare fără a coborî nivelul intelectual (marca Bernard Pivot), dispărut din păcate și el astăzi. Cofretul *10 mari convorbiri* de Bernard Pivot costă 59 de euro, cam cît o sticlută de parfum, și are căutare, dovadă că există încă destui destinatari pentru un asemenea cadou de Crăciun.

Colocviu Eugène Ionesco la Roma

ÎN ZILELE de 5 și 6 decembrie a.c., a avut loc la Roma un colocviu dedicat împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Eugène Ionesco, pe care organizatorii, Sapienza Università di Roma și Accademia di Romania, l-au pus sub semnul unei mărturisiri ionesciene: „*Volevo dire l'indicibile*” (*Am vrut să exprim inexprimabilul*). Pe parcursul a trei sesiuni, participanții – personalități ale lumii academice și literare din Italia, Franța și România – au susținut comunicări și au purtat dezbateri în jurul vieții și operei lui Eugène Ionesco.

Prima sesiune a avut loc în după-amiaza zilei de 4 decembrie și s-a desfășurat într-un amfiteatru al Universității Sapienza, fost atelier de sticlărie transformat în spațiu de studiu. Lucrările colocviului au fost deschise de salutul adresat invitaților de Prof. Luisa Valmarin, șefa Catedrei de Studii Europene și Interculturale a Facultății de Științe Umaniste de la universitatea amintită, și de prof. Mihai Bărbulescu, directorul Academiei. Apoi, în comunicarea sa, prof. Mihai Nasta (Université Libre de Bruxelles) a prezentat o tipologie a teatrului lui Ionesco, subliniind trecerea de la registrul comic din primele piese la registrul grav din piesele care încheie cariera dramaturgului. Prof. Ion Pop (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca) a urmărit, pe baza textelor ionesciene de tinerete publicate în România, legăturile dintre Ionesco și avangarda românească a anilor '30. Prof. Antonietta Sanna (Universitatea din Pisa) s-a aplecat asupra insolitului în opera lui Ionesco, trăsînd o posibilă paralelă între jumalele și memoriile sale și însemnările lui Paul Valéry. În final, filosoful Pietro d'Oriano (cercetător la CNRS, Paris) a făcut o lectură hermeneutică a primei scene din *Cîntăreața cheală*, în încercarea de a defini condițiile de posibilitate ale comicului și ale jocului actorului de comedie.

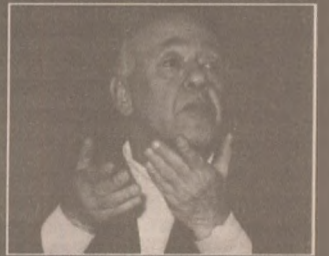
Dimineața celei de-a doua zile a colocviului a oferit participanților surpriza înfîlirii, pe peronul vilei ce adăpostește Accademia di Romania, cu o turmă de rinoceri, operă a sculptorului Cristian Răduță, fost bursier al Academiei. O turmă neagră și amenințătoare, în ciuda faptului că pahidermele erau mai degrabă mici, o turmă care, în plus, nu se știe foarte bine din ce pricini, a crescut mereu de-a lungul zilei, exact ca în piesa lui Ionesco. A doua sesiune, desfășurată în primitoarea sală a bibliotecii Academiei, a debutat cu comunicarea lui André Le Gall, autor al unei monografii dedicate dramaturgului (publicată recent în Franța, la editura Flammarion), care a prezentat elementele autobiografice din teatrul și scrierile sale memorialistice, în care, potrivit lui, Ionesco, „se pune în scenă” pe sine. Prof. Gabriella Bosco (Universitatea din Torino) a analizat drumul parcurs de cele câteva proze ionesciene transpuse în piese de teatru. În ce mă privește, am vorbit despre experiența traducerii teatrului lui Ionesco în limba română, încercînd să desprind direcțiile căutării unui limbaj teatral în măsură să dea glas obsesiilor și fantasmelor sale dintotdeauna. Irina Ungureanu (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca) a analizat raporturile lui Ionesco cu utopiile secolului XX. A doua sesiune s-a încheiat cu proiecția filmului documentar *Ionesco. Surîsul ingerului rebel*, în regia Donatellei Baglivo.

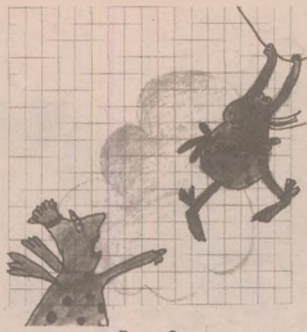
Cea de-a treia sesiune s-a desfășurat după-amiază în același loc și a debutat cu comunicarea lui Giovanni Rotiroti (Universitatea «L'Orientale», Napoli), care a analizat nașterea fantasmei rinocerilor în opera Ionesco și destinul acestui simbol în cultura lumii. Prof. Marie-Claude Hubert (Université de Provence), și ea autoare a mai multor volume despre teatrul francez de avangardă, precum și a unei monografii dedicate dramaturgului, publicată la Editions du Seuil, a prezentat evoluția risului în teatrul lui Ionesco, împărțindu-l în trei momente: de la comicul limbajului dezarticulat din piesele de început, trecînd prin cel al lumii dezarticulate în care lucrurile se multiplică frenetic, pînă la comicul grav al pieselor de sfîrșit. Oana Pughineanu, bursieră a Academiei, a realizat o lectură în cheie filosofică a însingurării ionesciene, scofînd în relief permanentele dileme existențiale care l-au asaltat pe autorul *Scaunelor*. Sesiunea s-a încheiat cu comunicarea lui Vlad Zografî, care a pus în legătură nașterea teatrului ionescian cu capacitatea autorului de a privi lumea cu mirarea aurorală a primilor filosofi ai Greciei antice.

Încheierea celei de-a treia sesiuni de comunicări n-a însemnat însă și încheierea colocviului. Seara, și întreg colocviul, au fost încununuate, cum altfel?, de o reprezentație teatrală: câteva scene din *Rinocerii*, așezate sub titlul «Nu mă predau!», într-un tulburător spectacol-lectură realizat de compania *Progetto miniera*, condusă de Thomas Otto Zinzi, alături de care au evoluat Marcello Cantoni, Marco Ubaldini și Brando Pacitto.

“Volevo dire l'indicibile”

Convegno dedicato a Eugène Ionesco nel centenario della nascita

VENETIA, 4 DICEMBRE 2009
SAPIENZA - UNIVERSITÀ DI ROMASALERNO, 5 DICEMBRE 2009
ACCADEMIA DI ROMANIA IN ROMA

Calendar

13.12.1693 - a murit Mitropolitul Dosoftei (n. 1624)
13.12.1887 - s-a născut Mihail Cruceanu (m. 1988)
13.12.1907 - s-a născut Grigore Băjenaru
13.12.1948 - a murit Zaharia Bărsan (n. 1878)
13.12.1983 - a murit Nichita Stănescu (n. 1933)
13.12.1987 - a murit George Acșinteanu (n. 1905)
13.12.1987 - a murit Marcel Mihalăș (n. 1937)

14.12.1898 - s-a născut Petru Caraman (m. 1980)
14.12.1910 - s-a născut Gaby Michailescu
14.12.1932 - s-a născut Dumitru Solomon (m. 2002)
14.12.1939 - s-a născut Rodica Tăutu Lolita
14.12.1941 - s-a născut Iulian Neacșu
14.12.1942 - a murit Barbu Marian (n. 1876)
14.12.1946 - a murit I.Al.Brătescu-Voinești (n. 1868)
14.12.1950 - s-a născut Persida Rugu
14.12.1962 - a murit Simion Mehedinți (n. 1868)
14.12.1986 - a murit Constantin Chioralia (n. 1902)
14.12.2007 - a murit Mihai Pelin (n. 1940)

15.12.1884 - s-a născut G.T.Niculescu-Varone (m. 1984)
15.12.1887 - s-a născut Cella Delavrancea (m. 1991)
15.12.1887 - s-a născut A. de Hertz (m. 1936)
15.12.1900 - s-a născut Sanda Movilă (m. 1970)
15.12.1915 - s-a născut Vintilă Horia (m. 1992)
15.12.1921 - s-a născut Nicolae Barbu (m. 1985)
15.12.1924 - s-a născut Papp Ferenc
15.12.1926 - s-a născut Tudor Steriade
15.12.1926 - s-a născut Elefterie Voiculescu
15.12.1933 - s-a născut Dan Rebreanu
15.12.1947 - s-a născut George Pruteanu
15.12.1953 - s-a născut Leonard Oprea
15.12.1963 - a murit Leca Morariu (n. 1888)
15.12.1980 - a murit Ion Maxim (n. 1925)
15.12.1993 - a murit Aurel Martin (n. 1926)
15.12.2004 - a murit Zina Molcuț (n. 1930)

16.12.1881 - s-a născut Ion Al.Vasilescu-Valjean (m. 1960)
16.12.1924 - s-a născut Hajdu Zoltán (n. 1982)
16.12.1943 - s-a născut Tudor Olteanu
16.12.1944 - s-a născut Emil Pintea (m. 2004)
16.12.1952 - s-a născut Rolf Bossert
16.12.1962 - a murit Cezar Drăgoi (n. 1925)
16.12.1967 - a murit Alexandru Hodoș (n. 1893)
16.12.1989 - a murit Franz Liebhardt (n. 1899)
16.12.1993 - a murit Ovidiu Constantinescu (n. 1914)

17.12.1870 - s-a născut I.A.Bassarabescu (m. 1952)
17.12.1905 - s-a născut Dionisie Plippidi (m. 1993)
17.12.1928 - s-a născut Felicia Marinca
17.12.1933 - s-a născut Eugenia David
17.12.1939 - s-a născut Andrei Ionescu

17.12.1941 - s-a născut Liviu Petrescu (m. 1999)
17.12.1941 - s-a născut Vasile Romanciuc

18.12.1854 - s-a născut Ioan Nădejde (m. 1928)
18.12.1903 - s-a născut Ilarie Voronca (m. 1946)
18.12.1928 - s-a născut Victor Bărlădeanu
18.12.1929 - s-a născut Dionisie Șincan
18.12.1930 - s-a născut George Radu
18.12.1943 - s-a născut Vasile Constantinescu (m. 2004)
18.12.1977 - a murit Teodor Scarlat (n. 1907)
18.12.1985 - a murit Liviu Rusu (n. 1901)

19.12.1920 - s-a născut Neculai Chirica
19.12.1929 - s-a născut Liana Dobrescu
19.12.1945 - s-a născut Maria Olteanu
19.12.2000 - a murit Arcadie Donos (n. 1925)

20.12.1861 - s-a născut Constantin Mille (m. 1927)
20.12.1905 - s-a născut Nicolae Comșa (m. 1946)
20.12.1921 - s-a născut Israil Bercovici (m. 1988)
20.12.1929 - s-a născut Al. Căprariu (m. 1988)
20.12.1935 - s-a născut Daniel Drăgan
20.12.1943 - s-a născut Magda Ursache
20.12.1944 - a murit Nicolae Cartoian (n. 1883)
20.12.1950 - s-a născut Ioan Flora (m. 2005)
20.12.1966 - a murit Mihail Sorbul (n. 1885)

21.12.1865 - s-a născut G.Bogdan-Duică (m. 1934)
21.12.1913 - s-a născut Nicolae Costenco (m. 1993)
21.12.1915 - s-a născut Ada Orleanu (m. 1990)
21.12.1929 - s-a născut Dorina Tulpan
21.12.1933 - s-a născut Dan Zamfirescu
21.12.1936 - s-a născut Iuliu Cărchelan
21.12.1944 - s-a născut Liana Cozea
21.12.1960 - s-a născut Lorina Bălțeanu
21.12.1966 - a murit Valeriu Ciobanu (n. 1917)
21.12.1998 - a murit Dan Laurențiu (n. 1937)
21.12.2002 - a murit Alexandru Spănu (n. 1943)
21.12.2005 - a murit Pericle Martinescu (n. 1911)

22.12.1898 - s-a născut Virgiliu Monda (m. 1991)
22.12.1918 - s-a născut Valentin Raus (m. 1994)
22.12.1928 - a murit Ioan Nădejde (n. 1854)
22.12.1944 - s-a născut Dan Mutașcu
22.12.1956 - a murit Nicolae Labiș (n. 1935)
22.12.1985 - a murit Constantin Ioncică (n. 1936)

23.12.1924 - s-a născut Ion Trandafir
23.12.1930 - a murit Constantin Z. Buzdugan (n. 1870)
23.12.1948 - s-a născut Costin Mihai Banciu

24.12.1872 - a murit Radu Ionescu (n. 1834)
24.12.1889 - s-a născut Nichifor Crainic (m. 1972)
24.12.1922 - s-a născut Victor Torynopol (m. 1985)
24.12.1926 - s-a născut Natalia Stănescu
24.12.1933 - s-a născut Ion Jugui (m. 2002)
24.12.1934 - s-a născut Ștefan Melnic

24.12.1941 - s-a născut Gheorghe Vodă
24.12.1941 - s-a născut Ioan Alexandru (m. 2000)
24.12.1979 - a murit Ion Bălan (n. 1909)

25.12.1901 - s-a născut Ion Stoia Udrea (m. 1977)
25.12.1919 - s-a născut Horia Deleanu (m. 1998)
25.12.1927 - s-a născut Mihai Stoian (m. 2005)
25.12.1963 - a murit, Tristan Tzara (n. 1896)
25.12.2003 - a murit Valeriu Dudu Cecilia (n. 1923)

26.12.1912 - s-a născut Neagu Rădulescu (m. 1972)
26.12.1920 - s-a născut Felix Milorad
26.12.1943 - a murit Gh. Proca (n. 1867)
26.12.1962 - a murit Radu Stanca (n. 1920)

27.12.1887 - s-a născut Lazăr Ilescu (m. 1977)
27.12.1897 - s-a născut Tudor Vianu (m. 1964)
27.12.1906 - s-a născut Emil Giurgiuca (m. 1992)
27.12.1911 - s-a născut Ion Schintee
27.12.1926 - s-a născut Nicolai Savostin
27.12.1944 - s-a născut Ștefania Ploeanu
27.12.1962 - a murit Erwin Wittstock (n. 1899)
27.12.1993 - a murit Manole Auneanu (n. 1935)

28.12.1917 - s-a născut Ștefan Stătescu
28.12.1926 - s-a născut Ileana Soldea
28.12.1941 - s-a născut Ioana Em. Petrescu (m. 1990)
28.12.1942 - s-a născut Valentina Buzilă
28.12.1951 - s-a născut Theodor Damian
28.12.2001 - a murit Ion Popa Argeșanu (n. 1941)

29.12.1873 - s-a născut Ovid Densusianu (m. 1938)
29.12.1876 - s-a născut Lia Hârșu (m. 1964)
29.12.1894 - s-a născut Emilian I.Constantinescu (m. 1977)
29.12.1907 - s-a născut Petre Iosif (m. 1978)
29.12.1909 - s-a născut Puia Florica Rebreanu (m. 1995)
29.12.1912 - s-a născut Radu Popescu (m. 1985)
29.12.1949 - s-a născut Lucia Sav
29.12.1978 - a murit Franyó Zoltán (n. 1887)
29.12.2001 - a murit Ion Popa-Argeșanu (n. 1941)

30.12.1826 - s-a născut Iancu Alecsandri (m. 1884)
30.12.1892 - s-a născut George Magheru (m. 1952)
30.12.1894 - s-a născut Al. Marcu (m. 1955)
30.12.1894 - a murit Ion Păun-Pincio (n. 1868)
30.12.1924 - s-a născut Traian Bălăceanu (m. 1993)
30.12.1940 - s-a născut Maria Vodă-Căpușan
30.12.1975 - a murit Zoe Verbeceanu (n. 1893)
30.12.1986 - a murit Ion Bănuță (n. 1914)
30.12.2002 - a murit Alexandru Cristea (n. 1920)

31.12.1842 - s-a născut Iacob Negruzzi (m. 1932)
31.12.1889 - a murit Ion Creangă (n. 1839)
31.12.1919 - s-a născut Jean Grosu
31.12.1953 - a murit Mărgărita Miller-Verghey (n. 1865)
31.12.1956 - a murit Eugen Herovanu (n. 1874)
31.12.1980 - a murit Ana Mășlea-Chirilă (n. 1938)
31.12.2001 - a murit Ion Zamfirescu (n. 1907)
31.12.2004 - a murit Felix Milorad (n. 1920)

Prin anticariate

Veniți, credincioși!

NU DESPRE *Adeste fideles*, vechi colind intrat în rînduiala slujbei, la englezi, ci despre, mai puțin pioasă, tradiția fidelității literare urmează să vorbesc aici. Asociată, în general, momentelor fondatoare, care ne-au lipsit – nu avem nici vreo secvență care să-i corespundă incredibilei așteptări a Penelopei, nici coduri cavalierești – fidelitatea nu s-a întîlnit cu socotelile personajelor noastre, mai degrabă necredincioase. Cîteva tipuri și exemple.

Romantismul, proiectînd peste o întreagă epocă imaginea, anecdotică, a unui Kogălniceanu, bunăoară, iubind țara lui și femeile altora, a lucrat cu această dublă măsură. Ceea ce trecea ca un păcat unanim admis – de la îngăduința față de infidelitatea, să-i spunem, constituțională, arătată de C.A. Rosetti în *A cui e vina?* (poezia apare în *Ceasuri de mulțumire*, deci nu aprinde nici o dramă), pînă tîrziu, la Minulescu, trăindu-și clipa în *Celei care minte* – în viața particulară, devine de netolerat în viața publică, deși politica, deopotrivă de arme și de salon, oferă destule exemple. Pildele lui Bolintineanu, ancorate într-un trecut fără prihană, așa cum l-au vrut și nu l-au găsit romanticii, obligați la minuțioase recondiționări, rămîn simple înșiruiți de strofe, cu oarecare valoare pedagogică, în timp ce, pe lîngă partitura, stridentă, chiar nefirească, a fidelității începe să-și facă loc, mult mai viguroasă, aria trădării. Fidelitatea presupunea o anumită discreție (*Iubind în taină, am păstrat tăcere...* e tot o rețetă

romantică). Abia călcătura strîmbă, dată în vileag, luminează retrospectiv ceea ce a fost și nu mai este. Așa încît, cu celebra revendicare „trădare să fie, dar s-o știm și noi”, discreția se ruinează definitiv și, odată cu ea, fidelitatea.

„Credincioșii” lui Caragiale, care numai asta nu sînt, urmează foarte fidel (sic!) regula secretului

ascuns cel mai bine în vîzul lumii. Cuvîntul, nobil, stîmînd însă îndoiele prin emfaza cu care e rostit, îi îmbracă pe doi spărgători și de familie, și de principii: Tipătescu și Chiriac. Că ei, în definitiv, ascultă, în maniera lor, de un imperativ mult mai vechi, pe care și Pristanda îl talmăcește pe limba lui, anume „fii credincios ție însuși”, e o altă socoteală. Că trădarea o fac împînși de o anume impulsivitate, neascultînd de bunele instincte ale lumii lor, și că săvîrșirea ei mai curînd îi pierde decît îi salvează e, iarăși, adevărat. Dacă li s-ar da suficient timp, pesemne că acești fideli ar sfîrși ca Bubico, neinspiratul, traducînd-o pe mamița pentru farmecele înșelătoare ale celui care-l va trimite – ironie! – la Zambilica, în *aeternitatis*.

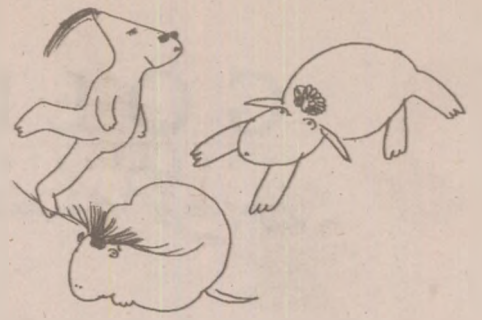
Fidel, într-un chip ciudat, este Conu' Leonida. Nu doar pentru că susține, cu toată teama de persecuție (la urma urmelor, omul nu e un martir), ideile revoluției, ci mai ales pentru cum o pomenește, nefiresc de des, pe „răposata dumneaei – nevastă-mea a d-înfii”. Numeralul nu arată aici doar o prioritate în timp, ci o adevărată fixație, dincolo de viață și de moarte, a lui Leonida pentru această republicană, „muma din popor”. În familia lui Caragiale, fără copii – în schițe, cînd apar, sînt întruparea, demonstrativă, a unor hibe, nicidecum personaje autonome – e, cred, singura referire la maternitate. Să fie aceasta explicația fidelității lui Leonida? Sau preia el, fără să-și dea prea bine seama, devoțiunea însoțitorilor lui Garibaldi, care „de hațrîl lui, sînt în stare, trei zile de-a rîndul, să nu mînce și să nu bea, dacă n-or avea ce”? Fidelitatea, la Caragiale, o măsoară

hațrîl. „Dacă mă iubești...”, arma șantajului *soft*, pe buzele tuturor, este exact ocaua care cîntărește hațrîl. Iar mica dramoletă a lui Leonida, sperîndu-se din nimic, și căutînd pricină înalte într-o biată chermезă de mahala, pune în abis mecanismele politicii și familiei, înfrățite, din toate piesele lui Caragiale. Este secvența, dată cu încetinitorul – ar putea fi, păstrînd proporțiile, un film de groază – în care femeile, folosindu-se abil de politică, preiau controlul situației. Fidelitatea lui Leonida față de *dumneaei*, cea dintîi, îl face ridicol și servit pe tavă judecății – pe care a contestat-o mereu – a celei de-a doua. Iată cum credința într-o idee, improprie unei lumi care nu stă pe asta, sfîrșește prost pentru fanaticul ei.

Mult mai relaxată în privința fidelității, care nu mai funcționează nici ca formă, este modernitatea. Dacă ne gîndim la dramele anxietății, mai vizibile sau mai marginale, fie ele *Ultima noapte...*, sau *Subiect banal*, fidelitatea mai curînd încurcă, decît salvează. Energii enorme se pun în slujba demontării ei, a subminării acestei idei care, prin fragilitatea ei imprevizibilă, torturează. Revolta modernității împotriva oricărui fel de pact își spune cuvîntul și aici. Sub titluri ca *Oameni-Măriei-sale*, invocînd mai curînd vasalitatea, decît fidelitatea, acest soi de credință e, definitiv, o figură din trecut.

Ce aduce, suspectat mereu de pierderea azimutului, viitorul încă nehotărît și nepus în forme? Fidelități fragmentare, mai degrabă obsesii, patimi și apatii, în care credința cea mai vie înfîlnește negarea cea mai profundă. Nesincere și trecătoare, și una, și alta. Trădarea reflexă a unor oameni neinteresăți, mai dureroasă, pentru că mult mai greu de explicat, decît aceea scripînd sub steaua mutabilă a *enteresului*. Probabil e un semn firesc de îmbătrînire a culturii, proces care, se știe, înlocuiește fidelitatea, față de orice ar fi ea, cu scepticismul mai scutit de dezamăgiri. Totuși, pentru personaje, ca și pentru oameni, „dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința” rămîne, chiar dacă imposibil de împlinit, o legitimă dorință de sfîrșit și început de an.

Simona VASILACHE

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

OTV-ul lui Dan Diaconescu = Europa Liberă?!

MI SE PARE, nu vă supărați, ridicol că Dan Diaconescu cu OTV-ul lui se declară continuatorul Europei Libere în variantă tv și cel puțin nepotrivit că Radu Moraru, „Nașul”, folosește vechiul semnal al Europei Libere în deschiderea emisiunii sale. O spun ca unul care a lucrat la Europa Liberă vreo șapte ani ca șef de birou, la București, și încă vreo trei în calitate de corespondent la diferite emisiuni.

Aflam periodic de plingerile și reclamațiile persoanelor de la putere în România făcute, unele, la conducerea americană a postului, adică la președintele Tom Dine, altele la directorul Departamentului românesc, Nestor Ratesh. Nici una, dar absolut nici una dintre aceste reclamații n-a avut vreo consecință pentru redactorii biroului. Aflam de ele și aici.

Nestor Ratesh avea o singură, dar importantă, exigență: să nu amestecăm relatarea cu editorializarea – cu adicăteala comentariul, altfel se mai „scăpa” atunci când venea la București spunând unuia sau altuia „Se pare că l-ai supărat pe...” Dar același Nestor Ratesh nu era adeptul relatării neutre, ci „obiectiv-critice”, fiindcă altfel n-am mai fi fost Europa Liberă. N-au existat sancțiuni sau presiuni asupra nici unuia dintre redactorii din București de pe urma plingerilor oficialităților autohtone de la înființarea biroului pînă în ultima zi.

Că mai era cite un politician care îți dădea telefon să-ți spună că nu se aștepta să fie atacat tocmai la „Europa Liberă”, pe care o ascultă de atîta ani cu sfințenie, asta era cu totul altceva. Atacurile se rezumau la prezentarea faptelor sau declarațiilor ipochimenului, și erau făcute întotdeauna pe un ton cît se poate de urban, încît efectul era cu atît mai neplăcut pentru cel în cauză.

Ceea ce se purta printre noi, și la București și la Praga, era așa-numita lectură colegială a textelor, înainte de a fi difuzate pe post. Adică dădeai textul la citit și altcuiva, înainte de a te duce la microfon. Eu citeam textele redactorilor din București – dar și le mai citeau și între ei, adesea. Iar producțiile mele treceau pe sub ochii cuiva de la Praga, de obicei pe sub cei ai lui Ratesh, cu care negociam uneori, la telefon, un cuvînt sau o frază pînă trebuia să intru în studio. Uneori îi dădeam dreptate, alteori rămînea ca mine. La mijloc erau însă cuvinte sau formulări despre o situație sau alta pe care el o vedea altfel decît mine și ne contraziceam, uneori pînă în ultimul minut.

Dacă mi se părea că argumentele lui mă băteau, cînd îmi spunea „N-ar fi mai bine dacă ai zice...” îi mulțumeam și schimbam ceea ce era de schimbat. Și el își verifica astfel editorialele, cu careva de la Praga, iar în ultimii ani discuta și cu mine despre subiectul ales: „Cum ți se pare?” Dacă începeam cu „Păi...” uneori schimba subiectul, alteori unghiul, după care vorbeam despre ceea ce îi ieșise. Ratesh n-a scris niciodată pamflete, dar observațiile sale critice erau de o logică adeseori nimicitoare. Așa că nu exclud posibilitatea ca și el să fi fost reclamat la conducerea americană a postului.

O Europa Liberă în variantă autohtonă mi se pare imposibilă, în variantele propuse de Dan Diaconescu și de Radu Moraru. Că ar fi nevoie de o Europa Liberă la ora asta, aici sînt de acord. Dar spiritul Europei Libere nu poate fi altoit nici la OTV, nici la „Nașul”. ■

Livius Ciocărlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

COMpletez bilanțul chestiunii etnice. În legătură cu Karci, a cărui discreție și lealitate, un pic cam monotone, se potriveau cu atracția mea spre ape liniștite, spre anonim, scriam că era dintr-o „familie evreiască unită”. Cât vor fi suferit ai lui cînd accidentul care-l estropiase i-a afectat și mintea! Altă dată, din aceeași zonă, găseam în casa lui Țoați o atmosferă intensă de familie evreiască prudentă și recunoscătoare. Cuvîntul „prudentă” vrea să spună că părinții lui Țoați ne primeau, pe popa și pe mine, cu bunăvoință, dar nu cu entuziasm. Eram oameni noi, veniți de curînd de la sat, cu preocupări culturale recente, ei erau orășeni vechi, cu o mentalitate formată în timp. Pe de altă parte, în evrei există totdeauna un fond de teamă care îi face să-ți fie recunoscători cînd simt că, imun la orice agresivitate, te simți bine lângă ei.

Pomînd de la relația cu evreii, mă caracterizam ca atras de o lume mai organică și mai adîncă (...) parte a fostului Imperiu. Își avea și aceasta complicațiile ei. De exemplu, nu mi-am dat seama în ce raport se afla Țoați, catolic maghiarizat, cu sîmbătarii, cum era Ițu Gersch. Lumea acestuia, a evreilor tradiționaliști, n-o cunoșteam. Din cînd în cînd, apăreau în tramvaie inși de parte barbătească, și tineri, și copii, îmbrăcați în negru, cu pălării tari, păr lung, răsucit mai jos de urechi. Mi se păreau misterioși. Totuși, aveam și în clasă grupul evreilor religioși. Se bucurau de anumite drepturi, nu scriau sîmbăta, țineau sărbători (ceea ce pe noi ne cam îmbia să trecem la mozaism), dar numai Ițu și Keu, copii de mici comercianți cu dughene întunecoase înfundate sub nivelul străzii, le luau în serios. Ițu și Keu, adică Tibiche, deși habotnici, nu aveau rețineri față de noi.

Discutabilă era la Mugur, el însuși evreu, consecvența. Sau poate se conducea după principiul ce-i prea mult e prea mult. Uneori se putea, alteori nu se putea. Profesorul de gimnastică, poreclit de noi Iorga pentru diversitatea haotică a contribuțiilor lui tehnice la civilizația orașului (unde introdusesse, zicea el, motocicleta), dar și, antifrastic, pentru marea lui inocență intelectuală, iubit de toți și dus de nas, fiindcă de o enormă bună-credință, a rămas în carte „evreu”. La fel, cel de matematici, „evreu timid dar tenace”. Tenace, zic, fiindcă ținea morțiș să mă învețe ce înseamnă acela logaritm. Despre Țoați, la prima vedere tipul premiantului scortșos, spun, tocmai ca să subliniez că nu etnia conta, că fetele, „multe evreice”, nu-l agreau. Folosesc într-un rînd cuvîntul „ovrei”, ca să mă pun în pielea unui băiat – excepția antisemită – care ne reproșa, lui popa și mie, „prietenia cu ovreii”. Cu Țoați, altfel zis. În sfîrșit, numesc de două ori „școala evreiască”, odată pentru că am predat un an acolo

Etnii

și, a doua oară, făcînd pomelnicul instituțiilor pe unde am trecut. Pentru a-mi completa catedra în primul an după absolvire, anul de apostolat, Dodo, copil de familie înstărită care, pe vremuri, mă poftea la ziua lui, făceam tururi în jurul vilei pe bicicleta primită de el cadou, iar acum devenise director al școlii evreiești, personalitate pronunțată, cam ca Holi, deși el, Dodo, avea o voce spartă, nesigură, de adolescent și nu-l putea pronunța pe r. Îmi dăduse două clase în clădirea de modă veche, prelungire a sinagogii din vechiul cartier Fabric, astăzi de mult dezafectată. La cei mici, dintr-a cincea, mulți copii retardați. Într-a opta numai fete, multe sclipitor de inteligente, frumoase, de o precoce feminitate, incomodă pentru flăcăul timid, de 23 de ani, care eram.

Cu ungerii nu sunt probleme. Ei n-au unde să plece, pot fi pomeniți. Decît că sunt numai trei în clasă, doi dintre ei foarte șterși. Al treilea face parte din grupul nostru, al „academicienilor”, dar e și foarte popular. De altfel, e plin de solitudine, te fotografiază fără să insiști prea mult, chiar și cînd n-are film în aparat.

În schimb, printre vinovați, și masiv, nemții. Unii, nu mulți, apucaseră să se refugieze cu armata în retragere, gest de maximă prudentă. Decît să trăiască sub ruși și cine știe ce să li se întîmple, preferaseră să se îndrepte spre un tărîm devastat. Așa au făcut nevasta și fiica domnului Lidolt, interzicîndu-și prin gestul lor spontan șansa de a figura în „romanul” meu. Abia mai târziu, către șaptezeci, începuseră să plece bob cu bob, după ce se plătise pentru ei bir de pribegie, către același tărîm, acum promis. Despre aceștia încercam zadarnic să spun că s-au federalizat. Nu reușeam nici cu mai anodinal „au plecat” din țară, mai întîi copiii, după aceea părinții la copii. Nu era prohibit verbul „a pleca”, existînd posibilitatea în care, începînd cu cenzorul, nimeni nu credea, să se fi dus pe undeva pe la Bacău.

Se federalizase, nu fără să fi așteptat mult timp, sora lui Brixi, a Brigitei, altă colegă de clasă, înainte de a apuca să plece și ea: Soră semeață, țepănă, imaginea disprețului pentru aborigeni. Campioană de înot. Soțul ei, profesor trîsnit, cu picioarele americanește pe catedră, își duce fata în Jugoslavia la ski și nu se mai întorc. Sunt dintre primii nemți plecați. Nevasta, aspră, închisă în sine, singură câțiva ani, pînă ce pleacă și ea.

Bubi Szegedi, prieten de ultimă instanță, cînd mai aveam cîteva luni pînă la absolvire, era aristocratul clasei. Sas, deși cu nume unguresc. La aniversarea de zece ani era încă în țară, însă avusese dintotdeauna un aer apusean. Venise cu soția, fină și ea, păreau să trăiască într-un spațiu numai al lor. Ulterior, s-au stabilit lângă Lacul Bodensee, sub munți. Exemplu de închiderea ochilor de către redactor: n-a pretins să renunț la adăugirea că, după decenii, „i-am telefonat (lui Bubi) de la Freiburg, seara, din casa profesorului Miron”. Deci Freiburg rămîne, Germania nu (să se fi bizuit Mugur pe ignoranța în materie de geografia Germaniei divizate a doamnelor cu coc de la Consiliul Culturii?) „Aici am întrerupt ca să plec în Germania”, scrisesem. Plecam și eu, prin urmare, la... Bacău. Deși, dacă stai să te gîndești, se obține astfel un efect. A pleca, folosit intranzitiv, are o rezonanță metafizică, misterioasă. „Am întrerupt ca să plec” e ca și cum m-aș fi aneantizat. ■

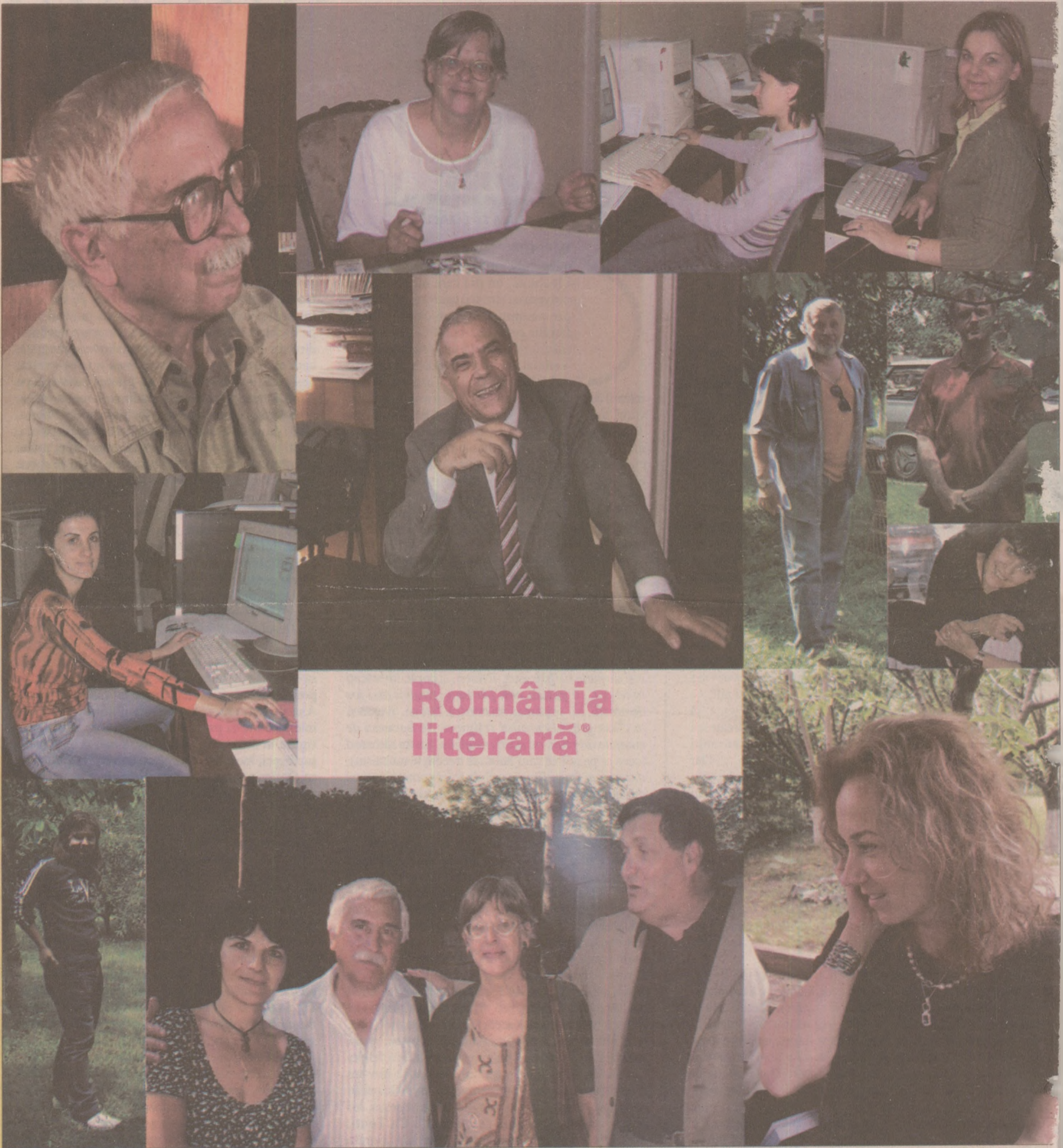

GOLD
CORPORATION
Rozia Montana

Cu prilejul sărbătorilor de iarnă,
urăm cititorilor și colaboratorilor noștri

La mulți ani!

**România
literară®**

ZIRKON

ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente

România literară

Talon de abonare începând cu

- abonament trei luni (13 numere) - 50 lei
- abonament șase luni (26 numere) - 96 lei
- abonament un an (52 numere) - 195 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.
telefon

Începând cu 1 ianuarie 2009, abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media! În acest scop, vă rugăm să completați și să trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L., str. Pictor Hârlescu, nr. 6, sector 2, București, 022195. Tel.: (021)-255.19.18, (021)-255.18.00.

Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituțiile bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămâne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația România literară, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

